

**Polowania dla trofeów w liczbach:
Rola Unii Europejskiej w światowych
polowaniach na trofea**

Import i eksport gatunków wymienionych
na liście CITES w latach 2014–2018

**HUMANE SOCIETY
INTERNATIONAL**
EUROPE

WYKAZ SKRÓTÓW	4
STRESZCZENIE	7
WPROWADZENIE.....	9
CZYM SĄ TROFEA MYŚLIWSKIE?.....	11
PRAWODAWSTWO I POLITYKA UE	13
HISTORIA POŁOWANIA DLA TROFEÓW	16
ANALIZA POŁOWANIA DLA TROFEÓW Z PUNKTU WIDZENIA ETYKI.....	18
ANALIZA POŁOWANIA DLA TROFEÓW Z PERSPEKTYWY DOBROSTANU ZWIERZĄT .	20
BRANŻA ŁOWIECKA I JEJ ZWOLENNICY W UE	22
OKRUTNA HODOWLA: POŁOWANIE NA LWY W ZAMKNIĘTYCH ZAGRODACH W AFRYCE POŁUDNIOWEJ	25
PROBLEMY ZWIĄZANE Z OCHRONĄ.....	31
TROFEA W UE.....	34
METODOLOGIA	34
UE	36
Wybrane kraje UE	39
Austria	39
Belgia	42
Dania	45
Francja	48
Niemcy.....	52
Włochy.....	56
Polska.....	59
Hiszpania.....	63
Gatunek.....	67
Zestawienie danych dla UE.....	67
Lampart afrykański	70
Lew afrykański	72
Słoń afrykański	76
Nosorożec czarny.....	78
Niedźwiedź brunatny	80
Wilk szary	82
Ryś euroazjatycki.....	84
PODSUMOWANIE	87
CYTOWANA LITERATURA.....	88
ZAŁĄCZNIKI A, B I C.....	105

Szanowni Państwo,

Światem regularnie wstrząsają wiadomości o dzikich zwierzętach zabijanych przez ludzi dla rozrywki. Dentysta, który zastrzelił lwa o imieniu Cecil; kobieta, która zabiła żyrafę i pozowała do zdjęć z jej sercem; książe, który zastrzelił jednego z największych niedźwiedzi brunatnych w Rumunii oraz mężczyzna, który podkraść się do śpiącego lwa w Zimbabwie i zastrzelił to zwierzę, to tylko kilka najgłośniejszych przypadków. Niestety takie historie o zabijaniu to tylko wierzchołek góry lodowej.

Każdego roku setki tysięcy dzikich zwierząt, w tym gatunki zagrożone, są zabijane na całym świecie przez myśliwych poszukujących trofeów. Płacą oni duże sumy za zabijanie dzikich zwierząt, aby pozyskać trofea do swoich domowych kolekcji. Swoje osiągnięcia odnotowują w specjalnych rejestrach prowadzonych przez organizacje zrzeszające „łowców trofeów”. Grupy branżowe, takie jak Safari Club International, promują zabijanie dzikich zwierząt dla „sportu”, zachęcając swoich członków do rywalizacji o nagrody. Zabicie największego samca często zapewnia łowcy trofeów dodatkowe punkty. Jak wszyscy wiemy, zabijanie najbardziej okazałych zwierząt, których lepsze geny pozwoliły im przeżyć i osiągnąć okazałe rozmiary, utrudnia gatunkowi przetrwanie.

W przeciwieństwie do tego, co twierdzą zwolennicy polowania dla trofeów, nie ma ono wiele wspólnego z ochroną przyrody czy wspieraniem lokalnych społeczności. W porównaniu do takich polowań turystyka polegająca na obserwowaniu dzikiej przyrody generuje znacznie większe dochody, które można potem przeznaczyć na wspieranie inicjatyw w zakresie jej ochrony, i zapewnia znacznie więcej miejsc pracy dla lokalnej społeczności. Polowanie dla trofeów jest okrutną i nieetyczną praktyką, wspieraną przez bezwzględną branżę, która czerpie zyski z organizowania polowań na rzadkie i charyzmatyczne gatunki zwierząt.

Zapewne wielu z nas trudno będzie sobie wyobrazić, że branża ta ma silną pozycję w Unii Europejskiej. Tak jednak jest - jeśli podsumować wszystkie trofea ze zwierząt importowane do państw członkowskich UE - drugim co do wielkości importerem trofeów na świecie (największym są Stany Zjednoczone). W ciągu ostatnich lat wielkość takiego importu stale rosła, zwiększając się o prawie 40% w latach 2014-2018.

Europejczycy podróżują do krajów afrykańskich, gdzie strzelają do lwów i nosorożców, lub do Kanady, gdzie strzelają do niedźwiedzi polarnych, a następnie przywożą do domu ich części jako trofea. Podróżują również w obrębie UE, zabijając na przykład niedźwiedzi brunatne i importując ich głowy lub pazury, głównie do Niemiec, Hiszpanii, Danii i Austrii — największych importerów w UE.

Ponieważ świat znajduje się w samym środku kryzysu bioróżnorodności, zezwalanie przedstawicielom zamożnych elit na odstrzelanie zagrożonych gatunków dla czystej przyjemności jest skrajnie nieodpowiedzialne. Mimo to, w ciągu pięciu lat państwa

członkowskie UE importowały prawie 15 000 trofeów 73 gatunków ssaków wymienionych w Konwencji o międzynarodowym handlu dzikimi zwierzętami i roślinami gatunków zagrożonych wyginięciem (Convention on International Trade in Endangered Species — CITES). W pierwszej dziesiątce znajdują się najbardziej rozpoznawalne gatunki, takie jak słoń afrykański (*Loxodonta Africana*), niedźwiedź brunatny (*Ursus arctos*), pawian niedźwiedzi (*Papio ursinus*) i wilk szary (*Canis lupus*). Lista obejmuje jednak także trofea nosorożców, niedźwiedzi polarnych (*Ursus maritimus*), morsów (*Odobenus rosmarus*), narwali (*Monodon monoceros*), tygrysów (*Panthera tigris*) i rysy rudych (*Lynx rufus*). Niniejszy raport oparty jest na analizie danych CITES, co oznacza, że obejmuje tylko ssaki uwzględnione przez CITES dla pięcioletniego okresu badań (2014-2018) i nie jest to wyczerpująca lista wszystkich gatunków ssaków zabitych lub przywiezionych do UE w postaci trofeów. Wyrazistym przykładem ssaka, na który poluje się dla trofeów i importuje do UE, ale który nie jest wymieniony w niniejszym raporcie, jest żyrafa (*Giraffa giraffa*), wpisana na listę CITES dopiero w 2019 r.

Badania opinii publicznej wskazują, że zdecydowana większość ankietowanych obywateli UE jest wyraźnie przeciwna polowaniu dla trofeów i chciałaby zakończyć ten brutalny proceder. Niektóre europejskie kraje już zakazały importu trofeów zwierzęcych lub rozważyły taki zakaz. Francja zakazała importu trofeów pochodzących z polowania na lwy w 2015 roku. W 2016 roku Holandia zakazała importu trofeów z polowań na ponad 200 gatunków. W październiku 2020 r. belgijski parlament przedstawił projekt ustawy zakazujący importu trofeów myśliwskich pochodzących z polowania na zagrożone gatunki. Posłowie fińskiego parlamentu przedstawili wniosek zawierający propozycję zakazu importu trofeów w marcu 2021 roku. Premier Wielkiej Brytanii Boris Johnson powiedział w lutym 2020 r.: „Chcemy zakończyć import do kraju trofeów z polowań w innych regionach”. Mamy zatem nadzieję, że niniejsze sprawozdanie naświetli ten problem i skłoni do podjęcia odpowiednich środków, które pozwolą ostatecznie zakończyć nie tylko import trofeów z polowań, ale także zupełnie wyeliminować ten proceder.

Z serdecznymi pozdrowieniami,

Ruud Tombrock
(Dyrektor HSI/Europe)

Wykaz skrótów

AEWA	African-Eurasian Migratory Waterbird Agreement (Konwencja o ochronie afrykańsko-eurazjatyckich wędrownych ptaków wodnych)
APPDA	Asociación Parlamentaria en Defensa de los Derechos de los Animales (Parlamentarne Stowarzyszenie na rzecz Ochrony Praw Zwierząt)
ASPAS	Association pour la protection des animaux sauvages (Stowarzyszenie na rzecz Ochrony Dzikich Zwierząt)
BfN	Bundesamt für Naturschutz (Federalny Urząd Ochrony Przyrody)
BJV	Bayerischer Jagdverband (Bawarski Związek Myśliwski)
BMU	Bundesministerium für Umwelt, Naturschutz und nukleare Sicherheit (Federalne Ministerstwo Środowiska, Ochrony Przyrody i Bezpieczeństwa Nuklearnego)
CIC	International Council for Game and Wildlife Conservation (Międzynarodowa Rada Łowiectwa i Ochrony Zwierzyny)
CITES	Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora (Konwencja o międzynarodowym handlu dzikimi zwierzętami i roślinami gatunków zagrożonych wyginięciem)
CMS	(Convention on Migratory Species — Konwencja o ochronie wędrownych gatunków dzikich zwierząt)
DBBW	die Dokumentations- und Beratungsstelle des Bundes zum Thema Wolf (Centrum Dokumentacyjno-Informacyjne Dotyczące Wilków)
DJV	Der Deutsche Jagdverband (Niemiecki Związek Łowiecki)
DSC	Dallas Safari Club
UE	Unia Europejska
FACE	European Federation of Associations for Hunting and Conservation (Federacja Stowarzyszeń na rzecz Łowiectwa i Ochrony Przyrody)
FNC	National Federation of Hunters (Krajowa Federacja Myśliwych)
FNE	France Nature Environnement
HSI	Humane Society International
HSUS	Humane Society of the United States
HVV	Hubertus Vereniging Vlaanderen (Flamandzki związek św. Huberta)
IFAW	International Fund for Animal Welfare (Międzynarodowy Fundusz na rzecz Dobrostanu Zwierząt)
IPBES	Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services (Międzyrządowa Platforma Naukowo-Polityczna w sprawie Różnorodności Biologicznej i Funkcjonowania Ekosystemów)
IUCN	International Union for Conservation of Nature (Międzynarodowa Unia Ochrony Przyrody)
LR	Les Républicains

LREM	La République en Marche
NABU	Naturschutzbund Deutschland (Niemiecki związek na rzecz ochrony przyrody)
NSPCA	National Council of Societies for the Prevention of Cruelty to Animals (Krajowa Rada Stowarzyszeń ds. Zapobiegania Okrucieństwu wobec Zwierząt)
OIE	World Organization for Animal Health (Światowa Organizacja Zdrowia Zwierząt)
ÖJV	Ökologischen Jagdverbands (Ekologiczne Związki Myśliwskie)
OTOP	Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków
PTOP	Polskie Towarzystwo Ochrony Przyrody „Salamandra”
RSHCB	Royal Saint-Hubert Club of Belgium (Belgijski Królewski Klub Myśliwych św. Huberta)
SATSA	South African Tourism Services Association (Stowarzyszenie Usług Turystycznych Republiki Południowej Afryki)
SCI	Safari Club International
WCMC	World Conservation Monitoring Centre (Światowe Centrum Monitorowania Ochrony Przyrody)
WWF	World Wildlife Fund (Światowy Fundusz na rzecz Dzikich Zwierząt)

W tekście można znaleźć odniesienia do kategorii zagrożenia stosowanego na Czerwonej Liście IUCN:

Category	Description
Najmniejszej troski	Gatunek nie kwalifikuje się do kategorii krytycznie zagrożonych, zagrożonych, narażonych lub bliskich zagrożenia. Do tej kategorii często zaliczane są szeroko rozpowszechnione taksony o dużej liczebności
Bliski zagrożenia	Gatunek obecnie nie kwalifikuje się do kategorii krytycznie zagrożonych, zagrożonych lub narażonych, ale jest bliski takiej kwalifikacji lub prawdopodobnie zakwalifikuje się do kategorii zagrożonych w najbliższej przyszłości
Narażony	Gatunek jest narażony na wysokie ryzyko wyginięcia na wolności
Zagrożony	Gatunek jest narażony na bardzo wysokie ryzyko wyginięcia na wolności
Krytycznie zagrożony	Gatunek jest narażony na skrajnie wysokie ryzyko wyginięcia na wolności
Wymarły na wolności	Gatunek może przetrwać tylko w hodowli, w niewoli jako naturalizowana populacja (lub populacje) w znacznie ograniczonej liczebności w porównaniu do stanu wcześniejszego
Wymarły	Nie ma wątpliwości, że żaden przedstawiciel danego gatunku już nie występuje

*„Dopóki lew nie opowie własnej historii,
wszelkie opowieści o polowaniu na lwa
zawsze będą opiewać łowcę”.*

—ZNANE W ZIMBABWE PRZYSŁOWIE PRZYTOCZONE W KSIĄŻCE
„LION HEARTED” PRZEZ DR. ANDREW LOVERIDGE’A, BADACZA LWÓW

Streszczenie

Polowanie dla trofeów to proceder wywierający negatywny wpływ na dobrostan zwierząt, bioróżnorodność i przetrwanie gatunków na całym świecie. Artykuły prasowe i badania zwykle skupiają się na Stanach Zjednoczonych, które są znaczącym importerem trofeów myśliwskich. Przeprowadzono stosunkowo niewiele badań dotyczących znaczenia udziału Unii Europejskiej (UE) w światowej branży polowania dla trofeów.

Niniejszy raport jest wynikiem kompleksowej analizy danych dotyczących handlu międzynarodowego zawartych w bazie danych Konwencji o międzynarodowym handlu dzikimi zwierzętami i roślinami gatunków zagrożonych wyginięciem (CITES). Przeprowadziliśmy taką analizę w celu ustalenia, ile dzikich zwierząt zabija się dla trofeów, które są następnie przywożone do UE, oraz (w mniejszym stopniu) w celu ustalenia, w jakim zakresie wywozi się trofea z UE, w tym trofea pochodzące z podlegających ścisłej ochronie na mocy przepisów UE gatunków rodzimych.

W latach 2014–2018 „łowcy trofeów” przywieźli do UE 14 912 trofeów myśliwskich pochodzących od 73 różnych gatunków ssaków wymienionych na liście CITES. UE jest w zasadzie drugim co do wielkości po Stanach Zjednoczonych importerem trofeów myśliwskich na świecie. W pierwszej dziesiątce państw członkowskich UE importujących trofea myśliwskie ssaków znajdują się Niemcy, Hiszpania, Dania, Austria, Szwecja, Francja, Polska, Węgry, Czechy i Słowacja.

W ciągu tych pięciu lat do UE przywożono średnio 2982 trofeów rocznie — ponad 8 trofeów dziennie. Importowane trofea mogą mieć różne kształty i rozmiary: mogą to być uszy, łapy, rogi, szpony, kości, ogony, skóry i czaszki. 10 najważniejszych gatunków importowanych do UE w postaci trofeów to: zebra górską Hartmanna (*Equus zebra hartmannae*) (3119), pawian niedźwiedzi (1751), niedźwiedź czarny (*Ursus americanus*) (1415), niedźwiedź brunatny (1056), słoń afrykański (952), lew afrykański (*Panthera leo*) (889), lampart afrykański (*Panthera pardus*) (839), hipopotam nilowy (*Hippopotamus amphibius*) (794), karakal stepowy (*Caracal caracal*) (480) i kob moczarowy (*Kobus leche*) (415). Warto zauważyć, że w badanym okresie do UE przywieziono również 297 trofeów z gepardów (*Acinonyx jubatus*), co czyni UE największym importerem trofeów gepardów na świecie. Ponadto, do UE zostało także przywiezionych sześć trofeów myśliwskich pochodzących od krytycznie zagrożonych nosorożców czarnych (*Diceros bicornis*).

Namibia, Republika Południowej Afryki i Kanada to trzy największe kraje eksportujące trofea do UE. Inne ważne kraje eksportujące to Rosja, Argentyna, Kirgistan i Stany Zjednoczone. Wskazuje to, że działalność „łowców trofeów” w UE obejmuje wiele kontynentów i wywiera wpływ na gatunki zwierząt w skali globalnej.

STRESZCZENIE

Polowanie dla trofeów z lwów stało się ostatnio obiektem zainteresowania ze względu na zabicie lwa Cecila przez amerykańskiego myśliwego w Zimbabwie w 2015 roku. W celu zaspokojenia apetytu "łowców trofeów", organizuje się polowania na lwy przetrzymywane w niewoli, w specjalnych zagrodach, które są znacznie łatwiejsze w porównaniu z polowaniami na dzikie lwy. W Afryce Południowej rozwinął się przemysł hodowli lwów z ponad 300 obiektami utrzymującymi od 10 000 do 12 000 lwów w niewoli (Panthera, 2021; IUCN SSC Cat Specialist Group, 2018). Smutnym faktem jest to, że w kraju tym obecnie w niewoli żyje znacznie więcej lwów niż na wolności — szacuje się, że tych drugich pozostało zaledwie około 3000 (Bauer et al., 2018). Polowanie dla trofeów z dzikich lwów może kosztować nawet 50 000 euro, a dla trofeum z wyhodowanego w niewoli i zamkniętego w zagrodzie lwa zaledwie kilka tysięcy euro. Spośród 889 trofeów lwów afrykańskich importowanych do UE w badanym okresie 660 (75%) pochodziło z lwów przetrzymywanych w zagrodach w Republice Południowej Afryki. Pięć największych państw członkowskich UE importujących trofea z pochodzących z niewoli lwów to Hiszpania, Polska, Węgry, Niemcy i Czechy. Od 2016 r., odkąd lew afrykański został dodany do listy gatunków chronionych wymienionych w amerykańskiej ustawie o zagrożonych gatunkach, UE wyprzedziła Stany Zjednoczone jako największy na świecie importer trofeów lwów hodowanych w niewoli.

UE jest nie tylko miejscem docelowym importu trofeów, ale uczestniczy także w eksporcie trofeów myśliwskich, obejmujących zarówno gatunki obce, jak i rodzime gatunki objęte ścisłą

ochroną w ramach unijnej Dyrektywy siedliskowej. Największe eksportowane z UE trofea pochodzą od niedźwiedzia brunatnego, owcy berberyjskiej (*Ammotragus lervia*), lamparta afrykańskiego, hipopotama nilowego, zebry górskiej Hartmanna, wilka szarego i słonia afrykańskiego. Pięć największych państw członkowskich UE eksportujących trofea ssaków gatunków pochodzących z UE i spoza UE to Rumunia, Francja, Hiszpania, Dania i Chorwacja. W objętym analizą okresie UE wyeksportowała 246 trofeów z niedźwiedzia brunatnego, dziewięć trofeów z rysia euroazjatyckiego (*Lynx lynx*) i 35 trofeów z wilka szarego. Głównymi krajami pochodzenia trofeów niedźwiedzi brunatnych eksportowanych z UE były Rumunia, Szwecja, Chorwacja, Niemcy i Słowenia, natomiast głównymi krajami pochodzenia trofeów z rysia euroazjatyckiego eksportowanych z UE były Szwecja, Rosja i Łotwa. Rumunia, Hiszpania, Bułgaria, Łotwa i Rosja były głównymi krajami pochodzenia trofeów wilka szarego eksportowanych z UE.

W niniejszym raporcie przeanalizowano rolę UE w polowaniach na trofea na całym świecie, zarówno jako znaczącego uczestnika w polowaniach na dzikie zwierzęta na całym świecie, jak i organizatora polowań na europejskie rodzime gatunki objęte ścisłą ochroną na mocy dyrektyw UE oraz przepisów krajowych dla zagranicznych myśliwych. Przytoczone dane i ich omówienie mają na celu nie tylko informowanie obywateli UE o obawach dotyczących ochrony zwierząt i różnorodności biologicznej, ale także decydentów, których zadaniem jest ochrona zagrożonych gatunków i wspieranie zachowania różnorodności biologicznej.

Wprowadzenie

Żadne polowanie dla trofeów nie rozeszło się tak szerokim echem, jak zabicie lwa Cecila w Zimbabwe w 2015 roku. Wywabiony z Parku Narodowego Hwange przynętą z padliny słonia podczas polowania dla trofeów, lew Cecil został w środku nocy zastrzelony z łuku, ale nie zginął od razu. Zamiast tego pozostawiono go, aby cierpiał przez dziesięć koszmarnych godzin, zanim myśliwy dobił go następnego dnia (Wildlife watch, 2018).

Jakby tego było mało, prawie dokładnie dwa lata po jego śmierci najstarszy syn Cecila, Xanda, również został zabity (WildCRU, 2017) przez myśliwego niedaleko miejsca, w którym Cecil skończył swoje życie. Podobnie jak Cecil, Xanda był ojcem, samcem dominującym w stadzie lwów. Oba osobniki były częścią projektu badawczego dotyczącego tego gatunku prowadzonego przez jednostkę badawczą Wildlife Conservation Research Unit Uniwersytetu Oksfordzkiego, zajmującą się naukowym rozumieniem zachowania lwów i ich ochroną. Niewiele osób zauważyło, że od czasu rozpoczęcia projektu badawczego w 1999 roku 42 samce lwów, monitorowane przez naukowców za pomocą specjalnych obroży z nadajnikami, padło ofiarą polowań dla trofeów. (WildCRU, 2017)

Jakie motywacje mogą przyswieceć wydawaniu dziesiątek, a czasem nawet setek, tysięcy euro na zabijanie rzadkich i wspaniałych zwierząt? Co skłania człowieka do tak rażącego zlekceważenia badań dotyczących ochrony przyrody i zabicia zwierzęcia, które ewidentnie jest obiektem badań, tylko po to, by zdobyć trofeum? Kto sprzyja temu globalnemu procederowi, który popiera, promuje i organizuje zabijanie dzikich zwierząt dla sportu i w celu chwalenia się kolekcjami trofeów? Wielu osobom znane są międzynarodowe sieci przemytu dzikiej fauny i flory, które łączą różne grupy w krajach pochodzenia zwierząt, sektory transportowe i punkty przeladunkowe towarów pochodzących z nielegalnych polowań,

a także konsumentów pragnących nabyć kość słoniową lub łuski z łuskowca. Sektor polowania dla trofeów obsługiwany jest przez międzynarodową sieć organizatorów tej gałęzi „turystyki”: grupy branżowe zajmujące się polowaniem dla trofeów organizują zjazdy, na których myśliwi spotykają się z „dostawcami” polowań; w krajach, w których dochodzi do zabijania zwierząt, działają organizatorzy zapewniający myśliwym transport, zakwaterowanie, wyżywienie, dostawcy oferują profesjonalne usługi myśliwskie i skórowanie zwierząt, rządy zezwalają na polowanie dla trofeów i ich eksport, różni pośrednicy dostarczają odpowiednie części zakładom wypychania zwierząt, oni z kolei przekazują trofea firmom transportującym do krajów docelowych, w których mieszkają myśliwi, a kraje docelowe zezwalają na ich import.

Jesteśmy w samym środku kryzysu bioróżnorodności, a liczne gatunki dzikich zwierząt są zagrożone wyginięciem w wyniku działalności człowieka. Niedawny raport dotyczący różnorodności biologicznej IPBES (Międzypaństwowej Platformy ds. Różnorodności Biologicznej i Funkcji Ekosystemu) (IPBES, 2019) ostrzega, że około miliona gatunków dzikich zwierząt i roślin jest zagrożonych wyginięciem, więcej niż kiedykolwiek wcześniej w historii ludzkości. Polowanie dla trofeów stanowi formę eksploatacji dzikich zwierząt, z których wiele i tak stoi w obliczu licznych zagrożeń związanych z kłusownictwem, konfliktami z człowiekiem, utratą siedlisk oraz zmniejszeniem liczebności populacji.

Europejska strategia na rzecz bioróżnorodności 2030 przyjmuje ambitne założenia dotyczące powstrzymania spadku różnorodności biologicznej oraz ochrony przyrody. Jak wyjaśniamy poniżej, polowanie dla trofeów — kolonialna rozrywka stawiająca w centrum zabijanie dzikich zwierząt — jest niezgodna z celami Komisji Europejskiej na rzecz ochrony bioróżnorodności, a także z poglądami wielu obywateli UE.

Stover
6240
PROMALDIENSE

KOMHO
6673

636
KOMHO

713
KOMHO

7214
KOMHO

30
6679

6684
KOMHO

6684
KOMHO

6684
KOMHO

Czym są trofea myśliwskie?

Trofeum to zwierzę lub części tego zwierzęcia: głowa, skóra lub jakakolwiek inna część ciała, którą myśliwy zachowuje jako prywatną własność lub eksponuje jako pamiątkę z polowania. Najczęściej trofea przybierają postać wypchanej głowy zwierzęcia wiszącej na ścianie lub zwierzęcej skóry leżącej na podłodze. Mogą one jednak przyjmować najróżniejsze inne absurdalne formy. Mogą to być na przykład genitalia, szpony, uszy, łapy,

zęby lub kości. W naszej analizie stosujemy bardziej restrykcyjną definicję trofeum, która pozwala na precyzyjne określenie całkowitej liczby zabitych zwierząt. Łowcy trofeów zabijają zwierzęta, aby zdobyć ich części i trzymać je jako trofea — jest to zupełnie inne zjawisko niż polowanie na zwierzęta w celu zdobycia pożywienia. Łowcy trofeów rzadko zjadają upolowane zwierzęta.

Prawodawstwo i polityka UE

KONWENCJE MIĘDZYNARODOWE

Konwencja o międzynarodowym handlu dzikimi zwierzętami i roślinami gatunków zagrożonych wyginięciem (CITES) (1973)

Konwencja CITES to najważniejszy międzynarodowy system przepisów i regulacji dotyczących importu, eksportu i reeksportu produktów pochodzących z dzikiej przyrody i żywych zwierząt. Uważana za „podstawowy międzynarodowy instrument polityczny w zakresie zwalczania handlu dziką fauną i florą” (Wittig, 2016, p. 83), konwencja CITES ma na celu utrzymanie międzynarodowego handlu dzikimi zwierzętami na nieszkodliwym poziomie i zachowanie gatunków (CITES, n.d.). UE jest sygnatariuszem CITES od 2015 r. i wdraża jej przepisy w ramach rozporządzeń określanych jako Rozporządzenia Unii Europejskiej dotyczące Handlu Dziką Fauną i Florą (patrz niżej).

Gatunki wymienione w załączniku I są zagrożone wyginięciem, dlatego też handel nimi jest dozwolony wyłącznie w wyjątkowych okolicznościach wymienionych w art. III CITES (n.d.). Gatunki wymienione w załączniku II nie są jeszcze zagrożone wyginięciem, ale mogą stać się zagrożone, jeśli międzynarodowy handel nie zostanie objęty ścisłą kontrolą (CITES, 2020a). Gatunki wymienione w załączniku III podlegają ochronie w co najmniej jednym kraju, który zamierza wprowadzić regulacje handlu krajowego przy współdziałaniu innych sygnatariuszy CITES (CITES, n.d.). Istnieją jednak wyjątki od zasad przewidzianych dla gatunków wymienionych w załącznikach I, II i III. Państwa członkowskie mogą zgłaszać zastrzeżenia podczas ratyfikacji wykazów gatunków CITES, co zwalnia je ze stosowania przepisów CITES w odniesieniu do odpowiednich gatunków.

Konwencja Berneńska (1979)

Konwencja o ochronie gatunków dzikiej flory i fauny europejskiej oraz ich siedlisk (zwana także „Konwencją Berneńską”) została ustanowiona przez Radę Europy w celu ochrony dziedzictwa naturalnego kontynentu europejskiego. Jest to jedyne na świecie tego typu regionalne porozumienie w zakresie ochrony przyrody (Díaz, 2010). Ponieważ Rada Europy nie jest organem UE, Konwencja Berneńska jest traktatem międzynarodowym i błędem jest uznawanie jej za instrument prawny UE. Do udziału w Konwencji Berneńskiej zaproszone zostały także kraje niebędące członkami Rady Europy i ma ona zastosowanie w czterech państwach afrykańskich (są to Burkina Faso, Maroko, Senegal i Tunezja). W 1979 r. UE stała się sygnatariuszem Konwencji Berneńskiej, dzięki czemu traktat obowiązuje wszystkie państwa członkowskie UE. Konwencja Berneńska była nowatorskim dokumentem już w momencie powstania, przewidując nie tylko ochronę gatunków, ale także siedlisk (Díaz, 2010). Konwencja Berneńska przewiduje a) szczególną ochronę gatunków dzikiej fauny, wymienionych w załączniku II oraz b) zapewnienie ochrony wszystkich gatunków wymienionych w załączniku III, a także stanowi, że: „wszystkie formy umyślnego chwytania, przetrzymywania i umyślnego zabijania [zwierząt tych gatunków] muszą być (...) zakazane” zgodnie z artykułem 6(a) Konwencji (Council of Europe, 2007).

Strony mogą czynić wyjątki od różnych zakazów, ale tylko zgodnie z warunkami określonymi w artykule 9 Konwencji (Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats, 1979).

PRAWODAWSTWO UE

Przepisy UE dotyczące handlu dziką fauną i florą

UE jest oficjalnym sygnatariuszem CITES od 2015 r., ale większość państw członkowskich UE była sygnatariuszami CITES jeszcze przed przystąpieniem do Unii. Niemcy ratyfikowały CITES w 1976 r., Dania w 1977 r., Francja w 1978 r., Włochy w 1979 r., Austria w 1982 r., Belgia w 1983 r., Hiszpania w 1986 r., a Polska w 1989 r. Przed formalnym przystąpieniem do UE państwa członkowskie przyjęły wspólne stanowiska w sprawie propozycji CITES i przemawiały jednym głosem w rozpatrywanych kwestiach. Jeszcze przed ratyfikacją UE od dawna wdrażała postanowienia Konwencji w prawodawstwie unijnym poprzez cztery główne rozporządzenia:

- ramowe Rozporządzenie Rady (WE) nr 338/97;
- wykonawcze Rozporządzenie Komisji (WE) nr 865/2006;
- Rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) nr 792/2012 w sprawie zezwoleń;
- oraz przepisy dotyczące zawieszania.

Rozporządzenie Rady (WE) nr 338/97 (zwane również „rozporządzeniem podstawowym”) określa ogólne zasady handlu w ramach UE oraz importu, eksportu i reeksportu gatunków wymienionych w załącznikach A, B, C i D. Wyżej wymienione załączniki w większości pokrywają się z trzema załącznikami CITES, z wyjątkiem załącznika D, który nie ma odpowiednika w ramach CITES (Sina et al., 2016). Rozporządzenie podstawowe ustanawia także organy szczebla unijnego: Komitet ds. Handlu Dziką Fauną i Florą, Grupa ds. Przeglądu Naukowego (SRG) i Grupa ds. realizacji.

Rozporządzenie wykonawcze (Rozporządzenie Komisji (WE) nr 865/2006) określa szczegółowe zasady niezbędne do wykonywania postanowień rozporządzenia ramowego (Rozporządzenie Rady (WE) 338/97), a warunki wydawania zezwoleń, certyfikatów i wniosków są określone w Rozporządzeniu Wykonawczym Komisji (UE) nr 792/2012 zwanym „rozporządzeniem w sprawie zezwoleń” (European Commission, n.d.-c).

Ponadto UE może również przyjąć przepisy dotyczące zawieszania, aby ograniczyć wprowadzanie gatunków do UE (European Commission, n.d.-c). Rozporządzenia Unii Europejskiej dotyczące Handlu Dziką Fauną i Florą mają bezpośrednie zastosowanie w krajach członkowskich (Bouquelle & Lavrysen, 2020), ale niektóre aspekty ich egzekwowania muszą zostać uzupełnione i uszczegółowione w prawie krajowym (Bouquelle & Lavrysen, 2020; European Commission, n.d.-c), co wyjaśnia też, dlaczego niektóre kraje przyjęły przepisy krajowe podczas transpozycji przepisów CITES oraz Rozporządzeń Unii Europejskiej dotyczące Handlu Dziką Fauną i Florą.

Rozporządzenia Unii Europejskiej dotyczące Handlu Dziką Fauną i Florą wykraczają pod różnymi względami poza przewidywaną

przez CITES ochronę gatunków wymienionych w załącznikach I, II i III. CITES reguluje tylko handel międzynarodowy, podczas gdy przepisy UE kontrolują również handel wewnętrzny między państwami członkowskimi UE. Ponadto Rozporządzenia Unii Europejskiej dotyczące Handlu Dziką Fauną i Florą obejmują cztery załączniki (A do D), w których wymienione są gatunki z listy CITES (objęte ochroną gatunki wymienione w załącznikach I, II i III CITES figurują odpowiednio w załącznikach A, B i C rozporządzenia UE), ale nie tylko one. Załączniki A, B i C mogą obejmować gatunki niewymienione przez CITES, a załącznik D chroni wyłącznie gatunki niewymienione przez CITES.

Jednakże w ustawodawstwie unijnym trofea łowieckie rozumiane są jako „dobra prywatne lub część gospodarstwa domowego” (art. 7.3 Rozporządzenia Rady (WE) nr 338/97). Import i eksport trofeów łowieckich pochodzących od gatunków wymienionych w załączniku A wymaga zarówno dokumentacji wywozu CITES z kraju pochodzenia, jak i zezwoleń na przywóz CITES wydawanego przez urzędy kraju członkowskiego UE. W przypadku importu i eksportu trofeów myśliwskich pochodzących od gatunków wymienionych w załączniku B zasadniczo wymagany jest jedynie dokument wywozu CITES z kraju pochodzenia. Istnieje jednak wyjątek od tej reguły: sześć gatunków wymienionych w załączniku B (słoń afrykański, nosorożec biały, hipopotam nilowy, owca dzika, lew afrykański i niedźwiedź polarny) wymaga zezwoleń na przywóz (Komisja Europejska).

Zezwolenia na przywóz CITES można wydawać tylko, gdy są one zgodne z warunkami ochrony określonymi w art. 4 ust. 1 Rozporządzenia Rady (WE) nr 338/97. Mandat Grupy ds. Przeglądu Naukowego obejmuje dopilnowanie, by przywóz wymienionych gatunków był utrzymywany na zrównoważonym poziomie i nie uszczuplił nadmiernie populacji gatunku. Opinie Grupy ds. Przeglądu Naukowego (zarówno negatywne, jak i pozytywne) są wiążące dla organów naukowych krajów członkowskich, o ile nie pojawią się nowe informacje dotyczące statusu danego gatunku w zakresie handlu lub ochrony w danym kraju pochodzenia (European Commission, n.d.-a). W takim wypadku stanowisko Grupy ds. Przeglądu Naukowego musi zostać zrewidowane. Jeśli opinia Grupy ds. Przeglądu Naukowego jest negatywna, import zostaje de facto czasowo wstrzymany do czasu pojawienia się nowej informacji, która pozwoli Grupie ds. Przeglądu Naukowego na zmianę stanowiska. Jeśli dyskusja w Grupie ds. Przeglądu Naukowego nie doprowadzi do jednoznacznych konkluzji i zajęcia stanowiska, organ naukowy państwa członkowskiego może potwierdzić, że warunki w zakresie ochrony gatunku nie są spełnione, i poinformować inne państwa członkowskie o ewentualnym ograniczeniu importu (European Commission, n.d.-a).

Artykuł XIV CITES zezwala sygnatariuszom na przyjmowanie „bardziej restrykcyjnych środków krajowych”. Aby zachować

zgodność z art. XIV, p. 4–6) konwencji CITES, Rozporządzenie Rady (WE) nr 338/97 zezwala Komisji na przyjęcie ogólnych lub krajowych ograniczeń importu. Organ naukowy państwa członkowskiego UE może zatem zalecić swojemu organowi zarządzającemu, aby nie wydawał zezwolenia na przywóz, jeżeli nie są spełnione warunki ochronne określone w Rozporządzeniu Rady (WE) nr 338/97. Pozostałe państwa członkowskie UE są następnie informowane o takiej decyzji. Do czasu wprowadzenia ograniczenia przez Grupę ds. Przeglądu Naukowego państwa członkowskie UE mogą zawiesić wydawanie zezwoleń na przywóz (European Commission, n.d.-b). Na przykład Francja i Holandia przyjęły już środki krajowe surowsze od przepisów CITES, które zakazują importu trofeów myśliwskich pochodzących od lwów afrykańskich do Francji (Vetitude, 2015) i od ponad 200 gatunków w Holandii (Ministerie van Economische Zaken, 2016). Inną podstawę prawną do ograniczenia importu trofeów myśliwskich państwa członkowskie UE można znaleźć w art. 36 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE). Zgodnie z art. 36 TFUE państwa członkowskie UE mają możliwość wprowadzania restrykcji importowych, jeżeli ograniczenia takie są uzasadnione niekomercyjnym interesem publicznym, takim jak ochrona zdrowia i bezpieczeństwa ludzi, fauny i flory.

Dyrektywa Siedliskowa (1992)

Dyrektywa Siedliskowa (Dyrektywa Rady 92/43/EWG z 21 maja 1992 r.) w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory wdraża Konwencję Berneńską w UE. Opiera się ona

na podobnych założeniach, przewidując ochronę zarówno gatunków, jak i siedlisk. Dzięki temu obejmuje ochroną szeroką gamę rzadkich, zagrożonych lub endemicznych gatunków zwierząt i roślin. Wraz z Dyrektywą Ptasia ustanawia ona obejmującą całą UE ekologiczną sieć obszarów chronionych o nazwie Natura 2000. Zgodnie z załącznikiem II Dyrektywy Siedliskowej gatunki są chronione pośrednio. Siedliska gatunków wymienionych w załączniku II określa się jako „tereny mające znaczenie dla Wspólnoty” (OZW), którymi należy zarządzać w sposób zgodny z ekologicznymi potrzebami gatunków. Gatunki wymienione w załączniku IV podlegają ścisłej, bezpośredniej ochronie, niezależnie od tego, czy ich naturalny zasięg obejmuje obszary Natura 2000. Zgodnie z art. 12 Dyrektywy Siedliskowej każde państwo członkowskie UE zobowiązane jest do prawnego zakazu „przechowywania, transportu, sprzedaży lub wymiany oraz oferowania do sprzedaży lub wymiany okazów pozyskanych ze stanu dzikiego”. W konsekwencji zakazowi podlega także polowanie na dzikie gatunki wymienione w załączniku IV w celu pozyskania trofeów. Jednakże, w określonych warunkach, na mocy art. 16 Dyrektywy Siedliskowej przewidziane są odstępstwa. Gatunki wymienione w załączniku V nie są chronione jako takie, ale ich eksploatacja i odławianie na wolności jest regulowane i musi być zgodne z utrzymaniem właściwego zakresu ochrony. Każdy przypadek niedotrzymania postanowień Dyrektywy Siedliskowej może prowadzić do wszczęcia przez Komisję Europejską postępowania w sprawie uchybienia zobowiązaniom państwa członkowskiego.

Historia polowania dla trofeów

Polowanie na dzikie zwierzęta w celu symbolicznego wyrażenia swojej władzy nad światem przyrody, a nie z konieczności, jest koncepcją stworzoną przez człowieka, która wcale nie jest nowością we współczesnym świecie. Polowanie dla trofeów w formie, jaką znamy obecnie, nasilało się wraz z europejskim ekspansjonizmem na kontynencie afrykańskim, amerykańskim i azjatyckim w XIX wieku (Adams, 2009; Guérin, 2010; Hussain, 2010; Thompsell, 2015). Wysiłki mocarstw kolonialnych zmierzające do uzyskania kontroli nad rdzenną ludnością i jej naturalnymi zasobami przybierały różne formy, a jedną z nich było polowanie dla trofeów (Thompsell, 2015). Zjawisko to zaczęło się od komercyjnego polowania przez odkrywców i pierwszych osadników, które szybko utorowało drogę do jego rytualizacji i idealizacji (Adams, 2009). W Azji Południowo-Wschodniej i brytyjskich koloniach w Afryce zabijanie majestatycznych okazów rodzimych gatunków podlegało idealizacji i symbolizowało triumf cywilizowanego świata nad dziką przyrodą (Guérin, 2010; Steinhart, 1989). Tylko najbogatsi Europejczycy i Amerykańscy arystokraci mogli pozwolić sobie na wycieczki po największe, pochodzące od najrzadszych gatunków trofea, które uważali za „sport dżentelmenów kierujących się kodeksem cywilizowanych, humanitarnych zasad” (Steinhart, 1989, p. 253). Zarówno w Afryce, jak i w Azji, ten nacisk na zasady „fair-play” uprawomocnił marginalizację rodzimych myśliwych, którzy nie traktowali polowania jako rozrywki lub sportu opartego na rywalizacji (Hussain, 2010). Na początku XX wieku w Afryce Wschodniej polowanie dla trofeów stało się już dobrze rozwiniętą

branżą usługową, w której myśliwym zapewniano „wszelkie możliwe wygody, w tym szampan, kawior i osobistych lokajów” (Thompsell, 2015, p. 7).

Pod koniec XIX wieku presja wynikająca ze zwiększonej eksploatacji doprowadziła do spadku liczebności dzikich zwierząt, a przez to do coraz częstszych postulatów uregulowania zarówno polowania komercyjnego, jak i polowania dla trofeów. Przyjęte przepisy miały na celu złagodzenie presji wywieranej na dziką faunę w niemieckiej Afryce Wschodniej (1896), brytyjskiej Afryce Wschodniej (1897) w Ugandzie (Thompsell, 2015), w Indiach brytyjskich (Hussain, 2010), Indochinach francuskich (Guérin, 2010) oraz w Protektoracie Afryki Wschodniej w Kenii w 1900 roku (Steinhart, 1989). Takie działania jednocześnie prowadziły do marginalizacji miejscowej ludności. W Indiach brytyjskich przepisy dotyczące zwierząt łownych przyjęte przez Departament Ochrony Dzikiej Przyrody Kaszmiru wprowadziły obowiązek nabywania licencji, na które miejscowi mieszkańcy nie mogli sobie pozwolić (Hussain, 2010). W Protektoracie Afryki Wschodniej w Kenii przyjęto przepisy łowieckie zezwalające na praktyki myśliwskie wyłącznie z użyciem broni palnej, wykluczające lokalnych myśliwych, których broń została uznana za „niesportową”. Gdy z czasem populacje gatunków, takich jak markur w Indiach Brytyjskich, czy antylopa i słoń w Afryce Południowej, odnowiły się (Adams, 2009; Hussain, 2010), zachodnie elity podjęły działania zmierzające do monopolizacji ziemi i zasobów naturalnych, aby rozwinąć branżę łowiectwa

HISTORIA POLOWANIA DLA TROFEÓW

trofeów. Dalsze zmiany prawne w krajach afrykańskich umożliwiły właścicielom gruntów eksploatację dzikiej przyrody żyjącej na prywatnych terenach i miały kluczowe znaczenia dla powszechnego postrzegania polowania dla trofeów jako przedsięwzięcia lukratywnego, a jednocześnie korzystnego z punktu widzenia ochrony przyrody (Adams, 2009).

Łowcy trofeów na całym świecie odnieśli korzyści ze zmiany paradygmatu, jaka stała się widoczna, gdy prezydent Theodore Roosevelt powołał organizację Boone and Crockett Club po jednej wyprawie łowieckiej, podczas której na własne oczy stwierdził, że w wyniku polowań komercyjnych bizon został praktycznie wytrzebiony w Ameryce Północnej (Adams, 2009).

W XX wieku polowanie dla trofeów stało się przystępniejsze i tańsze, przekształcając się z rozrywki arystokratycznej elity w zajęcie dla białych mężczyzn z klasy średniej w Kolumbii Brytyjskiej (Loo, 2001), Indochinach francuskich (Guérin, 2010), jak również na kontynencie afrykańskim (Adams, 2009). Zamożni

ludzie z całego świata zaczęli przemierzać wielkie odległości, aby uczestniczyć w polowaniu na dzikie zwierzęta i przywieźć trofea. Polowanie dla trofeów stało się popularne w całej Europie i Ameryce Północnej, obejmując różne gatunki, takie jak jelen szlachetny (Milner et al., 2006) i niedźwiedź brunatny (Knott et al., 2014) w Europie, niedźwiedź grizzly i puma w USA (Wielgus et al., 2013), niedźwiedź polarny (Freeman & Wenzel, 2006) w Kanadzie, a także wiele innych. Zwłaszcza w Ameryce Północnej, gdzie polowanie jest bardziej powszechne dzięki szerokiemu dostępowi do broni palnej (O’Gara, 2002), organizacje łowieckie reklamują i promują wycieczki na polowanie dla trofeów na safari w Afryce i na całym świecie.

Przemysł polowań dla trofeów wciąż się rozwija i obejmuje coraz więcej gatunków w miarę otwierania się na tę działalność nowych rejonów, takich jak Kirgistan w Azji Środkowej (Nordbø et al., 2018).

Analiza polowania dla trofeów z punktu widzenia etyki

Polowanie dla trofeów jest z definicji nieetyczne, biorąc pod uwagę, że jego ostatecznym celem jest zabicie zwierzęcia w celu pozyskania części ciała, które ma służyć jako trofeum. Łowcy trofeów nie polują dla przetrwania, utrzymania siebie lub rodziny czy w celach kulturowych (Ghasemi, 2021), ale tylko po to, aby przywieźć do domu przedmiot, który ma służyć jako dowód ich osiągnięć. Twierdzono nieraz, że trofeum łowieckie symbolicznie przedstawia triumf „cywilizowanego” świata zachodniego nad dziką przyrodą (Guérin, 2010) oraz ujarzmienie „podrzędnych” rdzennych ludów (Mullin, 1999, p. 3). W ten sposób proceder ten odtwarza kolonialne narracje i utrwała symbolikę historii ucisku i rasizmu (Di Minin et al., 2021; Kalof & Fitzgerald, 2003).

Dowodzi tego badanie, w ramach którego przeanalizowano łącznie 792 zdjęcia w 14 czasopismach poświęconych polowaniu dla trofeów. Wykazało ono, że polowanie dla trofeów podkreśla zjawiska dominacji, patriarchy, a także seksizmu, rasizmu i antropocentryzmu (Di Minin et al., 2021; Kalof & Fitzgerald, 2003). Pomimo rosnącego od niedawna zaangażowania kobiet w polowania dla trofeów i uwagi, jaką przyciąga to zjawisko, odkryto, że polowanie takie wyraża nieetyczną narrację bogatego

białego mężczyzny (Kalof & Fitzgerald, 2003), która obecnie znajduje dodatkowy rozdzźwięk w mediach społecznościowych, przez co dociera do bardzo szerokiego audytorium (Darimont et al., 2017). „Łowcy trofeów” chcą dowieść swojego statusu społecznego i prestiżu, zamieszczając zdjęcia, na których pozują obok martwego zwierzęcia (Darimont et al., 2017). Martwe zwierzę służy tu za świadectwo zamożności łowcy trofeów — dokładnie tak, jak symbolem statusu są drogie samochody, biżuteria lub markowe ubrania (Darimont et al., 2017). Branża związana z polowaniami dla trofeów utworzyła z procedury uśmiercania żywych, czujących zwierząt i zamieniania ich w przedmioty całą branżę gospodarki, pomimo niezbitych naukowych dowodów wskazujących na bogate życie emocjonalne zwierząt, ich złożone życie społeczne oraz inteligencję (Batavia et al., 2019).

Aktualny odruch sprzeciwu wobec polowań dla trofeów jest odzwierciedleniem potępienia przez opinię publiczną uprzedmiotowienia dzikich zwierząt (Prisner-Levyne, 2020). W 2021 r. w reprezentatywnym badaniu przeprowadzonym w pięciu państwach członkowskich UE ponad 80% respondentów wyraziło swój sprzeciw wobec polowania dla trofeów (HSI/Europe, 2021),

ANALIZA POLOWANIA DLA TROFEÓW Z PUNKTU WIDZENIA ETYKI

przy czym w 2020 roku swój sprzeciw wobec takich praktyk wyraziło 91% Belgów (HSI/Europe, 2021). Zdecydowana większość (81%) ankietowanych w pięciu badanych państwach członkowskich UE potępiła także import trofeów z polowań w innych krajach świata i uważa, że powinien on zostać zakazany. Belgowie zdecydowanie poparli również (91%) całkowity zakaz importu wszelkich trofeów z polowań (HSI/Europe, 2021). Niezależne badanie przeprowadzone w Republice Południowej Afryki w 2021 r. wykazało, że dwie trzecie mieszkańców RPA sprzeciwia się polowaniu dla trofeów (HSI/Africa, 2021). Nastąpiła zatem wyraźna zmiana społecznych postaw wobec przyrody. Natura nie jest już postrzegana jako coś, co można bez ograniczeń eksploatować, ale jako sfera, z którą musimy żyć w harmonii (Coghlan & Cardilini, 2020). Nigdy wcześniej zwierzęta nie były traktowane tak poważnie jako przedmiot moralnej troski zarówno społeczeństwa obywatelskiego, jak i środowisk akademickich (Coghlan & Cardilini, 2020). Status moralny zwierząt jest „efektem szeroko zakrojonej publicznej i akademickiej refleksji” (Coghlan & Cardilini, 2020, p. 1) i fakt ten nie powinien przejść niezauważony. Zadaniem rządów jest wdrożenie polityki uwzględniającej moralne wartości uznawane przez ich obywateli (Chapron & López-Bao, 2019).

Grupa specjalistów ds. etyki IUCN również potwierdza, że polowanie dla trofeów jest niezgodne z misją IUCN polegającą na ochronie przyrody, a tym samym sprzeczne z ideą „zrównoważonego użytkownika” (Bosselmann et al., 2019). Grupa ta stwierdza również, że rzekome finansowe korzyści odnoszone przez lokalne społeczności z polowania dla trofeów „nie są tak rozpowszechnione jak twierdzono, a deklarowane korzyści w zakresie ochrony zwierząt są pomniejszane przez

dążenie łowców do zapewnienia jak największej liczby zwierząt do polowań, zamiast dążenia do utrzymania biologicznie zróżnicowanych ekosystemów”, odnotowując spadek populacji dzikich zwierząt, takich jak lwy afrykańskie, spowodowany polowaniem dla trofeów (Bosselmann et al., 2019, p. 3). Grupa specjalistów ds. etyki IUCN przypomina, że przepisy, zasady i praktyki dotyczące ochrony przyrody powinny opierać się na etyce (Bosselmann et al., 2019). Dlatego też zabijanie zwierząt lub polowanie dla trofeów nie powinno być nigdy traktowane jako sposób ochrony.

„Przypisywanie życiu wartości pieniężnej może budzić poważne wątpliwości. Nieetyczne jest przeliczanie na pieniądze życia ludzkiego. Dlaczego miałyby być inaczej w odniesieniu do zwierząt? Jeśli nawet zaprzeczyc stwierdzeniu, że zwierzęce życie jest „wartością samą w sobie” (jak zakłada biocentryzm), zakładana zwykła „wartość użytkowa” zwierząt (antropocentryzm) nadal wymaga uzasadnienia dla ich zabijania. Uzasadnienie to może opierać się na ludzkich potrzebach (pożywienia, odzieży, tożsamości kulturowej itp.), ale z pewnością nie może nim być przyjemność z zabijania („przeżycia”, sport, trofea). Ciężar uzasadnienia polowania dla trofeów musi spoczywać na tych, którzy twierdzą, że „korzyści” w zakresie ochrony przyrody przeważają nad „kosztami” utraty życia. Należy ponownie podkreślić, że założenie o uzasadnionym polowaniu dla trofeów można przyjąć jedynie na podstawie etycznego antropocentryzmu — stanowiska, które prawdopodobnie nie jest zgodne z ogólnymi etycznymi założeniami ochrony przyrody przyjętymi przez IUCN” (Bosselmann et al., 2019, p. 3).

Analiza polowania dla trofeów z perspektywy dobrostanu zwierząt

W społeczności naukowej panuje powszechna zgoda co do tego, że kręgowce mogą doświadczać pozytywnych i negatywnych stanów emocjonalnych. Wiele gatunków będących celem „łowców trofeów” posiada inteligencję i wykazuje złożone dynamiki życia społecznego, a naukowcy podkreślają, że należy im okazać minimalny szacunek (Batavia et al., 2019).

W 2014 r. stwierdzono, że firma zajmująca się polowaniem dla trofeów w Tanzanii Green Mile podejmowała nieetyczne praktyki wobec zwierząt, a jej postępowanie częściowo naruszało także obowiązujące w Tanzanii prawo. Opublikowany w Internecie film (Fernholz, 2016) przedstawiał myśliwych, którzy zabijali zwierzęta bronią półautomatyczną z tłumikami i za pomocą pistoletów, przejeżdżali zwierzęta samochodami, strzelali do nich

z jadących pojazdów, chwyтали i zabierali ze sobą źrebięta zebry oraz dopuszczali się różnych innych aktów okrucieństwa wobec zwierząt.

Polowanie z psami, z zastosowaniem przynęt i oświetlenia punktowego oraz polowanie z powietrza to tylko niektóre z preferowanych okrutnych praktyk łowieckich. Polowanie z psami polega na angażowaniu psów z obrożami wyposażonymi w nadajniki, które gonią zwierzę tak długo aż padnie ono z wyczerpania. Wystraszone zwierzęta, np. niedźwiedzie, szukają schronienia na drzewach, gdzie zostają następnie zastrzelone lub zmuszone do bezpośredniej walki z psami. Polowanie z psami polega na szczuciu psów i dzikich zwierząt na siebie nawzajem i może skutkować zranieniem lub śmiercią, zarówno

ANALIZA POLOWANIA DLA TROFEÓW Z PERSPEKTYWY DOBROSTANU ZWIERZĄT

zwierzęcia, jak i psów. Ostatnio polowanie z psami wywołało oburzenie i gorącą debatę we Francji. W reakcji na robiący furorę w Internecie film przedstawiający polowanie z psami na jelenia jeden z obywateli Francji podzielił się następującym komentarzem: „[Człowiek, który zorganizował polowanie] powinien sam zostać przegoniony do wyczerpania sił przez kilka kilometrów, aby mógł zobaczyć, co czuje ten biedny jeleni” (France 24 - The Observers, 2020, para. 7). Korzystanie z psów jest powszechną praktyką wśród „łowców trofeów” polujących na lamparty afrykańskie (Packer et al., 2011).

Łowcy zabijają też inne zwierzęta i używają ich jako przynęty dla wybranych okazów zapewniających najlepsze trofea. Oceniając całkowity wpływ branży łowiectwa trofeów, należy również wziąć pod uwagę liczby i gatunki zwierząt zabijanych na przynętę. Jak twierdzi firma Hunt in Africa, stosowanie przynęty jest konieczne i jest to najczęstsza metoda polowania na lamparty (CapetoCairosafari.com, n.d.). W polowaniach na lwy w roli przynęty wykorzystuje się takie gatunki jak zebry, hipopotamy i impale. Według organizatorów, zwierzęta, które mają służyć jako przynęta odstrzeliwuje się wcześniej, a następnie przed przybyciem myśliwych rozmieszcza takie martwe impale, pawiany lub zebry na obszarze polowania na lamparty (Graham Sales Safaris, n.d.; Ozondjahe Hunting Safaris Africa, n.d.). Organizatorzy zabijają zwierzęta-przynęty i przeciągają ich ciała przez ścieżki lampartów, aby przyciągnąć je do rosnących w pobliżu myśliwskiej zasadzki drzew, na których myśliwi spokojnie czekają aż będą mogli zabić zwierzę. Organizatorzy wyraźnie stwierdzają, że przynęta musi być świeża, dlatego regularnie wymieniają ciała zwierząt (Graham Sales Safaris, n.d.; Ozondjahe Hunting Safaris Africa, n.d.). Zabijają oni i przeciągają

„świeżą przynętę” co dwa lub cztery dni, zależnie od sezonu. Oznacza to zatem, że w celu zwabienia okazałej zdobyczy liczne impale, pawiany lub inne zwierzęta służące za przynętę zabijane są z dużą częstotliwością.

Często zdarza się też, że zwierzęta zastrzelone przez „łowców trofeów” odnoszą poważne rany, ale nie giną od razu. Lew Cecil był tu najlepszym przykładem. Badacz lwów, dr Andrew Loveridge, tak opisał ostatnie godziny Cecila: „tropiciel z grupy myśliwych słyszał, jak z trudem oddycha, co mogło sugerować, że zwierzę jest w pobliżu. Myśliwi jednak nie zawracali sobie głowy tym, by podejść i zakończyć jego mękę” (Masemann, 2018, para. 4). Przypuszczał, że „łowca trofeów” „chciał zdobyć trofeum z polowania z użyciem łuku i w tym celu musiał zabić zwierzę strzałem z łuku (Masemann, 2018, para. 8). Badania wskazują, że używanie łuku i strzał skutkuje odsetkiem zranień wynoszącym 50% (tzn. zwierzęta odnoszą rany, ale nie zostają zabite), co sugeruje, że ta metoda daleka jest od szybkiego uśmiercenia i powoduje ogromne cierpienie ofiary polowania (Ditchkoff et al., 1998). Grupy myśliwskie, takie jak Safari Club International, oferują nagrody za zabicie zwierzęcia z użyciem najbardziej ekstremalnych metod, np. za pomocą łuku i strzał, pistoletu lub broni ładowanej odprzodowo.

Ekspertki w zakresie ochrony przyrody nie sądzą, by myśliwi, z których wielu raczej nie należy do najlepszych strzelców, brali tu pod uwagę dobrostan zwierzęcia. Podstawową motywacją łowcy trofeów jest zdobycie „dobrej jakości trofeum”. Ponieważ głowy zwierząt często są główną atrakcją wystaw trofeów, myśliwi mogą decydować się na nieludzką metodę zabicia zwierzęcia, aby ograniczyć uszkodzenie pożądanego trofeum (Butterworth, 2018).

Branża łowiecka i jej zwolennicy w UE

Największym stowarzyszeniem myśliwskim w UE jest Federacja Stowarzyszeń na rzecz Łowiectwa i Ochrony Przyrody (FACE) i Międzynarodowa Rada Łowiectwa i Ochrony Zwierzyny (CIC).

FACE to pozarządowa organizacja non-profit założona w 1977 r. reprezentująca ponad siedmiu milionów europejskich myśliwych. Organizacja zajmuje się lobbieniem na rzecz łowiectwa, posiada siedzibę w Brukseli i reprezentuje 36 członkowskich organizacji myśliwskich z państw członkowskich UE i innych krajów europejskich. We wpisie do europejskiego rejestru służącego sprawozdawczości z 2019 r. organizacja FACE zadeklarowała, że korzysta z usług sześciu lobbystów akredytowanych przy Parlamencie Europejskim i że na działalność lobbystyczną wydaje ponad 800 000 euro rocznie (*Transparency Register - FACE, 2021*). Organizacja w 2019 roku otrzymała ponadto dofinansowanie w kwocie 103 804 euro w ramach unijnego programu LIFE (*Transparency Register - FACE, 2021*). FACE jest członkiem dwóch grup: Commission Expert Groups Advisory Group on the Food Chain and Animal and Plant Health (Grupy ekspertów Komisji ds. łańcucha żywnościowego oraz zdrowia zwierząt i roślin) oraz Coordination Group for Biodiversity and Nature (Grupy koordynacyjnej ds. bioróżnorodności i przyrody). Od założenia w 1985 r. prowadzi Secretariat of the European

Parliament's Intergroup on „Biodiversity, Hunting, Countryside” (Sekretariat Intergrupy Parlamentu Europejskiego ds. różnorodności biologicznej, łowiectwa, terenów wiejskich) i jest członkiem Platformy UE na rzecz Współistnienia Ludzi i Dużych Drapieżników. FACE jest członkiem Grupy eksperckiej Sustainable Use and Livelihoods Specialist Group (SULI; Grupa ds. zrównoważonego użytkowania i warunków utrzymania zwierząt) przy IUCN, która opublikowała dokument informacyjny (IUCN, 2016) wyrażający wsparcie polowań dla trofeów. FACE ma także status obserwatora przy CITES, Konwencji berneńskiej, Konwencji o ochronie wędrownych gatunków dzikich zwierząt (CMS) i African-Eurasian Migratory Waterbird Agreement (AEWA; Konwencja o ochronie afrykańsko-eurazjatyckich wędrownych ptaków wodnych).

CIC, której skrót pochodzi od pierwotnej francuskiej nazwy organizacji „*Conseil International de la Chasse*” (Międzynarodowa Rada Łowiecka), została założona w 1928 roku w Paryżu, gdzie posiadała siedzibę do 1999 roku. Obecnie siedziba organizacji znajduje się w Budapeszcie na Węgrzech, a organizacja zarejestrowana jest w Wiedniu. CIC uznawana jest przez rząd austriacki za międzynarodową organizację pozarządową o charakterze non-profit. Według strony internetowej organizacji, do około 1700

członków CIC (CIC, n.d.) należą państwa, instytucje państwowe, członkowie indywidualni, uniwersytety i inne instytuty badawcze, przedsiębiorstwa oraz związki łowieckie. Do wymienionych partnerów należy kilka agencji Organizacji Narodów Zjednoczonych (FAO, UNDP, UNESCO, UNEP), Światowa Organizacja Zdrowia Zwierząt (OIE) oraz Międzynarodowa Unia Ochrony Przyrody (IUCN), której CIC jest organizacją członkowską. CIC otwarcie przeciwstawia się polowaniom na lwy w zagrodach i stwierdza, że „proceder ten nie ma związku z etycznymi i zrównoważonymi praktykami łowieckimi” (CIC, 2020, para. 3). Rzeczywiście, w 2018 roku CIC wydało dwa stowarzyszenia łowieckie z RPA, ponieważ opowiadały się one za polowaniami na hodowane w niewoli lwy (Bloch, 2018b).

Safari Club International z siedzibą w USA należy do największych na świecie stowarzyszeń branży łowców trofeów. SCI posiada około 50 000 członków reprezentowanych w 200 oddziałach we wszystkich 50 stanach USA i 106 krajach (Safari Club International, n.d.). SCI i jego europejskie odpowiedniki wspierają promują i wspierają zabijanie zagrożonych gatunków chronionych przez prawo krajowe lub traktaty międzynarodowe. Organizacja ta przeznaczona duże środki (HSUS & HSI, 2020) do wywierania wpływu na rządy, państwa, kraje importujące trofea i organizacje międzynarodowe, takie jak CITES, aby zapewnić rutynowe przyznawanie zezwoleń lub limitów i ograniczać ochronę gatunków, które są celem polowań.

SCI zachęca myśliwych do zabijania dzikich zwierząt poprzez organizowanie konkursów i przyznawanie nagród za polowania na określone gatunki. Posiada rozbudowane systemy punktacji, gdzie punkty są miarą statusu. Na przykład „Księga rekordów” SCI to szczegółowy system ewidencjonowania polowań, który służy następnie za podstawę do przyznawania nagród, takich jak „Grand Slam” („Wielki Szlem”) lub „Inner Circle” („Krań wtajemniczonych”) (Safari Club International, 2018). Łowcy trofeów są w ten sposób motywowani do zabijania zwierząt i konkurują między sobą o to, kto zdobędzie największe trofeum lub kto osiągnie rekord liczby udanych polowań. Wśród ponad 50 różnych nagród łowieckich można też znaleźć nagrody specjalne przyznawane za zabicie gatunków europejskich. Na przykład, aby zakwalifikować się do „europejskiej dwunastki”, konieczne jest zabicie co najmniej 12 różnych dzikich zwierząt z listy kilkudziesięciu europejskich gatunków, takich jak żubr europejski, wilk szary, niedźwiedź brunatny czy kozica północna (Safari Club International, 2018, p. 4). Kwalifikacja do „Europejskiego kamienia milowego 25” wymaga zabicia przedstawicieli 25 europejskich gatunków z broni palnej i co najmniej 15 z łuku (Safari Club International, 2018, p. 11).

Ewidencja SCI sięga już ponad stu lat, a jeden z najwcześniejszych wpisów upamiętnia polowanie na nosorożce z udziałem prezydenta USA Theodore’a Roosevelta. W latach 1959–2015 członkowie SCI zabili 93 czarne nosorożce (które IUCN wymienia jako gatunek krytycznie zagrożony), ponad 2000 lwów, 1800 lampartów i 800

słoni (SHIELD Political Research et al., 2015). Wielu europejskich myśliwych, pochodzących z Francji, Belgii, Węgier, Niemiec i Hiszpanii, uzyskało nagrodę SCI za swoje liczne polowania (Gonçalves, 2020). Rejestr potwierdzonych zdobyczy pewnego hiszpańskiego myśliwego obejmuje aż 1317 słoni i 127 krytycznie zagrożonych czarnych nosorożców (Gonçalves, 2020). SCI organizuje również coroczną konwencję w USA, która przyciąga dziesiątki tysięcy uczestników z całego świata, w tym także europejskie firmy zajmujące się organizacją polowań dla trofeów i dostawą wyposażenia. „Łowcy trofeów”, firmy organizujące polowania i inne branże spotykają się na corocznych targach, gdzie zawierają transakcje, organizują aukcje lub oferują kompleksowe pakiety wycieczek z polowaniem na dzikie zwierzęta. Coroczny konwencja SCI jest największym źródłem dochodów organizacji. Zgodnie z najnowszym sprawozdaniem finansowym, w 2019 roku konwencja przyniosła SCI dochód w wysokości 13 mln dolarów amerykańskich (Safari Club International, 2020). W tym samym roku SCI wydała ponad 2,3 miliona dolarów na lobbging w USA w celu ograniczenia ochrony dzikich zwierząt (Safari Club International, 2020).

Targi łowieckie podobne do wspomnianej wyżej konwencji SCI odbywają się co roku w całej Europie. Niektóre z największych targów łowieckich odbywają się w Niemczech i przyciągają tysiące odwiedzających. Na przykład odbywające się w Dortmundzie (w niemieckim kraju związkowym Nadrenia Północna-Westfalia) targi „Jagd & Hund” należą do największych targów łowieckich na świecie i przyciągają około 80 000 odwiedzających z całego świata, z czego 14% stanowią goście zagraniczni (Jagd & Hund, n.d., 2020). Inne popularne targi łowieckie odbywające się w Niemczech to Pferd & Jagd, które w 2019 r. przyciągnęły 100 000 odwiedzających i w których brały udział trzy firmy organizujące polowania w Namibii (Pferd & Jagd, n.d.). We Włoszech Hit Show (n.d.), Caccia Village (n.d.), ExpoRiva Caccia (Expo del Cacciatore), Pesca Ambiente i Game Fair Italia (n.d.) rutynowo przyciągają dziesiątki tysięcy uczestników i kilkadziesiąt firm organizujących polowania i innych. Należy zauważyć, że nie wszyscy uczestnicy odwiedzają takie targi z chęci udziału w polowaniach lub z zainteresowania trofeami; wielu uczestników pojawia się z innych powodów.

Przedstawiciel HSI/Europe w 2020 roku wziął udział w targach łowieckich Jagd & Hund, gdzie zaferowano mu udział w polowaniu na niedźwiedzie brunatne w Bułgarii za 10 000 euro. Przedstawiciel innego organizatora zaprosił naszego reprezentanta, występującego incognito, do udziału w polowaniu na niedźwiedzie brunatne w Chorwacji, mimo iż niedźwiedzie brunatne podlegają ścisłej ochronie na mocy Dyrektywy siedliskowej UE. Organizatorzy polowań w Afryce proponowali kompleksowe oferty wyprawy łowieckich, obejmujące możliwość zabijania żyraf, słoni, lampartów i lwów. Polowanie na żyrafy w Namibii kosztuje około 5000 euro, a jeden z usługodawców miał powiedzieć, że jest to „łatwe” (Brown, 2020).

Okrutna hodowla: Polowanie na lwy w zamkniętych zagrodach w Afryce Południowej

Rzadko się zdarza, by konkretna praktyka związana z polowaniem dla trofeów była uważana za tak skandaliczną, odrażającą i nieetyczną, aby takie same zastrzeżenia miały do niej zarówno organizacje działające w branży polowań dla trofeów, naukowcy badający lwy i grupy obrońców praw zwierząt. Polowania na lwy wyhodowane w niewoli, które odbywa się w zamkniętych zagrodach, zasługują na to haniebne wyróżnienie.

ŻYCIE SKAZANE NA OKRUCIEŃSTWO

Media społecznościowe pełne są wzruszających zdjęć przedstawiających turystów przytulających lwiątko lub „uratowane” lwy spacerujące spokojnie obok wolontariuszy. Jednak przedstawiane w ten sposób interakcje z tymi zwierzętami są wysoce mylące. Przytulane i głaskane młode lwy oraz ze starsze lwy będące atrakcją spacerów po safari z lwami bynajmniej nie są wcale bezpieczne, kochane czy ratowane przed innym, skazanym na zagładę życiem.

W Afryce Południowej istnieje prawie 350 obiektów, w których trzyma się około 10 000 do 12 000 lwów hodowanych i trzymanyh w niewoli do użytku komercyjnego: do potrzeb związanych z turystyką, polowania w puszkach i międzynarodowego handlu kośćmi lwów (Panthera, 2021; IUCN SSC Cat Specialist Group, 2018). Tymczasem w tym kraju mniej niż 3000 lwów żyje na wolności w parkach narodowych i rezerwach dzikiej przyrody (Bauer et al., 2018). Te populacje dzikich lwów są znacznie mniej liczne od trzymanyh w niewoli.

Lwy wyhodowane w niewoli przez całe życie są używane do osiągnięcia zysku. Żyjące na wolności lwice nie wznawiają aktywności reprodukcyjnej, dopóki ich młode nie osiągną niezależności w wieku około półtora roku do dwóch lat (Schaller, 2009). Hodowane w niewoli dorosłe lwice są zmuszane do stałego, wyczerpującego cyklu rozrodczego do czasu, gdy nie stracą możliwości rozrodczych. Urodzone w niewoli młode lwy są zabierane matkom, gdy mają kilka godzin, a następnie wykorzystywane jako rekwizyty — często fałszywie reklamowane jako „sieroty” — aby następnie płacący turyści mogli je potrzymać, pokarmić butelką lub zrobić sobie z nimi zdjęcie (Peirce, 2018).

Gdy tylko młode staną się zbyt duże na takie zajęcie, zostają „przeniesione na inne stanowisko” i są wykorzystywane do „spacerów z lwami” lub innych wątpliwych atrakcji.

Właściciele farm lwów unikają odpowiedzialności za rażące naruszenia standardów związanych z ochroną zwierząt — częściowo z powodu niedociągnięć regulacyjnych i prawnych, ale także z powodu nierozwiązanego konfliktu dotyczącego obszarów kompetencji między departamentem rolnictwa Republiki Południowej Afryki a departamentem leśnictwa i rybołówstwa i środowiska. Tak hodowane zwierzęta żyją w nędzy, a branża wykorzystuje brak przepisów lub możliwości ich egzekwowania oraz utrzymania standardów w zakresie ochrony zwierząt.

Artykuł National Geographic z 2019 r. ujawnił opinii międzynarodowej wydarzenie, które wielu mieszkańców RPA nazywa jednym z najbardziej szokujących przypadków zaniedbania zwierząt w kraju (Fobar, 2019). Podczas inspekcji w zakładzie hodowlanym Pienika Farm w Prowincji Północno-Zachodniej stwierdzono, że ponad 100 lwów i innych zwierząt było trzymanyh w przerażających warunkach. Liczne zwierzęta były dotknięte chorobami, takimi jak świerzb, i straciły prawie całą sierść. Młode cierpiały na schorzenia neurologiczne, które uniemożliwiały im chodzenie. Inspektor z Narodowej Rady Towarzystw ds. Zapobiegania Okrucieństwu wobec Zwierząt (NSPCA) opisał zastane na miejscu warunki jako „przerażające” (Fobar, 2019, para. 4).

Ostatecznie losem, jaki spotyka lwy wyhodowane w niewoli, gdy upłyną już dni ich głaskania jako małych kociąt i spacerów po safari, jest śmierć z rąk szukających wrażeń łowców trofeów w zamkniętych zagrodach w których są wychowywane od małego. Lwy są zabijane na odgrodzonym płocie wybiegu, z którego nie mogą uciec. Po zabiciu hodowcy lwów eksportują kości tych zwierząt — głównie na potrzeby nielegalnego handlu kośćmi tygrysów — kości lwów używane są następnie jako fałszywe „tradycyjne” produkty lecznicze w Azji (Williams et al., 2015).

OKRUTNA HODOWLA: POLOWANIE NA LWY W ZAMKNIĘTYCH ZAGRODACH W AFRYCE POŁUDNIOWEJ

CHCIVOŚĆ I OSZUSTWO

Południowoafrykański film dokumentalny z 2015 roku, Blood Lions, ujawnił oszustwo, które od dawna stanowi fundament branży polowania na lwy w zagrodach i lwich farm. Film ten przedstawił sposób, w jaki kusi się niczego niepodważających turystów perspektywą pogłaskania lwiatka. Turyści tacy płacą zatem za możliwość obejrzenia lub potrzymania lwiatka i możliwość zrobienia sobie zdjęć z tymi uroczymi małuchami, które następnie mogą zamieścić w mediach społecznościowych. Niektóre ośrodki hodowlane fałszywie reklamują się jako rezerwy dzikiej przyrody. Wielu turystów płaci znaczne kwoty, aby wziąć udział w „wolontariacie” i w jego ramach wychowywać od małego urocze lwiatka i spacerować z młodymi lwami. Wielu takich uczestników zostaje celowo wprowadzonych w błąd i wierzy, że opłaty i ich praca mają na celu zwiększenie liczby lwów i ochronę gatunku, ponieważ lwy, które pomagają wychować, zostaną pewnego dnia wypuszczone na wolność. Niewielu turystów zdaje sobie sprawę, że ich działalność jest powiązana z polowaniami na lwy w zagrodach oraz handlem lwimi kośćmi.

„Oprócz *chciwości i rozbuchanego ego*, nie ma powodów, aby hodować i zabijać lwy w niewoli”, podsumowała Komisja ds. Środowiska Parlamentu Republiki Południowej Afryki (2018, para. 5).

LWY NA SREBRNYM PÓLMISKU

Z „afrykańskiej wielkiej piątki” (obejmującej słonie, lamparty, bawoły afrykańskie, nosorożce i lwy) te ostatnie są źródłem trofeów najczęściej poszukiwanych przez „łowców grubej zwierzyny”. Polowanie na dzikiego lwa kosztuje dziesiątki tysięcy euro, może zająć kilka dni i nie zawsze kończy się zabiciem zwierzęcia. Z drugiej strony polowanie na wyhodowanego

w niewoli lwa kosztuje zaledwie kilka tysięcy euro, a jego finał jest z góry przesądzony.

Lwy są wychowywane w niewoli w bliskim kontakcie z ludźmi, w obiektach hodowlanych, w których odwiedzający płacą za interakcję ze zwierzętami. Lata bliskiego kontaktu powodują, że zwierzęta zatracają naturalny strach przed ludźmi i przyzwyczajają się do ich obecności. Ponieważ lwy są przetrzymywane, a następnie wypuszczane na ogrodzony wybieg na siedem dni przed polowaniem, szansa sukcesu polowania wynosi 99% (Lindsey et al., 2012). Polowanie na lwy hodowane w niewoli jest na tyle łatwe, że zazwyczaj nie wymaga specjalnej licencji ani potwierdzenia doświadczenia w polowaniu (Portfolio Committee on Environmental Affairs, 2018).

Jest ono również uważane za optymalne czasowo. Jeden z „łowców trofeów” pochwalił się, że on i jego dzieci byli w stanie zabić wyhodowanego w niewoli lwa „w ciągu 90 minut” (HSUS, 2019, para. 7). Jednym z czynników, który umożliwia zabicie wyhodowanego w niewoli lwa w tak krótkim czasie, jest wabienie zwierząt pożywieniem, co udokumentowano w rozmowach z działającymi incognito śledczymi Humane Society International przeprowadzonych przed przybyciem „łowców trofeów” (HSUS, 2019). Niektórzy organizatorzy polowań przed wypuszczeniem lwów na wybieg podają im nawet narkotyki, aby ułatwić ich zabicie (Lindsey et al., 2012).

Na kongresie Safari Club International polowania na hodowane w niewoli lwy oferowane są potencjalnym łowcom jak dania w restauracji. Polowanie na hodowaną w niewoli lwicę jest generalnie tańsze niż na samca. W zależności od rozmiarów lub wieku zwierzęcia oraz, jeśli jest samcem, jego grzywy, polowania

OKRUTNA HODOWLA: POLOWANIE NA LWY W ZAMKNIĘTYCH ZAGRODACH W AFRYCE POŁUDNIOWEJ

na lwy hodowane w niewoli mogą przybierać różne formy, od „budżetowych” po „luksusowe”. Przykładem takiej tańszej opcji może być polowanie na dwuletniego lwa (HSUS, 2019).

Komisja ds. środowiska Parlamentu Republiki Południowej Afryki scharakteryzowała polowania na lwy w niewoli jako najbardziej ekstremalny rodzaj polowania dla trofeów, który podaje myśliwym wyhodowane w niewoli lwy na srebrnym półmisku. W swojej rezolucji Komisja wezwała rząd do pilnych działań w celu przerwania tej praktyki (Portfolio Committee on Environmental Affairs, 2018).

POTĘPIENIE

Zarówno badacze lwów, organizacje zajmujące się w ochroną zwierząt i przyrody, jak i grupy zrzeszające myśliwych, potępiły polowania na lwy hodowane w niewoli i zwróciły na ten problem uwagę, wzbudzając międzynarodowe oburzenie. W grudniu 2020 r. czołowi naukowcy i badacze lwów, działacze ochrony przyrody i inni cieszący się dużym autorytetem naukowcy wystosowali do minister leśnictwa, rybołówstwa i środowiska Republiki Południowej Afryki, Barbary Creecy, pismo, w którym potępił polowania na lwy hodowane w niewoli oraz przemysł hodowli lwów, wzywając do likwidacji tych branż (HSI/Africa, 2020). Badający lwy naukowcy twierdzą, że polowanie na lwy w niewoli nie przynosi żadnych korzyści ani dla ochrony przyrody ani dla lokalnych społeczności.

„Wiele wyhodowanych w niewoli lwów jest trzymany w małych, podlegających ścisłej kontroli zagrodach, które ogałają się z większości naturalnej roślinności. Ten sposób zarządzania przestrzenią w żaden sposób nie przyczynia się do ochrony bioróżnorodności, ani nie służy mezomięsożercom. Nie ma żadnych opublikowanych, recenzowanych przez specjalistów badań naukowych, które wskazywałyby na to, że polowanie na hodowane w niewoli lwy zapewnia bezpośrednie korzyści w zakresie ochrony dzikich lwów. [...] Lwy trzymane w niewoli nie są przystosowane do ponownego wypuszczenia [na wolność] ani do odtwarzania gatunku. Są one do tego szczególnie źle przystosowane ze względu na chów wsobny i problemy behawioralne” (Alcock et al., 2020, pp. 2–3).

Nie jest to pierwszy raz, kiedy badacze lwów czy działacze w zakresie ochrony przyrody alarmują decydentów. Podobny list skierowany do ówczesnego Sekretarza Spraw Wewnętrznych USA Ryana Zinke w 2017 roku dostarczył dowodów, że polowanie na hodowane w niewoli lwy nie wspiera ochrony gatunku (van Asperen et al., 2017).

Polowania na wyhodowane lwy są na tyle nieetyczne i niesportowe, że nawet organizacje branżowe zajmujące się polowaniem dla trofeów wydały oświadczenia potępiające tę praktykę. W listopadzie 2020 r. amerykański Dallas Safari Club (DSC) i europejska CIC z siedzibą w Europie wydały wspólne oświadczenie potępiające polowanie na lwy hodowane w niewoli (2020). Stwierdzają w nim, że polowanie na lwy wyhodowane w niewoli „szkodzi reputacji

myśliwych i organizacji działających na rzecz zrównoważonego łowiectwa na całym świecie” i że „wzywają rządy wspierające legalne polowania na lwy hodowane w niewoli do rozważenia ich szerszych implikacji” (CIC & DSC, 2020, paras 3–4). W 2018 r. CIC wydała z grona organizacji członkowskich Stowarzyszenie Zawodowych Myśliwych Republiki Południowej Afryki (PHASA) i Konfederację Stowarzyszeń Łowieckich Republiki Południowej Afryki (CHASA) ze względu na ich wsparcie dla polowania na lwy hodowane w niewoli (Bloch, 2018a).

SCI, największy na świecie klub łowiecki trofeów, również sprzeciwił się polowaniu na lwy hodowane w niewoli, wdrażając m.in. politykę nieakceptowania reklam od jakichkolwiek organizatorów polowań na lwy w zagrodach i zakazu reklamy tych polowań na dorocznej konwencji SCI (Hunt Forever, 2018).

Pomimo publicznych oświadczeń DSC i SCI dotyczących polowań na lwy hodowane w niewoli, nie ma dowodów na to, że organizacje te faktycznie wygzekwowały swoje nowe stanowisko. Liczne niejawne dochodzenia wykazały, że firmy organizujące polowania nadal otwarcie oferują lub pośredniczą w organizacji polowań na lwy hodowane w niewoli na corocznych konwencjach DSCI i SCI (HSUS, 2019, 2020).

HANDEL KOŚĆMI

Rząd Republiki Południowej Afryki beczynnie przyglądał się rozrostowi przemysłu hodowli lwów z poziomu kilku tysięcy lwów trzymany w niewoli w latach 90. do obecnego stanu ponad dziesięć tysięcy zwierząt. Handel lwami z niewoli powstał więc przy cichym poparciu rządu RPA.

Badacze lwów ostrzegają, że rozwijający się handel kośćmi tych zwierząt stanowi poważne zagrożenie dla dzikich lwów w Afryce Południowej i krajach sąsiednich (Bauer et al., 2016). Badania wykazały, że lwy stanowią coraz częstszy cel dla osób poszukujących części ciała tych zwierząt i że rosnący popyt na nie może nawet skłaniać do odwetowego zabijania lwów w przypadku konfliktu z ludźmi (Everatt et al., 2019).

W 2008 roku rząd Republiki Południowej Afryki wydał pierwsze zezwolenie CITES na eksport szkieletów lwów do Azji. W latach 2008–2015 wyeksportowano ponad 5646 szkieletów lwów, z czego prawie 98% trafiło do Laosu i Wietnamu (Born Free, 2018). Kości wyhodowanych w niewoli lwów stanowią główne uzupełnienie czarnego rynku kości tygrysów, zwiększając popyt na nie i zachęcając do kłusownictwa dzikich tygrysów (Environmental Investigation Agency, 2017). Legalny handel szkieletami lwów stanowi również zachętę do nielegalnego handlu kośćmi lwów (IUCN World Conservation Congress Marseille, 2020). Jedno z licznych zezwoleń wydanych przez rząd RPA obejmowało eksport 153 szkieletów lwów w 2016 r. do Laosu dla firmy Vinasakhone Trading, znanej międzynarodowej siatki przestępczej związanej z dzikimi zwierzętami.

OKRUTNA HODOWLA: POLOWANIE NA LWY W ZAMKNIĘTYCH ZAGRODACH W AFRYCE POŁUDNIOWEJ

Firma Vinasakhone Trading jest podejrzewana o zaangażowanie w handel kością słoniową, rogami nosorożców, łuskowcami i innymi dzikimi zwierzętami, który generuje wartość kilkudziesięciu milionów dolarów (Davies & Holmes, 2016). Zezwolenia na handel lwimi szkieletami zostały wydane również dla Vixaya Keosavanga (Born Free, 2018), znanego laotańskiego handlarza dzikimi zwierzętami określanego jako „Pablo Escobar handlu dzikimi zwierzętami” (Davies & Holmes, 2016, para. 19). Powiązani z handlem kością są również obywatele państw członkowskich UE. Na przykład, polski obywatel Jacek Rączka był powiązany z importem ciała i kości lwów do Laosu w 2009 i 2010 roku (EMS Foundation & Ban Animal Trading, 2018; Williams et al., 2015).

ZAGROŻENIA DLA ZDROWIA PUBLICZNEGO

Pandemia COVID okazała się być brutalnym przebudzeniem, które ujawniło zagrożenie, jakie handel dziką fauną i florą stwarza dla zdrowia publicznego i światowej gospodarki. Na farmachlwy przetrzymywane są w niehygienicznych i niewłaściwych warunkach i podlegają nieregulowanemu, niehumanitarnemu ubojowi na miejscu. Warunki te sprzyjają rozprzestrzenianiu się chorób odzwierzęcych. Badanie przeprowadzone przez organizację Blood Lions i World Animal Protection wykazało łącznie 63 patogeny u dzikich i trzymany w niewoli lwów, w tym patogeny, które mogą być przenoszone z lwów na inne zwierzęta i ludzi (Green et al., 2020). Naukowcy odkryli również 83 choroby i objawy kliniczne związane z tymi patogenami. Przenoszenie chorób odzwierzęcych może następować, gdy zwierzęta i ludzie znajdują się w bliskiej odległości, a zagrożenie to rośnie, gdy zwierzęta są trzymane w złych warunkach. Hodowla lwów w niewoli może stanowić poważne zagrożenie dla zdrowia publicznego, przede wszystkim dla

pracowników gospodarstw hodowlanych i innych pracowników tej branży, ale także dla lokalnych i zagranicznych turystów.

POGORSZENIE REPUTACJI REPUBLIKI POŁUDNIOWEJ AFRYKI W ZAKRESIE OCHRONY PRZYRODY ORAZ NEGATYWNE SKUTKI DLA GOSPODARKI TURYSTYCZNEJ

Hodowla lwów w niewoli negatywnie wpływa na wizerunek RPA w zakresie turystyki i ochrony przyrody. W liście do ministra środowiska Republiki Południowej Afryki podpisanym przez 115 agencji turystycznych w RPA sygnatariusze zwracają uwagę, że turystyka polegająca na interakcji ze zwierzętami, powszechna na lwich farmach, jest nie do przyjęcia zgodnie ze stanowiskiem Stowarzyszenia Agencji Turystycznych Republiki Południowej Afryki (SATSA) i kłóci się ze światowymi trendami turystycznymi (Blood Lions & HSI Africa, 2020). Powołali się przy tym na rosnący sprzeciw społeczny, który doprowadził do zakazu promocji wizyt w takich miejscach na najważniejszych platformach, takich jak TripAdvisor, Instagram, AirBnB i Expedia.

SATSA, wiodące stowarzyszenie branży turystycznej, reprezentujące ponad 1300 agencji w Afryce Południowej ostrzega, że sprzeciw wobec interakcji z dzikimi zwierzętami stał się tak głośny, że oburzenie wpływa na postrzeganie RPA jako atrakcyjnego celu podróży (Southern Africa Tourism Services Association, 2020). Stanowisko SATSA wobec turystyki polegającej na bezpośrednich interakcjach z dziką przyrodą nie jest wyjątkiem — opiera się na analogicznych międzynarodowych standardach turystycznych, np. standardach holenderskiego stowarzyszenia branży turystycznej (World Animal Protection, 2016) oraz stowarzyszenia brytyjskich biur podróży (ABTA, 2019).

OKRUTNA HODOWLA: POLOWANIE NA LWY W ZAMKNIĘTYCH ZAGRODACH W AFRYCE POŁUDNIOWEJ

Stawką jest tu więc nie tylko reputacja RPA, ale także los branży turystycznej. Polowanie na wyhodowane w niewoli lwy nie spełnia kryteriów zrównoważonej gospodarki ani odpowiedzialności społecznej. W rezultacie działania tej branży zaprzeczają rzekomemu fundamentowi myślistwa, jakim jest "szansa ucieczki" (Selier et al., 2018). Hodowla lwów w niewoli i branża polowań na lwy w zagrodach mogą wywierać negatywny wpływ na branżę turystyczną związaną z dziką przyrodą RPA, ponieważ turyści wybierają inny cel podróży w poszukiwaniu bardziej autentycznych i etycznych doświadczeń z dziką przyrodą. Przeprowadzone badanie ekonomiczne wykazało, że Republika Południowej Afryki może w ciągu następnej dekady stracić nawet 2,79 mld dolarów w dochodach z turystyki, jeśli hodowle lwów w niewoli, polowania na lwy w zagrodach i inne formy działalności będą trwały nadal (Harvey, 2020).

ZMIANA POLITYKI DOTYCZĄCEJ LWÓW W RPA

2 maja 2021 r. minister Barbara Creecy z Departamentu Leśnictwa, Rybołówstwa i Środowiska RPA opublikowała zalecenia panelu ekspertów ministerialnych wysokiego szczebla powołanego w listopadzie 2019 roku w celu rewizji obowiązujących zasad, przepisów i praktyki w zakresie hodowli, polowań i handlu słońcami, lwami, lampartami i nosorożcami. Zalecenia panelu opracowane po zapoznaniu się z kontrowersyjnymi praktykami zawierają szereg pozytywnych zobowiązań, takich jak przerwanie hodowli lwów w niewoli i komercyjnego handlu artykułami pochodzącymi od lwów, a także wyraźne uznanie ochrony zwierząt za podstawę

polityki w zakresie zarządzania dziką przyrodą. Są to kluczowe postulaty podnoszone przez HSI/Africa w wyczerpujących pisemnych i ustnych analizach przedstawionych Panelowi, a także w komentarzach wygłoszonych podczas publicznych konsultacji z udziałem społeczeństwa w zakresie ustalania norm i standardów specyficznych dla wybranych gatunków.

Jest to zmiana polityki na lepsze i spotka się ona ze wsparciem większości mieszkańców RPA według HSI/Africa, która w 2020 roku zleciła szerokie badanie opinii publicznej na temat polowania dla trofeów, hodowli lwów i innych powiązanych działań. Większość ankietowanych mieszkańców RPA sprzeciwia się hodowli lwów na potrzeby dwóch cieszących się złą sławą atrakcji turystycznych — interakcji z młodymi i spacerów z lwami. Działalności te są powiązane również z polowaniem na lwy w zagrodach i handlem lwimi kośćmi.

LWY TO NIE JEDYNE ZWIERZĘTA HODOWANE W NIEWOLI W CELU POLOWANIA DLA TROFEÓW I IMPORTOWANE DO UE

Choć rząd Republiki Południowej Afryki zasygnalizował zmierzch hodowli lwów w niewoli i polowań na lwy w zagrodach, nie tylko lwy są przedmiotem takiej działalności. Nawet jeśli Republika Południowej Afryki przestanie wydawać zezwolenia na wywóz trofeów z trzymanyh w niewoli lwów, bez zmian legislacyjnych UE nadal będzie importować trofea gatunków hodowanych w niewoli, takich jak kob moczarowy, oryks szablrogi czy arui grywiasta, tak jak ma to miejsce obecnie.

Problemy związane z ochroną

GATUNKI ODGRYWAJĄ WAŻNĄ ROLE W EKOSYSTEMACH

Liczebność i zasięg populacji gatunków mięsożernych na całym świecie uległy znacznemu zmniejszeniu (Ripple et al., 2014). Jest to niepokojące, ponieważ mięsożercy odgrywają kluczową rolę jako największe drapieżniki, a spadek ich populacji może być szkodliwy dla całego ekosystemu i zagrażać różnorodności biologicznej (Estes et al., 2011; Ripple et al., 2014; Sergio et al., 2008). Zanik lampartów, lwów, niedźwiedzi brunatnych, wilków i rysi może powodować katastrofalne kaskady troficzne, które negatywnie wpływają na wszystkie części ekosystemu (Ripple et al., 2014).

Zniknięcie tych drapieżników może nawet zmienić ogólny krajobraz i zmniejszyć produktywność całych ekosystemów. Na przykład z badania przeprowadzonego w Ghanie wynika, że zanik lampartów i lwów doprowadził do wzrostu liczebności mezodrapieżników, co spowodowało zmniejszenie populacji zwierząt kopytnych i małych naczelnych (Brashares et al., 2010). Podobnie wilki mają zarówno bezpośredni, jak i pośredni wpływ na cały ekosystem (Ripple et al., 2014), a spadek ich populacji wiąże się z ograniczeniem liczebności gatunków drzew liściastych oraz zwiększoną erozją wybrzeży strumieni w wyniku zmniejszenia presji drapieżniczej na jeleniowate, zgodnie z badaniami przeprowadzonymi w stanie Waszyngton w USA (Beschta & Ripple, 2008). W następstwie spowodowanego przez człowieka lokalnego wymierania niedźwiedzi brunatnych i wilków siedliska ulegały nadmiernemu zgryzaniu, prowadząc do degradacji struktury i zagęszczenia nabrzeżnej roślinności oraz zmniejszenia liczebności i różnorodności gatunków ptaków (Berger et al., 2001). Duże drapieżniki są niezbędne dla funkcjonowania ekosystemu, ponieważ pełnią ważną rolę w regulacji liczebności roślinożerców, produkcji pierwotnej, zwalczaniu chorób, a nawet ograniczaniu pożarów (Estes et al., 2011; Ripple et al., 2014). Naukowcy ostrzegają, że podejmowane obecnie decyzje w zakresie zarządzania dziką przyrodą w niewystarczającym stopniu uwzględniają znaczenie dużych drapieżników oraz fakt, że stan ich populacji wpływa na przyszły stan światowych ekosystemów (Estes et al., 2011; Ripple et al., 2014; Sergio et al., 2008).

Duże zwierzęta roślinożerne również pełnią kluczową rolę w swoich ekosystemach, lecz ich liczebność oraz zasięg spadają (Ripple et al., 2015). Nadmierne polowania stanowią jedno z głównych zagrożeń, zwłaszcza ze względu na duże rozmiary i powolną reprodukcję tych zwierząt (Ripple et al., 2015). Do dziś zachowało się tylko osiem gatunków dużych lądowych roślinożerców, z których dwa to słoń afrykański i nosorożec czarny (Ripple et al., 2015). Wielcy

roślinożercy odgrywają ważną rolę w kształtowaniu struktury i funkcjonowaniu ekosystemów, w których żyją, i nie mogą ich w tym zastąpić mniejsze roślinożerne zwierzęta (Ripple et al., 2015). Odgrywają wyjątkową rolę w lokalnych ekosystemach ze względu na wpływ jaki mają na ich funkcjonowanie, właściwości gleby, częstotliwość pożarów i produkcję pierwotną (le Roux et al., 2018). Na przykład słońce są uważane za gatunek o kluczowym znaczeniu w kształtowaniu ekosystemu ze względu na zmiany, jakie wywołują w swoim środowisku (Jones et al., 1994). Zmiany te zwiększają dostępność i jakość roślinności na niższych wysokościach, przyczyniają się do zwiększenia biomasy i obfitości podszytu, a także bioróżnorodności, poprzez poprawę jakości siedlisk i zapewnianie schronienia mniejszym zwierzętom i owadom (Coverdale et al., 2016; Govender, 2005; Kohi et al., 2011; Poulsen et al., 2018; Pringle, 2008; Valeix et al., 2011). Nosorożce czarne odgrywają ważną rolę w ekosystemie, ponieważ ich wypas kształtuje lokalny krajobraz. Wielcy roślinożercy, tacy jak nosorożce, słonie i żyrafy, mają również duże znaczenie ekonomiczne, przynosząc znaczne dochody z safari dla fotografów (Di Minin et al., 2013; Lindsey et al., 2007; Ripple et al., 2015). Utrata tych zwierząt jest równoznaczna z utratą ważnych funkcji ekosystemowych, które pełnią. Z tego względu naukowcy postulują wdrożenie globalnego programu rządowego dotyczącego rzadkich wielkich roślinożerców, takich jak nosorożec czarny (Ripple et al., 2015).

POLOWANIE DLA TROFEÓW JAKO PRZYCZYNA SPADKU POPULACJI

Wiele gatunków, które są obiektem polowań dla trofeów jest poddawanych intensywnej presji i doświadcza spadku populacji. Wiele wymienionych w niniejszym raporcie gatunków zostało wymienionych na czerwonej liście IUCN i zakwalifikowanych jako krytycznie zagrożone, zagrożone, narażone lub bliskie zagrożenia, a więc wymagające szczególnej ochrony. Niektóre wymienione gatunki to krytycznie zagrożony nosorożec czarny (Emslie, 2020a), adaks pustynny (*Addax nasomaculatus*) (IUCN SSC Antelope Specialist Group, 2016a) i gazelka płocha (*Nanger dama*) (IUCN SSC Antelope Specialist Group, 2016b); zagrożony słoń afrykański (Gobush et al., 2021), tygrys (G oodrich i in., 2014) i bawół indyjski (*Bubalus arnee*) (Kaul et al., 2019); a także kwalifikowane jako gatunki narażone lampart (Stein i in., 2020), lew (Bauer et al., 2016) oraz żyrafa (*Giraffa camelopardalis*) (Muller i in., 2018). Polowanie dla trofeów jest dodatkowym czynnikiem presji na zagrożone już populacje. Gatunki doświadczające utraty siedlisk i kurczenia się ich zasięgu są szczególnie podatne na wyginiecie ze względu na wysokie wskaźniki odławiania (Burgess et al.,

PROBLEMY ZWIĄZANE Z OCHRONĄ

2017). Na przykład najpopularniejszy gatunek importowany do krajów UE w postaci trofeów — zebra górska Hartmanna obecnie kwalifikuje się jako gatunek narażony i należy do kategorii gatunków narażonych lub zagrożonych od 1986 roku (Gosling et al., 2019).

Oprócz zabijania poszczególnych zwierząt polowanie dla trofeów wywiera także znaczący i długotrwały wpływ na różne inne populacje. Polowanie dla trofeów może potęgować naturalną śmiertelność (Bischof i in., 2009, 2018; Creel & Rotell, 2010; Frank i in. 2017). Ze względu na ten potęgujący charakter nawet niskie wskaźniki odławiania mogą wywierać negatywny wpływ na populacje. Naukowcy zalecają uwzględnianie nie tylko liczby eliminowanych z populacji osobników, ale także ogólnego, znacznego wpływu, jaki usunięcie nawet pojedynczego osobnika ma dla całej populacji i jej przyszłego wzrostu (Gosselin et al., 2017; Wallach et al. 2009).

Pośrednie, ale równie istotne skutki związane z polowaniami dla trofeów, to zmiana struktury wiekowej i płciowej populacji, zmniejszone wskaźniki reprodukcji, zaburzenie struktur społecznych, zmiany zachowania, modyfikacje struktury genetycznej i selekcja wywołana przez człowieka. W warunkach naturalnych duże drapieżniki i roślinożercy wykazują niewielką śmiertelność dorosłych osobników. Jest ona zwiększana przez polowanie dla trofeów (Moss, 2001). Przyczynia się ono również do zmniejszenia współczynnika reprodukcji (Balme et al., 2009, 2010) oraz zmniejszenia przeżywalności potomstwa lub młodych osobników (Balme et al., 2009; Bischof et al., 2018; Novaro et al., 2005; Rosenblatt et al., 2014), co ma bezpośrednie przełożenie na rozwój populacji.

Polowanie dla trofeów zaburza struktury społeczne, przez co może przyczynić się do utraty istotnych, przekazywanych międzypokoleniowo informacji środowiskowych lub społecznych, jak ma to miejsce w przypadku słoń (Allen et al., 2020; Evans & Harris, 2008; K. McComb et al., 2001) i żyraf (Bercovitch & Berry, 2015; Berry & Bercovitch, 2015). Zaburzenia struktur społecznych mogą również prowadzić do zwiększenia liczby młodych zabijanych przez dorosłe lamparty (Balme & Hunter, 2013; Craig Packer et al., 2009), lwy (Bertram, 1975; Creel et al., 2016; Leclerc et al., 2017; Whitman et al., 2004), niedźwiedzie brunatne (Gosselin et al., 2017; Leclerc et al., 2017; J. E. Swenson, 2003) i pumy (Wielgus et al., 2013), a także chowu wsobnego (Naude et al., 2020). Zarówno zabijanie młodych, jak i chów wsobny, mogą mieć długoterminowe negatywne skutki dla rozwoju populacji. Istnieją również dowody wskazujące, że polowanie nasila konflikty między człowiekiem a dziką przyrodą, które już teraz stanowią główne zagrożenie dla kuguarów (Teichman et al., 2016) i słoń (Slotow et al., 2000).

Celem polowań dla trofeów są największe i najbardziej okazałe osobniki, przez co cała populacja danego gatunku poddawana jest nienaturalnej selekcji (Allendorf & Hard, 2009; Mysterud, 2011). Takie wybiórcze polowania powodują zmniejszenie średniej masy ciała osobników, ale także przyspieszone dojrzewanie płciowe,

zmianę sposobów rozprzestrzenienia populacji oraz inne zmiany fizyczne i behawioralne wśród innych osobników (Allendorf et al., 2008; Allendorf & Hard, 2009; Mysterud, 2011). Pogorszenie cech przekazywanych przez dobór płciowy może wpływać na czynniki kierujące wyborem partnerów, a przez to ograniczać różnorodność puli genetycznej oraz pogarszać jakość potomstwa. Presja wywierana na populacje w wyniku polowań może negatywnie wpływać na ich odtwarzanie i przebieg życia osobników (Balme et al., 2009; Bischof et al., 2018; Frank et al., 2020). Polowanie dla trofeów może także wpływać na struktury genetyczne, zwiększając współczynniki endogamii, co może mieć katastrofalny długofalowy wpływ na kondycję populacji (Allendorf et al., 2008; Allendorf & Hard, 2009; Frank et al., 2020; Naude et al., 2020).

Zaniepokojenie naukowców budzi brak danych dotyczących wielu populacji poddanych intensywnej presji łowieckiej (e.g., Frank et al., 2017). Niewystarczający obraz dynamiki populacji uniemożliwia pełną ocenę negatywnych skutków polowań dla trofeów. Na przykład: naukowcy nie wiedzą nawet, ile lampartów żyje obecnie w Afryce (Stein et al., 2020), a tymczasem globalny import brutto trofeów pochodzących z polowań na lamparty wyniósł 7155 w latach 2009–2018, czyli średnio 715 rocznie (CITES Trade Database, wyszukiwanie: „gross imports” dla *Panthera pardus*, „all countries”, „all sources”, „all purposes” z 13.07.2020). Brak wystarczających danych dotyczących liczebności i rozprzestrzenienia gatunków uniemożliwia stworzenie warunków, w których polowania dla trofeów nie prowadziłyby do znacznego spadku populacji.

Zarządzanie poprzez „zrównoważone odławianie” dużych drapieżników może być trudne (Linnell et al., 2010; Swenson et al., 1995). Liczne gatunki poddawane są nadmiernemu polowaniu dla trofeów — są to m.in. słoń (Muposhi et al., 2016; Selier et al., 2014), lamparty (Balme et al., 2009; Caro et al., 2009; Grant, 2012; Jorge, 2012; Pitman et al., 2015; Ray, 2012), lwy (Creel et al., 2016; Croes et al., 2011; Groom et al., 2014; Lindsey et al., 2013; Loveridge et al., 2007, 2016; Packer et al., 2011; Rosenblatt et al., 2014) i niedźwiedzie brunatne (Popescu et al., 2016; Swenson et al., 1995). Decyzje w zakresie limitów polowań lub restrykcje dotyczące stref i sezonów łowieckich często nie są oparte na danych naukowych, lecz dyktowane przez lokalnych myśliwych lub organizacje myśliwskie i opierają się na zawyżonych danych dotyczących liczebności populacji (Balme et al., 2010; Popescu et al., 2016; Swenson et al., 1995, 2017; Trouwborst et al., 2020). Intensywne odławianie spowodowało np. znaczny spadek liczebności skandynawskich niedźwiedzi brunatnych (Swenson et al., 1995) i norweskich rysi (Linnell et al., 2010), prowadząc prawie do wymarcia tych gatunków. Z powodu dużej intensywności polowań na początku XX wieku w Norwegii i Szwecji prawie doszło do wytępienia niedźwiedzi brunatnych i rysi (Swenson et al., 1995). Nadmierne polowania przyczyniły się na przestrzeni XX w. także do spadku liczebności nosorożców czarnych, czego skutki są odczuwalne do dziś w postaci małego zróżnicowania genetycznego populacji (Emslie, 2020a).

Trofea w UE

Metodologia

Niniejszy raport oparty jest na danych pozyskanych 4 marca 2021 r. z internetowej bazy danych WCMC-CITES Trade Database - dostępnej pod adresem <https://trade.cites.org/>. Analizie zostały poddane dane za lata 2014–2018, co pozwoliło na zbadanie handlu trofeami w okresie pięciu lat. Dane zostały pozyskane z użyciem metodologii opisanej w poniższych tabelach, ale zasadniczo zostały ograniczone do gatunków ssaków („Class” = „Mammalia”) i z zastosowaniem tabel porównawczych. Dane dotyczące importu oparte są na liczbach zgłaszanych

przez importerów, a eksportu na liczbach zgłaszanych przez eksporterów. Wartości średnie zostały zaokrąglone do najbliższej liczby całkowitej.

Na potrzeby analizy na poziomie całej UE dla importerów, eksporterów i krajów pochodzenia zastosowano filtry obejmujące Austrię, Belgię, Bułgarię, Chorwację, Cypr, Czechy, Danię, Estonię, Finlandię, Francję, Grecję, Hiszpanię, Holandię, Irlandię, Litwę, Luksemburg, Łotwę, Malte, Niemcy, Polskę, Portugalię, Rumunię, Słowację, Słowenię, Szwecję, Węgry i Włochy.

Naszym celem było określenie całkowitej liczby ssaków będących przedmiotem handlu w postaci trofeów. Chcąc uzyskać liczby dotyczące podlegających handlowi w postaci trofeów ssaków, zgodnie z informacjami podanymi w podręczniku użytkownika bazy CITES Trade Database (CITES et al., 2013), korzystaliśmy z następujących zasad (liczby reprezentują całe zwierzęta). Dla wszystkich gatunków wyszukiwany był termin „trophies” („trofeum”) z określeniem przeznaczenia „personal” („cele osobiste”) oraz „hunting trophy” („trofeum łowieckie”), z wartością bezjednostkową (co reprezentuje łączną liczbę okazów). Uwzględniliśmy także dodatkowe terminy zgodnie z poniższymi zasadami. Dla rzędu parzystokopytnych wyszukiwane były terminy: „bodies”, „horns”, „rugs”, „skins”, „skulls” i „trophies” („ciała”, „rogi”, „skóry na podłogę”, „skóry”, „czaszki” i „trofea”) z określeniem przeznaczenia „hunting trophy” („trofeum łowieckie”). W celu ustalenia liczby hipopotamów, z których pochodziły trofea, wyszukiwane były terminy „teeth” i „tusks” („zęby” i „kły”), przy czym oba terminy zostały połączone w kategorię „tusks” („kły”). Uzyskane liczby były dzielone przez dwa, gdy nie była podana jednostka, i przez 5,25, gdy jednostką były kilogramy. Dla rzędu drapieżnych wyszukiwane były terminy: „bodies”, „rugs”, „skeletons”, „skins”, „skulls” i „trophies” („ciała”, „skóry na podłogę”, „szkielety”, „skóry”, „czaszki” i „trofea”) z określeniem przeznaczenia „hunting trophy” („trofeum łowieckie”). W celu ustalenia liczby morsów, z których pochodziły trofea, wyszukiwane były terminy „teeth” i „tusks” („zęby” i „kły”), przy czym oba terminy zostały połączone w kategorię „tusks” („kły”). Uzyskane liczby zostały podzielone przez dwa tam, gdzie nie była podana jednostka. Jedynym gatunkiem z rzędu waleni był narwal. W tym przypadku wyszukiwane były określenia „trophies” i „tusks” („trofea” i „kły”) z określeniem przeznaczenia „hunting trophy” („trofeum łowieckie”). Dla rzędu nieparzystokopytnych wyszukiwane były terminy „bodies”, „horns”, „rugs”, „skins”, „skulls” i „trophies” („ciała”, „rogi”, „skóry na podłogę”, „skóry”, „czaszki” i „trofea”) z określeniem przeznaczenia „hunting trophy” („trofeum łowieckie”). W celu ustalenia liczby nosorożców, z których pochodziły trofea, liczby rogów zostały podzielone przez dwa (w razie braku jednostki). Dla rzędu nieparzystokopytnych wyszukiwane były terminy „skins” i „trophies” („skóry” i „trofea”) z określeniem przeznaczenia „hunting trophy” („trofeum łowieckie”). Dla rzędu naczelnych wyszukiwane były

terminy: „bodies”, „skeletons”, „skins”, „skulls” i „trophies” („ciała”, „szkielety”, „skóry”, „czaszki” i „trofea”) z określeniem przeznaczenia „hunting trophy” („trofeum łowieckie”). Jedynym gatunkiem z rzędu trąbowców był *Loxodonta africana*, w odniesieniu do którego wyszukiwane były terminy: „bodies”, „skins”, „skulls”, „teeth”, „tusks” i „trophies” („ciała”, „skóry”, „czaszki”, „zęby”, „ciosy” i „trofea”) z określeniem przeznaczenia „hunting trophy” („trofeum łowieckie”). W celu ustalenia liczby słoń afrykańskich, z których pochodziły trofea, wyszukiwane były terminy „teeth” i „tusks” („zęby” i „ciosy”), przy czym oba terminy zostały połączone w kategorię „tusks” („ciosy”). Otrzymane liczby były dzielone przez dwa, gdy nie była podana jednostka, i przez 6,6, gdy jednostką były kilogramy. Dla rzędu gryzoni wyszukiwane były terminy „bodies” i „trophies” („ciała” i „trofea”) z określeniem przeznaczenia „hunting trophy” („trofeum łowieckie”).

Baza danych WCMC-CITES Trade Database jest powszechnie uznawana za najlepsze źródło danych dotyczących międzynarodowego handlu dzikimi zwierzętami, mimo następujących ograniczeń. Po pierwsze: baza obejmuje tylko gatunki wymienione przez CITES. Po drugie: podobnie jak w przypadku większości dużych baz danych z wieloma źródłami informacji, w bazie danych WCMC-CITES Trade Database występują znane niespójności. Mogą to być np. błędne interpretacje dotyczące sposobu raportowania danych, błędne obliczenia lub błędy typograficzne. Mimo tych nieprawidłowości dane dotyczące handlu dzikimi zwierzętami pochodzące z bazy danych WCMC-CITES Trade Database są powszechnie uważane za wiarygodne. Po trzecie: z powodu pewnych niespójności w raportowaniu lub niepełnych danych mogą występować różnice w interpretacjach, zwłaszcza, że CITES nie określa dokładnych zasad obliczania danych. W związku z powyższym nasze oszacowania są ostrożne i sformułowane w oparciu o podręcznik użytkownika bazy danych CITES Trade Database (2013). Uwzględnialiśmy tylko dane z określeniem „trophy” („trofeum”) w terminie wyszukiwania lub kategorii przeznaczenia, które odpowiadały całemu zwierzęciu. Skorzystaliśmy z porównawczych raportów tabelarycznych, ponieważ zgodnie z podręcznikiem użytkownika bazy danych CITES Trade Database (2013) zapewniają one najbardziej kompleksowe dane wyjściowe i rzadziej przeszacowują poziomy handlu.

UE

UE IMPORTOWAŁA PRAWIE 15 000 TROFEÓW GATUNKÓW OBJĘTYCH OCHRONĄ MIĘDZYNARODOWĄ. KAŻDEGO DNIA DO UE IMPORTOWANYCH JEST PONAD OSIEM TROFEÓW GATUNKÓW WYMIENIONYCH NA LIŚCIE CITES.

Zdecydowanie najwięcej trofeów spośród krajów członkowskich UE importowały Niemcy, Hiszpania i Dania, które odpowiadają łącznie za 52% wszystkich importowanych trofeów. Dla pięciu lat zauważyć można wyraźny i stabilny wzrost liczby importowanych trofeów wynoszący ogółem 39,29%. (Patrz Tabela 1)

Tabela 1. Kraje UE importujące trofea w latach 2014–2018.

Importujący kraj	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Niemcy	811	771	783	787	807	792	3959	27%
Hiszpania	367	397	394	436	523	424	2117	14%
Dania	303	231	393	334	409	334	1670	11%
Austria	234	275	293	276	276	271	1354	9%
Szwecja	80	223	180	191	245	184	919	6%
Francja	136	180	144	97	195	151	752	5%
Polska	137	116	121	188	182	149	744	5%
Węgry	21	76	149	192	180	124	618	4%
Czechy	106	111	99	103	124	109	543	4%
Słowacja	96	65	69	121	102	91	453	3%
Finlandia	54	60	54	63	92	65	323	2%
Włochy	13	39	48	40	182	65	322	2%
Belgia	28	76	78	58	68	62	308	2%
Bułgaria	23	23	29	45	66	38	186	1%
Litwa	24	18	44	57	26	34	169	1%
Łotwa	64	30	19	39	3	31	155	1%
Portugalia	28	32	20	14	11	21	105	1%
Rumunia	13	6	35	19	28	21	101	1%
Estonia	1	3	10	6	11	7	31	<1%
Luksemburg	4	3	1	7	8	5	23	<1%
Holandia	2	13	7	0	0	5	22	<1%
Słowenia	1	5	6	5	0	4	17	<1%
Malta	0	0	1	0	10	3	11	<1%
Chorwacja	1	2	1	2	1	2	7	<1%
Grecja	1	0	2	0	0	1	3	<1%
Suma całkowita	2548	2755	2980	3080	3549		14912	

Tabela oparta jest na liczbach zarejestrowanych przez importujący kraj.

Rumunia, Francja i Hiszpania są zdecydowanymi liderami eksportu trofeów myśliwskich, odpowiadając łącznie za 57% wszystkich eksportowanych trofeów (patrz tabela 2). Najczęściej eksportowanym w postaci trofeów myśliwskich gatunkiem był niedźwiedź brunatny, stanowiący 40% wszystkich eksportowanych trofeów i znacznie przewyższający drugi najczęściej eksportowany

gatunek - lampart, stanowiący zaledwie 8% wszystkich eksportowanych trofeów. Pięć najczęściej eksportowanych gatunków to gatunki europejskie (niedźwiedź brunatny, wilk szary) i afrykańskie (lampart, hipopotam i zebra górską Hartmanna) (patrz tabela 3).

Tabela 2. Kraje UE eksportujące trofea.

Kraj eksportujący	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Rumunia	49	47	32	8	15	31	151	21%
Francja	25	22	36	29	25	28	137	19%
Hiszpania	24	34	26	30	13	26	127	17%
Dania	28	23	13	11	0	15	75	10%
Chorwacja	8	11	5	15	12	11	51	7%
Szwecja	7	7	9	12	14	10	49	7%
Austria	11	9	8	1	9	8	38	5%
Niemcy	2	13	7	4	6	7	32	4%
Finlandia	1	6	2	3	7	4	19	3%
Węgry	0	0	0	2	10	3	12	2%
Estonia	1	0	3	3	3	2	10	1%
Słowenia	0	1	0	4	3	2	8	1%
Belgia	0	1	0	1	5	2	7	1%
Bułgaria	0	0	1	1	1	1	3	<1%
Łotwa	0	0	0	2	1	1	3	<1%
Litwa	0	0	2	0	0	1	2	<1%
Słowacja	0	0	2	0	0	1	2	<1%
Suma całkowita	156	174	146	126	124		726	

Tabela oparta jest na liczbach zarejestrowanych przez eksportujący kraj.

Tabela 3. Główne gatunki pochodzenia trofeów eksportowanych z UE.

Gatunek	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Niedźwiedź brunatny (<i>Ursus arctos</i>)	58	60	51	29	48	50	246	40%
Lampart plamisty (<i>Panthera pardus</i>)	12	11	8	10	11	11	52	8%
Hipopotam nilowy (<i>Hippopotamus amphibius</i>)	7	7	12	7	6	8	39	6%
Zebra górską Hartmanna (<i>Equus zebra Hartmannae</i>)	3	18	8	3	6	8	38	6%
Wilk szary (<i>Canis lupus</i>)	8	3	8	10	6	7	35	6%
Arui grzywiasta (<i>Ammotragus lervia</i>)	2	8	2	13	3	6	28	5%
Słoń afrykański (<i>Loxodonta africana</i>)	6	5	5	2	7	5	25	4%
Szakal złocisty (<i>Canis aureus</i>)	2	6	1	5	2	4	16	3%
Kob moczarowy (<i>Kobus leche</i>)	10	1	2	0	2	3	15	2%
Owca Marco Polo (<i>Ovis polii</i>)	0	6	3	1	2	3	12	2%
Pawian płaszczowy (<i>Papio hamadryas</i>)	10	0	0	0	0	2	10	2%
Gepard grzywiasty (<i>Acinonyx jubatus</i>)	1	3	1	3	1	2	9	1%
Ryś euroazjatycki (<i>Lynx lynx</i>)	0	2	0	4	3	2	9	1%
Lew afrykański (<i>Panthera leo</i>)	0	2	0	2	5	2	9	1%
Owca dzika (<i>Ovis ammon</i>)	1	1	2	1	2	2	7	1%
Inne (32 gatunki)	18	16	13	13	12	15	72	12%
Suma całkowita	138	149	116	103	116		622	

Tabela oparta jest na liczbach zarejestrowanych przez importujący kraj . Pochodzenie: Dzikie („W”).

Wybrane kraje UE

AUSTRIA

Austria była czwartym co do wielkości importerem trofeów w UE w latach 2014–2018 (załącznik A, tabela 4). W tym okresie Austria sprowadziła 1354 trofeów myśliwskich pochodzących z 42 gatunków ssaków wymienionych przez CITES, co stanowi 9% liczby importowanych do UE trofeów myśliwskich (załącznik A, tabela 4). Austria jest przy tym największym importerem trofeów z nosorożca białego i jest największym importerem trofeów z morsa w UE; kraj ten jest odbiorcą 19% całości importu każdego z tych gatunków do UE (załącznik B, tabele 18 i 33). Austria jest też drugim co do wielkości importerem trofeów rysia euroazjatyckiego,

wilka szarego, niedźwiedzia polarnego, zebry górskiej Hartmanna i pawiana niedźwiedziego w UE (załącznik B, tabele 26 i 30, 32, 19, 11). Austriacki import trofeów rysia euroazjatyckiego stanowi 19% całkowitego importu tego gatunku do UE — wszystkie z nich pochodziły od dzikich rysi z Rosji (załącznik B, tabele 25, 26 i 27; dodatek C, tabela 4). Austriacki import trofeów wilka szarego stanowi 11% całkowitego importu tego gatunku do UE — wszystkie pochodziły od dzikich zwierząt z Kanady (załącznik B, tabele 30 i 29; dodatek C, tabela 5). W tym okresie do Austrii sprowadzono również 70 trofeów niedźwiedzia brunatnego, co stanowi 7% importu tego gatunku do UE (załącznik B, tabela 22).

WYBRANE KRAJE UE

Wśród 10 gatunków najczęściej importowanych do UE trofeów myśliwskich osiem to rodzime gatunki afrykańskie, z których trzy należą do „Wielkiej Piątki” (słonie, lwy i lamparty) (patrz tabela 4). Import tych trzech gatunków stanowi prawie 15% całkowitej liczby trofeów importowanych przez Austrię w tym okresie (patrz tabela 4). Austria jest czwartym co do wielkości importerem trofeów ze słoni afrykańskich i lampartów (załącznik B, tabele 3 i 5). Trofea pochodziły zarówno od dzikich, jak i hodowanych w niewoli zwierząt; hodowane w niewoli lwy afrykańskie pochodziły z RPA (dodatek C, tabele 2 i 3). Austria była trzecim co do wielkości

importerem trofeów dzikich lwów afrykańskich w UE w badanym okresie (dodatek B, tabela 7). Austria miała też w tym okresie duży udział w handlu importowanymi trofeami gepardów i jest trzecim co do wielkości importerem tych trofeów w UE (załącznik B, tabela 12). Austria importowała sześć trofeów hodowanego w niewoli oryksa szablrogiego, gatunku, który nie występuje już na wolności i hodowany jest w Republice Południowej Afryki w celu polowań dla trofeów, a także 65 trofeów klasyfikowanego jako gatunek narażony hipopotama (patrz tabela 4 i dodatek B, tabela 14).

Tabela 4. Najpopularniejsze gatunki trofeów importowane do Austrii w latach 2014–2018.

Gatunek	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Zebra górska Hartmanna (<i>Equus zebra Hartmannae</i>)	69	64	89	86	123	87	431	32%
Pawian niedźwiedzi (<i>Papio ursinus</i>)	35	66	33	42	40	44	216	16%
Słoń afrykański (<i>Loxodonta africana</i>)	14	18	24	7	11	15	74	5%
Lampart plamisty (<i>Panthera pardus</i>)	12	17	16	20	9	15	74	5%
Niedźwiedź brunatny (<i>Ursus arctos</i>)	12	10	21	4	23	14	70	5%
Niedźwiedź czarny (<i>Ursus americanus</i>)	19	24	4	16	6	14	69	5%
Hipopotam nilowy (<i>Hippopotamus amphibius</i>)	14	13	11	12	15	13	65	5%
Lew afrykański (<i>Panthera leo</i>)	12	14	13	6	6	11	51	4%
Karakal stepowy (<i>Caracal Caracal</i>)	14	2	7	12	7	9	42	3%
Gepard grzywiasty (<i>Acinonyx jubatus</i>)	7	9	9	7	2	7	34	3%
Kob moczarowy (<i>Kobus leche</i>)	5	6	1	9	10	7	31	2%
Wilk szary (<i>Canis lupus</i>)	2	5	16	3	3	6	29	2%
Nosorożec biały (<i>Ceratotherium simum</i>)	2	5	3	11	0	5	21	2%
Pawian masajski (<i>Papio cynocephalus</i>)	1	7	0	10	0	4	18	1%
Antylopa indyjska (<i>Antelope cervicapra</i>)	0	2	7	3	5	4	17	1%
Ryś euroazjatycki (<i>Lynx lynx</i>)	2	1	0	0	0	1	3	<1%
Inne (25 gatunków)	14	12	39	28	16	22	109	8%
Suma całkowita	234	275	293	276	276		1354	

Tabela oparta jest na liczbach zarejestrowanych przez importujący kraj. Liczby dotyczące gatunków stanowiących mniej niż 1% całkowitej sumy zebrane są w kolumnie „Inne”, o ile nie obejmują określonych gatunków, które są przedmiotem zainteresowania („*Ursus arctos*”, „*Lynx lynx*”, „*Canis lupus*”, „*Panthera leo*”, „*Panthera pardus*”, „*Loxodonta africana*”, „*Diceros bicornis*”).

Ramy prawne

Obecnie w Austrii nie obowiązują zakazy ani ograniczenia importu trofeów myśliwskich.

Handel gatunkami chronionymi reguluje ustawa o handlu gatunkami (Rechtsinformationssystem des Bundes, 2021a), która transponuje Rozporządzenie Rady (WE) NR 338/97 w sprawie ochrony gatunków dzikiej fauny i flory na przepisy prawa krajowego oraz określa obowiązujące regulacje dotyczące handlu nimi (a także wdraża konwencje CITES).

W przypadku polowań w granicach krajów członkowskich regulacja ta jest zasadniczo wyłączona z federalnej ustawy o ochronie zwierząt (§3 (4)) (Rechtsinformationssystem des Bundes, 2021b). Definiuje jednak wypuszczanie wyhodowanych w niewoli zwierząt, które nie są w stanie przetrwać na wolności, jako okrucieństwo wobec zwierząt, co czyni polowanie na hodowane i wypuszczane w tym celu zwierzęta nielegalnym (§ 5 (2) 14a).

Ściślej mówiąc, polowania są regulowane dziewięcioma przepisami dotyczącymi polowań na poziomie poszczególnych krajów związkowych, z których osiem zakazało polowań na zamkniętych wybiegach. Salzburg jest jedynym krajem związkowym, który nadal zezwala na polowanie zagrodowe na ostatnim przeznaczonym do tego wybiegu na obszarze chronionym Natura 2000. W 2020 r. w kraju związkowym Burgenland usiłowano uchylić zakaz polowań zagrodowych wprowadzony w 2017 r. projektem nowelizacji ustawy o polowaniach. Grupa obrońców zwierząt Verein Gegen Tierfabriken była w stanie spełnić odpowiednie wymogi i zorganizować referendum w sprawie zablokowania tej inicjatywy (Verein Gegen Tierfabriken, 2021).

Ochrona przyrody jest również regulowana na szczeblu poszczególnych krajów związkowych przez dziewięć ustaw o ochronie przyrody obejmujących przepisy w zakresie ogólnej ochrony fauny i flory przed ingerencją człowieka. Rządy krajów związkowych mają ponadto uprawnienia do objęcia ochroną rzadkich i zagrożonych gatunków zwierząt na mocy rozporządzenia. Ochrona gatunków w ramach ogólnych przepisów ochrony przyrody dotyczy zwykle tylko tych gatunków, które nie są objęte ochroną na mocy przepisów w zakresie łowiectwa lub rybołówstwa. Austria jest także zobowiązana do przestrzegania wszystkich dyrektyw UE w zakresie ochrony przyrody i gatunków.

Postawy i trendy społeczne

Polowanie dla trofeów było szeroko dyskutowane w austriackich mediach z udziałem obu stron sporu, głównie w kontekście polowań na lwy w zagrodach. Rezultaty tajnych dochodzeń przeprowadzonych na targach organizatorów takich polowań zostały zaprezentowane opinii publicznej w największych austriackich mediach, takich jak ORF (Salzburg.orf.at, 2017).

Na uwagę zasługuje duża liczba myśliwych w stosunku do ogólnej liczby ludności Austrii (8,8 mln). W latach 2017–2018 liczba licencjonowanych myśliwych wynosiła 130 000 oraz dodatkowych 11 100 myśliwych zagranicznych. W sumie liczba ta stanowi 1,5% populacji Austrii (JagdFakten.at, 2019).

Branże, grupy i stowarzyszenia zajmujące się łowiectwem dla trofeów i ich oponenci

Pomimo podejmowanych wysiłków i organizowanych kampanii na rzecz zakazu importu trofeów, zwłaszcza pochodzących z polowań zagrodowych na lwy w RPA, taki zakaz wciąż nie został wprowadzony.

W Austrii działa kilka grup interesu i stowarzyszeń łowieckich, a także organizatorów polowań, dostawców wyposażenia i firm transportowych promujących i chroniących praktyki związane z polowaniami dla trofeów. Tylko związek Ökologische Jagdverband (Stowarzyszenie Ekologicznego Myślistwa) wydał oświadczenie, w którym wyraził swój sprzeciw wobec polowania zagrodowego (Balluch, 2020). Największym organizowanym w Austrii wydarzeniem gromadzącym ponad 43 000 odwiedzających i 600 działających w branży polowań firm są coroczne targi „Hohe Jagd und Fischerei?”. W 2016 roku austriacka organizacja obrońców zwierząt Four Paws przekonała organizatorów targów, aby zobowiązali się do wykluczenia z oferty polowań zagrodowych na lwy. Choć wszyscy uczestniczący w targach wystawcy zostali o tym fakcie poinformowani, nie wszyscy uszanowali ten zakaz (Salzburg.orf.at, 2016).

WYBRANE KRAJE UE

BELGIA

W latach 2014–2018 Belgia importowała 308 trofeów myśliwskich pochodzących z 37 gatunków ssaków wymienionych na liście CITES, a liczba ta stanowi około 2% importowanych trofeów myśliwskich w UE (załącznik A, tabela 4). Do najpopularniejszych gatunków importowanych do Belgii w postaci trofeów w tym okresie należała zebra górska Hartmanna (59), lew afrykański (45) i niedźwiedź brunatny (32). Prawie wszystkie trofea niedźwiedzi brunatnych (91%) pochodziły z Rosji (załącznik C, tabela 11). Belgia jest jednym z 10 największych unijnych importerów trofeów zebry górskiej Hartmanna i nosorożca białego (załącznik B, tabele 19 i 18). Belgia jest największym obok Austrii importerem trofeów z morsów w UE (5) (dodatek B, tabele 33). W tym okresie Belgia importowała również trofea gatunku zagrożonego — koziorożca kaukaskiego (5), a także gatunków narażonych, w tym hipopotama (11), geparda (7), niedźwiedzia polarnego (4)

i innych, w tym niedźwiedzia brunatnego (32), wilka szarego (2) i nosorożca białego (2) (patrz tabela 5 i dodatek C, tabela 6). Belgia importowała 5 trofeów z hodowanego w niewoli oryksa szablorygiego, gatunku, który nie występuje już na wolności i hodowany jest w Republice Południowej Afryki w celu polowań dla trofeów (załącznik B, tabela 14; dodatek C, tabela 7).

Wśród 10 najczęściej importowanych gatunków osiem to gatunki afrykańskie, a trzy należą do „Wielkiej Piątki” (słoń, lwy i lamparty), jak przedstawia tabela 5. Import tych trzech gatunków stanowi 30% wszystkich trofeów importowanych do Belgii w tym okresie. Większość pozyskanych lwów afrykańskich pochodziła z niewoli — z hodowli w Republice Południowej Afryki (dodatek C, tabele 8 i 9). Dzikie lwy afrykańskie stanowiły 40% importowanych do Belgii trofeów i pochodziły głównie z Republiki Południowej Afryki i Tanzanii (załącznik C, tabela 10).

Tabela 5. Najpopularniejsze gatunki trofeów importowane do Belgii w latach 2014–2018.

Gatunek	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Zebra górska Hartmanna (<i>Equus zebra Hartmannae</i>)	7	12	21	7	12	12	59	19%
Lew afrykański (<i>Panthera leo</i>)	1	9	13	12	10	9	45	15%
Niedźwiedź brunatny (<i>Ursus arctos</i>)	9	8	6	7	2	7	32	10%
Słoń afrykański (<i>Loxodonta africana</i>)	0	21	3	3	2	6	29	9%
Lampart plamisty (<i>Panthera pardus</i>)	1	3	2	6	5	4	17	6%
Pawian niedźwiedzi (<i>Papio ursinus</i>)	0	4	6	2	4	4	16	5%
Hipopotam nilowy (<i>Hippopotamus amphibius</i>)	0	2	3	4	2	3	11	4%
Kob moczarowy (<i>Kobus leche</i>)	0	2	2	6	1	3	11	4%
Owca dzika (<i>Ovis ammon</i>)	0	5	4	0	1	2	10	3%
Gepard grzywiasty (<i>Acinonyx jubatus</i>)	1	1	0	3	2	2	7	2%
Koziorożec kaukaski (<i>Capra caucasica</i>)	0	0	0	0	5	1	5	2%
Koziorożec syberyjski (<i>Capra sibirica</i>)	0	0	0	0	5	1	5	2%
Karakal stepowy (<i>Caracal Caracal</i>)	1	1	0	0	3	1	5	2%
Mors arktyczny (<i>Odobenus rosmarus</i>)	0	0	0	0	5	1	5	2%
Oryks szablorygi (<i>Oryx dammah</i>)	2	1	2	0	0	1	5	2%
Dujkerczyk modry (<i>Philantomba monticola</i>)	0	0	2	2	1	1	5	2%
Niedźwiedź czarny (<i>Ursus americanus</i>)	3	2	0	0	0	1	5	2%
Niedźwiedź polarny (<i>Ursus maritimus</i>)	1	2	0	0	1	1	4	1%
Wilk szary (<i>Canis lupus</i>)	1	0	1	0	0	1	2	1%
Inne (17 gatunków)	1	3	13	6	7	6	30	10%
Suma całkowita	28	76	78	58	68		308	

Tabela oparta jest na liczbach zarejestrowanych przez importujący kraj. Liczby dotyczące gatunków stanowiących mniej niż 1% całkowitej sumy zebrane są w kolumnie „Inne”, o ile nie obejmują gatunków, które są przedmiotem zainteresowania („*Ursus arctos*”, „*Lynx lynx*”, „*Canis lupus*”, „*Panthera leo*”, „*Panthera pardus*”, „*Loxodonta africana*”, „*Diceros bicornis*”).

Wniosek legislacyjny Parlamentu Belgii o zakazie importu trofeów myśliwskich

W 2020 r. trójka posłów do parlamentu federalnego Belgii — Kris Verduyckt (Sp.a), Melissa Depraetere (Sp.a) i Mélissa Hanus (PS) — przedstawiła projekt ustawy zakazującej importu trofeów myśliwskich gatunków wymienionych w załączniku A Rozporządzeń UE dotyczących handlu dziką fauną i florą, w tym krytycznie zagrożonych nosorożców czarnych i sześciu gatunków wymienionych w załączniku B, które wymagają zezwolenia na import, w tym lwów afrykańskich i słoni. Główny inicjator, poseł Kris Verduyckt, który pierwszy wyszedł z inicjatywą wprowadzenia ogólnokrajowego zakazu ze względu na obawy dotyczące negatywnego wpływu polowań dla trofeów na różnorodność biologiczną oraz ze względu na wizerunek postępowego kraju, jakim jest Belgia w innych państwach, stwierdził: „Chcemy, aby nasz kraj zajął zdecydowane stanowisko i, podobnie jak Holandia, a być może wkrótce także Wielka Brytania, zadeklarował, że nie uczestniczy w tym procederze.” (Verduyckt, 2020, para. 5). W swoim artykule w dzienniku *De Standaard* zatytułowanym „Nie ma kompromisów w sprawie zagrożonych gatunków” z pasją przedstawił argument, że ludzkość musi w większym stopniu chronić zagrożone gatunki, a obywatele państw Zachodu nie powinni udawać, że płacenie grubych pieniędzy za zabijanie tych zwierząt dla przyjemności jest gwarancją ich przetrwania (Verduyckt, 2020).

Ramy prawne

W 1983 roku Belgia została sygnatariuszem CITES, której postanowienia są wdrażane na szczeblu krajowym. Uchwaliła też własne przepisy po wejściu w życie CITES w 1984 r. (Loi Portant Approbation de La CITES, 1981). Dekret królewski określa praktyczne strony egzekwowania przepisów (Arrêté Royal Relatif à La Protection Des Espèces de Faune et de Flore Sauvages, 2003). W przypadku gatunków, takich jak niedźwiedzie polarne, lwy, nosorożce i słonie, obecne prawodawstwo zezwala na przywóz niektórych trofeów myśliwskich pod warunkiem uzyskania zezwolenia CITES. Odpowiedzialność administracyjna w belgijskim rządzie federalnym spoczywa na Federalnej Służbie Zdrowia, Bezpieczeństwa Łączucha Żywnościowego i Środowiska.

Postawy i trendy społeczne

Belgijska opinia publiczna w przeważającej mierze potępia polowanie dla trofeów niezależnie od sympatii politycznych, statusu ekonomicznego, płci oraz regionu. W przeprowadzonym w grudniu 2020 r. badaniu opinii publicznej 91% respondentów stwierdziło, że jest przeciwko lub zdecydowanie przeciwko polowaniu dla trofeów; 91% wyraziło zdecydowaną niechęć wobec legalnego importu trofeów myśliwskich do kraju, a 88% stwierdziło, że popiera lub zdecydowanie popiera zakaz importu niektórych trofeów myśliwskich. 91% popiera lub zdecydowanie popiera zakaz importu jakichkolwiek trofeów myśliwskich (HSI/ Europe, 2021).

Na skutek międzynarodowego oburzenia, jakie wywołało zabicie Iwa Cecila w Zimbabwie w 2015 roku, narodowy przewoźnik belgijski Brussels Airlines, działający w samym centrum jednego z najważniejszych węzłów komunikacyjnych w Europie, wprowadził zakaz przewożenia jakichkolwiek trofeów myśliwskich. Brussels Airlines bezpośrednio obsługuje 20 lotów między Afryką a Brukselą. Dla tej wiodącej belgijskiej firmy był to znaczący krok na drodze do dostosowania praktyk biznesowych do postaw opinii publicznej, która w przeważającej mierze sprzeciwia się polowaniu dla trofeów.

Latem 2014 roku siedemnastoletnia Belgijka Axelle Despiegelaere trafiła na pierwsze strony gazet, gdy została sfotografowana podczas mistrzostw świata. Okrzyknięto ją „najpiękniejszą” kibicem piłki nożnej na świecie. Zdjęcia nie tylko przyniosły jej popularność, ale także zapewniły kontrakt modelingowy z L'Oréal. Francuska firma zdecydowała się jednak zerwać współpracę, gdy opublikowała ona na Facebooku serię zdjęć, gdzie pozuje z karabinem obok martwego zwierzęcia, które zastrzeliła na polowaniu (Tadeo, 2014). Incydent ten przyciągnął uwagę międzynarodowych mediów, a zdjęcia spotkały się z potępieniem z wielu stron, w szczególności ze strony organizacji zajmujących się ochroną praw zwierząt. Firma L'Oréal zyskała uznanie za szybką decyzję o rozwiązaniu umowy z modelką.

Branże, grupy i stowarzyszenia zajmujące się łowiectwem dla trofeów i ich oponenci

W Belgii łowiectwo jest regulowane na szczeblu regionalnym i fakt ten odzwierciedla struktura organizacji łowieckich. Belgijski klub Royal Saint-Hubert Club (RSHCB) to najważniejsze stowarzyszenie zajmujące się promowaniem łowiectwa i obroną praw myśliwych w Walonii w południowej Belgii. Flamandzki związek św. Huberta (HVV) to jedyne stowarzyszenie łowieckie we Flandrii, reprezentujące ponad dwie trzecie wszystkich myśliwych w regionie. Animal Rights Belgium to jedyna w kraju organizacja zajmująca się ochroną zwierząt/dzikiej przyrody, która prowadzi aktywną kampanię na rzecz zakazu importu pochodzących z polowań trofeów.

DANIA

Dania była czwartym co do wielkości importerem trofeów w UE w latach 2014–2018 (załącznik A, tabela 4). W tym okresie Dania sprowadziła 1670 trofeów myśliwskich pochodzących od 43 gatunków ssaków wymienionych przez CITES, co stanowi 11% liczby importowanych do UE trofeów myśliwskich (zob. tabela 6; załącznik C, tabela 12; załącznik A tabela 4). W szczególności Dania jest głównym w UE importerem trofeów z dwóch gatunków: niedźwiedzia czarnego i niedźwiedzia polarnego (dodatek B, tabele 20 i 32). Import niedźwiedzia czarnego do Danii stanowi 36% całkowitego importu trofeów z tego gatunku do UE i znacznie przewyższa import tego gatunku do innych krajów UE (załącznik B, tabela 20). W badanym okresie Dania sprowadziła 11 trofeów z niedźwiedzia polarnego, czyli 17% całkowitego importu tego gatunku do UE (załącznik B, tabela 32), co czyni ten kraj największym importerem trofeów niedźwiedzi polarnych ze wszystkich państw członkowskich.

Wśród 16 najczęściej importowanych do Danii gatunków przedstawionych w tabeli 6, znajdują się rodzime gatunki afrykańskie, z których trzy należą do „Wielkiej Piątki” (słoń, lwy i lamparty). Importowane do Danii trofea lwów afrykańskich pochodziły od zwierząt dzikich (32) lub hodowanych w niewoli (23) (dodatek C, tabela 14). Oprócz jednego, wszystkie 23

hodowane w niewoli lwy afrykańskie pochodziły z Republiki Południowej Afryki (dodatek C, tabela 15). W badanym okresie Dania była drugim co do wielkości importerem afrykańskich trofeów dzikich lwów w UE (dodatek B, tabela 7).

Dania jest czwartym co do wielkości importerem wilka szarego i pawiana niedźwiedziego (załącznik B, tabele 11 i 29) oraz trzecim co do wielkości importerem trofeów niedźwiedzi brunatnych (dodatek B, tabela 21) w UE. Około 86% trofeów niedźwiedzi brunatnych pochodziło od dzikich zwierząt z Rosji, a 96% trofeów wilka szarego pochodziło od dzikich zwierząt w Kanadzie (załącznik C, tabele 16 i 17).

Dania jest jednym z dwóch krajów, które importowały trofeum hodowanego w niewoli w RPA tygrysa w latach 2014–2018 (załącznik B, tabele 15, 16 i 17). Dania miała też znaczny udział w unijnym handlu trofeami hipopotama i zagrożonego aksisa bengalskiego. Dania była piątym co do wielkości importerem hipopotamów, a import trofeów z aksisa bengalskiego stanowi 20% całkowitego importu tego gatunku do UE (załącznik B, tabele 13 i 35). Inne godne uwagi gatunki importowane przez Danię w tym okresie to oryks szablrogi (22), gepard (10), nosorożec biały (3), koziorożec kaukaski (2) i mors (1) (załącznik C, tabela 12).

Tabela 6. Najpopularniejsze gatunki trofeów importowane do Danii w latach 2014–2018.

Gatunek	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Niedźwiedź czarny (<i>Ursus americanus</i>)	111	48	153	113	87	103	512	31%
Zebra górska Hartmanna (<i>Equus zebra Hartmannae</i>)	48	53	51	44	75	55	271	16%
Pawian niedźwiedzi (<i>Papio ursinus</i>)	24	5	40	28	36	27	133	8%
Niedźwiedź brunatny (<i>Ursus arctos</i>)	20	16	11	17	22	18	86	5%
Hipopotam nilowy (<i>Hippopotamus amphibius</i>)	8	12	18	22	22	17	82	5%
Kob moczarowy (<i>Kobus leche</i>)	6	12	13	23	23	16	77	5%
Karakal stepowy (<i>Caracal Caracal</i>)	9	3	12	11	23	12	58	3%
Lew afrykański (<i>Panthera leo</i>)	6	20	18	3	8	11	55	3%
Kotawiec sawannowy (<i>Chlorocebus pygerythrus</i>)	2	5	7	16	15	9	45	3%
Lampart plamisty (<i>Panthera pardus</i>)	4	12	10	7	10	9	43	3%
Antylopa indyjska (<i>Antilope cervicapra</i>)	6	4	3	8	16	8	37	2%
Słoń afrykański (<i>Loxodonta africana</i>)	14	4	4	4	10	8	36	2%
Dujkerczyk modry (<i>Philantomba monticola</i>)	2	3	6	7	8	6	26	2%
Wilk szary (<i>Canis lupus</i>)	2	9	6	2	6	5	25	1%
Oryks szablrogi (<i>Oryx dammah</i>)	1	2	5	6	8	5	22	1%
Sasebi przylądkowy (<i>Damaliscus pygargus pygargus</i>)	5	3	1	7	4	4	20	1%
Inne (26 gatunków)	35	20	35	16	36	29	142	9%
Suma całkowita	303	231	393	334	409		1670	

Tabela oparta jest na liczbach zarejestrowanych przez importujący kraj. Liczby dotyczące gatunków stanowiących mniej niż 1% całkowitej sumy zebrane są w kolumnie „Inne”, o ile nie obejmują gatunków, które są przedmiotem zainteresowania („*Ursus arctos*”, „*Lynx lynx*”, „*Canis lupus*”, „*Panthera leo*”, „*Panthera pardus*”, „*Loxodonta africana*”, „*Diceros bicornis*”).

Ramy prawne

Dla pozaeuropejskich gatunków chronionych

W Danii Rozporządzenia UE w sprawie handlu dziką fauną i florą zostały wdrożone poprzez zarządzenie w sprawie ochrony dzikiej fauny i flory i regulacji handlu (Retsinformation, 2019). Rozporządzenie to uchyla i zastępuje wcześniejsze ustawy dotyczące handlu dzikimi zwierzętami oraz wcześniejsze przepisy wdrażające konwencję CITES.

Import i eksport części i produktów pochodzących od gatunków zwierząt objętych regulacjami z krajów spoza UE może odbywać się we wszystkich duńskich granicznych urzędach celnych, w przeciwieństwie do importu żywych zwierząt i roślin, które można wwozić do Danii tylko przez cztery określone lokalizacje. Organy celne są wspomagane przez Duńską Agencję Ochrony Środowiska i Duńską Agencję Rolnictwa w weryfikacji dokumentów CITES dotyczących takich produktów zwierzęcych.

Rozporządzenie w sprawie ochrony dzikiej fauny i flory, i regulacji handlu, określa również kary za naruszenie tych ograniczeń, które mogą jednak zostać zastąpione przez wyższe kary wynikające z naruszenia innych przepisów. Kary dotyczą np. podania nieprawdziwych lub wprowadzających w błąd informacji, zatajenia informacji lub posługiwania się sfałszowanymi dokumentami

w celu uzyskania zezwolenia CITES lub też naruszenia przepisów rozporządzenia w inny sposób w celu osiągnięcia korzyści finansowych. Choć rozporządzenie nie podaje konkretnych liczb, stwierdza, że kara za naruszenie przepisów może zostać zwiększona do kary pozbawienia wolności do 2 lat, jeśli przestępstwo zostało popełnione umyślnie, w wyniku rażącego zaniedbania, jeśli przestępstwo narusza duńską ustawę o ochronie przyrody lub ma na celu osiągnięcie finansowej korzyści przez sprawcę lub inne osoby. Na mocy tych przepisów odpowiedzialność karną mogą ponosić również firmy i inne podmioty prawne.

Dla trofeów importowanych z krajów członkowskich UE

Oprócz przepisów CITES wdrożonych przez duńską agencję ochrony środowiska, import trofeów myśliwskich do Danii z innych państw członkowskich UE regulują ogólne przepisy dotyczące handlu produktami ubocznymi pochodzenia zwierzęcego (Forordningen om animalske biprodukter og tilhørende gennemførelsesforordning, 2011).

Duńskie władze dokonują rozróżnienia między trofeami a innymi przedmiotami pochodzenia zwierzęcego, które zostały poddane obróbce (np. wypchaniu, zamocowaniu na wspornikach lub konserwacji w alkoholu lub formaldehydzie) lub nie zostały poddane obróbce (które należy przesłać wraz z dokumentacją

handlową do zakładu lub konserwatora zatwierdzonego / zarejestrowanego zgodnie z rozporządzeniem w sprawie produktów pochodzenia zwierzęcego) a trofeami przywożonymi z obszarów, w których obowiązują ograniczenia ze względu na choroby zakaźne zwierząt.

Ta ostatnia restrykcja wiąże się z dodatkowymi warunkami dotyczącymi importu kości, zębów i skóry, które wymagają świadectwa zdrowia. Na przykład trofea myśliwskie składające się wyłącznie ze skór muszą być suszone, solone na sucho lub na mokro przez co najmniej 14 dni przed wysłaniem lub poddane procesowi konserwacji innym niż garbowanie. Produkty te muszą zostać następnie zapakowane pojedynczo w przezroczystym opakowaniu, aby uniknąć późniejszego zanieczyszczenia (Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri, n.d.).

Postawy i trendy społeczne

Wydaje się, że w Danii panuje stosunkowo szeroka akceptacja dla polowań, ale niekoniecznie przekłada się to na szerokie poparcie dla polowań na zagrożone gatunki w innych częściach świata i kolekcjonowanie trofeów. Reprezentatywne badanie z marca 2021 r. wskazuje, że 75% obywateli Danii sprzeciwia się polowaniom na trofea gatunków chronionych na skalę międzynarodową, a 73% uważa, że Duńczycy nie powinni mieć możliwości importowania trofeów martwych zwierząt z innych krajów (HSI/Europe, 2021).

Wydaje się, że w Danii panuje duże zainteresowanie ochroną zwierząt. Historyczne, polityczne i kulturowe powiązania z Grenlandią i Wyspami Owczymi stworzyły jednak swoisty moralny martwy punkt w kwestiach takich, jak wielorybnictwo i polowania na fokę. Wszelkie kwestie związane z ochroną zwierząt dotyczące rdzennych społeczności są tematami drażliwymi. Podobnie hodowla futer jest w dużej mierze obszarem politycznie zakazanim, biorąc pod uwagę liczbę osób zaangażowanych w tą działalność. Dyskusja na ten temat zmienia się jednak w wyniku epidemii COVID-19.

Branże, grupy i stowarzyszenia zajmujące się łowiectwem dla trofeów i ich oponenti

Duński Związek Myśliwych liczy około 93 000 członków, zrzeszonych w około 900 klubach w całym kraju. Liczby te — pochodzące z 2008 roku — wskazują, że łowiectwo generuje w Danii roczne obroty w wysokości 400 530 milionów euro (FACE, n.d.). Duńskie lobby myśliwskie jest aktywne, a Związek Myśliwych jest członkiem Duńskiej Rady Zarządzania Dziką Przyrodą, ale wydaje się, że większość działań duńskich myśliwych jest nakierowana na zabijanie rodzimych gatunków w Danii lub krajach sąsiednich.

Oprócz Duńskiego Związku Myśliwych, Nordisk Safari Klub zdaje się działać wyłącznie na wspólne potrzeby skandynawskich „łowców trofeów”, zarówno Szwedów, jak i Norwegów (Nordisk Safari Klub, n.d.). Grupa ta została założona w 1972 roku i wydaje się, że skupia

się głównie na polowaniach za granicą, współpracuje z Safari Club International i uczestniczy w systemie nagród CIC. Rejestruje też nominacje do nagród za zabicie określonej liczby gatunków w różnych częściach świata.

Organizacja non-profit zwana Fundacją Børge Hinsch, posiada obszerną wystawę trofeów zwierzęcych z całego świata, obejmującą około 230 różnych gatunków „grubej zwierzyny”, która częściowo stanowi własność Nordisk Safari Klub i mieści się w zamku w Svendborg (Børge Hinsch Fonden, n.d.).

W zakresie importu trofeów Duński Związek Myśliwych służy myśliwym poradami w zakresie transportu trofeów z zagranicy i zaleca korzystanie z usług firm spedycyjnych wyspecjalizowanych w wic transporcie. Wymienione są przy tym trzy duńskie firmy, specjalizujące się konkretnie w tej dziedzinie:

- Labrador Cargo, która obsługuje regularny eksport z Republiki Południowej Afryki, Namibii i wschodniej Kanady.
- NTG Trophy
- Global Trophy Logistics

Firmy te zajmują się niezbędną dokumentacją, etykietowaniem trofeów, wypychaniem oraz pozyskiwaniem certyfikatów weterynaryjnych i certyfikatów CITES. Trofea myśliwskie podlegające regulacjom CITES lub Rozporządzeniom UE w sprawie handlu dziką fauną i florą nie są uważane za posiadające legalną wartość komercyjną w odniesieniu do podatków celnych. Według duńskiego systemu podatkowego surowe / niedokończone trofea są wyceniane inaczej.

Istnieje wiele duńskich firm organizujących zagraniczne wyjazdy na polowania dla trofeów nie tylko w Afryce, ale także w Kanadzie i innych częściach Europy. Na przykład firma Limpopo & Diana Jagtrejser oferuje polowania na niedźwiedzie w Chorwacji i Rumunii (Limpopo Diana Hunting Tours, n.d.). Następujące duńskie firmy oferują wyjazdy na polowania dla trofeów, głównie do RPA: Matswani (n.d.), Pete Safari (n.d.), VIP Hunting (n.d.) i Amakulu Travel (n.d.).

WYBRANE KRAJE UE

FRANCJA

Francja była szóstym co do wielkości importerem trofeów w UE w latach 2014–2018 (załącznik A, tabela 4). W tym okresie Francja sprowadziła 752 trofea myśliwskie pochodzące z 36 gatunków ssaków wymienionych przez CITES, co stanowi 5% importowanych do UE trofeów myśliwskich (załącznik A, tabela 4).

Francja jest głównym w UE importerem trofeów zwłaszcza trzech gatunków: lamparta afrykańskiego, rysia eurazjatyckiego i geparda (patrz załącznik B, tabele 5, 26 i 12). Import lamparta afrykańskiego do Francji stanowi 25% całkowitego importu tego gatunku do UE, import rysia euroazjatyckiego — 25%, a geparda — 22% (patrz dodatek B, tabele 5, 26 i 12).

Wśród 10 najczęściej importowanych do Francji gatunków sześć to rodzime gatunki afrykańskie, z których trzy należą do „Wielkiej Piątki” (słonie, lwy i lamparty). Import tych trzech gatunków stanowi około 47% wszystkich trofeów importowanych do Francji w tym okresie (patrz tabela 7). Większość lwów afrykańskich (65%) pochodziła z hodowli w Republice Południowej Afryki (zob. dodatek C, tabela 19 i 20). Należy zauważyć, że Francja wprowadziła zakaz importu trofeów lwów w 2015 r. i ta polityka wyjaśnia zerowy import trofeów z lwów po tym roku.

Francja jest trzecim co do wielkości importerem trofeów ze słoni afrykańskich, wilków szarych, hipopotama oraz oryksa szablorigo — gatunku antylopy afrykańskiej, który wyginął na wolności i obecnie występuje wyłącznie w hodowli (załącznik B, tabele 3, 30, 13 i 14). Francja jest także czwartym co do wielkości importerem niedźwiedzi brunatnych; 89% trofeów niedźwiedzia brunatnego i 56% trofeów wilka szarego pochodziło z Rosji (załącznik B, tabela 22; załącznik C, tabele 21 i 22).

Francja jest jedynym krajem UE, który w tym okresie importował trofea z narwali i jest jednym z pięciu krajów UE, które importowały co najmniej jedno trofeum nosorożca czarnego w latach 2014–2018 (załącznik C, tabela 18). W tym okresie Francja importowała również trofea lwów afrykańskich (20), nosorożców białych (11), niedźwiedzi polarnych (5), morsów (1) i krytycznie zagrożonego adaksa pustynnego (1) (załącznik C, tabela 18).

Prawie wszystkie produkty pochodzące z polowań na dzikie zwierzęta importowane do Francji były trofeami lub kłami (dodatek C, tabela 23).

Tabela 7. Najpopularniejsze gatunki trofeów importowane do Francji w latach 2014–2018.

Gatunek	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Lampart plamisty (<i>Panthera pardus</i>)	34	41	36	23	76	42	210	28%
Słoń afrykański (<i>Loxodonta africana</i>)	42	30	15	18	16	25	121	16%
Hipopotam nilowy (<i>Hippopotamus amphibius</i>)	16	16	32	17	32	23	113	15%
Niedźwiedź brunatny (<i>Ursus arctos</i>)	3	30	15	16	19	17	83	11%
Gepard grzywiasty (<i>Acinonyx jubatus</i>)	11	12	11	5	28	14	67	9%
Wilk szary (<i>Canis lupus</i>)	2	12	10	2	1	6	27	4%
Oryks szablorigo (<i>Oryx dammah</i>)	2	1	4	5	14	6	26	3%
Lew afrykański (<i>Panthera leo</i>)	1	19	0	0	0	4	20	3%
Niedźwiedź czarny (<i>Ursus americanus</i>)	5	4	6	1	0	4	16	2%
Nosorożec biały (<i>Ceratotherium simum</i>)	9	0	0	0	2	3	11	1%
Ryś euroazjatycki (<i>Lynx lynx</i>)	2	1	1	0	0	1	4	1%
Nosorożec czarny (<i>Diceros bicornis</i>)	0	1	0	0	0	1	1	<1%
Inne (23 gatunki)	9	13	14	10	7	11	53	7%
Suma całkowita	136	180	144	97	195		752	

Tabela oparta jest na liczbach zarejestrowanych przez importujący kraj. Liczby dotyczące gatunków stanowiących mniej niż 1% całkowitej sumy zebrane są w kolumnie „Inne”, o ile nie obejmują gatunków, które są przedmiotem zainteresowania („*Ursus arctos*”, „*Lynx lynx*”, „*Canis lupus*”, „*Panthera leo*”, „*Panthera pardus*”, „*Loxodonta africana*”, „*Diceros bicornis*”).

Ramy prawne

CITES we Francji

Rozporządzenia UE w sprawie handlu dziką fauną i florą mają bezpośrednie zastosowanie i nie wymagają transpozycji na przepisy krajowe. Ponieważ jednak Francja była sygnatariuszem CITES (1978) wcześniej niż UE (2015) i ponieważ Rozporządzenia UE w sprawie handlu dziką fauną i florą nie opisują wszystkich szczegółów wdrożenia w prawie krajowym, Francja przyjęła dwa dekrety:

- jeden z nich określa przepisy wdrażające konwencję CITES i Rozporządzenia UE w sprawie handlu dziką fauną i florą (Arrêté Du 30 Juin 1998 Fixant Les Modalités d'application de La Convention Sur Le Commerce International Des Espèces de Faune et de Flore Sauvages Menacées d'extinction et Des Règlements (CE) N° 338/97 Du Conseil Européen et (CE) N° 939/97 de La Commission Européenne - Légifrance, 1998);
- drugi wyznacza odpowiednie organy naukowe (Arrêté Du 21 Décembre 2000 Relatif à La Procédure d'agrément Des Institutions Scientifiques Dans Le Cadre Des Échanges Internationaux de Spécimens d'espèces Relevant de La Convention Sur Le Commerce International Des Espèces de Faune et de Flore Menacées d'extinction (CITES), 2000).

Ustawodawstwo francuskie jest bardziej rygorystyczne niż prawodawstwo UE: wymaga udowodnienia legalnego pochodzenia okazu w celach handlowych, ogranicza posiadanie lub transport jakiegokolwiek okazu wymienionego w czterech załącznikach UE, a naruszenia podlegają grzywnom nakładanym przez organy celne (Ministère de la Transition Ecologique, 2019). Zgodnie z artykułem L415-3 francuskiego Kodeksu ochrony środowiska we Francji za nieprzestrzeganie wymogów związanych z certyfikatami CITES grozi kara do trzech lat pozbawienia wolności i grzywna w wysokości 150 000 euro. Zgodnie z artykułem L416-6 francuskiego Kodeksu ochrony środowiska, jeśli przestępstwo zostało popełnione przez zorganizowaną grupę przestępczą, podlega karze nawet siedmiu lat

pozbawienia wolności i grzywny w wysokości 750 000 euro.

W listopadzie 2015 roku francuskie ministerstwo środowiska ogłosiło, że Francja nie będzie już wydawać zezwoleń na przywóz trofeów lwów. Minister środowiska Ségolène Royal ogłosiła ten zamiar w liście do Fundacji Brigitte Bardot z 12 listopada 2015 r.

Dyrektywa Siedliskowa UE we Francji

Gatunki są we Francji chronione nie tylko na mocy CITES i Rozporządzenia UE w sprawie handlu dziką fauną i florą. Francja wdraża Dyrektywę Siedliskową poprzez liczne akty prawne¹: na przykład art. L411-1 Kodeksu ochrony środowiska jasno określa ścisłą ochronę gatunków w prawie krajowym określoną w art. 12 i 16 Dyrektywy Siedliskowej. Artykuł L411-1 Kodeksu ochrony środowiska zakazuje „okaleczania, niszczenia, chwytania lub eliminowania, celowego niepokojenia, naturalizacji zwierząt tych [chronionych] gatunków, zarówno żywych, jak i martwych, ich transportu, kupowania, użytkowania, przetrzymywania, oferowania sprzedaży, sprzedaży i zakupu”. Gatunki chronione wymienione są w rozporządzeniach ministerialnych², a zgodnie z artykułem 2 rozporządzenia ministerialnego w sprawie ssaków³, polowanie na wilki, rysie i niedźwiedzie brunatne jest zakazane, o ile nie dotyczą ich odstępstwa przewidziane w artykule L411-2 4 Kodeksu ochrony środowiska. Artykuł L411-2 4° to transpozycja art. 16 Dyrektywy Siedliskowej do francuskiego prawa krajowego.

Wilki szare są wymienione jako narażone na francuskiej Czerwonej Liście IUCN i regionalnie wymarłe w Górnej Normandii, Pikardii i Poitou-Charentes (INPN, n.d.-a). Chociaż są one chronione na mocy artykułu L411-1 Kodeksu ochrony środowiska, odstępstwa od ich ochrony są zgodne z prawem na warunkach ściśle określonych w artykule L411-2 Kodeksu ochrony środowiska. Każdego roku uchwalany jest dekret ministerialny określający limity polowań na chronione wilki. Obecnie obowiązuje rozporządzenie ministerialne z dnia 23 października 2020 r. ustalające maksymalną liczbę osobników, których eliminacja może być dozwolona. W 2021

1 Décret n° 95-631 du 5 mai 1995 relatif à la conservation des habitats naturels et des habitats d'espèces sauvages d'intérêt communautaire ; décret n° 2001-1031 du 8 novembre 2001 relatif à la procédure de désignation des sites Natura 2000 et modifiant le code rural ; ordonnance n° 2001-321 du 11 avril 2001 relative à la transposition de directives communautaires et à la mise en œuvre de certaines dispositions du droit communautaire dans le domaine de l'environnement ; ordonnance n° 2000-190 du 2 mars 2000 relative aux chambres de discipline des ordres des médecins, des chirurgiens-dentistes, des sages-femmes et des pharmaciens de la Nouvelle-Calédonie et de la Polynésie française ; loi n° 95-101 du 2 février 1995 relative au renforcement de la protection de l'environnement ; décret n° 2001-1216 du 20 décembre 2001 relatif à la gestion des sites Natura 2000 et modifiant le code rural ; arrêté du 16 décembre 2004 modifiant l'arrêté du 17 avril 1981 fixant les listes des mammifères protégés sur l'ensemble du territoire ; arrêté du 20 décembre 2004 relatif à la protection de l'espèce *Acipenser sturio* (esturgeon) ; arrêté du 16 décembre 2004 modifiant l'arrêté du 22 juillet 1993 fixant la liste des insectes protégés sur le territoire national ; arrêté du 16 décembre 2004 modifiant l'arrêté du 7 octobre 1992 fixant la liste des mollusques protégés sur le territoire métropolitain ; arrêté du 16 décembre 2004 modifiant l'arrêté du 22 juillet 1993 fixant la liste des amphibiens et reptiles protégés sur l'ensemble du territoire ; loi n° 2010-788 du 12 juillet 2010 portant engagement national pour l'environnement (article 125).

2 Arrêté du 16 décembre 2004 modifiant l'arrêté du 17 avril 1981 fixant les listes des mammifères protégés sur l'ensemble du territoire ; arrêté du 20 décembre 2004 relatif à la protection de l'espèce *Acipenser sturio* (esturgeon) ; arrêté du 16 décembre 2004 modifiant l'arrêté du 22 juillet 1993 fixant la liste des insectes protégés sur le territoire national ; arrêté du 16 décembre 2004 modifiant l'arrêté du 7 octobre 1992 fixant la liste des mollusques protégés sur le territoire métropolitain ; arrêté du 16 décembre 2004 modifiant l'arrêté du 22 juillet 1993 fixant la liste des amphibiens et reptiles protégés sur l'ensemble du territoire.

3 Arrêté du 23 avril 2007 fixant la liste des mammifères terrestres protégés sur l'ensemble du territoire et les modalités de leur protection.

roku zezwala ono na zabicie 110 wilków (ASPAS, 2021). Limity zezwalające na zabijanie chronionych wilków są regularnie zaskarżane do sądu przez organizacje pozarządowe zajmujące się ochroną zwierząt, takie jak One Voice, Association pour la protection des animaux sauvages (ASPAS) i France Nature Environnement (FNE). Aktualnie obowiązujący dekret ministerialny został zaskarżony za podniesienie limitu nawet o 19%–21% i zezwalanie w dalszym ciągu na stosowanie krwawych metod (ASPAS, 2021) oraz narażanie populacji wilków na ryzyko.

Niedźwiedzie brunatne są wymienione na francuskiej Czerwonej Liście IUCN jako krytycznie zagrożone i regionalnie wymarłe w Alzacji (INPN, n.d.-c). Są one chronione na mocy artykułu L411-1 Kodeksu ochrony środowiska i z tego względu nie powinny być celowo niepokojone. Jednak przyjmowane każdego roku dekrety ministerialne zezwalają na stosowanie technik odstraszających, aby zniechęcić niedźwiedzie żyjące w Pirenejach do atakowania stad hodowlanych. Choć takie techniki prezentowano jako eksperymentalne, 4 lutego 2021 roku Sąd Najwyższy (Conseil d'Etat) orzekł, że nieprowadzące do śmierci strzały są czynnikiem negatywnym z punktu widzenia ochrony niedźwiedzi. Dlatego też Sąd Najwyższy uchylił dekret ministerialny z 2019 r. dopuszczający takie techniki odstraszania. Skłoniło to rząd francuski do rozpoczęcia konsultacji społecznych dotyczących strzałów odstraszających niedźwiedzie od stad hodowlanych, zakończonych 9 maja 2021. r.

Ryś euroazjatycki jest wymieniony jako zagrożony na francuskiej Czerwonej Liście IUCN i jako krytycznie zagrożony na czerwonej liście alzackiej IUCN (INPN, n.d.-b). Jednak w departamentach Ain i Jura przyjęto „specjalny protokół eliminacji rysia” (FERUS, n.d.). Stanowi on, że pojedynczy osobnik może zostać zabity, jeśli dopuścił się 10 ataków rocznie w tym samym lesie — dozwolona liczba to jedno zwierzę rocznie na departament (FERUS, n.d.).

Postawy i trendy społeczne

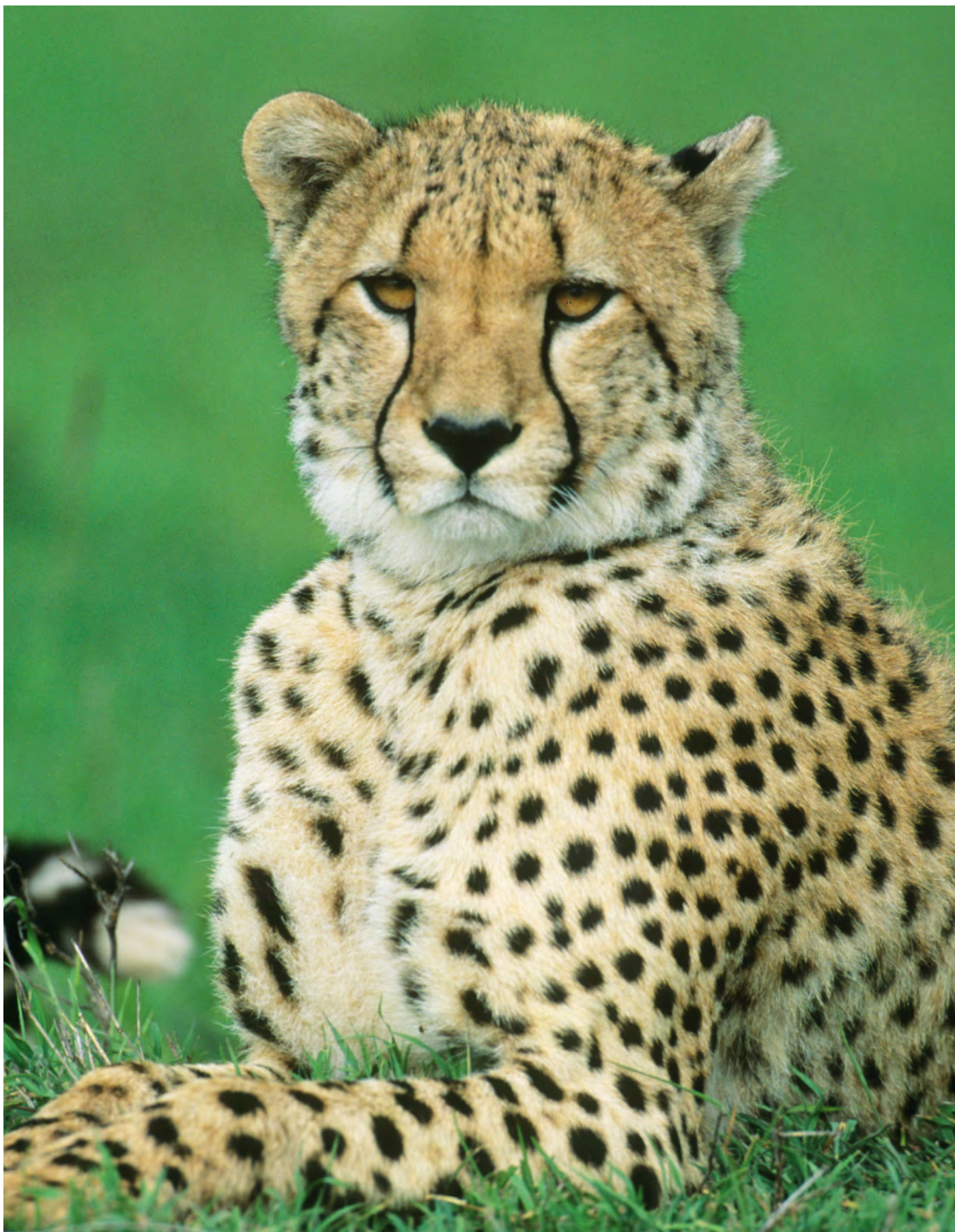
W 2017 roku Ifop przeprowadził w imieniu Fundacji Brigitte Bardot ankietę, której celem było zbadanie postaw francuskiej opinii publicznej wobec praktyk łowieckich. Zgodnie z wynikami, coraz więcej obywateli Francji twierdzi, że nie czuje się bezpiecznie w czasie spacerów na łonie natury w sezonie łowieckim: było to 71% ankietowanych w 2017 r. w porównaniu do 54% w 2009 r. Rosnąca świadomość społeczna w dziedzinie ekologii i ochrony zwierząt prawdopodobnie przyczyniła się do coraz bardziej krytycznego podejścia do wielu praktyk związanych z łowiectwem. W 2017 r. 89% obywateli Francji opowiedziało się za zakazem importu trofeów myśliwskich do Francji, a 79% za ograniczeniem sezonu łowieckiego we Francji. Trend ten doprowadził do spadku akceptacji opinii publicznej dla polowań na jelenie z udziałem psów z 22% w 2005 r. do 16% w 2017 r.

Branże, grupy i stowarzyszenia zajmujące się łowiectwem dla trofeów i ich oponenci

Krajowa Federacja Myśliwych (FNC) to organizacja, która promuje i reprezentuje interesy grup łowieckich wobec władz krajowych i europejskich. Jej rola została określona w dekreście z 27 czerwca 2013 roku (nowelizowanym w lutym 2018), który stwierdza, że Krajowa Federacja Myśliwych odpowiada za reprezentację departamentalną, między-departamentalną i regionalną reprezentację związków myśliwskich na szczeblu krajowym oraz za promocję i ochronę łowiectwa, a także reprezentację interesów myśliwych.

Do najbardziej znanych lobbystów FNC należy Thierry Coste, który twierdzi, że za reprezentowanie organizacji łowieckich otrzymuje 200 000 euro rocznie (Lapin, 2018). Obecność Thierry'ego Coste'a u boku prezesa Federacji na spotkaniu dotyczącym reform łowiectwa w Élysée w 2018 roku była kluczowym czynnikiem, który stał za rezygnacją ministra środowiska Nicolasa Hulota (Baldacchino, 2018; Bonnefous, 2018).

Ze względu na znaczną liczbę członków (1,2 mln w 2018 r.) oraz szeroką bazę zwolenników organizacji na wsi, o poparcie FNC intensywnie zabiegają różne grupy polityczne, zwłaszcza skrajnie prawicowa partia Rassemblement National, partia republikańska Les Républicains (LR) i partia prezydenta Macrona, La République En Marche (LREM) (Delaporte, 2018; Monin, 2018).

WYBRANE KRAJE UE

NIEMCY

W latach 2014–2018 Niemcy były drugim co do wielkości importerem trofeów na świecie i zdecydowanie największym importerem trofeów myśliwskich w UE (załącznik A, tabela 4). W badanym okresie Niemcy importowały łącznie 3959 trofeów myśliwskich z 54 gatunków ssaków wymienionych przez CITES, czyli prawie dwa razy więcej trofeów gatunków chronionych w porównaniu z Hiszpanią, drugim co do wielkości importerem w UE (załącznik A, tabela 4).

W tym okresie prawie wszystkie importowane trofea (97%) pochodziły z dzikich zwierząt (załącznik C, tabela 25). Znaczna część importu trofeów myśliwskich do Niemiec pochodziła z Namibii (62%). Innymi głównymi krajami pochodzenia importowanych do Niemiec trofeów były Republika Południowej Afryki (9%), Kanada (8%), Zimbabwe (6%) i Rosja (4%) (zob. dodatek C, tabela 26).

Niemcy są największym importerem trofeów słoni afrykańskich w UE. W latach 2014–2018 importowano 192 trofea, co stanowi 20% importu tego gatunku do UE (załącznik B, tabela 3). Jest to jeszcze bardziej niepokojące w odniesieniu do afrykańskiego słonia sawannowego, który widnieje jako gatunek zagrożony na Czerwonej Liście IUCN (Gobush et al., 2021). Ponadto na Niemcy przypada zdecydowana większość importowanych trofeów zebry górskiej Hartmanna (47% importu tego gatunku do UE) i trofeów pawiana niedźwiedziego (47% importu gatunku do UE) (załącznik B, tabele 11 i 19). Większość trofeów zebry górskiej Hartmanna (97%) importowanych było w postaci skór, a trofeów pawiana niedźwiedziego głównie w postaci czaszek (86%) (załącznik C, tabele 27 i 28). Około 98% trofeów zebry górskiej Hartmanna i 87% trofeów pawiana niedźwiedziego pochodziło z Namibii (załącznik C, tabele 29 i 30). Zebra górska Hartmanna od 2019 r. widnieje na Czerwonej Liście IUCN jako gatunek narażony i spodziewany jest spadek jej populacji o około 30% w ciągu trzech następnych pokoleń (Gosling et al., 2019).

Niemcy są drugim co do wielkości europejskim importerem trofeów myśliwskich lamparta afrykańskiego, z łącznym importem wynoszącym 149 sztuk (załącznik B, tabela 5). Co więcej, kraj ten należy do największych importerów trofeów lwa afrykańskiego w Europie — łącznie 107 trofeów, z czego 62 pochodzących od zwierząt z niwewoli (załącznik B, tabela 7; dodatek C, tabela 26). Żaden inny kraj UE nie importował więcej trofeów z dzikich lwów niż Niemcy (załącznik B, tabela 7). Niemcy są największym importerem trofeów krytycznie zagrożonego gatunku nosorożca czarnego, a ich import wyniósł 33% całkowitego importu tego gatunku do UE (załącznik B, tabela 10).

Niemcy są również drugim co do wielkości (po Polsce) importerem trofeów niedźwiedzi brunatnych, z których zdecydowana większość pochodziła z Rosji (załącznik B, tabela 22; załącznik C, tabela 31). Ponadto, Niemcy są zdecydowanie największym importerem trofeów wilka szarego w UE (84 sztuk) (załącznik B, tabela 30). Niemcy importowały także dwa trofea rysia euroazjatyckiego, czyli 13% wysokości importu tego gatunku do UE (załącznik B, tabela 25).

W tym okresie Niemcy importowały również szereg gatunków, których status na Czerwonej Liście IUCN budzi obawy. Niemcy importowały 15 trofeów oryksa szablrolego, gatunku antylopy wymarłego na wolności i żyjącego już tylko w niewoli; miały znaczny udział w handlu zagrożonymi gatunkami, w tym arni azjatyckim (43), koziorożcem kaukaskim (11) i aksisem bengalskim (2); były drugim co do wielkości importerem dwóch gatunków narażonych: hipopotama (121) i geparda (51) (załącznik B, tabele 36, 34, 35, 13, 12). W tym okresie importowały ponadto dziewięć nosorożców białych, sześć niedźwiedzi polarnych i trzy morsy (załącznik C, tabela 24).

Tabela 8. Najpopularniejsze gatunki trofeów importowane do Niemiec w latach 2014–2018.

Gatunek	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Zebra górska Hartmanna (<i>Equus zebra Hartmannae</i>)	287	269	300	272	336	293	1464	37%
Pawian niedźwiedzi (<i>Papio ursinus</i>)	163	137	164	210	147	165	821	21%
Niedźwiedź czarny (<i>Ursus americanus</i>)	62	59	39	34	49	49	243	6%
Słoń afrykański (<i>Loxodonta africana</i>)	43	59	37	27	26	39	192	5%
Lampart plamisty (<i>Panthera pardus</i>)	36	29	32	29	23	30	149	4%
Niedźwiedź brunatny (<i>Ursus arctos</i>)	31	21	36	17	32	28	137	3%
Hipopotam nilowy (<i>Hippopotamus amphibius</i>)	22	22	21	30	26	25	121	3%
Lew afrykański (<i>Panthera leo</i>)	12	17	27	27	24	22	107	3%
Karakal stepowy (<i>Caracal Caracal</i>)	25	19	14	12	18	18	88	2%
Wilk szary (<i>Canis lupus</i>)	13	9	20	25	17	17	84	2%
Antylopa indyjska (<i>Antilope cervicapra</i>)	24	12	11	7	8	13	62	2%
Kob moczarowy (<i>Kobus leche</i>)	4	8	15	16	11	11	54	1%
Gepard grzywiasty (<i>Acinonyx jubatus</i>)	17	6	13	9	6	11	51	1%
Arni azjatycki (<i>Bubalus arnee</i>)	1	42	0	0	0	9	43	1%
Owca dzika (<i>Ovis ammon</i>)	15	4	3	6	13	9	41	1%
Nosorożec czarny (<i>Diceros bicornis</i>)	0	1	0	1	0	1	2	<1%
Ryś euroazjatycki (<i>Lynx lynx</i>)	1	1	0	0	0	1	2	<1%
Inne (36 gatunków)	55	56	51	65	71	60	298	8%
Suma całkowita	811	771	783	787	807		3959	

Tabela oparta jest na liczbach zarejestrowanych przez importujący kraj. Liczby dotyczące gatunków stanowiących mniej niż 1% całkowitej sumy zebrane są w kolumnie „Inne”, o ile nie obejmują gatunków, które są przedmiotem specjalnego zainteresowania („*Ursus arctos*”, „*Lynx lynx*”, „*Canis lupus*”, „*Panthera leo*”, „*Panthera pardus*”, „*Loxodonta africana*”, „*Diceros bicornis*”).

Ramy prawne

Ochronę dzikich i udomowionych gatunków zwierząt gwarantuje ustawa zasadnicza Republiki Federalnej Niemiec (art. 20a) (Grundgesetz, 2002). Inne krajowe i unijne przepisy o ochronie przyrody zostały wdrożone w ramach federalnej ustawy o ochronie przyrody (BNatSchG) (Bundesnaturschutzgesetz, 2020b) oraz federalnego rozporządzenia o gatunkach chronionych (BArtSchV), które w niektórych przypadkach są surowsze niż standardy międzynarodowe (Verordnung Zum Schutz Wild Lebender Tiere, 2005). Ustawa BNatSchG obejmuje przepisy karne, z grzywnami w wysokości do 50 000 euro (nowelizacja z listopada 2020 r.), a także karę do pięciu lat pozbawienia wolności w przypadku ich naruszenia (Bundesnaturschutzgesetz, 2020b). Poniżej podanych jest kilka informacji dotyczących trzech gatunków podlegających ścisłej ochronie na terenie Niemiec: wilka, rysia i niedźwiedzia brunatnego.

W 1990 roku Niemcy objęły wilka szarego ochroną i zakazały polowań na ten gatunek, co umożliwiło powrót wilków do ich pierwotnych siedlisk. Wilki pojawiły się ponownie w Saksonii, w pobliżu polskiej granicy, dokąd przybyły z zachodnich terytoriów Polski. W 2000 roku w Muskauer Heide w Saksonii urodziły się pierwsze szczenięta dzikiego wilka. Od tego czasu liczba wilków stale rośnie, a obszary występowania wilków w Niemczech wciąż się powiększają. Federalny urząd monitorowania i informacji, DBBW, stwierdził występowanie łącznie 128 wilczych rodzin, 36 par wilków i dziewięciu pojedynczych osobników na 173 terytoriach w roku raportowym 2019–2020 (DBBW, n.d.). W grudniu 2019 r. wprowadzono specjalną nowelizację ustawy federalnej „Lex Wolf” zmieniającą status tego ściśle chronionego gatunku i ułatwiającą odstrzał wilków w Niemczech (Bundesnaturschutzgesetz, 2020a). Nowelizacja zezwala na polowanie na wilki w przypadku ataków na zwierzęta gospodarskie do czasu ich ustania. Odstrzał wilków w danej okolicy jest dozwolony nawet, gdy ataku nie można

WYBRANE KRAJE UE

przypisać konkretnemu osobnikowi. Jeśli jest to konieczne, dozwolona jest eliminacja całej wilczej rodziny. Nowelizacja ta spotkała się z szeroką krytyką ze strony obrońców przyrody.

Ryś euroazjatycki, inny podlegający ścisłej ochronie gatunek, również powrócił do niemieckich lasów. Niemcy wprowadziły odpowiednie zakazy w paragrafie 44 ustawy BNatSchG wprowadzającej chronione obszary, na których zabijanie, chwytanie lub niepokojenie rysia jest zakazane, realizując w ten sposób unijną Dyrektywę Siedliskową. Niemiecka populacja rysia jest znacznie mniejsza niż wilka, liczy w sumie 137 osobników (dorosłych i młodych) i występuje głównie w Bawarii (Die Bundesregierung, 2020). Choć polowanie na ten gatunek jest surowo zabronione, znaleziono martwe rysie — prawdopodobnie ofiary nielegalnych polowań.

W ciągu ostatnich 200 lat objęty ścisłą ochroną niedźwiedź brunatny został uznany w Niemczech za wymarłego i spotyka się go tylko sporadycznie. W 2006 roku w Bawarii zastrzelono

niedźwiedzia brunatnego nazywanego „Bruno”, który pochodził z północnych Włoch. Ten gatunek określa się czasem jako „problematyczny”, ponieważ jego przedstawiciele w poszukiwaniu pożywienia zbliżają się do człowieka. W październiku 2019 r. inny osobnik został zarejestrowany przez wideorejestrator w Bawarii, ale było to ostatni przypadek obserwacji tego gatunku w Niemczech. W najbliższej przyszłości należy spodziewać się powrotu niedźwiedzia brunatnego, co z pewnością wzbudzi zarówno radość, jak i obawy.

Organem naukowym rządu niemieckiego odpowiedzialnym za krajową i międzynarodową ochronę przyrody jest niemiecka Federalna Agencja Ochrony Przyrody (BfN). Podlega ona federalnemu Ministerstwu Środowiska, Ochrony Przyrody i Bezpieczeństwa jądrowego (BMU). BfN odpowiada za wydawanie zezwoleń na import i eksport lub reeksport gatunków fauny i flory chronionych na mocy konwencji CITES, Rozporządzenia Rady (WE) NR 338/97 lub niemieckiego Federalnego rozporządzenia o ochronie gatunków (BartSchV).

Import trofeów myśliwskich wymaga zachowania międzynarodowych i krajowych przepisów dotyczących ochrony gatunków. Niemiecki organ naukowy, BfN uznał, że usuwanie osobników chronionego gatunku z naturalnego środowiska na potrzeby importu, na który wydano zezwolenie, nie wpływa na przetrwanie populacji danego gatunku.

Import trofeów z polowań na niedźwiedzie brunatne, rysie eurazjatyckie lub wilki szare bez wymaganej dokumentacji stanowi przestępstwo na mocy art. 69 ust. 4 nr 1 oraz art. 71 (1) nr 2 ustawy BNatSchG (BfN, n.d.).

Postawy i trendy społeczne

Sondaż z marca 2021 r. wykazał, że 85% Niemców uważa polowanie na trofea gatunków chronionych na skalę międzynarodową, takich jak lwy, słonie czy żyrafy, za niedopuszczalne (HSI/Europe, 2021). Ośmiu na 10 ankietowanych (84%) w Niemczech jest zasadniczo przeciwnych polowaniom dla trofeów. Według sondażu, prawie 90% ankietowanych obywateli Niemiec popiera zakaz importu do Niemiec trofeów myśliwskich z zagranicy, a 80% popiera zakaz importu trofeów myśliwskich na terenie całej UE (HSI/Europe, 2021; HSI in Germany, 2021). Niemniej, liczba myśliwych w Niemczech rośnie, zwłaszcza wśród grup osiągających sukces zawodowy, także ze względu na trwającą popularyzację polowania wśród kobiet. W porównaniu do roku 2000, w 2019 roku Niemiecki Związek Myśliwych zarejestrował 48 000 nowych aktywnych myśliwych, co daje łącznie ponad 388 000 myśliwych w Niemczech (DJV, 2020). Wydaje się, że epidemia Covid-19 także przyczyniła się do jeszcze szybszego wzrostu liczby posiadaczy licencji łowieckiej. W dobie dystansowania społecznego polowanie stało się bardzo popularne (Suhr, 2021).

Stowarzyszenia łowieckie w Niemczech promują wysokie standardy etyczne w polowaniu, które według ich statutów zawsze obowiązują niemieckich myśliwych, zarówno w kraju, jak i za granicą. Wiele praktyk stosowanych w polowaniach dla trofeów za granicą byłoby zabronionych na mocy przepisów dotyczących ochrony zwierząt i przyrody oraz myślistwa w samych Niemczech. W 2014 roku Niemiecki Związek Myśliwych (DJV) i niemiecka delegacja CIC wydały oświadczenie sprzeciwiające się polowaniu zagrodowemu na lwy (DJV & CIC, 2021). Niemniej wielu niemieckich myśliwych nadal poluje na lwy hodowane w niewoli, głównie w Republice Południowej Afryki. W latach 2014–2018 niemiecki organ CITES (BfN) wydał zezwolenia na import 62 trofeów z takich polowań na lwy w Afryce. Wszystkie te lwy urodziły się i wychowały w niewoli.

Branże, grupy i stowarzyszenia zajmujące się łowiectwem dla trofeów i ich oponenci

Liczba myśliwych w Niemczech wciąż rośnie i w 2020 roku osiągnęła prawie 400 000. Ponadto, niemieccy myśliwi podróżują po całej

Europie i świecie, aby polować dla trofeów poza granicami Niemiec. Dlatego też, aby sprostać rosnącemu zapotrzebowaniu, branża polowania dla trofeów jest duża i dobrze zorganizowana. Jest to szczególnie widoczne, gdy odwiedzi się jeden z wielu targów myśliwskich organizowanych w Niemczech. Niektóre z największych z nich organizowane są właśnie w Niemczech i przyciągają setki tysięcy odwiedzających. Jednymi z największych są na przykład organizowane w Dortmundzie w Nadrenii Północnej-Westfalii targi „Jagd & Hund” — uczestniczy w nich około 80 000 odwiedzających z całego świata (14% zagranicznych odwiedzających) oraz 30% zagranicznych wystawców (DJV & CIC, 2021).

W Niemczech istnieją liczne duże stowarzyszenia łowieckie — najważniejsze z nich to DJV, Bawarski Związek Myśliwski (BJV) i Ekologiczne Związki Myśliwskie (ÖJV), działający w dziedzinie leśnictwa i ochrony przyrody. DJV jest organizacją zrzeszającą 15 stowarzyszeń łowieckich z krajów związkowych (z wyjątkiem Bawarii) — około 250 000 myśliwych (DJV, n.d.). Niemieckie stowarzyszenia łowieckie mają liczne powiązania międzynarodowe, aktywny aparat PR i skupiają się na działaniach lobbingsowych. DJV należy również do IUCN (n.d.).

W 2016 roku WWF Niemcy, część międzynarodowej organizacji ekologicznej WWF, i jedna z największych organizacji pozarządowych zajmujących się ochroną przyrody, opublikowała artykuł, w którym wyraziła swoje poparcie dla polowań dla trofeów w określonych okolicznościach (WWF, 2016). Artykuł ten został wykorzystany przez związki łowieckie w Niemczech do usztywnienia swojego stanowiska. Wydaje się, że WWF Niemcy jest w kwestii polowań dla trofeów wyjątkiem na tle innych organizacji ekologicznych w Niemczech.

Wiele krajowych i międzynarodowych organizacji pozarządowych w Niemczech od dziesięcioleci intensywnie działa na rzecz promocji ochrony gatunków i przyrody. Różne organizacje pozarządowe aktywnie działają także w kwestii polowań dla trofeów. W 2017 roku największe stowarzyszenia połączyły siły i wezwały do wprowadzenia zakazu importu trofeów myśliwskich pochodzących od gatunków zagrożonych wyginięciem. Aby wyjednać odpowiedni zakaz, takie organizacje, jak NABU, Deutscher Naturschutzring, Deutscher Tierschutzbund, Pro Wildlife, IFAW i inne, wystosowały petycję. W odpowiedzi na to wspólne wystąpienie rząd niemiecki wydał oświadczenie, w którym podkreślił korzyści, jakie polowania dla trofeów przynoszą w dziedzinie ochrony przyrody, powołując się w wielu miejscach na oświadczenia Grupy eksperckiej Sustainable Use and Livelihoods Specialist Group przy IUCN (Bundesministerium für Umwelt, Naturschutz, Bau und Reaktorsicherheit, 2017). Aby zilustrować swoje poparcie dla polowań dla trofeów jako zrównoważone wykorzystywanie zasobów, rząd przytoczył niemieckie plany rozwojowe w Beninie, Tadżykistanie i Namibii (Bundesministerium für Umwelt, Naturschutz, Bau und Reaktorsicherheit, 2017).

WYBRANE KRAJE UE

WŁOCHY

W latach 2014–2018 Włochy importowały 322 trofea myśliwskie pochodzące z 23 gatunków ssaków wymienionych na liście CITES, a liczba ta stanowi około 2% trofeów myśliwskich importowanych do UE (załącznik A, tabela 12). Włochy są jednym z największych importerów trofeów lwów afrykańskich w UE i czwartym co do wielkości importerem trofeów dzikich lwów afrykańskich (dodatek B, tabela 7). W tym okresie kraj ten importował dwa trofea rysia euroazjatyckiego, przez co Włochy stały się trzecim co do wielkości importerem tego gatunku w UE (załącznik B, tabela 26). Wszystkie z tych trofeów pochodziły od dzikich zwierząt z Rosji (załącznik B, tabele 27 i 28). Włochy miały znaczny udział w unijnym handlu trofeami słoń afrykańskich — były piątym co do wielkości importerem tego gatunku w UE (załącznik B, tabela 3). Włochy importowały też trofea lampartów afrykańskich (29), niedźwiedzi polarnych (3), wilków szarych (2), gepardów (1) i krytycznie zagrożonego adaksa pustynnego (1) (załącznik C, tabela 32).

Warto zauważyć, że Włochy są jednym z dwóch krajów UE, które w tym okresie importowały trofeum tygrysa pochodzącego z hodowli w Republice Południowej Afryki (dodatek B, tabele 14 i 15). Włochy były jednym z pięciu krajów, które importowały co najmniej jedno trofeum kwalifikowanego jako krytycznie zagrożony nosorożca czarnego, co stanowi 17% importu tego gatunku do UE (załącznik B, tabela 10).

Spośród czterech najczęściej importowanych gatunków wszystkie są rodzime dla Afryki, a trzy należą do tak zwanej afrykańskiej „Wielkiej Piątki”: słoń, lwy i lamparty. Te trzy gatunki stanowią

39% wszystkich gatunków przywożonych jako trofea myśliwskie do Włoch (patrz tabela 9).

Co zaskakujące, najczęściej importowanym gatunkiem jest hipopotam (145), co czyni Włochy głównym importerem trofeów hipopotama w UE (załącznik B, tabela 12). W zakresie importu takich trofeów Włochy wykazują trend wzrostowy: od poniżej 10 trofeów rocznie w latach 2014–2017 do 127 w 2018 roku (patrz tabela 9). Znaczna większość z tych 127 trofeów — 115 — pochodzi z Zambii (dodatek C, tabela 33), a główną tego przyczyną jest wprowadzenie przez ten afrykański kraj pięcioletniego sezonu łowieckiego w Parku Narodowym South Luangwa. Dzięki temu każdy myśliwy może upolować do pięciu hipopotamów, a każdy taki wyjazd na safari kosztuje od 10 000 do 20 000 euro (Montini, 2018; Reuters, 2018; Sakabilo Kalembwe, 2018).

Większość innych badanych w tym raporcie krajów importowała szeroką gamę różnych części zwierząt przeznaczonych na trofea łowieckie, w tym między innymi trofea, zęby, kły, skóry, stopy, ciała, rogi i czaszki. Włochy jednak importowały tylko dwa rodzaje produktów pochodzących od dzikich zwierząt — trofea i kły, przy czym niemal wszystkie importowane produkty to trofea (96%) (załącznik C, tabela 34).

Najważniejsze kraje pochodzenia importowanych do Włoch trofeów myśliwskich to: Zambia (39%), Zimbabwe (22%), Tanzania (14%), Republika Południowej Afryki (11%) i Rosja (4%) (załącznik C, tabela 35). Kraje te były również najczęstszymi krajami występowania gatunków, na które polowano dla trofeów (załącznik C, tabela 36).

Tabela 9. Najpopularniejsze gatunki trofeów importowane do Włoch w latach 2014–2018.

Gatunek	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Hipopotam nilowy (<i>Hippopotamus amphibius</i>)	0	6	7	5	127	29	145	45%
Słoń afrykański (<i>Loxodonta africana</i>)	5	7	17	16	20	13	65	20%
Lew afrykański (<i>Panthera leo</i>)	0	12	5	4	12	7	33	10%
Lampart plamisty (<i>Panthera pardus</i>)	6	9	5	1	8	6	29	9%
Niedźwiedź brunatny (<i>Ursus arctos</i>)	1	0	1	7	4	3	13	4%
Owca Marco Polo (<i>Ovis polii</i>)	0	0	5	0	5	2	10	3%
Żbik europejski (<i>Felis silvestris</i>)	1	0	1	2	2	2	6	2%
Oryks szablorogi (<i>Oryx dammah</i>)	0	2	1	1	0	1	4	1%
Wilk szary (<i>Canis lupus</i>)	0	0	1	1	0	1	2	1%
Ryś euroazjatycki (<i>Lynx lynx</i>)	0	2	0	0	0	1	2	1%
Nosorożec czarny (<i>Diceros bicornis</i>)	0	0	0	1	0	1	1	<1%
Inne (11 gatunków)	0	1	5	2	4	3	12	4%
Suma całkowita	13	39	48	40	182		322	

Tabela oparta jest na liczbach zarejestrowanych przez importujący kraj. Liczby dotyczące gatunków stanowiących mniej niż 1% całkowitej sumy zebrane są w kolumnie „Inne”, o ile nie obejmują gatunków, które są przedmiotem specjalnego zainteresowania („*Ursus arctos*”, „*Lynx lynx*”, „*Canis lupus*”, „*Panthera leo*”, „*Panthera pardus*”, „*Loxodonta africana*”, „*Diceros bicornis*”).

Ramy prawne

Konwencja o międzynarodowym handlu gatunkami zagrożonymi wyginięciem (CITES) została transponowana do ustawodawstwa krajowego w ramach ustawy nr. 150/1990 (Legge 7 Febbraio 1992, n. 150, 1992), która uległa później nowelizacji w celu dostosowania do Rozporządzenia Rady (WE) NR 338/97 (Council Regulation (EC) No 338/97, 1997). Przewiduje ona określone kary dla nielegalnych importerów trofeów myśliwskich pochodzących od gatunków wymienionych w załączniku A: od sześciu miesięcy do dwóch lat pozbawienia wolności i grzywnę od 15 000 do 150 000 euro (art. 1); i załączniku B: od sześciu miesięcy do roku pozbawienia wolności i grzywnę od 20 000 do 200 000 euro (art. 2).

Te ramy prawne nie przeszkodziły jednak w legalnym imporcie trofeów myśliwskich tych gatunków, o czym świadczy import trofeów czarnego nosorożca i innych gatunków spoza UE. I choć całkowite liczby dotyczące importu nie były tak wysokie, jak w przypadku innych państw członkowskich UE, zwłaszcza w przeliczeniu na liczbę mieszkańców, wykazują jednak spójność i tendencję wzrostową w ostatnich latach. Szczególnie uderzający jest duży wzrost liczby importowanych trofeów hipopotama, co wskazuje, że włoscy myśliwi chętnie polują na grubą zwierzynę, jeśli tylko mają taką możliwość.

Wilki, niedźwiedzie i rysie są we Włoszech chronione nie tylko na mocy prawa UE, ale także na mocy przepisów krajowych. Gatunki te są objęte specjalną ochroną na mocy dekretu prezydenckiego nr 357/1997 (Decreto Del Presidente Della Repubblica 8 Settembre 1997, n. 357, 1997), dokonującego transpozycji Dyrektywy

Siedliskowej (art. 8 i załącznik D): zakazuje on zabijania lub chwywania dzikich zwierząt; niepokojenia ich, zwłaszcza w okresie rozrodczym; niszczenia terenów rozrodu i odpoczynku na wolności. Ponadto polowania w kraju regulowane są ustawą nr 157/1992 (Legge 11 Febbraio 1992, n. 157, 1992), która wśród gatunków podlegających szczególnej ochronie wymienia także wilki, niedźwiedzie i rysie (art. 2). Te przepisy oznaczają, że polowanie na te gatunki jest zakazane, ale władze mogą zgadzać się na ich odstrzał w określonych okolicznościach.

Ponadto, na mocy ustawy nr 157/1992 regiony włoskie są uprawnione do regulacji działalności związanej z wypychaniem i preparacją zwierząt oraz przygotowywaniem trofeów (art. 6). Licencjonowane zakłady wypychania zwierząt muszą zgłaszać właściwym organom wszelkie zamówienia związane z wypychaniem lub preparacją szczątków przedstawicieli gatunków chronionych (lub też gatunków łownych, jeśli zamówienie zostanie złożone w sezonie łowieckim). Przepisy chroniące wilki, niedźwiedzie i rysie w zasadzie zakazują polowania i wypychania przedstawicieli tych gatunków w celu przygotowania trofeów. Wszelkie działania niezgodne z tymi przepisami są uznawane za kłusownictwo, jak miało to miejsce w przypadku znalezienia i konfiskaty głowy wilka w północnych Włoszech w 2019 r. (ANSA, 2019).

Niektóre regiony, np. Liguria (Legge Regionale 25 Gennaio 1984, n. 7, 1984), zmieniły niedawno swoje przepisy, aby umożliwić preparowanie okazów chronionych gatunków, pod warunkiem uzyskania od weterynarza zaświadczenia, że zwierzę zmarło z przyczyn naturalnych lub w wyniku wypadku. To podejście

WYBRANE KRAJE UE

naraża jednak zwierzęta na wzmożone kłusownictwo i z tego tytułu zostało potępione przez organizacje pozarządowe. W następstwie protestu Prezydium rządu włoskiego zaskarżyło ten przepis do Trybunału Konstytucyjnego, który ostatecznie utrzymał go w mocy (*Sentenza n. 236, 2019*), powołując się na mechanizmy kontrolne, jakim w określonych przepisami okolicznościach podlega zarówno działalność związana z wypychaniem zwierząt, jak i praktyka weterynaryjna.

Liczy na przedstawionych powyżej wykresach potwierdzają, że te ramy prawne wydają się być wystarczające, aby *de facto* uniemożliwić polowania na trofea wilków, niedźwiedzi i rysi na terenie Włoch, zwłaszcza, że: polowanie dla trofeów jest zabronione przez prawo unijne (jak tego dowodzi ostatni przypadek importu takich zwierząt z kraju europejskiego, czyli z Chorwacji w 2013 roku — z okresu zanim kraj ten przystąpił do UE), a preparacji zwierząt zakazują przepisy krajowe.

Niemniej włoskie ustawodawstwo nie uwzględnia ewentualnego importu przedstawicieli podobnych gatunków z innych krajów, zezwalając w ten sposób na import trofeów łowieckich niedźwiedzi i lwów pochodzących z krajów takich, jak Rosja, Kanada i Stany Zjednoczone.

Postawy i trendy społeczne

Polowanie na gatunki chronione i import trofeów nie jest kwestią szeroko znaną i dyskutowaną we Włoszech, być może ze względu na brak kontrowersyjnych spraw z udziałem włoskich myśliwych oraz ze względu na surowe zasady ochrony rodzimych gatunków występujących w kraju.

Zabicie lwa Cecila w 2015 roku wywołało kontrowersje we włoskich mediach, zarówno tradycyjnych, jak i cyfrowych, które krytycznie odniosły się również do zabicia przez tego samego myśliwego dzikiej owcy w Mongolii w 2019 roku. W rezultacie doprowadziło to do ogólnego potępienia takich praktyk. Nie jest to zaskakujące, ponieważ 68,5% Włochów ogólnie nie pochwała polowań (Eurispes, 2016), a 86% potępia jakiegokolwiek polowania na dzikie zwierzęta dla trofeów (HSI/Europe, 2021). Ponadto 88% zgadza się, że Włochom nie powinno zezwalać się na import trofeów myśliwskich z innych krajów (HSI/Europe, 2021).

Liczba licencjonowanych myśliwych spadła we Włoszech w ciągu ostatnich 40 lat. W 1980 r. zarejestrowanych było ponad 1 700 000 myśliwych; w 2017 r. było ich nieco ponad 700 000, głównie w wieku powyżej 55 lat (Vallini, 2019).

Branże, grupy i stowarzyszenia zajmujące się łowiectwem dla trofeów i ich oponenci

Obecnie we Włoszech aktywną działalność związaną

z promowaniem myślistwa i ochroną interesów myśliwych, ale także promowaniem polowań dla trofeów, prowadzi kilka grup interesu i stowarzyszeń łowieckich, a także organizatorów polowań, dostawców wyposażenia i przewoźników.

Najważniejszą z nich jest *Federaccia*, czyli Włoska Federacja Łowiecka, założona w 1900 r. i uznana przez włoskie prawo w 1928 roku. Należy ona do organizacji założycielskich Włoskiego Narodowego Komitetu Olimpijskiego (CONI). (W 2000 roku myślistwo zostało wyodrębnione z działalności sportowej, co doprowadziło do powstania nowej Federacji, stowarzyszonej z CONI.) Oprócz *Federaccii* istnieją inne pomniejsze stowarzyszenia, zajmujące się głównie polowaniami w kraju. *Federaccia* wielokrotnie wyrażała swoje poparcie dla polowania dla trofeów jako „metody ochrony gatunków” (FIDC, 2016).

Kilku włoskich organizatorów polowań oferuje wyprawy łowieckie do różnych miejsc w Europie i poza nią, w tym na polowania na niedźwiedzie i wilki w Chorwacji i Rumunii, a także na lwy i nosorożce czarne w krajach afrykańskich. Działalność tych firm wykazuje korelację z rosnącą sprzedażą wyposażenia łowieckiego oraz innymi typami powiązanej działalności, zwłaszcza wzrostem liczby wyjazdów i pobytów zagranicznych o 6,9% (Tofani, 2019), i to niezależnie od wspomnianego wyżej ogólnego spadku liczby licencjonowanych myśliwych. Może to wskazywać, że Włosi rezerwują odpowiednie wyjazdy i biorą udział w polowaniach dla trofeów w Afryce, Azji i Ameryce Północnej.

Działania te są również szeroko reklamowane w Internecie w specjalistycznych portalach oraz na targach łowieckich, które odbywają się przez cały rok i przyciągają dziesiątki tysięcy odwiedzających. Największe z nich to „Hit Show”, które odwiedza 40 000 odwiedzających i 400 wystawców. Choć podczas globalnego kryzysu zdrowotnego w 2020 r. kilka imprez łowieckich zostało odwołanych, a firmy działające w organizacji wypraw łowieckich musiały wstrzymać działalność, nadzwyczajna sytuacja związana z epidemią COVID-19 nie zatrzymała, ani nawet specjalnie nie ograniczyła myślistwa krajowego.

Choć włoskie organizacje zajmujące się ochroną środowiska i zwierząt interesują się krajowymi polowaniami i kłusownictwem, w ostatnim czasie nie było, ani obecnie nie trwają żadne kampanie przeciwko zaangażowaniu Włochów w polowania dla trofeów za granicą. Ostatnia skoordynowana akcja wzywająca włoskiego przewoźnika Alitalia do wprowadzenia zasad skierowanych przeciwko trofeom myśliwskim, w szczególności pochodzącym z polowań na lwy w zagrodach, została przeprowadzona ponad pięć lat temu przez włoską organizację pozarządową LAV. Dezaprobatą opinii publicznej wyrażana w reakcji na takie głośne przypadki, jak zabicie lwa Cecila, nie doprowadziła do żadnych konkretnych działań włoskiego rządu w kierunku ograniczenia tej branży lub wydania odpowiednich zakazów.

POLSKA

W latach 2014–2018 Polska importowała 744 trofea myśliwskie pochodzące od 36 gatunków ssaków wymienionych na liście CITES, a liczba ta stanowi około 5% trofeów myśliwskich importowanych do UE (załącznik A, tabela 4). Warto zauważyć, że Polska nie zgłosiła eksportu żadnych trofeów ssaków w latach 2014–2018. Polska jest głównym importerem trofeów europejskiego niedźwiedzia brunatnego w UE, odpowiadając za 13% całkowitego importu tego gatunku (załącznik B, tabela 22). Prawie wszystkie trofea niedźwiedzi brunatnych są importowane z Rosji (załącznik C, tabela 38). Polska jest również jednym z 10 krajów UE, które importowały najwięcej trofeów wilka szarego (19 trofeów), co stanowi 7% całkowitego importu tego gatunku do UE (załącznik B, tabela 30).

Wśród 10 najczęściej importowanych do Polski gatunków osiem to gatunki afrykańskie: lew afrykański, pawian niedźwiedzi, zebra górska Hartmanna, kob moczarowy (ponad 75% wszystkich trofeów koba pochodzi od zwierząt hodowanych w niewoli), lampart afrykański, karakal, gepard i kotawiec (patrz tabela 10; dodatek C, tabela 39). Dwa z 10 najczęściej importowanych gatunków należą do „Wielkiej

Piątki”: lew afrykański i lampart afrykański. Polska jest siódmym największym importerem trofeów lamparta afrykańskiego w UE, odpowiadając za 4% całkowitego importu tego gatunku (załącznik B, tabela 5). Podczas gdy lew afrykański jest drugim najczęściej importowanym przez ten kraj gatunkiem (patrz Tabela 10), Polska jest także drugim co do wielkości importerem trofeów hodowlanych lwów afrykańskich — 96% importowanych przez Polskę trofeów lwów afrykańskich pochodzi od zwierząt hodowanych w niewoli (Aneks B, Tabela 6; Dodatek C, Tabela 39). Odnośnie innych gatunków należących do „Wielkiej Piątki”: Polska sprowadziła 21 trofeów słonia afrykańskiego i 20 trofeów bliskiego zagrożenia nosorożca białego (por. tab. 10).

Polska sprowadziła także jedno trofeum niedźwiedzia polarnego i osiem trofeów hipopotama (załącznik C, tabela 37).

99% wszystkich produktów pochodzących od dzikich zwierząt importowanych do Polski zostało zakwalifikowanych jako trofea, przy czym 1% stanowiły skóry (załącznik C, tabela 40).

Tabela 10. Najpopularniejsze gatunki trofeów importowane do Polski w latach 2014–2018.

Gatunek	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Niedźwiedź brunatny (<i>Ursus arctos</i>)	19	21	53	25	22	28	140	19%
Lew afrykański (<i>Panthera leo</i>)	26	12	12	20	25	19	95	13%
Niedźwiedź czarny (<i>Ursus americanus</i>)	0	5	8	36	37	18	86	12%
Pawian niedźwiedzi (<i>Papio ursinus</i>)	10	3	7	10	24	11	54	7%
Zebra górska Hartmanna (<i>Equus zebra Hartmannae</i>)	11	12	8	11	5	10	47	6%
Kob moczarowy (<i>Kobus leche</i>)	7	1	0	19	14	9	41	6%
Lampart plamisty (<i>Panthera pardus</i>)	6	10	5	8	4	7	33	4%
Karakal stepowy (<i>Caracal Caracal</i>)	11	6	1	6	3	6	27	4%
Gepard grzywiasty (<i>Acinonyx jubatus</i>)	7	5	2	4	8	6	26	3%
Kotawiec sawannowy (<i>Chlorocebus pygerythrus</i>)	1	0	0	10	10	5	21	3%
Słoń afrykański (<i>Loxodonta africana</i>)	4	4	2	5	6	5	21	3%
Nosorożec biały (<i>Ceratotherium simum</i>)	12	2	2	3	1	4	20	3%
Wilk szary (<i>Canis lupus</i>)	0	9	10	0	0	4	19	3%
Puma płowa (<i>Puma concolor</i>)	4	0	0	9	2	3	15	2%
Ryś kanadyjski (<i>Lynx canadensis</i>)	0	0	1	8	4	3	13	2%
Serwal sawannowy (<i>Leptailurus serval</i>)	1	2	1	0	6	2	10	1%
Antylopa indyjska (<i>Antelope cervicapra</i>)	0	6	3	0	0	2	9	1%
Hipopotam nilowy (<i>Hippopotamus amphibius</i>)	1	3	2	0	2	2	8	1%
Inne (17 gatunków)	17	15	4	14	9	12	59	8%
Suma całkowita	137	116	121	188	182		744	

Tabela oparta jest na liczbach zarejestrowanych przez importujący kraj. Liczby dotyczące gatunków stanowiących mniej niż 1% całkowitej sumy zebrane są w kolumnie „Inne”, o ile nie obejmują gatunków, które są przedmiotem specjalnego zainteresowania („*Ursus arctos*”, „*Lynx lynx*”, „*Canis lupus*”, „*Panthera leo*”, „*Panthera pardus*”, „*Loxodonta africana*”, „*Diceros bicornis*”).

Ramy prawne

W Polsce obowiązują przepisy Rozporządzenia Rady nr 338/97 (oraz rozporządzenia wykonawcze Komisji Europejskiej). Do prawa krajowego są one transponowane w Ustawie o ochronie przyrody z 2004 roku (Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody, 2004). Oprócz realizacji przepisów Unii Europejskiej wprowadza ona dodatkowo obowiązek rejestracji zwierząt żywych — ssaków, ptaków, gadów i płazów z gatunków wymienionych w załącznikach A i B do Rozporządzenia Rady nr 338/97. Zgodnie z art. 128 Ustawy o ochronie przyrody z 2004 r., nielegalny transport przedstawicieli gatunków zagrożonych w granicach UE jest przestępstwem i podlega karze pozbawienia wolności od trzech miesięcy do pięciu lat. Organem zarządzającym CITES jest Ministerstwo Środowiska, organem naukowym jest Państwowa Rada Ochrony Przyrody. Krajowa Administracja Skarbowa jest organem wykonawczym kontrolującym przepływ trofeów zwierzęcych przywożonych i wywożonych z kraju. Organem kontrolnym w zakresie krajowego obrotu trofeami jest Policja. W Policji działa 18 koordynatorów CITES.

Rodzime gatunki europejskie — wilk, ryś i niedźwiedź są objęte ochroną i są wykluczone z listy gatunków łownych. Zarówno prawo unijne, jak i prawo polskie, dopuszcza odstępstwa od zakazów zabijania, odławiania i chwytania powyższych gatunków zwierząt pod pewnymi warunkami (np. w przypadku zwierząt zagrażających człowiekowi). Organem właściwym w zakresie udzielania odstępstw jest Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska (np. w celu zabicia zwierzęcia) oraz 16 Regionalnych Dyrektorów Ochrony Środowiska (np. w celu schwywania zwierzęcia). Unijne przepisy dotyczące handlu dziką fauną i florą oraz przepisy CITES zakazują sprowadzania rysia, niedźwiedzi i wilków, w tym także pochodzących od nich trofeów myśliwskich, spoza obszaru Unii Europejskiej (a także ich wywozu z UE) bez zezwolenia CITES. W tym zakresie polskie przepisy dotyczące ochrony gatunków dodatkowo zabraniają przewożenia tych okazów przez granice Polski z innymi krajami UE. Oznacza to, że przywóz do Polski np. trofeów uzyskanych w Rumunii czy na Słowacji, a także posiadanie takich trofeów, wymaga zezwolenia właściwego organu ochrony przyrody.

Zgodnie z rozporządzeniem w sprawie gatunków zwierząt niebezpiecznych, posiadanie żywych okazów chronionych gatunków dużych drapieżników jest zakazane ze względu na ich umieszczenie na liście zwierząt niebezpiecznych (Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 3 sierpnia 2011 r. w sprawie gatunków zwierząt niebezpiecznych dla życia i zdrowia ludzi, 2011). Ponieważ wilki i rysie są wymienione w załączniku II rozporządzenia („Pozostałe gatunki lub grupy gatunków niebezpiecznych dla życia i zdrowia ludzi”), na ich przetrzymywanie można uzyskać wymagane zezwolenie (właściwej terytorialnie regionalnej dyrekcji ochrony środowisk), pod warunkiem podjęcia odpowiednich środków bezpieczeństwa. Inne gatunki wymienione w załączniku I rozporządzenia, jak niedźwiedź

czy duże kotowate („Najbardziej niebezpieczne gatunki lub grupy gatunków, które (...) mogą stanowić poważne zagrożenie dla życia i zdrowia ludzi”) można trzymać wyłącznie w cyrkach, ogrodach zoologicznych i ośrodkach badawczych umożliwiających leczenie zwierząt i obejmujących obiekty rehabilitacyjne.

Niemniej jednak na terenie kraju zdarzają się przypadki nielegalnej hodowli wilków (najczęściej przez schwywanie szczeniąt żyjących na wolności) oraz lwów i lampartów (importowanych nielegalnie z innych krajów UE). Policja i prokuratura rzadko badają takie sprawy, ponieważ brakuje systemowego rozwiązania, w tym m.in. odpowiednich azyli, więc często nie jest jasne, gdzie powinny przebywać zatrzymane zwierzęta. (Furtak, 2019).

Niektóre z najbardziej jaskrawych przypadków naruszeń prawa wskazują na problemy o charakterze bardziej systemowym. W latach 2005–2015 (szczytowe były tu lata 2011–14) polscy i czescy myśliwi uczestniczyli w „sponsorowanych” polowaniach na nosorożce w RPA. Rogi upolowanych na tych wyprawach nosorożców zostały w większości skradzione w drodze do Polski lub w kraju, skąd prawdopodobnie przetransportowano je do Wietnamu, gdzie najprawdopodobniej zasilili nielegalny handel produktami tradycyjnej medycyny z takich rogów. W przeciwieństwie do Czech, w Polsce nie zidentyfikowano ani nie ukarano żadnego sprawcy (Kat, 2012; Stolen Wildlife, n.d.).

Zgodnie z art. 8 Rozporządzenia UE nr 338/97, wszelkie komercyjne wykorzystanie okazów gatunków wymienionych w załączniku A wymaga specjalnego świadectwa, które w przypadku trofeów myśliwskich może zostać wydane nawet do kilku lat po imporcie trofeum. Jednak w Polsce ten wymóg jest powszechnie lekceważony. Trofea, w tym gatunków wymienionych w załączniku A (oprócz gatunków ściśle chronionych), są szeroko wystawiane w celach zarobkowych w różnych instytucjach publicznych i prywatnych, w tym w muzeach i na uczelniach, np. na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie, bez żadnych świadectw. Ponieważ nie wydaje się świadectw ani zezwoleń, policja i prokuratura odmawiają interwencji lub umarzają takie sprawy, mimo że formalnie jest to przestępstwo w rozumieniu polskiego prawa. Dotyczy to głównie ptaków drapieżnych, sów, wydr, rysia i wilków oraz różnych gatunków „egzotycznych”, w tym słoń afrykańskich.

Inną kwestią, na którą warto zwrócić uwagę, jest to, że w Polsce nadal zabijane są zwierzęta objęte ścisłą ochroną, w szczególności wilki. Skuteczna identyfikacja i ukaranie sprawców jest w takich przypadkach bardzo rzadkie i ma miejsce tylko w ok. 10% wykrytych przypadków zabicia wilka (Średziński, 2017; Stowarzyszenie dla Natury Wilk, n.d.). Wilki są zwykle zabijane z broni myśliwskiej lub giną po schwyтaniu w sidła zastawione na inne gatunki.

Branże, grupy i stowarzyszenia zajmujące się łowiectwem dla trofeów i ich oponenci

W kraju działa kilka grup interesu zajmujących się promocją i ochroną łowiectwa. Największą i najbardziej wpływową z nich jest Polski Związek Łowiecki (PZŁ), odpowiadający za zarządzanie populacją dzikich zwierząt i zrzeszający 127 426 myśliwych, skupionych w 4622 obwodach łowieckich (Główny Urząd Statystyczny, 2020). Obecnie obszary łowieckie obejmują blisko 90% terytorium Polski. Do interesariuszy należą również firmy zajmujące się organizowaniem polowań, dostawą wyposażenia i transportem. Polowanie dla trofeów jest często przedstawiane jako metoda zrównoważonej ochrony gatunków (Więzik, 2021).

Według analizy Bisnode Polska w Polsce istnieje 480 prywatnych biur organizujących polowania (Ptak-Iglewska, 2018). Średnie roczne przychody tego typu firm wahają się od 1,5 do 2 mln zł (325,5–434 tys. euro) rocznie. Niektóre firmy osiągają jednak nawet 5 mln zł przychodu. Większość z tych firm specjalizuje się w organizowaniu polowań w Polsce dla obcokrajowców. Dokładna liczba firm zajmujących się sprzedażą trofeów za granicą nie jest znana. Analiza ofert kilku firm organizujących polowania dla trofeów wskazuje, że najpopularniejsze miejsca podróży wśród polskich myśliwych to RPA, Namibia, Botswana, Zimbabwe, Mozambik i Rosja; polskich myśliwych interesują trofea gatunków należących do wielkiej „Wielkiej Piątki”, zebra, antylopa, impala, nial, oryksów i niedźwiedzi brunatnych. Polowanie dla trofeów pozostaje ekskluzywnym hobby— przeciętny wyjazd na polowanie w Afryce kosztuje ok. 30 000 zł (6510 euro), podczas gdy średnie roczne wynagrodzenie w Polsce to 49543 zł (11 500 euro).

Corocznie w Polsce organizowanych jest kilka targów myśliwskich. Najważniejsze z nich to ExpoHunting, Carpathia Hunting i EuroTarget Show. Do sponsorów i partnerów tych targów należą takie firmy, jak Swarovski Optics czy Kahles; władze sportowe, np. Polski Związek Strzelectwa Sportowego; media łowieckie (m.in. Brać Łowiecka, Gazeta Łowiecka, Poradnik Łowiecki, Głos Lasu); instytucje samorządowe, takie jak Regionalne Dyrekcje Ochrony Środowiska, wojewodowie, a także instytucje państwowe i Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe.

W porównaniu z większością krajów Europy Zachodniej organizacje pozarządowe wyrażające sprzeciw wobec polowań są nadal dość nieliczne, choć ruch na rzecz ochrony zwierząt i środowiska rozwijał się dynamicznie w ciągu ostatniej dekady. Ponieważ wiele organizacji pozarządowych prowadzi aktywne kampanie na rzecz ogólnej ochrony dzikiej przyrody, bardzo nieliczne zajmowały się kwestią polowań dla trofeów. Wyjątkiem jest PTOP Salamandra, która od dłuższego czasu zabiera głos w tej sprawie, publikując prace badawcze i materiały dotyczące handlu dzikimi zwierzętami i polowań dla trofeów. Wiele krajowych i międzynarodowych organizacji pozarządowych w Polsce intensywnie pracuje nad zagadnieniami ochrony gatunków i przyrody. Organizacje takie

jak WWF, PTOP „Salamandra”, Stowarzyszenie dla Natury „Wilk”, Polskie Towarzystwo Ochrony Ptaków (OTOP), Fundacja Dziedzictwo Przyrodnicze, Klub Przyrodników, Koalicja „Niech żyją!” i inne organizacje monitorują zagrożone gatunki i nielegalny handel dziką fauną i florą, wydają opinie i ekspertyzy, wskazują konieczne zmiany polskiego systemu łowieckiego oraz próbują przeciwdziałać akcjom przywracania zezwoleń na zabijanie niektórych gatunków chronionych, w tym wilków.

Postawy i trendy społeczne

W 2013 roku otwarcie wystawy trofeów myśliwskich Władysława Kamusińskiego w Muzeum Narodowym w Kielcach spotkało się z ostrą reakcją organizacji pozarządowych zajmujących się ochroną przyrody. Sprawa była szeroko opisywana i krytykowana przez media (PolskieRadio24.pl, 2013). W 2018 roku wystawa została po raz kolejny otwarta w Centrum Edukacji Przyrodniczej Uniwersytetu Jagiellońskiego i po raz kolejny organizacje pozarządowe i opinia publiczna wyraziły wątpliwości wobec edukacyjnej i etycznej wartości wystawy. Wojciech Nowak, rektor Uniwersytetu Jagiellońskiego, odnosząc się do wystawy i otaczających ją kontrowersji, powiedział, że (Uniwersytet) „nie popiera zabijania zwierząt” i wyraził nadzieję, że „ustawa o ochronie zwierząt zostanie zaostrzona” (Wantuch, 2018, para. 10).

Reprezentatywne badanie opinii publicznej z marca 2021 r. wskazuje, że 87% Polaków sprzeciwia się polowaniom zwierząt chronionych dla trofeów na skalę międzynarodową, a 82% jest przeciwnych polowaniom na trofea jakichkolwiek dzikich zwierząt (HSL/Europe, 2020). Inne badanie wskazuje, że 63,3% społeczeństwa nie akceptuje polowania w jego obecnej formie (Szczutkowska, 2017), a łowiectwo akceptuje w Polsce tylko 10% społeczeństwa (Piotrowska, 2016). Według prowadzonych przez CBOS od 4 do 13 listopada 2016 roku badań na losowej grupie 1019 osób reprezentujących dorosłą populację Polski, 78% Polaków opowiada się za zakazem udziału dzieci w polowaniach (Pracownia na rzecz Wszystkich Istot, 2016). Prawie 79% Polaków chce zniesienia kar za utrudnianie polowań, priorytetowo traktując swobodę dostępu do lasów, pól i łąk (Pracownia na rzecz Wszystkich Istot, 2016). Ponad 81% badanych uważa, że ochrona własności prywatnej jest ważniejsza niż polowanie, wskazując na niedopuszczalność tworzenia obwodów łowieckich na terenach prywatnych bez zgody właściciela gruntu (Pracownia na rzecz Wszystkich Istot, 2016). Z badań przeprowadzonych w 2019 roku na zlecenie Koalicji „Niech żyją” wynika, że zdecydowana większość Polaków (94%) chce zakazu polowania na ptaki, których populacje są zagrożone (Kosicka, 2019). 67% badanych uważa, że należy w ogóle zakazać strzelania do ptaków (Kosicka, 2019). Z kolei rosnąca liczba osób zaangażowanych w ruch antyłowiecki i częste blokowanie polowań może być oznaką narastania nastrojów antyłowieckich (Kalwas, 2019; WBG, 2018).

HISZPANIA

Hiszpania była drugim co do wielkości importerem trofeów w UE w latach 2014–2018 (załącznik A, tabela 4). W tym okresie Hiszpania importowała 2117 trofeów myśliwskich z 51 gatunków ssaków wymienionych przez CITES, co stanowi 14% wszystkich importowanych do UE trofeów myśliwskich (załącznik A, tabela 4). Hiszpania jest głównym w UE importerem trofeów czterech gatunków: hodowanego w niewoli lwa afrykańskiego, koziorożca kaukaskiego i oryksa szablrogiego — gatunku antylopy afrykańskiej, który wyginął na wolności (załącznik B, tabele 8, 34 i 14). Hiszpanii zabrakło jednego trofeum do pozycji czołowego importera słonia afrykańskiego (załącznik B, tabela 3).

Import trofeów dzikiego lwa afrykańskiego do Hiszpanii stanowi prawie 25% całkowitego importu tego gatunku do UE, przywóz trofeów ze słonia afrykańskiego stanowi 20% całkowitego importu, przywóz trofeów koziorożca kaukaskiego stanowi 51 % całkowitego importu, a przywóz trofeów oryksa szablrogiego — 19% (załącznik B, tabele 8, 3, 34, 14). Hiszpania jest trzecim co do wielkości importerem trofeów jeszcze jednego znaczącego gatunku — lamparta afrykańskiego, z których każde pochodziło od zwierząt dzikich (załącznik B, tabele 5 i 4).

Wśród 10 najpopularniejszych gatunków importowanych do Hiszpanii w postaci trofeów osiem to gatunki afrykańskie, a trzy

z nich należą do „Wielkiej Piątki” (słonie, lwy i lamparty). Import tych trzech gatunków stanowi około 22% wszystkich trofeów importowanych do Hiszpanii w tym okresie (patrz tabela 11). Prawie wszystkie importowane trofea lwów (89%) pochodziły od lwów hodowanych wyłącznie w Republice Południowej Afryki (dodatek C, tabela 44 i 45). Hiszpania jest głównym importerem trofeów ze zwierząt hodowlanych, stanowiących 25% całego importu trofeów pochodzących od zwierząt z hodowli do UE (dodatek A, tabela 5).

Hiszpania jest jednym z pięciu krajów UE, które importowały co najmniej jedno trofeum nosorożca czarnego i jedno trofeum adaksa, przy czym oba te gatunki wymienione są przez IUCN jako krytycznie zagrożone (dodatek C, tabela 42). Hiszpania sprowadziła 12% wszystkich trofeów nosorożców białych i 12% wszystkich trofeów hipopotama importowanych do UE w tym dziesięcioleciu (załącznik B, tabele 18 i 13). Inne godne uwagi gatunki importowane do Hiszpanii w tej dekadzie to gepard (25), niedźwiedź polarny (3) i mors (1) (załącznik C, tabela 42). Odnośnie gatunków europejskich: Hiszpania importowała w tym okresie trofea 59 niedźwiedzi brunatnych (w 81% pochodzących z Rosji), 22 wilków szarych (choć 77% z nich pochodziło z Kanady) i jednego rysia (pochodzącego z Rosji) (załącznik C, Tabele 42, 46, 47, 48).

WYBRANE KRAJE UE

Tabela 11. Najpopularniejsze gatunki trofeów importowane do Hiszpanii w latach 2014–2018.

Gatunek	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Słoń afrykański (<i>Loxodonta africana</i>)	54	38	31	30	38	39	191	9%
Lew afrykański (<i>Panthera leo</i>)	22	48	31	30	55	38	186	9%
Pawian niedźwiedzi (<i>Papio ursinus</i>)	36	37	29	36	40	36	178	8%
Zebra górską Hartmanna (<i>Equus zebra Hartmannae</i>)	15	28	41	35	51	34	170	8%
Karakal stepowy (<i>Caracal Caracal</i>)	27	25	24	29	20	25	125	6%
Antylopa indyjska (<i>Antelope cervicapra</i>)	20	27	24	8	38	24	117	6%
Koziorożec syberyjski (<i>Capra sibirica</i>)	0	15	23	36	35	22	109	5%
Niedźwiedź czarny (<i>Ursus americanus</i>)	15	27	25	23	15	21	105	5%
Hipopotam nilowy (<i>Hippopotamus amphibius</i>)	19	10	26	17	24	20	96	5%
Lampart plamisty (<i>Panthera pardus</i>)	20	20	19	12	19	18	90	4%
Kob moczarowy (<i>Kobus leche</i>)	10	16	15	18	18	16	77	4%
Cyweta afrykańska (<i>Civettictis civetta</i>)	17	12	17	11	10	14	67	3%
Niedźwiedź brunatny (<i>Ursus arctos</i>)	10	9	10	15	15	12	59	3%
Owca dzika (<i>Ovis ammon</i>)	2	13	6	17	16	11	54	3%
Kotawiec sawannowy (<i>Chlorocebus pygerythrus</i>)	13	4	7	11	11	10	46	2%
Koza bezoarowa (<i>Capra hircus aegagrus</i>)	0	3	11	15	13	9	42	2%
Żbik europejski (<i>Felis silvestris</i>)	15	10	5	7	5	9	42	2%
Oryks szablrogi (<i>Oryx dammah</i>)	10	7	5	7	10	8	39	2%
Serwal sawannowy (<i>Leptailurus serval</i>)	5	10	2	3	11	7	31	1%
Dujkerczyk modry (<i>Philantomba monticola</i>)	2	1	4	18	5	6	30	1%
Pawian masajski (<i>Papio cynocephalus</i>)	4	4	2	9	7	6	26	1%
Gepard grzywiasty (<i>Acinonyx jubatus</i>)	4	4	6	5	6	5	25	1%
Ratel miodożerny (<i>Mellivora capensis</i>)	6	4	6	2	6	5	24	1%
Wilk szary (<i>Canis lupus</i>)	2	2	5	11	2	5	22	1%
Koziorożec kaukaski (<i>Capra caucasica</i>)	0	0	0	0	22	5	22	1%
Nosorożec czarny (<i>Diceros bicornis</i>)	0	1	0	0	0	1	1	<1%
Ryś euroazjatycki (<i>Lynx lynx</i>)	0	1	0	0	0	1	1	<1%
Inne (23 gatunki)	39	21	20	31	31	29	142	7%
Suma całkowita	367	397	394	436	523		2117	

Tabela oparta jest na liczbach zarejestrowanych przez importujący kraj. Liczby dotyczące gatunków stanowiących mniej niż 1% całkowitej sumy zebrane są w kolumnie „Inne”, o ile nie obejmują gatunków, które są przedmiotem specjalnego zainteresowania („*Ursus arctos*”, „*Lynx lynx*”, „*Canis lupus*”, „*Panthera leo*”, „*Panthera pardus*”, „*Loxodonta africana*”, „*Diceros bicornis*”).

Ramy prawne

Choć w Hiszpanii funkcjonuje kilka aktów prawnych (Tuslances.com, 2009) regulujących polowania, np. szczegółowe przepisy

w zakresie polowania na grubą zwierzynę (Real Decreto 50/2018, 2018) (dotyczące polowania na terytorium Hiszpanii, a także importu trofeów do Hiszpanii), wdrażają one tylko wytyczne CITES i nie ustanawiają żadnych dodatkowych zakazów ani ograniczeń.

Z prawnego punktu widzenia wszystkie nowelizacje pierwotnych ustaw wdrażających przepisy CITES wynikały ze zmian na poziomie UE lub samej Konwencji. Przystąpienie Hiszpanii do Konwencji zostało formalnie potwierdzone na mocy aktu z 1986 r., który ulegał modyfikacji przez edykty królewskie w celu przystosowania jego przepisów do dodatkowych rozporządzeń europejskich (Instrumento de Adhesión de España, 1986). Dlatego też w Hiszpanii, w przeciwieństwie do innych krajów, przepisy CITES nie mają źródła w prawie krajowym, chociaż odniesienia do funkcjonowania konwencji CITES w zakresie gromadzenia danych dotyczących importu i eksportu oraz ich znaczenia można znaleźć w art. 69 ustawy nr 42/2007 o dziedzictwie naturalnym i bioróżnorodności (Ley 42/2007, 2007).

W 2018 r. hiszpański plan działania przeciwko nielegalnemu handlowi i międzynarodowemu kłusownictwu dzikiej fauny i flory (TIFIES) został zatwierdzony przez rząd Hiszpanii jako pierwszy krajowy odpowiednik planu działania, który ma zostać przyjęty na poziomie UE. Jego celem jest przyznanie priorytetu ochronie zagrożonych gatunków fauny i flory w zakresie zobowiązań państw członkowskich określonych w ramach planu działania UE przeciwko handlowi dziką fauną i florą. Plan przewiduje koncentrację i zwiększenie operacji policyjnej przeciw działalności związanej z wypychaniem nielegalnie importowanych okazów gatunków chronionych, szkolenia dla organów ścigania oraz udział w inicjatywach UE mających na celu zwiększenie ochrony gatunków zagrożonych w krajach afrykańskich poprzez szkolenie tamtejszych funkcjonariuszy organów ścigania.

W 2019 r. serwisy informacyjne odniosły się do zmiany przez Hiszpańską Agencję Podatkową (po hiszpańsku: AEAT) stawki VAT, według której importowane trofea byłyby obciążane podatkiem VAT na podstawie wartości zezwolenia na odstrzał zwierzęcia, a nie kosztu wypchania (Tahiri, 2019). W praktyce, według dostępnych źródeł, prowadzi to nawet do dwudziestokrotnego podniesienia faktycznej stawki VAT. Jak opisywały gazety, podczas gdy inne kraje europejskie wciąż naliczają stawkę VAT na podstawie kosztu wypchania, Hiszpania dołączyła do Portugalii w stosowaniu nowego systemu.

Podstawą prawną ochrony dzikiej fauny i flory w Hiszpanii jest Lista gatunków dzikich zwierząt objętych systemem specjalnej ochrony (po hiszpańsku *LESPE*). Gatunki wymagające specjalnej obserwacji i ochrony zostały ujęte w podsekcji poświęconej gatunkom zagrożonym, znanej jako Hiszpański katalog gatunków zagrożonych (po hiszpańsku *CEAA*). Włączenie każdego kolejnego gatunku następuje poprzez zmianę załącznika do dekretu królewskiego 139/2011. Wśród tych gatunków niedźwiedź brunatny i ryś iberyjski (*Lynx pardinus*) są klasyfikowane jako gatunki zagrożone wyginięciem, a wszelkie szkody wyrządzone tym zwierzętom lub też handel nimi stanowią poważne naruszenie ustawy nr 42/2007 o dziedzictwie naturalnym i różnorodności biologicznej, za które może grozić nawet kara więzienia.

W lutym 2021 r. Komisja Dziedzictwa Naturalnego i Różnorodności Biologicznej — organ konsultacyjny, w którym reprezentowane są wspólnoty autonomiczne, przeprowadził głosowanie w sprawie rozszerzenia kwalifikacji wilka iberyjskiego jako chronionego dzikiego gatunku na wszystkie jego populacje w Hiszpanii (a nie tylko żyjące na południe od rzeki Duero) i w ten sposób zakazania polowań na ten gatunek w całym kraju. Głosowanie zostało wygrane niewielką większością głosów, a Ministerstwo Transformacji Ekologicznej rozpoczęło proces modyfikacji załącznika do Listy gatunków dzikich zwierząt objętych systemem specjalnej ochrony (*LESPE*). W momencie przygotowywania tego tekstu zakończono już pierwsze konsultacje społeczne. Według informacji podanych przez ministerstwo i sporządzonego na potrzeby głosowania raportu naukowego, choć polowanie na ten gatunek ma zostać zakazane, rząd może, jeśli uzna to za konieczne, podjąć działania — traktowane jako środki ostateczne — w kierunku kontroli populacji, biorąc pod uwagę, że nie jest spodziewana klasyfikacja tego gatunku jako „narażonego” lub „zagrożonego wyginięciem”.

Postawy opinii publicznej i skandale

W marcu 2021 r. przeprowadzono w Hiszpanii badanie reprezentatywne, którego wyniki wskazują, że przytłaczająca większość (89%) respondentów sprzeciwia się polowaniom dla trofeów na gatunki chronione na skalę międzynarodową, a 85% sprzeciwia się wszelkim polowaniom na dzikie zwierzęta dla trofeów (*HSI/Europe, 2021*). 84% respondentów uważa, że Hiszpanie nie powinni mieć prawa do importu trofeów z martwych zwierząt (*HSI/Europe, 2021*).

Jednak polowanie dla trofeów nie jest kwestią, która szczególnie zaprzęta hiszpańską opinię publiczną. Niekiedy zdarzało się, że niektóre skandaliczne historie skupiły uwagę mediów na kilka dni, a w ostatnich latach w mediach głównego nurtu pojawiały się poświęcone temu zagadnieniu artykuły, w tym skierowane do bardziej konserwatywnej publiczności (*La Vanguardia, 2019; Valdehita, 2017*). Zwykle jednak autorami takich artykułów są dziennikarze działający jako korespondenci zagraniczni lub ekologiczni.

W 2005 roku w jednej z hiszpańskich posiadłości myśliwskich, w której zorganizowane zostało nielegalne polowanie na zwierzęta w zagrodzie (*Méndez, 2005*), znaleziono trzy wilki, jednego lwa i dwa tygrysy (większość zwierząt była już martwa). Zwierzęta zostały sprowadzone z Holandii i Niemiec. W 2010 r. w ramach Operación Lobezno doszło do zatrzymania przez policję m.in. kilku lwów, wilka iberyjskiego i rysia — ostateczny cel transportu tych zwierząt był nieznanym i mogły one być przeznaczone do użytku prywatnego lub, jak też podejrzewano, do polowania zagrodowego (*Leonoticias, 2010*).

W kilku krajowych operacjach policyjnych doszło do wykrycia nielegalnie sprowadzonych trofeów, jak miało to miejsce podczas Operación Thunderbird w 2017 roku (*EuropaPress,*

2017). Podczas tej prowadzonej wspólnie z Interpolem operacji wśród skonfiskowanych produktów pochodzących od dzikich zwierząt znaleziono wypchanego lwa i kość słoniową. W 2018 roku Operación Loxodonta doprowadziła do konfiskaty na Majorce nielegalnych trofeów ze słonia, lwa, niedźwiedzia i wilka oraz kości słoniowej (El País, 2019).

W 2019 roku gazeta El País opublikowała artykuł poświęcony planowi utworzenia w Estremadurze muzeum myślistwa z kolekcji biznesmena Marciala Gómeza Sequeiry, która obejmowała 1250 wypychanych okazów 420 gatunków zwierząt — wszystkie z nich zostały zastrzelone przez Gomeza (Ansele, 2019). W efekcie Gómez został okrzyknięty największym żyjącym łowcą trofeów na świecie przez międzynarodowe media (Awford, 2019) i opisany w książce „Trophy Hunters Exposed” (Gonçalves, 2020). Wcześniej był on zatrudniony jako prezes firmy świadczącej prywatne usługi medyczne, mieszkał w jednej z najbardziej ekskluzywnych miejsc w Hiszpanii i był blisko związany z prezydentem regionu Estremadury, socjalistą Guillermo Fernándezem Varą. Historia ta przyciągnęła uwagę mediów na kilka dni, a plany utworzenia muzeum zostały skrytykowane przez lewicowe media.

Wreszcie, co odbiło się najszerzym echem, w 2012 roku ujawniono, że (obecnie już były) król Hiszpanii, Juan Carlos I, zranił się w biodro podczas polowania na safari w Botswanie, gdzie zapozował do zdjęcia martwego słonia (BBC News, 2012a). Juanowi Carlosowi towarzyszyła jego domniemana wieloletnia kochanka, która podobno zorganizowała podróż. W połączeniu z trudną sytuacją społeczno-ekonomiczną Hiszpanii oraz rosnącą frustracją społeczną, ta wyprawa myśliwska spotkała się z powszechną krytyką i zmusiła króla do publicznych przeprosin oraz zobowiązania, że nigdy nie dopuści się już takich działań w przyszłości. Królowi nie udało już jednak naprawić wizerunku po tym incydencie (ani też odzyskać zdrowia), co doprowadziło do jego abdykacji w 2015 roku. Następnie doszło do wykrycia kolejnych skandali, związanych z unikaniem podatków, co zmusiło byłego monarchę do opuszczenia kraju w 2020 roku. Obecnie były monarcha jest postacią bardziej kontrowersyjną niż kiedykolwiek wcześniej, a wszelkie powiązania z jego osobą są postrzegane negatywnie. W czasie polowania król był honorowym prezesem WWF Hiszpania. Ta organizacja ekologiczna odebrała królowi jego honorowy tytuł (BBC News, 2012b), ale opowiedziała się za polowaniami na słoniu w „celach ochronnych” (Quaile, 2012).

Szeroką akceptację w Hiszpanii zyskały działania w zakresie ochrony gatunków rodzimych — niedźwiedzia i rysia, a programy ochrony tego drugiego są wciąż uznawane za bardzo skuteczne. Opinia na temat ochrony wilków bardzo różni się między regionami, w których występują one licznie, a tymi, które są ich pozbawione. Pod koniec 2019 roku liberalny periodyk cyfrowy El Español opublikował ankietę na temat postaw wobec polowań i walk byków uwzględniającą sympatie polityczne i przynależność partyjną (Madueño, 2019). Sondaż wykazał, że ponad połowa respondentów chciała zakazać

lub ograniczyć polowania i walki byków. W przypadku polowań odpowiednio 70% i 54% wyborców lewicowych partii Unidas Podemos i PSOE wyraziło sprzeciw, podobnie jak 71% wyborców partii narodowych (w tym stronnictw lewicowych, takich jak EH Bildu, ERC czy Compromís). Wyborcy Ciudadanos byli w tej sprawie podzieleni pół na pół, podczas gdy konserwatywni wyborcy PP w 56% byli za. 76,5% respondentów głosujących na skrajnie prawicową partię VOX, która postrzega obronę polowań za jeden z najważniejszych punktów swego programu skierowanego do wiejskich terenów Hiszpanii, wyraziło poparcie dla polowań.

Branże, grupy i stowarzyszenia zajmujące się łowiectwem dla trofeów i ich oponenci

Według Hiszpańskiej Federacji Łowiectwa (*Real Federación Española de Caza*) członkowie, którzy rezerwują podróże przez biuro podróży *Viajes Transocean*, są uprawnieni do zniżki na dowolne loty z Półwyspu Iberyjskiego, a także do specjalnych zniżek na wynajem samochodów w firmie AVIS. Federacja promuje także firmę ubezpieczeniową *MutuaSport* specjalizującą się w ubezpieczeniach dla myśliwych. W Hiszpanii działają także liczne specjalistyczne agencje zajmujące się organizacją wypraw nazywanych „polowaniem na safari”. Główne targi łowieckie to *Cinética Forum* i *Fercatur*.

W Hiszpanii działają różne koalicje przeciwko polowaniu, ale nie zajmują się one ściśle polowaniem dla trofeów, skupiając się zamiast tego na problemach związanych z łowiectwem w kraju, np. wykorzystywaniu psów lub hodowli zwierząt łownych, które następnie wypuszcza się na wolność, aby stworzyć fałszywe wrażenie wzrostu ich liczebności. Gdy organizacje te podejmowały temat zagranicznego myślistwa, skupiały się raczej na kłusownictwie niż na legalnych polowaniach, a w odniesieniu do handlu dzikimi zwierzętami — głównie na imporcie egzotycznych dzikich zwierząt, takich jak żółwie lub ptaki, lub też części zwierząt przeznaczonych do celów medycznych. Dlatego też obecnie nie ma aktywnych kampanii przeciwko hiszpańskiemu zaangażowaniu w zagraniczne polowania dla trofeów.

W kontekście koalicji za interesujący precedens można uznać koalicję na rzecz zmiany w kodeksie cywilnym, która nakazywałaby definiowanie zwierząt, a dokładnie zwierząt domowych, jako czujących istot, a nie przedmiotów, w legislacji dotyczącej hipotek i rozwodów. Koalicję tę zawarły fundacja *Affinity Foundation*, *Observatorio Justicia y Defensa Animal* — think-tank zajmujący się prawami zwierząt i postulujący zmianę prawa — oraz kilka innych mniejszych organizacji pozarządowych. Inną instytucją skupiającą się na zagadnieniach prawnych jest *Centro Internacional de Derecho Animal y Política Públicas* (Międzynarodowe Centrum Praw Zwierząt i Polityki Publicznej) współpracujące z Uniwersytetem Autonomicznym w Barcelonie. Interesującym organizacją polityczną jest parlamentarne Stowarzyszenie Obrony Praw Zwierząt (*APPDA*) zrzeszające obecnych i byłych posłów i senatorów.

Gatunek

ZESTAWIENIE DANYCH DLA UE

Do UE importowanych zostało 14 912 trofeów 73 różnych gatunków.

Tabela 12. Dane dotyczące importu wszystkich gatunków do UE

Gatunek	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Zebra górska Hartmanna (<i>Equus zebra Hartmannae</i>)	490	542	653	635	799	624	3119	21%
Pawian niedźwiedzi (<i>Papio ursinus</i>)	315	317	330	418	371	351	1751	12%
Niedźwiedź czarny (<i>Ursus americanus</i>)	259	261	325	271	299	283	1415	9%
Niedźwiedź brunatny (<i>Ursus arctos</i>)	214	162	249	201	230	212	1056	7%
Słoń afrykański (<i>Loxodonta africana</i>)	215	212	189	169	167	191	952	6%
Lew afrykański (<i>Panthera leo</i>)	114	193	174	188	220	178	889	6%
Lampart plamisty (<i>Panthera pardus</i>)	158	185	170	138	188	168	839	6%
Hipopotam nilowy (<i>Hippopotamus amphibius</i>)	94	123	152	138	287	159	794	5%

GATUNEK

Gatunek	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Karakal stepowy (<i>Caracal Caracal</i>)	109	88	79	103	101	96	480	3%
Kob moczarowy (<i>Kobus leche</i>)	47	61	63	124	120	83	415	3%
Gepard grzywiasty (<i>Acinonyx jubatus</i>)	63	53	61	53	74	61	304	2%
Antylopa indyjska (<i>Antelope cervicapra</i>)	55	79	53	32	69	58	288	2%
Wilk szary (<i>Canis lupus</i>)	32	59	88	61	36	56	276	2%
Kotawiec sawannowy (<i>Chlorocebus pygerythrus</i>)	28	33	31	64	56	43	212	1%
Oryks szablrogi (<i>Oryx dammah</i>)	32	34	39	44	61	42	210	1%
Koziorożec syberyjski (<i>Capra sibirica</i>)	0	20	30	66	57	35	173	1%
Cyweta afrykańska (<i>Civettictis civetta</i>)	30	28	29	27	27	29	141	1%
Owca dzika (<i>Ovis ammon</i>)	17	25	17	29	33	25	121	1%
Nosorożec biały (<i>Ceratotherium simum</i>)	35	16	16	26	19	23	112	1%
Puma płowa (<i>Puma concolor</i>)	25	18	8	23	34	22	108	1%
Serwal sawannowy (<i>Leptailurus serval</i>)	13	23	13	11	35	19	95	1%
Pawian masajski (<i>Papio cynocephalus</i>)	16	20	7	34	18	19	95	1%
Dujkerczyk modry (<i>Philantomba monticola</i>)	12	10	15	32	25	19	94	1%
Żbik europejski (<i>Felis silvestris</i>)	23	16	17	17	14	18	87	1%
Koza bezoarowa (<i>Capra hircus aegagrus</i>)	0	4	13	23	33	15	73	<1%
Owca Marco Polo (<i>Ovis polii</i>)	13	22	17	8	10	14	70	<1%
Arui grzywiasta (<i>Ammotragus lervia</i>)	11	9	13	15	18	14	66	<1%
Niedźwiedź polarny (<i>Ursus maritimus</i>)	6	12	18	13	16	13	65	<1%
Sasebi przylądkowy (<i>Damaliscus pygargus pygargus</i>)	10	9	8	23	11	13	61	<1%
Ratel miodożerny (<i>Mellivora capensis</i>)	11	11	14	7	8	11	51	<1%
Arni azjatycki (<i>Bubalus arnee</i>)	1	42	0	0	0	9	43	<1%
Koziorożec kaukaski (<i>Capra caucasica</i>)	0	0	0	0	43	9	43	<1%
Ryś kanadyjski (<i>Lynx canadensis</i>)	9	3	4	17	9	9	42	<1%
Pawian oliwkowy (<i>Papio anubis</i>)	11	4	8	10	1	7	34	<1%
Protel grzywiasty (<i>Proteles cristata</i>)	7	7	1	7	9	7	31	<1%
Ryś rudy (<i>Lynx rufus</i>)	7	3	4	7	9	6	30	<1%
Puma płowa (<i>Puma concolor cougar</i>)	2	8	15	4	0	6	29	<1%
Markur śruborogi (<i>Capra falconeri</i>)	7	5	3	7	4	6	26	<1%
Mors arktyczny (<i>Odobenus rosmarus</i>)	1	1	13	2	9	6	26	<1%
Ryś euroazjatycki (<i>Lynx lynx</i>)	7	7	2	0	0	4	16	<1%
Makak krabożerny (<i>Macaca fascicularis</i>)	15	0	0	0	0	3	15	<1%
Nahur górski (<i>Pseudois nayaur</i>)	1	4	3	3	4	3	15	<1%
Dujker czarnopregi (<i>Cephalophus dorsalis</i>)	3	2	3	4	2	3	14	<1%

Gatunek	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Owca domowa (<i>Ovis aries</i>)	2	3	5	1	3	3	14	<1%
Gatunki kotawca (<i>Chlorocebus spp.</i>)	2	0	6	5	0	3	13	<1%
Kot nubijski (<i>Felis lybica</i>)	6	3	0	2	2	3	13	<1%
Oryks arabski (<i>Oryx leucoryx</i>)	3	3	1	0	2	2	9	<1%
Zebra górską (<i>Equus zebra zebra</i>)	0	2	0	4	1	2	7	<1%
Adaks pustynny (<i>Addax nasomaculatus</i>)	1	0	4	1	0	2	6	<1%
Szakał złocisty (<i>Canis aureus</i>)	1	0	3	1	1	2	6	<1%
Dujker żółtopręgi (<i>Cephalophus silvicultor</i>)	3	0	1	0	2	2	6	<1%
Sasebi przylądkowy (<i>Damaliscus pygargus</i>)	2	1	0	1	2	2	6	<1%
Nosorożec czarny (<i>Diceros bicornis</i>)	0	3	0	3	0	2	6	<1%
Aksis bengalski (<i>Axis porcinus</i>)	0	1	0	3	1	1	5	<1%
Gatunki kóz (<i>Capra spp.</i>)	0	3	0	1	1	1	5	<1%
Owca kanadyjska (<i>Ovis canadensis</i>)	1	0	3	0	1	1	5	<1%
Owca mongolska (<i>Ovis darwini</i>)	0	1	3	0	1	1	5	<1%
Kotik karłowaty (<i>Arctocephalus pusillus</i>)	4	0	0	0	0	1	4	<1%
Gereza abisyńska (<i>Colobus guereza</i>)	1	0	2	1	0	1	4	<1%
Kotawiec zielonosiwy (<i>Chlorocebus aethiops</i>)	0	1	2	0	0	1	3	<1%
Otolemur gruboogonowy (<i>Otolemur crassicaudatus</i>)	0	0	2	0	1	1	3	<1%
Wydrak kanadyjski (<i>Lontra canadensis</i>)	1	0	0	0	1	1	2	<1%
Narwał jednozębny (<i>Monodon monoceros</i>)	0	1	0	1	0	1	2	<1%
Tygrys azjatycki (<i>Panthera tigris</i>)	0	0	1	0	1	1	2	<1%
Pawian płaszczowy (<i>Papio hamadryas</i>)	1	0	0	0	1	1	2	<1%
Dżelada brunatna (<i>Theropithecus gelada</i>)	1	0	0	0	1	1	2	<1%
Gazelka płocha (<i>Nanger dama</i>)	0	1	0	0	0	1	1	<1%
Owca stepowa (<i>Ovis bochariensis</i>)	1	0	0	0	0	1	1	<1%
Jaguar amerykański (<i>Panthera onca</i>)	0	0	0	0	1	1	1	<1%
<i>Papio spp.</i>	0	1	0	0	0	1	1	<1%
Barasinga bagienna (<i>Rucervus duvaucelii</i>)	0	0	0	1	0	1	1	<1%
Sitatunga sawannowa (<i>Tragelaphus spekii</i>)	0	0	0	1	0	1	1	<1%
Suma całkowita	2548	2755	2980	3080	3549		14912	

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj importujący.

LAMPART AFRYKAŃSKI

(załącznik I CITES i załącznik A Rozporządzenia UE)

Tabela 13. Dane dotyczące unijnych importerów trofeów lamparta afrykańskiego

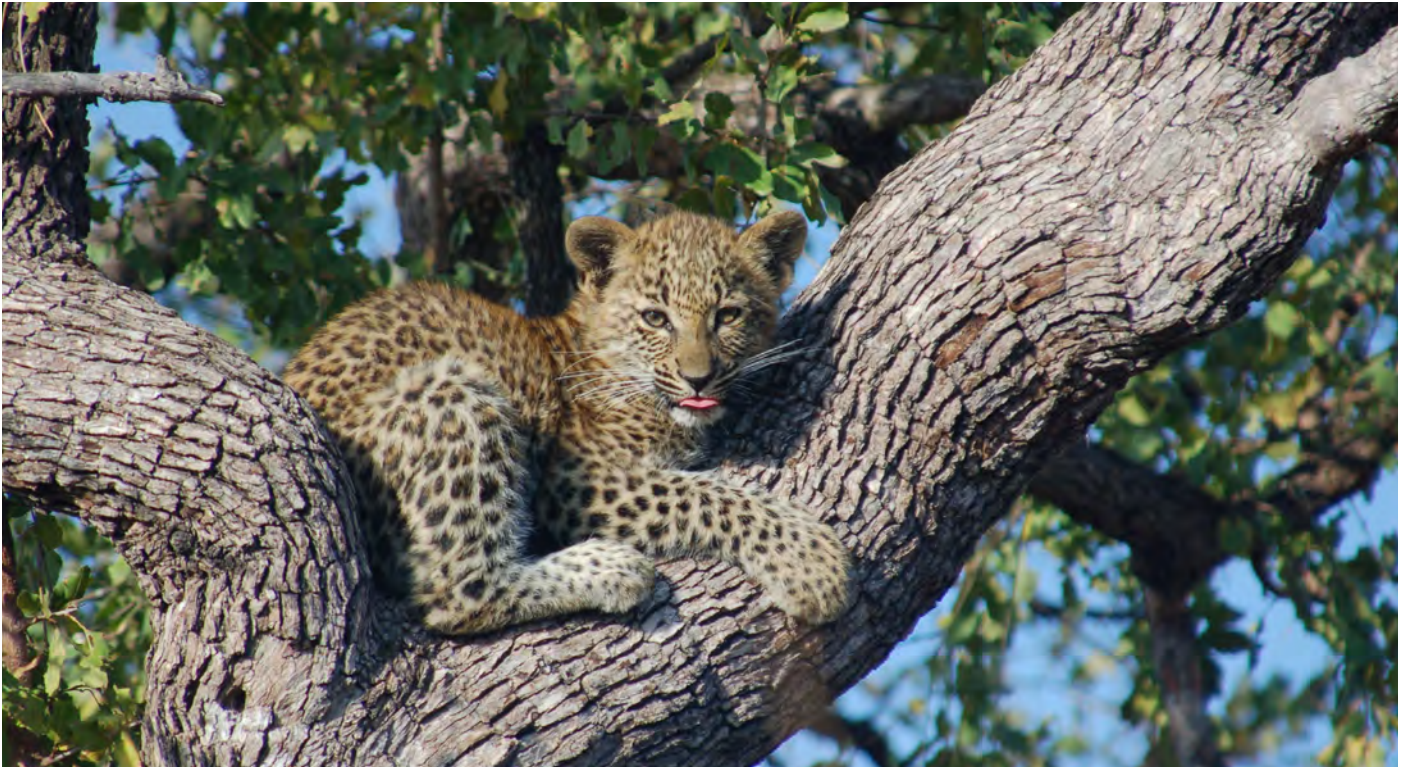
Importujący kraj	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Francja	34	41	36	23	76	42	210	25%
Niemcy	36	29	32	29	23	30	149	18%
Hiszpania	20	20	19	12	19	18	90	11%
Austria	12	17	16	20	9	15	74	9%
Węgry	9	8	11	9	7	9	44	5%
Dania	4	12	10	7	10	9	43	5%
Polska	6	10	5	8	4	7	33	4%
Włochy	6	9	5	1	8	6	29	3%
Szwecja	2	4	8	6	6	6	26	3%
Słowacja	8	4	2	5	4	5	23	3%
Belgia	1	3	2	6	5	4	17	2%
Czechy	2	5	5	1	3	4	16	2%
Holandia	2	8	5	0	0	3	15	2%
Bułgaria	2	3	1	1	5	3	12	1%
Łotwa	3	2	1	3	1	2	10	1%
Estonia	1	2	4	1	1	2	9	1%
Finlandia	4	2	2	0	1	2	9	1%
Litwa	2	1	2	2	2	2	9	1%
Portugalia	1	3	2	1	2	2	9	1%
Luksemburg	2	1	0	2	1	2	6	1%
Rumunia	1	1	1	1	1	1	5	1%
Chorwacja	0	0	1	0	0	1	1	<1%
Suma całkowita	158	185	170	138	188		839	

Tabela oparta jest na liczbach zarejestrowanych przez importujący kraj. Takson: „*Panthera pardus*”

Populacje lampartów afrykańskich maleją w nieznanym tempie, a dane na ich temat są tak skąpe, że wielkość ich populacji jest nieznana. Jednak zgodnie z danymi Czerwonej Listy IUCN szacuje się, że populacje lampartów doświadczyły podobnego spadku, jak populacje lwów afrykańskich (które zmniejszyły się o 42% w ciągu ostatnich trzech pokoleń), ponieważ stoją w obliczu podobnych zagrożeń (Stein et al., 2020). Lamparty mogły doświadczyć jeszcze większych spadków populacji, ponieważ zasięg ich występowania w dużej mierze wykracza poza obszary chronione (Stein et al., 2020). Naukowcy wnioskują również, że spadek populacji w Afryce Wschodniej i Zachodniej wynosi ponad 50% (Stein et al., 2020).

Zasięg występowania lamparta spadł o 48–67% w stosunku do jego historycznego zasięgu (od 1750 r.), a tylko 17% obecnego zasięgu to obszary chronione (Jacobson et al., 2016). Tak mały odsetek chronionych obszarów występowania sprawia, że lamparty są podatne na liczne zagrożenia, w tym polowania dla trofeów. Status lamparta na Czerwonej Liście IUCN został zmieniony w całym jego zasięgu jego występowania z gatunku najmniejszej troski w 2002 r. na gatunek bliski zagrożenia w 2008 r. i gatunek narażony w 2016 r. Kwalifikacja ta została utrzymana w roku 2020, co wskazuje na stałe pogarszanie się stanu ochrony tego gatunku. Gatunki kwalifikuje się jako narażone, gdy zachodzi wysokie ryzyko ich wyginięcia na wolności w najbliższej przyszłości.

Największe zagrożenia dla przetrwania lampartów to fragmentacja siedlisk, zmniejszona dostępność zdobyczy, konflikt z hodowcami zwierząt gospodarskich i zwierząt dzikich nadmierne zabijanie w celu pozyskania skór do celów ceremonialnych oraz złe zarządzanie polowaniem dla trofeów (Stein et al., 2020). Wzrost populacji lampartów jest powolny z powodu ich długiego życia, niskiego wskaźnika reprodukcji, długich przerw między narodzinami młodych, długich okresów opieki nad potomstwem i niskiego wskaźnika jego przeżywalności, dlatego też są one szczególnie narażone na nadmierną eksploatację ze strony myśliwych (Balme et al., 2013).

Duży odsetek lampartów ginie w konfliktach z hodowcami zwierząt gospodarskich i dzikich zwierząt, ale zwierzęta te nie są zgłaszane ani wliczane do limitów polowań. Lamparty były chwyte w nadmiernych ilościach, zarówno legalnie, jak i nielegalnie, a także padały ofiarą hodowców zwierząt, „łowców trofeów” i kłusowników (Stein et al., 2020). Bez odpowiedniego mechanizmu zarządzania i ewidencjonowania ofiar konfliktów z hodowcami zwierząt gospodarskich nie można zapewnić zrównoważonego stopnia odławiania lampartów w polowaniach dla trofeów. Ponadto, podczas gdy populacje lampartów stale maleją, wskaźniki legalnego odłowu wciąż pozostają wysokie (Palazy et al., 2011).

Badania naukowe wykazały, że limity polowań na lamparty są wyższe od zrównoważonych biologicznie poziomów. Najnowsza analiza IUCN wskazuje na złe zarządzanie polowaniami jako główne zagrożenie dla przetrwania lampartów na całym obszarze ich występowania (Stein et al., 2020). Istnieją dowody na nadmierną

intensywność polowań na lamparty w Mozambiku (Jorge, 2012), RPA (Balme et al., 2009; Pitman et al., 2015), Zimbabwe (Grant, 2012) i Zambii (Ray, 2012). Nieodpowiednia regulacja polowań przyczyniła się do spadku liczebności populacji, niskiej wydajności reprodukcyjnej, niskiej różnorodności genetycznej, zmniejszonej liczebności oraz dwukrotnie wyższej śmiertelności w porównaniu do siedlisk chronionych (Balme et al., 2009, 2010; Packer et al., 2009; Searle et al., 2020). Polowanie dla trofeów potęguje skutki innych zagrożeń, dlatego też przy określaniu zrównoważonych limitów polowań należy uwzględnić takie czynniki, jak jakość siedlisk, dostępność zdobyczy, demografia populacji i nielegalne odławianie (Pitman et al., 2015). Lamparty są samotnikami, ale bronią swoich terytoriów (Balme i Hunter, 2013). Gdy samce przejmują nowe terytorium, zabijają młode i młodociane osobniki, aby zwiększyć szanse na znalezienie partnerki na nowym terenie. Celowa eliminacja dorosłych samców lampartów w wyniku polowania dla trofeów zwiększa wskaźniki przejmowania terytoriów przez samce, a tym samym wskaźniki zabijania młodocianych osobników, zmniejsza wskaźniki przeżywalności młodych, spowalnia przyrost naturalny, opóźnia wiek pierwszego porodu, zmniejsza wskaźniki zapłodnień i obniża roczną liczbę potomstwa (Balme et al., 2009, 2010; Balme & Hunter, 2013). Dlatego nawet umiarkowane poziomy polowania dla trofeów prowadzą do spadku populacji (Packer et al., 2009). Jednakże aktualne limity i zezwolenia na odławianie nie uwzględniają tych ważnych czynników biologicznych. Przy braku odpowiedniego monitorowania i zarządzania oraz tak skąpych danych dotyczących populacji lampartów kumulujące się skutki polowań dla trofeów nadal będą zagrażać ich przetrwaniu.

LEW AFRYKAŃSKI

(załącznik II CITES i załącznik B Rozporządzenia UE)

Tabela 14. Dane dotyczące unijnych importerów trofeów pochodzących od dzikich lwów afrykańskich

Importujący kraj	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Niemcy	12	7	7	8	11	9	45	20%
Dania	4	12	11	1	4	7	32	14%
Austria	9	7	5	2	3	6	26	11%
Włochy	0	7	3	3	9	5	22	10%
Hiszpania	2	4	2	4	8	4	20	9%
Belgia	0	3	2	8	5	4	18	8%
Bułgaria	3	1	0	0	10	3	14	6%
Portugalia	1	4	0	3	1	2	9	4%
Francja	1	6	0	0	0	2	7	3%
Węgry	0	3	3	1	0	2	7	3%
Słowacja	0	1	1	1	2	1	5	2%
Holandia	0	4	0	0	0	1	4	2%
Polska	0	0	1	0	3	1	4	2%
Czechy	2	0	0	0	1	1	3	1%
Litwa	0	0	2	1	0	1	3	1%
Szwecja	0	0	2	1	0	1	3	1%
Finlandia	0	0	1	1	0	1	2	1%
Malta	0	0	0	0	2	1	2	1%
Luksemburg	1	0	0	0	0	1	1	<1%
Rumunia	0	0	0	0	1	1	1	<1%
Suma całkowita	35	59	40	34	60		228	

Tabela oparta jest na liczbach zarejestrowanych przez importujący kraj. Takson: „*Panthera leo*”

Tabela 15. Dane dotyczące unijnych importerów trofeów pochodzących od hodowlanych lwów afrykańskich

Importujący kraj	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Hiszpania	20	44	29	26	47	34	166	25%
Polska	26	12	11	20	22	19	91	14%
Węgry	1	7	14	35	30	18	87	13%
Niemcy	0	10	20	19	13	13	62	9%
Czechy	10	7	3	8	7	7	35	5%
Belgia	1	6	11	4	5	6	27	4%
Austria	3	7	8	4	3	5	25	4%
Dania	2	8	7	2	4	5	23	3%
Słowacja	6	2	4	10	1	5	23	3%
Finlandia	2	2	6	6	6	5	22	3%
Bułgaria	4	2	0	1	13	4	20	3%
Rumunia	0	1	8	4	3	4	16	2%
Szwecja	1	4	6	2	2	3	15	2%
Francja	0	13	0	0	0	3	13	2%
Włochy	0	5	2	1	3	3	11	2%
Łotwa	2	0	1	8	0	3	11	2%
Litwa	0	4	1	1	0	2	6	1%
Chorwacja	0	0	0	2	1	1	3	<1%
Luksemburg	0	0	1	1	0	1	2	<1%
Estonia	0	0	1	0	0	1	1	<1%
Portugalia	0	0	1	0	0	1	1	<1%
Suma całkowita	78	134	134	154	160		660	

Tabela oparta jest na liczbach zarejestrowanych przez importujący kraj. Takson: „*Panthera leo*”; Pochodzenie: Hodowane w niewoli („C”), urodzone w niewoli („F”), hodowlane („R”).

Tabela 16. Kraj pochodzenia trofeów lwów pochodzących z niewoli przywożonych do UE.

Kraj pochodzenia	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Republika Południowej Afryki	78	133	134	153	160	132	658	100%
Namibia	0	0	0	1	0	1	1	<1%
Zambia	0	1	0	0	0	1	1	<1%
Suma całkowita	78	134	134	154	160		660	

Tabela oparta jest na liczbach zarejestrowanych przez importujący kraj. Takson: „*Panthera leo*”; Pochodzenie: Hodowane w niewoli („C”), urodzone w niewoli („F”), hodowlane („R”).

Populacja lwów afrykańskich spada, a ich szacowana liczebność wynosi 20 000 dorosłych osobników (Bauer et al., 2016). Populacje lwów straciły 87%–92% swojego historycznego zasięgu (Bauer et al., 2016; Bauer et al., 2015). Na Czerwonej Liście IUCN lew jest wymieniony jako gatunek narażony (Bauer et al., 2016). Zgodnie z oceną IUCN, gdyby wyłączyć z szacowanych trendów populacyjnych obszary chronione, ogólny wskaźnik spadku liczebności lwów w Afryce wyniósłby 49%, co praktycznie kwalifikowałoby ten gatunek jako zagrożony (podstawą klasyfikacji jest spadek liczebności o 50% lub więcej) (Bauer et al., 2016). Populacje lwów kurczą się w całej Afryce, z wyjątkiem czterech krajów Afryki Południowej (Botswany, Namibii, RPA i Zimbabwe), w których część populacji żyje w chronionych rezerwach (Bauer et al., 2016).

Największe zagrożenia dla przetrwania lwów to masowe zabijanie w obronie ludzi i zwierząt gospodarskich, utrata siedlisk, zubożenie bazy pokarmowej, fragmentacja populacji i polowania dla trofeów (Bauer et al., 2016). Nowym zagrożeniem jest handel kośćmi i częściami ciała (Bauer et al., 2016). Wzrost populacji lwów jest powolny z powodu ich długiego życia, niskiego wskaźnika reprodukcji, długich przerw między naradzinami i długich okresów odchowu potomstwa. Dlatego też są one szczególnie narażone na nadmierną eksploatację.

Głównym zagrożeniem dla lwów bezpośrednio spowodowanym przez człowieka lub antropogenicznym jest prześladowanie ze strony hodowców w celu ochrony zwierząt gospodarskich lub ludzi i zabijanie w odwecie (Bauer et al., 2016). Lwy są zabijane przez zatrucie, chwywanie lub zastrzelenie (IUCN SSC Cat Specialist Group, 2018). Choć stanowi to główne zagrożenie, nie ma wystarczających danych dotyczących liczby lwów zabijanych przez lokalnych hodowców (Bauer et al., 2016). Zabójstwa w odwecie mogą być nadmierne; jedno z badań wykazało, że w jednym przypadku konfliktu z hodowcami zwierząt gospodarskich zabito w odwecie wszystkich czterech członków jednego lwiego stada (Everatt et al., 2019). Bez odpowiedniego zarządzania i rejestracji odławiania lwów spowodowanego konfliktem z hodowcami niemożliwe jest zapewnienie zrównoważonego poziomu odławiania z innych przyczyn, np. polowania dla trofeów.

Według najnowszej oceny IUCN, złe zarządzanie polowaniami dla trofeów przyczynia się do spadku populacji lwów (Bauer et al., 2016). W prawie wszystkich krajach, w których mają miejsce polowania dla trofeów, stwierdzono wyższą liczbę ofiar niż wynikającą z zaleceń naukowych (Lindsey et al., 2013). Nadmierna liczba ofiar polowań na trofea przyczyniła się do spadku liczby lwów w Zimbabwe (Groom et al., 2014; Loveridge et al., 2007, 2016), Zambii (Creel et al., 2016; Rosenblatt et al., 2014), Tanzanii (Packer et al., 2011) i Kamerunie (Croes et al., 2011). W niektórych miejscach polowanie dla trofeów jest główną przyczyną śmierci i kurczenia się populacji, niskiego wskaźnika przeżywalności młodych, niskiego wskaźnika przeżywalności samców, uszczuplenia liczby dorosłych samców i starzenia się populacji samic, a przez to ograniczenia reprodukcji (Rosenblatt et al., 2014). Polowanie dla trofeów jest szczególnie problematyczne dla populacji, które zmagają się z innymi zagrożeniami (Creel et al., 2016).

Jednak nawet umiarkowane poziomy polowań dla trofeów mogą prowadzić do spadku populacji. Celowa eliminacja dorosłych samców związana z polowaniami dla trofeów destabilizuje strukturę społeczną, powodując wzrost liczby zabijanych młodych i obniżenie wskaźników reprodukcji (Bertram, 1975; Creel et al., 2016; Packer et al., 2001; Whitman et al., 2004). Zabijanie młodych ma miejsce, gdy samce przejmują nowe terytoria i zabijają młodociane lwy, aby zwiększyć możliwość znalezienia partnerki (Packer et al., 2001). Eliminacja pojedynczych lwów ze stada może również negatywnie wpływać na reprodukcję i przetrwanie populacji, ponieważ wielkość stada ma pozytywną korelację z sukcesem reprodukcyjnym (Packer et al., 1988; Packer & Pusey, 1987), przetrwaniem samic (Mosser & Packer, 2009) i jakością siedlisk (Mosser & Packer, 2009).

Polowanie dla trofeów zagraża również lwom w chronionych siedliskach, takich jak parki narodowe, gdzie takie polowania są zabronione (Caro et al., 2009; Loveridge et al., 2016). Żyjące w chronionych rezerwach samce lwów są wywabiane w celu ściągnięcia ich na niechronione obszary. Stwarza to swoisty „efekt próżni”, w którym samce będą stale opuszczać chronione siedliska, co będzie je narażać na zabicie przez myśliwych (Loveridge et al., 2007).

SŁOŃ AFRYKAŃSKI

(załącznik I, II CITES, i załącznik A, B Rozporządzenia UE)

Tabela 17. Dane dotyczące unijnych importerów trofeów słoń afrykańskich

Importujący kraj	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Niemcy	43	59	37	27	26	39	192	20%
Hiszpania	54	38	31	30	38	39	191	20%
Francja	42	30	15	18	16	25	121	13%
Austria	14	18	24	7	11	15	74	8%
Włochy	5	7	17	16	20	13	65	7%
Węgry	1	12	16	7	21	12	57	6%
Słowacja	8	1	1	37	4	11	51	5%
Dania	14	4	4	4	10	8	36	4%
Belgia	0	21	3	3	2	6	29	3%
Portugalia	12	5	5	3	0	5	25	3%
Szwecja	2	6	11	0	5	5	24	3%
Polska	4	4	2	5	6	5	21	2%
Czechy	8	2	7	1	1	4	19	2%
Litwa	3	0	4	5	2	3	14	1%
Bułgaria	2	0	4	2	3	3	11	1%
Łotwa	0	4	0	2	0	2	6	1%
Rumunia	1	0	4	0	1	2	6	1%
Finlandia	1	0	0	2	1	1	4	<1%
Holandia	0	1	2	0	0	1	3	<1%
Estonia	0	0	1	0	0	1	1	<1%
Grecja	0	0	1	0	0	1	1	<1%
Luksemburg	1	0	0	0	0	1	1	<1%
Suma całkowita	215	212	189	169	167		952	

Tabela oparta jest na liczbach zarejestrowanych przez importujący kraj. Takson: „*Loxodonta africana*”

W 2021 roku na Czerwonej Liście IUCN dla słoń afrykańskiego zostały wyodrębnione dwa gatunki: Słoń afrykański sawannowy (*Loxodonta africana*) i słoń afrykański leśny (*Loxodonta cyclotis*). Słoń afrykański sawannowy jest wymieniony jako zagrożony z tendencją spadkową i spadkiem populacji o 60% w latach 1940–2015. Słoń afrykański leśny jest wymieniony jako gatunek krytycznie zagrożony z tendencją spadkową i spadkiem populacji o 86% w latach 1922–2015. W niniejszym raporcie będziemy używać określenia *Loxodonta africana* w odniesieniu do obu gatunków słoń afrykańskich, ponieważ w czasie gromadzenia danych takie rozróżnienie nie zostało jeszcze dokonane. Dostępne dane wskazują, że wszystkie trofea ze słoń afrykańskich importowane do

UE w badanym okresie pochodziły z krajów, w których występuje słoń sawannowy.

Największym zagrożeniem dla przetrwania słoń jest kłusownictwo związane z handlem kością słońiową, utrata siedlisk oraz konflikt słońi z człowiekiem (Blanc, 2008). Wzrost populacji słońi jest powolny z powodu długiego życia, późnej dojrzałości płciowej, niskiego tempa reprodukcji, długich odstępów między urodzeniami oraz długich okresów zależności młodych.

W wyniku utraty i fragmentacji siedlisk słońie są bardziej podatne na kłusownictwo i nielegalne zabijanie. Kłusownictwo słońi dla kości

słoniowej odbywa się w niezrównoważonym tempie i spowodowało znaczny spadek populacji (Wittemyer et al., 2014). Kłusownictwo powoduje zakłócenia struktur społecznych, podwyższony poziom stresu i niższe wskaźniki reprodukcji na całe dziesięciolecia (Gobush et al., 2008). W ramach programu monitorowania nielegalnego zabijania słońi (MIKE) CITES systematycznie gromadzi informacje na temat kłusownictwa słońi w wielu miejscach Afryki, aby określić, jakiej presji kłusowniczej są one poddawane na całym kontynencie. W ramach programu MIKE stwierdzono, że słońie zabijane są w tak wysokich proporcjach, że nawet stabilne, chronione populacje nie byłyby w stanie zrekomensować tego spadku populacji reprodukcją (CITES, 2019). Szacunki dotyczące populacji z 73 chronionych obszarów w całej Afryce były mniejsze od przewidywanej wielkości o 25%, głównie z powodu kłusownictwa (Robson et al., 2017).

Selektywne zabijanie starszych słońi w wyniku kłusownictwa i polowań dla trofeów może mieć poważny negatywny wpływ na wzrost populacji słońi. Starsze słońie są liderami swoich grup społecznych ze względu na swoją wiedzę społeczną i środowiskową,

która jest niezbędna do przetrwania populacji (Allen et al., 2020; Chiyo et al., 2011; Goldenberg et al., 2016; McComb et al., 2001; McComb et al., 2011). Są one również bardzo ważne dla reprodukcji, ponieważ mają najwyższe wskaźniki sukcesu reprodukcyjnego (Hollister-Smith et al., 2007; Poole, 1987; Poole et al., 2011; Taylor et al., 2020). Ponadto starsze samce odgrywają również ważną rolę w ograniczaniu konfliktu z człowiekiem, ponieważ tłumią agresję młodych samców (Slotow et al., 2000). Naukowcy ostrzegają, że celowa eliminacja starszych słońi może destabilizować ich populację i wywoływać długoterminowy szkodliwy wpływ na wzrost populacji (Chiyo et al., 2011; McComb et al., 2001).

Takie ostrzeżenia dotyczące długotrwałych, negatywnych skutków eliminacji starszych osobników dla ich społeczności, reprodukcji i wzrostu populacji były podnoszone przez naukowców już wielokrotnie (Allen et al., 2020; Chiyo et al., 2011; Gobush et al., 2008; McComb et al., 2011; Rasmussen et al., 2008; Taylor et al., 2020). Dlatego nawet niski poziom eliminacji osobników może mieć daleko idące negatywne skutki dla całej populacji słońi.

NOSOROŻEC CZARNY

(załącznik I CITES i załącznik A Rozporządzenia UE)

Tabela 18. Dane dotyczące unijnych importerów trofeów nosorożca czarnego

Importujący kraj	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Niemcy	0	1	0	1	0	1	2	33%
Czechy	0	0	0	1	0	1	1	17%
Francja	0	1	0	0	0	1	1	17%
Włochy	0	0	0	1	0	1	1	17%
Hiszpania	0	1	0	0	0	1	1	17%
Suma całkowita	0	3	0	3	0		6	

Tabela oparta jest na liczbach zarejestrowanych przez importujący kraj. Takson: „*Diceros bicornis*”

Szacunkowa wielkość populacji nosorożca czarnego to 3142 dorosłych osobników w 2020 roku (Emslie, 2020a). Nosorożec czarny doświadczył gwałtownego, długoterminowego spadku populacji, z niewielkim wzrostem w ostatnim czasie. Populacja zmniejszyła się o 85% w ciągu ostatnich trzech pokoleń (43,5 roku): od 1973 do 2017 roku (Emslie, 2020b). Na Czerwonej Liście IUCN nosorożec czarny zakwalifikowany jest jako krytycznie zagrożony, co oznacza, że gatunek ten jest narażony na niezwykle wysokie ryzyko wyginięcia na wolności w najbliższej przyszłości (Emslie, 2020b).

Największym zagrożeniem dla przetrwania nosorożców czarnych jest kłusownictwo dla handlu ich rogami oraz utrata siedlisk (Emslie, 2020a). W latach 1960–1995 kłusownictwo na dużą skalę spowodowało dramatyczny spadek liczby osobników o 98% (Emslie, 2020a). Kłusownicy biorą na cel zarówno samce, jak i samice w różnych grupach wiekowych, jednak częściej zabijane są samce, co znacząco zmienia proporcje między płciami (Berger, 1995; Leader Williams, 1988). Kłusownictwo ogranicza także przyszły wzrost populacji poprzez zmianę struktury wiekowej, wydłużenie okresów między narodzinami młodych i zmniejszenie współczynnika reprodukcji (Ferreira et al., 2018; Roex & Ferreira, 2020). Ponadto struktura wiekowa populacji ujawnia niską liczbę młodych dorosłych i młodocianych osobników, co jest problematyczne dla przyszłego wzrostu populacji (Nhleko et al., 2017).

Pomimo tych zagrożeń i oceny IUCN dotyczącej tego krytycznie zagrożonego gatunku, nosorożce czarne są nadal legalnie

zabijane dla trofeów. Organizacje łowieckie twierdzą, że osobniki muszą być usuwane z populacji, aby zmniejszyć jej gęstość i stymulować jej wzrost, chociaż nie ma dowodów na to, że manipulowanie strukturą wieku lub strukturą płci stymuluje wzrost populacji (Balfour et al., 2019). Nosorożce czarne wykazują podobny wskaźnik urodzeń przy różnych gęstościach populacji (Ferreira et al., 2019). Ponadto, po usunięciu sąsiedniej populacji w celu jej przemieszczenia do innych siedlisk, nosorożce wolno kolonizują siedliska opuszczone przez sąsiadów (Linklater & Hutcheson, 2010). Po eliminacji samca nosorożca samice oddalają się od terenów byłych sąsiadów (Linklater & Hutcheson, 2010). Samice i samce nosorożców nawiązują służące rozrodowi relacje, które wpływają na użytkowanie siedliska. Eliminacja osobnika (w celu translokacji, kłusownictwa lub polowania dla trofeów) powoduje przerwanie takiej relacji i nie może ona zostać szybko zastąpiona nową. Ponadto organizacje myśliwskie argumentują też, że „nadmiar” starszych samców można eliminować, ponieważ nie odgrywają one już roli reprodukcyjnej; nie ma jednak dowodów na to, że samce przestają rozmnażać się w starszym wieku. Ze względu na drastyczny spadek liczebności i fragmentację populacji, każdy nosorożec czarny jest ważny dla zachowania różnorodności genetycznej, niezbędnej dla sukcesu reprodukcyjnego (Cain et al., 2014). Nosorożce czarne mogą być również wykorzystywane do polowań polegających na wypuszczaniu osobników na prywatny teren, na którym są następnie zabijane i zastępowane nowo schwytanymi osobnikami (Panel of experts, 2005). Ten rodzaj polowania budzi poważne obawy etyczne i uniemożliwia „zwiększenie szans zwierzęcia” na przeżycie polowania.

NIEDŹWIEDŹ BRUNATNY

(załącznik II CITES i załącznik A Rozporządzenia UE)

Tabela 19. Dane dotyczące unijnych importerów trofeów niedźwiedzia brunatnego

Importujący kraj	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Polska	19	21	53	25	22	28	140	13%
Niemcy	31	21	36	17	32	28	137	13%
Dania	20	16	11	17	22	18	86	8%
Francja	3	30	15	16	19	17	83	8%
Łotwa	50	1	10	20	0	17	81	8%
Austria	12	10	21	4	23	14	70	7%
Finlandia	14	11	14	6	25	14	70	7%
Czechy	11	13	12	12	16	13	64	6%
Hiszpania	10	9	10	15	15	12	59	6%
Litwa	8	4	16	14	9	11	51	5%
Szwecja	11	13	10	3	7	9	44	4%
Rumunia	0	0	12	6	18	8	36	3%
Słowacja	12	3	9	4	6	7	34	3%
Belgia	9	8	6	7	2	7	32	3%
Węgry	2	0	6	15	8	7	31	3%
Bułgaria	1	0	4	11	1	4	17	2%
Włochy	1	0	1	7	4	3	13	1%
Estonia	0	0	3	1	0	1	4	<1%
Luksemburg	0	2	0	1	1	1	4	<1%
Suma całkowita	214	162	249	201	230		1056	

Tabela oparta jest na liczbach zarejestrowanych przez importujący kraj. Takson: „*Ursus arctos*”

Tabela 20. Kraj pochodzenia trofeów niedźwiedzia brunatnego importowanych do UE.

Kraj pochodzenia	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Rosja	198	129	235	195	217	195	974	92%
Stany Zjednoczone	13	32	14	4	11	15	74	7%
Kanada	3	1	0	2	2	2	8	1%
Suma całkowita	214	162	249	201	230		1056	

Tabela oparta jest na liczbach zarejestrowanych przez importujący kraj. Takson: „*Ursus arctos*”

W skali globalnej niedźwiedź brunatny figuruje na Czerwonej Liście IUCN jako gatunek najmniejszej troski (McLellan i in., 2017). Jednakże w UE niedźwiedź brunatny został zakwalifikowany jako bliski zagrożenia w regionie (Huber, 2018). Populację niedźwiedzi w UE szacuje się na poniżej 10 000 dorosłych osobników w państwach członkowskich UE od 2018 roku (Huber, 2018).

Sześć z dziesięciu populacji niedźwiedzi w Europie jest małych i odizolowanych, i kwalifikuje się je jako narażone (na wschodnich Bałkanach, w Górach Dynarskich i Pindos), zagrożone (w Górach Kantabryjskich) i krytycznie zagrożone (w Alpach, Apeninach Środkowych i Pirenejach) (Huber, 2018).

Największe zagrożenia dla niedźwiedzi brunatnych w Europie to utrata siedlisk spowodowana rozwojem infrastruktury, niepokojenie, konflikty na linii niedźwiedź-człowiek, złe zarządzanie populacją, czynniki społeczne i reprodukcyjne oraz śmiertelność spowodowana wypadkami (McLellan et al., 2017). Większość z tych zagrożeń ma charakter stały i można spodziewać ich nasilenia w przyszłości. Dla niedźwiedzi brunatnych zagrożenie stanowi również niezrównoważone „pozyskanie”, zarówno legalne, jak i nielegalne. Szacowanie odpowiednich wskaźników zrównoważonego „pozyskania” jest trudne ze względu na trudności w określeniu przybliżonej liczebności populacji, wskaźników śmiertelności i wydajności reprodukcyjnej (McLellan et al., 2017). Europa ma wielowiekową historię nadmiernego „pozyskiwania” niedźwiedzi brunatnych, co doprowadziło do ich wyćpienia w wielu krajach.

Niedźwiedzie brunatne są szczególnie wrażliwe ze względu na czynniki społeczne i reprodukcyjne, takie jak zabijanie młodych, zahamowanie reprodukcji, powolny wzrost populacji i długie okresy odchowu potomstwa. Ze względu na wszystkie te czynniki, działania człowieka wywierają jeszcze większy wpływ na śmiertelność niedźwiedzi brunatnych — zabicie nawet jednego osobnika ma pośrednio dodatkowe negatywne skutki dla całej reszty populacji (Bischof et al., 2009). Nie są podejmowane żadne działania kompensujące ten efekt, ponieważ podatność na śmierć wynikającą z czynników naturalnych nie zmienia się ze względu na zwiększoną presję wynikającą z polowań (Bischof et al., 2009). Presja łowiecka ma bezpośrednie i pośrednie negatywne skutki prowadzące do spadku populacji, takie jak zmniejszona płodność i niższe tempo wzrostu populacji (Gosselin et al., 2015). Co więcej, decyzje w zakresie polowania na niedźwiedzie brunatne podejmowane są na podstawie wskaźników przyrostu, które są biologicznie nierealistyczne (Popescu et al., 2016).

Eliminacja dorosłych niedźwiedzi obu płci może mieć bardzo szkodliwy wpływ na populację. Przeżywalność dorosłych samic najmocniej przekłada się na przewidywane tempo przyrostu populacji, zwłaszcza w okresach wzmożonej presji łowieckiej (Gosselin et al., 2015). Jednak dorosłe samce również są niezbędne dla utrzymania wysokiego tempa wzrostu, a ich zabijanie zaburza strukturę społeczną samców, prowadząc do zwiększonego zabijania młodych przez dorosłe niedźwiedzie (Swenson, 2003; Swenson et al., 1997). Przejmując nowe terytorium samce niedźwiedzi brunatnych zabijają młode samce, aby zwiększyć swoje szanse na zdobycie partnerki (Bellemain et al., 2006; Swenson et al., 2001). Samice są szczególnie podatne na przejmowanie terytoriów przez samce w promieniu 25 km, co oznacza, że im więcej samców ginie, tym większe jest prawdopodobieństwo, że samica znajdzie się w takim obszarze (Gosselin et al., 2017). Taka rotacja samców wiąże się z wysoką śmiertelnością młodych (Swenson et al., 2001; Zedrosser et al., 2009). Ponieważ przeżywalność młodych jest ważnym czynnikiem zwiększenia liczebności populacji, zabijanie młodych przez samce może mieć długoterminowe negatywne skutki dla wzrostu populacji (Gosselin et al., 2015). Zmniejszona przeżywalność młodych wiąże się ze zmniejszonym tempem przyrostu populacji i spadkiem wydajności reprodukcyjnej o 30% netto (Swenson et al., 1997). Po eliminacji lokalnie dominującego samca struktura społeczna samców jest niestabilna przez półtora roku (Swenson i in., 1997). Dlatego też zachowanie lokalnie dominujących samców i wynikającej z tego struktury społecznej ma kluczowe znaczenie dla przetrwania młodych i wzrostu populacji. Ze względu na potęgujący inne czynniki wpływ, nawet niskie wskaźniki „pozyskania” niedźwiedzi mogą mieć negatywny wpływ na populację (Gosselin et al., 2017). Naukowcy sugerują, że nie wystarczy podliczać osobniki usunięte z populacji, ale należy brać pod uwagę szeroki wpływ, jaki eliminacja pojedynczego osobnika wywiera na całą populację i jej przyszły wzrost (Gosselin et al., 2017).

WILK SZARY

(załącznik II CITES i załącznik A, B Rozporządzenia UE)

Tabela 21. Dane dotyczące unijnych importerów trofeów wilka szarego

Importujący kraj	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Niemcy	13	9	20	25	17	17	84	30%
Austria	2	5	16	3	3	6	29	11%
Francja	2	12	10	2	1	6	27	10%
Dania	2	9	6	2	6	5	25	9%
Czechy	5	3	6	5	3	5	22	8%
Hiszpania	2	2	5	11	2	5	22	8%
Polska	0	9	10	0	0	4	19	7%
Szwecja	4	4	0	5	1	3	14	5%
Łotwa	0	1	7	1	0	2	9	3%
Węgry	0	1	3	2	1	2	7	3%
Finlandia	0	3	1	2	0	2	6	2%
Litwa	1	0	1	1	0	1	3	1%
Belgia	1	0	1	0	0	1	2	1%
Włochy	0	0	1	1	0	1	2	1%
Słowacja	0	1	0	0	1	1	2	1%
Malta	0	0	0	0	1	1	1	<1%
Rumunia	0	0	0	1	0	1	1	<1%
Słowenia	0	0	1	0	0	1	1	<1%
Suma całkowita	32	59	88	61	36		276	

Tabela oparta jest na liczbach zarejestrowanych przez importujący kraj. Takson: „*Canis lupus*”

Tabela 22. Kraj pochodzenia trofeów wilka szarego importowanych do UE.

Kraj pochodzenia	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Kanada	21	30	41	36	19	30	147	53%
Rosja	6	20	39	18	13	20	96	35%
Kazachstan	3	2	7	2	2	4	16	6%
Kirgistan	1	4	1	2	2	2	10	4%
Stany Zjednoczone	1	3	0	3	0	2	7	3%
Suma całkowita	32	59	88	61	36		276	

Tabela oparta jest na liczbach zarejestrowanych przez importujący kraj. Takson: „*Canis lupus*”

2018 r. szacunkowa populacja wilka szarego liczyła 17 000 osobników w Europie i mniej niż 13 000–14 000 wilków we wszystkich państwach członkowskich UE (Boitani et al., 2018). Wilk szary jest wymieniony na Czerwonej Liście IUCN jako gatunek najmniejszej troski, zarówno globalnie, jak i regionalnie (Boitani et al., 2018). Jednakże z dziewięciu istniejących populacji w Europie kilka oceniono jako bliskie zagrożenia (Półwysep Apeniński, Karelia) i narażone (Alpy Zachodnie i Środkowe, Skandynawia, Europa Środkowa). Populacja wilków w Sierra Morena w Hiszpanii wyginęła.

Główne zagrożenia dla wilków w Europie to niski poziom akceptacji ze strony człowieka oraz wysoka śmiertelność w wyniku kłusownictwa i polowań (Large Carnivore Initiative for Europe IUCN/SSC Specialist group, n.d.). Na niektórych obszarach, takich jak Skandynawia, populacje wilków są małe i odizolowane, a przez to bardziej zagrożone. W Szwecji polityka związana z polowaniami na wilki zagrażała ochronie tego gatunku, co w 2011 r. skłoniło Komisję Europejską do ostrzeżenia Szwecji przed nieprzebraniem dyrektywy siedliskowej (European Commission, 2011). Pomimo zaistniałych sytuacji konfliktowych, wilki starają się unikać obszarów zamieszkałych przez ludzi (Carricondo-Sanchez et al., 2020). Niektóre organy państwowe i organizacje łowieckie sugerują, że legalne polowania sprzyjają większej akceptacji dla wilków, jednak naukowcy ostrzegają, że jest to tylko założenie, które nie jest poparte dowodami (Louchouart i in., 2021). Badania dotyczące wilków wykazały, że polowania same w sobie nie sprzyjają zwiększaniu akceptacji (Suutarinen & Kojola, 2017). Sugerują, że dzieje się wręcz przeciwnie — legalne polowania wcale nie zwiększają tej akceptacji wilków (Treves i in., 2013; Hogberg i in., 2016; Browne-Nuñez i in., 2014), a legalne polowania nie eliminują kłusownictwa (Louchouart i in., 2021).

Kłusownictwo odpowiada za wysoki procent śmiertelności wilków w całej Europie (Liberg et al., 2012; Suutarinen & Kojola, 2017). Badanie przeprowadzone w Finlandii wykazało, że w latach 1998–2016 97% wilków monitorowanych za pomocą obroży z nadajnikiem zmarło z powodu śmiertelności spowodowanej przez człowieka, głównie z powodu kłusownictwa, a także legalnych polowań (Suutarinen & Kojola, 2017). Badanie to wykazało również, że gdyby niskie wskaźniki przeżywalności wilków z obrożami telemetrycznymi spowodowane kłusownictwem i nielegalnym polowaniem były reprezentatywne dla całej populacji, doprowadziłyby do ich wyginięcia. Kłusownictwo koncentruje się na dojrzałych płciowo dorosłych osobnikach (Suutarinen & Kojola, 2017), co może mieć poważne długoterminowe konsekwencje dla struktury i wzrostu populacji, czego nie uwzględnia się przy ustalaniu limitów polowań. Oprócz legalnego polowania i kłusownictwa, ważnym czynnikiem konfliktu z człowiekiem i śmiertelności populacji wilków w całej Europie są także kolizje drogowe (Colino-Rabanal et al., 2011; DBBW, 2021; Huber et al., 2002; Lovari et al., 2007). Dlatego też jest wysoce prawdopodobne,

że limity polowań są niewłaściwie ustalone, jeśli wziąć pod uwagę inne, mniej zbadane, czynniki śmiertelności, takie jak kłusownictwo i kolizje drogowe.

Wilki są szczególnie podatne na śmierć spowodowaną przez człowieka ze względu na ich cykl rozrodczy i złożone struktury społeczne. Przez to zestawienie czynników, kłusownictwo i polowanie dla trofeów wywierają negatywny efekt, w którym zabicie nawet pojedynczego wilka oznacza nieproporcjonalnie wyższą śmiertelność całej populacji. Co więcej wywierają dodatkową presję na całe grupy rodzinne wilków. Relacje społeczne w wilczej rodzinie mają kluczowe znaczenie dla przetrwania wilka. Wilki polują i opiekują się młodymi wspólnie (Schmidt et al., 2008). Wysoki poziom polowań zakłóca naturalną rodzinną strukturę społeczną wilków (Rutledge et al., 2010), narażając je na chroniczny stres (Bryan et al., 2015), fragmentację populacji, zmiany wzorców łączenia się par, modyfikację terytoriów i zwiększoną naturalną śmiertelność (Haber, 1996). Śmierć spowodowana przez człowieka jest przyczyną rozpadu większości par rodzicielskich (Milleret et al., 2017), co wiąże się z niższymi wskaźnikami zakładania legowisk i dołączania do wilczej rodziny nowych członków (Borg et al., 2015). W ten sposób polowania dla trofeów również mogą nasilać konflikt z człowiekiem — główne zagrożenie dla wilków — poprzez zaburzenie struktur społecznych i zwiększanie wskaźników rozproszenia. Rozproszone wilki są bardziej zdesperowane i rzadziej unikają obszarów zamieszkałych przez człowieka (Barry et al., 2020). Jedynie wilki osiedlone na swoim terytorium unikają ludzkich siedzib (Kojola et al., 2016). Z tych względów, zakłócenie struktur społecznych i wyższe wskaźniki rozprzestrzeniania mogą prowadzić do poważnych negatywnych skutków dla przetrwania wilka.

RYŚ EUROAZJATYCKI

(załącznik II CITES i załącznik A Rozporządzenia UE)

Tabela 23. Dane dotyczące unijnych importerów trofeów rysia euroazjatyckiego

Importujący kraj	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Francja	2	1	1	0	0	1	4	25%
Austria	2	1	0	0	0	1	3	19%
Niemcy	1	1	0	0	0	1	2	13%
Włochy	0	2	0	0	0	1	2	13%
Bułgaria	1	0	0	0	0	1	1	6%
Czechy	1	0	0	0	0	1	1	6%
Grecja	0	0	1	0	0	1	1	6%
Słowacja	0	1	0	0	0	1	1	6%
Hiszpania	0	1	0	0	0	1	1	6%
Suma całkowita	7	7	2	0	0		16	

Tabela oparta jest na liczbach zarejestrowanych przez importujący kraj. Takson: „*Lynx lynx*”

Uwaga: Wszystkie trofea rysia importowane do UE pochodzą z Rosji.

Szacunkowa wielkość populacji rysia euroazjatyckiego w Europie w 2018 r. wynosiła 8000–9000 (von Arx, 2020). Ryś euroazjatycki jest wymieniony na Czerwonej Liście IUCN jako gatunek najmniejszej troski w skali światowej, ale bliski zagrożenia w Europie (Breitenmoser et al., 2015; von Arx, 2020). W Europie istnieje jedenaście różnych populacji, które można sklasyfikować w następujący sposób: Najmniejszej troski (Karpaty, Karelia, Estonia), narażony (Skandynawia), zagrożony (Jura, Alpy, Góry Dynarskie) i krytycznie zagrożony (Wogezy-Palatynat, pogranicze czesko-bawarsko-austriackie, Bałkany, Harz).

Główne zagrożenia dla rysia w Europie to niska akceptacja gatunku w wyniku konfliktów z myśliwymi i hodowcami zwierząt gospodarskich, kłusownictwo, utrata i fragmentacja siedlisk, niewłaściwe zarządzanie dziką przyrodą, niewystarczające egzekwowanie prawa i śmiertelność spowodowana wypadkami. Obawy budzą także małe, pofragmentowane populacje i niska różnorodność genetyczna (von Arx, 2020). W Skandynawii największym zagrożeniem jest polowanie ze względu na nie zrównoważone, zbyt wysokie limity łowieckie. Legalne polowania i tępienie są również głównym zagrożeniem dla populacji karelskiej. Główne przyczyny śmiertelności rysia są związane z działaniem człowieka, w szczególności z polowaniami i kłusownictwem (Andrén et al., 2006).

Ryś jest chroniony, a polowanie na niego jest zabronione w dużej części Europy. Jednak polowania w drodze wyjątku są możliwe

w Szwecji, Finlandii i Rumunii. Są one uważane za gatunek łowny w czasie sezonu łowieckiego w Estonii, a na Łotwie można na nie polować dla trofeów (IUCN Cat Specialist Group, n.d.). Pomimo obowiązujących obecnie środków ochronnych istnieją dowody na to, że legalne polowania prowadziły w przeszłości do załamania populacji w innych częściach Europy. Dokumenty łowieckie z Norwegii wskazują, że ryś był nadmiernie eksploatowany już w 1840 roku, co prawie spowodowało wyginięcie gatunku (Linnell et al., 2010). Nawet po wprowadzeniu limitów na polowania ryś został wytępiony w zachodniej Norwegii, a jego populacje w innych częściach kraju zmalały. Choć Norwegia nie jest częścią UE, ten przypadek powinien stanowić przestrożę. W Chorwacji 93% wszystkich śmierci rysia w latach 1978–2013 było spowodowanych przez ludzi (Sindičić et al., 2016). Nawet po wprowadzeniu ochrony prawnej w 1999 r. odstrzał był główną przyczyną śmierci rysia, a 60% całkowitej śmiertelności przypisywano kłusownictwu. Naukowcy sugerują, że kluczem do ograniczenia wysokiego wskaźnika kłusownictwa rysia jest zachęcenie do społecznej akceptacji rysia jako drapieżnika, a nie szkodnika (Sindičić et al., 2016). Tymczasem legalne polowanie umacnia błędne przekonanie, że rysie są szkodnikami, a nie bardzo ważnymi drapieżnikami, co sprzyja wysokim wskaźnikom kłusownictwa.

Oprócz bezpośrednich zagrożeń ze strony człowieka, niepokojenie ze strony ludzi również skutkuje pośrednimi zagrożeniami dla przetrwania rysia. Na przykład rysie zmieniają sposób użytkowania siedlisk, aby uniknąć obszarów, w których jest wzmożona obecność człowieka (Basille et al., 2013; White et al., 2015). Ryś może zmienić sposób użytkowania swojego siedliska w reakcji na legalne polowanie, ponieważ myśliwi polujący legalnie korzystają

z dróg w bardziej przewidywalny sposób (inaczej niż w przypadku kłusownictwa) (Basille et al., 2013). Próbuąc unikać zagrożeń związanych z obecnością człowieka, ryś może zostać zmuszony do wybrania siedlisk z nieoptymalną dostępnością bazy pokarmowej (Basille et al., 2009). Jednakże w niektórych przypadkach główne gatunki, na które poluje ryś również wykazują pozytywną korelację z ingerencją człowieka (Basille et al., 2009). Rysie nie mogą całkowicie uniknąć ryzyka śmiertelności wywołanego przez człowieka. Co więcej, takie obszary pełnią rolę swoistych „atrakcyjnych pułapek”, które przyciągają rysie do obszarów wysokiej śmiertelności. Może to więc prowadzić do redukcji lub nawet wyginięcia lokalnej populacji.

Limity polowań na rysie są opracowywane na podstawie ograniczonych danych, które nie wspierają przetrwania gatunku w przyszłości (Nilsen et al., 2012). Uwzględnienie czynników biologicznych, możliwości rozrodczych i przyrostu w ustalaniu limitów ma kluczowe znaczenie dla zagwarantowania zrównoważonego odławiania, zwłaszcza że poziom polowań na rysie jest ściśle skorelowany z limitami (Nilsen et al., 2012). Celem myśliwych są

starsze samce rysia, co może zakłócać naturalnie osiągniany wiek i strukturę populacji (Nilsen et al., 2012), a ponieważ rysie nie różnią się wyraźnie w zależności od płci (samce i samice mają na przykład podobne rozmiary), celem odstrzału bywają także samice. Myśliwi mają trudności z określeniem płci rysia i regularnie zabijają rysie w każdej klasie wiekowej i płciowej, w tym młodociane (Nilsen et al., 2012; Ozoliņš et al., 2008). Jedno z badań wykazało, że 44% rysia zabitych przez myśliwych stanowiły samice (Nilsen et al., 2012). Jest to niepokojące, gdyż samice mają większe znaczenie dla wzrostu populacji dużych drapieżników. Płodność jest wyższa u starszych samic (Ozoliņš et al., 2008), co oznacza, że są one szczególnie ważne dla wzrostu populacji. Ponadto polowanie na rysie było również uznawane za metodę regulacji liczby drapieżników, przy której odławianie nie jest selektywne (Ozoliņš et al., 2008). Ponadto, między zmianą liczebności populacji a odławianiem rysia występuje odstęp czasowy, co może skutkować destabilizacją dynamiki populacji (Nilsen et al., 2012). Nieselektywne polowanie w połączeniu z polowaniem dla trofeów może dodatkowo zwiększać oddziaływanie niezrównoważonego „pozyskania”. Efekty te są szczególnie nasilone, ponieważ sezon polowań na rysie i ich okres godowy pokrywają się.

Podsumowanie

Z naszego raportu wynika, że UE jest drugim co do wielkości po Stanach Zjednoczonych importerem trofeów myśliwskich gatunków objętych ochroną na świecie. Unijni myśliwi biorą na cel szeroką gamę gatunków, w tym niedźwiedzie polarne, słonie afrykańskie, krytycznie zagrożone nosorożce czarne, wyhodowane w niewoli tygrysy i pawiany.

Spadek różnorodności biologicznej zarówno w UE, jak i na całym świecie, stanowi poważne zagrożenie dla środowiska, jak zostało to odnotowane w planie działania Komisji Europejskiej dotyczącym strategii ochrony różnorodności biologicznej UE do 2030 r., i jest nierozdzielnie związany ze zmianami klimatycznymi i realizacją celów zrównoważonego rozwoju ONZ.

Polowanie dla trofeów może negatywnie wpływać na populacje zwierząt, stanowiąc główne zagrożenie lub potęgując skutki innych niebezpieczeństw dla rzadkich gatunków. Negatywne skutki polowań dla trofeów są złożone i mogą wynikać z bezpośredniego odławiania lub skutków pośrednich, które to skutki mogą być dalekosiężne. Polowanie dla trofeów może prowadzić do zmniejszenia reprodukcji, zmiany struktury populacji, zakłóceń struktur społecznych, zmian w zachowaniu, nasilenia konfliktów między człowiekiem a zwierzętami oraz spadku różnorodności genetycznej i wszystkie te czynniki należy wziąć pod uwagę przy pełnej ocenie jego skutków. Swoją rolę odgrywa także długa historia złego zarządzania populacjami zwierząt, o czym świadczą liczne artykuły naukowe i raporty dotyczące nieprawidłowej regulacji polowań dla trofeów i ustalania niezrównoważonych limitów dla różnych gatunków i kontynentów.

UE nie może być prawdziwym światowym liderem w powstrzymaniu spadku różnorodności biologicznej, jeśli nadal będzie popierała zabijanie dzikich zwierząt w celu kolekcjonowania trofeów przez myśliwych, polowań dla trofeów i rekreacji, i zezwalając na import trofeów myśliwskich zagrożonych gatunków.

Jak pokazują liczne badania opinii publicznej, do których odwołujemy się w naszym raporcie, wysoki odsetek opinii publicznej UE wyraża sprzeciw wobec polowań dla trofeów. Z ostatniego sondażu wynika, że ponad 80% respondentów w kilku krajach europejskich nie popiera polowań na dzikie zwierzęta, zarówno w Europie i w Afryce, jak i na całym świecie.

Podobny odsetek respondentów wyraża opinię, że nie należy zezwalać na import trofeów myśliwskich z innych krajów. Nie są w tym osamotnieni. Wielu naukowców, w tym Grupa specjalistów ds. etyki Międzynarodowej Unii Ochrony Przyrody, podziela te zastrzeżenia i wyraża przekonanie, że o tym, czy dane działanie jest tolerowane przez społeczeństwo, decydują wartości.

Wzywamy przywódców politycznych UE, wybranych przedstawicieli oraz decydentów do uznania coraz liczniejszych dowodów naukowych, zastrzeżeń etycznych i obaw związanych z ochroną zwierząt w odniesieniu do polowań dla trofeów oraz wdrożenia polityki, która odzwierciedlałaby moralne przekonania większości opinii publicznej, z następującym apelem:

Wzywamy Komisję Europejską i państwa członkowskie do wprowadzenia zakazu importu i eksportu trofeów myśliwskich gatunków wymienionych w Załączniku A i Załączniku B Rozporządzenia Unii Europejskiej dotyczącego handlu dziką fauną i florą (Rozporządzenia Rady (WE) nr 338/97).

CYTOWANA LITERATURA

§ 45a Umgang mit dem Wolf Bundesnaturschutzgesetz, § Kapitel 5 - Schutz der wild lebenden Tier- und Pflanzenarten, ihrer Lebensstätten und Biotope (§§ 37 - 55) (2020). <https://dejure.org/gesetze/BNatSchG/45a.html>

ABTA. (2019, December 17). *ABTA launches second edition of its Animal Welfare Guidelines*. ABTA. <https://www.abta.com/news/abta-launches-second-edition-its-animal-welfare-guidelines>

Adams, W. M. (2009). Sportsman's Shot, Poacher's Pot: Hunting, Local People and the History of Conservation. In *Recreational Hunting, Conservation and Rural Livelihoods* (pp. 125–140). John Wiley & Sons, Ltd. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1002/9781444303179.ch8>

Loi portant approbation de la Convention sur le commerce international des espèces de faune et de flore sauvages menacées d'extinction, et des Annexes, faites à Washington le 3 mars 1973, ainsi que l'Amendement à la Convention, adopté à Bonn le 22 juin 1979, no. 1981-07-28/30, 1981072850 16533 (1981). https://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=fr&la=F&cn=1981072830&table_name=loi

Alcock, S., Anderson, J., Bauer, H., Becker, M., Braczkowski, A., Frank, L., Funston, P., Heydinger, J., De Longh, H., Jansson, I., Kesch, K., Kokes, R., Kotze, R., Lichtenfeld, L., Lindsey, P., Midlane, N., Mills, G., Morgan, S., Patterson, B. D., ... Wesson, J. (2020, December 2). *Open letter from the African Lion Conservation Community to Minister Creecy urging an end to South Africa's captive lion breeding industry* [Letter]. https://www.hsi.org/wp-content/uploads/2020/12/Scientist-Captive-Lion-Breeding-letter-to-Minister-Creecy_Final_3.Dec_20.pdf

Allen, C. R. B., Brent, L. J. N., Motsentwa, T., Weiss, M. N., & Croft, D. P. (2020). Importance of old bulls: Leaders and followers in collective movements of all-male groups in African savannah elephants (*Loxodonta africana*). *Scientific Reports*, 10(1), 13996. <https://doi.org/10.1038/s41598-020-70682-y>

Allendorf, F. W., England, P. R., Luikart, G., Ritchie, P. A., & Ryman, N. (2008). Genetic effects of harvest on wild animal populations. *Trends in Ecology & Evolution*, 23(6), 327–337. <https://doi.org/10.1016/j.tree.2008.02.008>

Allendorf, F. W., & Hard, J. J. (2009). Human-induced evolution caused by unnatural selection through harvest of wild animals. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 106(Supplement 1), 9987–9994. <https://doi.org/10.1073/pnas.0901069106>

Amakulu Travel. (n.d.). Jagt & safrirejser. *Amakulu Travel*. Retrieved 13 April 2021, from <https://www.amakulutravel.dk/rejser-til-sa/jagtrejser/>

Andrén, H., Linnell, J. D. C., Liberg, O., Andersen, R., Danell, A., Karlsson, J., Odden, J., Moa, P. F., Ahlqvist, P., Kvam, T., Franzén, R., & Segerström, P. (2006). Survival rates and causes of mortality in Eurasian lynx (*Lynx lynx*) in multi-use landscapes. *Biological Conservation*, 131(1), 23–32. <https://doi.org/10.1016/j.biocon.2006.01.025>

ANSA. (2019, January 30). *Testa lupo imbalsamata, multa cacciatore—Piemonte*. Agenzia ANSA. http://www.ansa.it/piemonte/notizie/2019/01/30/testa-lupo-imbalsamata-multa-cacciatore_035e9eb1-7d31-49b8-8608-c217b19e9e81.html

Ansede, M. (2019, October 6). El mayor museo de caza del mundo: 420 especies tiroteadas por un solo hombre. *El País*. https://elpais.com/elpais/2019/10/01/ciencia/1569943119_737291.html

Arrêté du 21 décembre 2000 relatif à la procédure d'agrément des institutions scientifiques dans le cadre des échanges internationaux de spécimens d'espèces relevant de la convention sur le commerce international des espèces de faune et de flore menacées d'extinction (CITES), (2000). <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT00000403510/>

Arrêté du 30 juin 1998 fixant les modalités d'application de la convention sur le commerce international des espèces de faune et de flore sauvages menacées d'extinction et des règlements (CE) n° 338/97 du Conseil européen et (CE) n° 939/97 de la Commission européenne—Légifrance, (1998). <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/LEGITEXT000005626370/>

ASPAS. (2021, February 9). *La France va encore tuer des loups en 2021*. ASPAS : Association pour la Protection des Animaux Sauvages. <https://www.aspas-nature.org/actualites/la-france-va-encore-tuer-des-loups-en-2021/>

Awford, J. (2019, May 4). *All just a big game Sick boasts of 'world's most prolific' hunter who's slaughtered 1,300 elephants and 340 lions*. The Sun. <https://www.thesun.co.uk/news/9005797/big-game-hunter-tony-sanchez-arino-killed-elephants-lions/>

Baldacchino, J. (2018). Thierry Coste, le lobbyiste au tableau de chasse politique bien rempli. *France Inter, Politique*. <https://www.franceinter.fr/politique/thierry-coste-le-lobbyiste-au-tableau-de-chasse-politique-bien-rempli>

Balfour, D., Shaw, J., Banasiak, N., le Roex, N., Rusch, U., Emslie, R., Independent, WWF-SA, South African National Parks, & IUCN SCC African Rhino Specialist Group. (2019). *Concise Best Practice Guidelines for the Biological Management of African Rhino*. WWF-SA (p. 123). https://wwfafrica.awsassets.panda.org/downloads/wwf_rhino_managers_handbook.pdf?30262/rhino-%0Amanagers-handbook

- Balluch, M. (2020, November 11). Stellungnahme des Ökologischen Jagdverbandes zur geplanten Aufhebung des Gatterjagdverbots. *Martin Balluch*. <https://martinballuch.com/stellungnahme-des-oekologischen-jagdverbandes-zur-geplanten-aufhebung-des-gatterjagdverbots/>
- Balme, G. A., Batchelor, A., Britz, N. de W., Seymour, G., Grover, M., Hes, L., Macdonald, D. W., & Hunter, L. T. B. (2013). Reproductive success of female leopards *Panthera pardus*: The importance of top down processes. *Mammal Review*, 43(3), 221–237. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2907.2012.00219.x>
- Balme, G. A., & Hunter, L. T. B. (2013). Why leopards commit infanticide. *Animal Behaviour*, 86(4), 791–799. <https://doi.org/10.1016/j.anbehav.2013.07.019>
- Balme, G., Hunter, L., Goodman, P., Ferguson, H., Craigie, J., & Slotow, R. (2010). An adaptive management approach to trophy hunting of leopards (*Panthera pardus*): A case study from KwaZulu-Natal, South Africa. In *Biology and Conservation of Wild Felids* (W. Macdonald & A. Loveridge, pp. 341–352). Oxford University Press.
- Balme, G., Slotow, R., & Hunter, L. T. B. (2009). Impact of conservation interventions on the dynamics and persistence of a persecuted leopard (*Panthera pardus*) population. *Biological Conservation*, 142(11), 2681–2690. <https://doi.org/10.1016/j.biocon.2009.06.020>
- Barry, T., Gurarie, E., Cheraghi, F., Kojola, I., & Fagan, W. F. (2020). Does dispersal make the heart grow bolder? Avoidance of anthropogenic habitat elements across wolf life history. *Animal Behaviour*, 166, 219–231. <https://doi.org/10.1016/j.anbehav.2020.06.015>
- Basille, M., Herfindal, I., Santin Janin, H., Linnell, J. D. C., Odden, J., Andersen, R., Høgda, K. A., & Gaillard, J.-M. (2009). What shapes Eurasian lynx distribution in human dominated landscapes: Selecting prey or avoiding people? *Ecography*, 32(4), 683–691. <https://doi.org/10.1111/j.1600-0587.2009.05712.x>
- Basille, M., Moorther, B. V., Herfindal, I., Martin, J., Linnell, J. D. C., Odden, J., Andersen, R., & Gaillard, J.-M. (2013). Selecting Habitat to Survive: The Impact of Road Density on Survival in a Large Carnivore. *PLOS ONE*, 8(7), e65493. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0065493>
- Batavia, C., Nelson, M. P., Darimont, C. T., Paquet, P. C., Ripple, W. J., & Wallach, A. D. (2019). The elephant (head) in the room: A critical look at trophy hunting. *Conservation Letters*, 12(1), e12565. <https://doi.org/10.1111/conl.12565>
- Bauer, H., Packer, C., Funston, P. F., Henschel, P., & Nowell, K. (2016). *Panthera leo* (errata version published in 2017). *The IUCN Red List of Threatened Species 2016: E.T15951A115130419*. [Data set]. International Union for Conservation of Nature. <https://doi.org/10.2305/IUCN.UK.2016-3.RLTS.T15951A107265605.en>
- Bauer, Hans, Chapron, G., Nowell, K., Henschel, P., Funston, P., Hunter, L. T. B., Macdonald, D. W., & Packer, C. (2015). Lion (*Panthera leo*) populations are declining rapidly across Africa, except in intensively managed areas. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 112(48), 14894. <https://doi.org/10.1073/pnas.1500664112>
- Bauer, Hans, Nowell, K., Sillero Zubiri, C., & Macdonald, D. W. (2018). Lions in the modern arena of CITES. *Conservation Letters*, 11(5), e12444.
- BBC News. (2012a, April 14). *Indignación en España por el rey que caza elefantes en plena crisis*. BBC News Mundo. https://www.bbc.com/mundo/ultimas_noticias/2012/04/120414_ultnot_espana_rey_juan_carlos_caza_elefantes_jg
- BBC News. (2012b, July 22). Spanish WWF sacks King Juan Carlos over elephant hunt. *BBC News*. <https://www.bbc.com/news/world-europe-18942736>
- Bellemain, E., Swenson, J. E., & Taberlet, P. (2006). Mating Strategies in Relation to Sexually Selected Infanticide in a Non Social Carnivore: The Brown Bear. *Ethology*, 112(3), 238–246. <https://doi.org/10.1111/j.1439-0310.2006.01152.x>
- Bercovitch, F. B., & Berry, P. S. M. (2015). The composition and function of all-male herds of Thornicroft's giraffe, *Giraffa camelopardalis thornicrofti*, in Zambia. *African Journal of Ecology*, 53(2), 167–174. <https://doi.org/10.1111/aje.12169>
- Berger, J. (1995). Predation, sensitivity, and sex: Why female black rhinoceroses outlive males. *Behavioral Ecology*, 6(1), 57–64. <https://doi.org/10.1093/beheco/6.1.57>
- Berger, J., Stacey, P. B., Bellis, L., & Johnson, M. P. (2001). A mammalian predator–prey imbalance: Grizzly bear and wolf extinction affect avian neotropical migrants. *Ecological Applications*, 11(4), 947–960. [https://doi.org/10.1890/1051-0761\(2001\)011\[0947:AMPPIG\]2.o.CO;2](https://doi.org/10.1890/1051-0761(2001)011[0947:AMPPIG]2.o.CO;2)
- Berry, P. S. M., & Bercovitch, F. B. (2015). Leadership of herd progressions in the Thornicroft's giraffe of Zambia. *African Journal of Ecology*, 53(2), 175–182. <https://doi.org/10.1111/aje.12173>
- Bertram, B. C. R. (1975). Social factors influencing reproduction in wild lions. *Journal of Zoology*, 177(4), 463–482. <https://doi.org/10.1111/j.1469-7998.1975.tb02246.x>

- Beschta, R. L., & Ripple, W. J. (2008). Wolves, trophic cascades, and rivers in the Olympic National Park, USA. *Ecohydrology*, 1(2), 118–130.
- BFN. (n.d.). *Hunted species protected according to Annex A to Council Regulation (EC) No. 338/97 and Appendix II of (CITES) or listed in Annex B of Reg.(EC) No. 338/97 and simultaneously in Annex XIII of Reg.(EC) No. 865/2006*. BFN Federal Agency for Nature Conservation. Retrieved 14 April 2021, from <https://www.bfn.de/en/activities/cites/special-information-about-species/import-of-hunting-trophies/eu-regulation-species/details-nicht-im-menue/annex-a-to-regulation-ec-no-33897-and-appendix-ii.html>
- Bischof, R., Bonenfant, C., Rivrud, I. M., Zedrosser, A., Friebe, A., Coulson, T., Mysterud, A., & Swenson, J. E. (2018). Regulated hunting reshapes the life history of brown bears. *Nature Ecology & Evolution*, 2(1), 116–123. <https://doi.org/10.1038/s41559-017-0400-7>
- Bischof, R., Swenson, J. E., Yoccoz, N. G., Mysterud, A., & Gimenez, O. (2009). The magnitude and selectivity of natural and multiple anthropogenic mortality causes in hunted brown bears. *Journal of Animal Ecology*, 78(3), 656–665. <https://doi-org.lama.univ-amu.fr/10.1111/j.1365-2656.2009.01524.x>
- Blanc, J. (2008). *Loxodonta africana*. *The IUCN Red List of Threatened Species 2008*: E.T12392A3339343. <https://doi.org/http://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2008.RLTS.T12392A3339343.en>
- Bloch, S. (2018a). Two SA hunting organisations expelled over canned lion hunts. *IOL*. <https://www.iol.co.za/ios/news/two-sa-hunting-organisations-expelled-over-canned-lion-hunts-14878048>
- Bloch, S. (2018b, May 11). *SA hunters expelled over canned lion hunting*. TimesLIVE. <https://www.timeslive.co.za/news/south-africa/2018-05-11-sa-hunters-expelled-over-canned-lion-hunting/>
- Blood Lions, & HSI Africa. (2020, December 1). https://www.hsi.org/wp-content/uploads/2020/12/Tourism-Captive-Breeding-Letter-Final_3-Dec-20.pdf
- Boitani, L., Phillips, M., & Jhala, Y. (2018). *Canis lupus* (errata version published in 2020). *The IUCN Red List of Threatened Species 2018*: E.T3746A163508960. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2018-2.RLTS.T3746A163508960.en>
- Bonnefous, B. (2018). Thierry Coste, le lobbyiste qui a chassé Nicolas Hulot. *Le Monde, Politique*. https://www.lemonde.fr/politique/article/2018/08/29/thierry-coste-le-lobbyiste-qui-a-chasse-l-ecologiste_5347437_823448.html
- Borg, B. L., Brainerd, S. M., Meier, T. J., & Prugh, L. R. (2015). Impacts of breeder loss on social structure, reproduction and population growth in a social canid. *Journal of Animal Ecology*, 84(1), 177–187. <https://doi-org.lama.univ-amu.fr/10.1111/1365-2656.12256>
- Børge Hinsch Fonden. (n.d.). *Jagt og Trofæjagt*. Børge Hinsch Fonden. Retrieved 13 April 2021, from <http://www.bhfnaturkole.dk/jagt-og-trofaejagt.aspx>
- Born Free. (2018). *Cash before Conservation: An Overview of the Breeding of Lions for Hunting and Bone Trade* (p. 32). https://www.bornfree.org.uk/storage/media/content/files/Publications/Born_Free_Lion_Breeding_Report.pdf
- Bosselmann, K., Burdon, P., Taylor, P., Stewart, N., Kotzé, L., & Waikavee, T. (2019, September 27). *Compatibility of Trophy Hunting as a Form of Sustainable Use with IUCN's Objectives*. IUCN. <https://www.iucn.org/news/world-commission-environmental-law/201909/compatibility-trophy-hunting-a-form-sustainable-use-iucns-objectives>
- Bouquelle, F., & Lavrysen, L. (2020). EU Action Plan against Wildlife Trafficking: Recent Belgian criminal cases. *JOURNAL FOR EUROPEAN ENVIRONMENTAL & PLANNING LAW*, 17(2), 161–188. <https://doi.org/10.1163/18760104-01702004>
- Brashares, J. S., Prugh, P. R., Stoner, C. J., & Epps, C. W. (2010). Chapter 13. Ecological and Conservation Implications of Mesopredator Release. In *Trophic Cascades: Predators, Prey, and the Changing Dynamics of Nature* (pp. 221–240). Island Press.
- Breitenmoser, U., Breitenmoser-Würsten, C., Lanz, T., von Arx, M., Antonevich, A., Bao, W. & Avgan, B. 2015. *Lynx lynx* (errata version published in 2017). *The IUCN Red List of Threatened Species 2015*: e.T12519A121707666. Downloaded on 29 March 2021.
- Brown, F. (2020, February 6). *Europe's largest trophy hunting fair is offering cheap deals on 'easy' killings*. Metro. <https://metro.co.uk/2020/02/06/inside-europes-largest-trophy-hunting-fair-offering-cheap-deals-easy-animal-killing-trips-12187401/>
- Browne-Núñez, C., Treves, A., MacFarland, D., Voyles, Z. & Turng, C. (2014). Tolerance of wolves in Wisconsin: A mixed-methods examination of policy effects on attitudes and behavioral inclinations. *Biological Conservation*, 189, 59–71 .
- Bryan, H. M., Smits, J. E. G., Koren, L., Paquet, P. C., Wynne Edwards, K. E., & Musiani, M. (2015). Heavily hunted wolves have higher stress and reproductive steroids than wolves with lower hunting pressure. *Functional Ecology*, 29(3), 347–356. <https://doi-org.lama.univ-amu.fr/10.1111/1365-2435.12354>

Bundesministerium für Umwelt, Naturschutz, Bau und Reaktorsicherheit. (2017). *Hintergrundpapier zum Thema Trophäenjagd Anlässlich der Übergabe einer Petition gegen den Import von Jagdtrophäen durch Staatssekretär Flasbarth*. https://www.bmu.de/fileadmin/Daten_BMU/Download_PDF/Artenschutz/hintergrundpapier_jagdtrophaeen_bf.pdf

Bundesnaturschutzgesetz, § Kapitel 10 - Bußgeld- und Strafvorschriften (§§ 69 - 73) (2020). <https://dejure.org/gesetze/BNatSchG/69.html>
Verordnung zum Schutz wild lebender Tier- und Pflanzenarten, Bundesartenschutzverordnung—BArtSchV, (2005). https://www.gesetze-im-internet.de/bartschv_2005/BJNR025810005.html

Burgess, M. G., Costello, C., Fredston-Hermann, A., Pinsky, M. L., Gaines, S. D., Tilman, D., & Polasky, S. (2017). Range contraction enables harvesting to extinction. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, 114(15), 3945–3950. <https://doi.org/10.1073/pnas.1607551114>

Butterworth, A. (Ed.). (2018). *Animal welfare in a changing world*. CABI. <https://doi.org/10.1079/9781786392459.0000>

Caccia Village. (n.d.). *Homepage*. Retrieved 2 April 2021, from <https://www.cacciavillage.it/>

Cain, B., Wandera, A. B., Shawcross, S. G., Edwin Harris, W., Stevens-Wood, B., Kemp, S. J., Okita-Ouma, B., & Watts, P. C. (2014). Sex-biased inbreeding effects on reproductive success and home range size of the critically endangered black rhinoceros. *Conservation Biology: The Journal of the Society for Conservation Biology*, 28(2), 594–603. <https://doi.org/10.1111/cobi.12175>

CapetoCairosafari.com. (n.d.). *Leopard Hunting*. CapetoCairosafari.Com. Retrieved 1 April 2021, from <https://www.huntinafrica.com/leopard-hunting>

Caro, T. M., Young, C. R., Cauldwell, A. E., & Brown, D. D. E. (2009). Animal breeding systems and big game hunting: Models and application. *Biological Conservation*, 142(4), 909–929. <https://doi.org/10.1016/j.biocon.2008.12.018>

Carricondo-Sanchez, D., Zimmermann, B., Wabakken, P., Eriksen, A., Milleret, C., Ordiz, A., Sanz-Pérez, A., & Wikenros, C. (2020). Wolves at the door? Factors influencing the individual behavior of wolves in relation to anthropogenic features. *Biological Conservation*, 244, 108514. <https://doi.org/10.1016/j.biocon.2020.108514>

Chapron, G., & López-Bao, J. V. (2019). Trophy hunting: Role of consequentialism. *Science*, 366(6464), 432–432. <https://doi.org/10.1126/science.aaz4951>

Chiyo, P. I., Archie, E. A., Hollister-Smith, J. A., Lee, P. C., Poole, J. H., Moss, C. J., & Alberts, S. C. (2011). Association patterns of African elephants in all-male groups: The role of age and genetic relatedness. *Animal Behaviour*, 81(6), 1093–1099. <https://doi.org/10.1016/j.anbehav.2011.02.013>

CIC. (n.d.). CIC - Conservation through the sustainable use of wildlife. Retrieved 26 March 2021, from <http://cic-wildlife.be/>

CIC. (2020, September 9). Debunking the Myths: Canned lion hunting is the same as any other type of 'trophy hunting'. *International Council for Game and Wildlife Conservation*. <http://www.cic-wildlife.org/2020/09/09/debunking-the-myths-canned-lion-hunting-is-the-same-as-any-other-type-of-trophy-hunting-09-septmeber-2020/>

CIC, & DSC. (2020, November 16). *Release Joint Statement on Captive Bred Lion Shooting*. CIC - Conservation through the Sustainable Use of Wildlife. <http://www.cic-wildlife.org/2020/11/16/cic-and-dsc-release-joint-statement-on-captive-bred-lion-shooting-16-november-2020/>

CITES. (n.d.). *How CITES works*. Retrieved 6 May 2021, from <https://cites.org/eng/disc/how.php>

CITES. (2019). *New report highlights continued threat to African elephants from poaching | CITES*. CITES. https://cites.org/eng/news/new-report-highlights-continued-threat-to-african-elephants-from-poaching_10052019

CITES, UNEP, & WCMC. (2013). *A guide to using the CITES Trade Database*. https://trade.cites.org/cites_trade_guidelines/en-CITES_Trade_Database_Guide.pdf

Coghlan, S., & Cardilini, A. P. A. (2020). Compassionate conservation deserves a morally serious rather than dismissive response—Reply to Callen et al. 2020. *Biological Conservation*, 242, 108434. <https://doi.org/10.1016/j.biocon.2020.108434>

Colino-Rabanal, V. J., Lizana, M., & Peris, S. J. (2011). Factors influencing wolf *Canis lupus* roadkills in Northwest Spain. *European Journal of Wildlife Research*, 57(3), 399–409. <https://doi.org/10.1007/s10344-010-0446-1>

Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats, 10 (1979). <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680078aff>

Council of Europe. (2007). *Questions and Answers N°9 The Bern Convention (Convention on the conservation of European wildlife and natural habitats, Bern, 1979)* (p. 39). <https://www.cbd.int/doc/external/cop-09/bern-02-en.pdf>

Council Regulation (EC) No 338/97 of 9 December 1996 on the protection of species of wild fauna and flora by regulating trade therein, Pub. L. No. 31997Ro338, 061 OJ L (1997). <http://data.europa.eu/eli/reg/1997/338/oj/eng>

Coverdale, T. C., Kartzinel, T. R., Grabowski, K. L., Shriver, R. K., Hassan, A. A., Goheen, J. R., Palmer, T. M., & Pringle, R. M. (2016). Elephants in the understory: Opposing direct and indirect effects of consumption and ecosystem engineering by megaherbivores. *Ecology*, 97(11), 3219–3230.

Creel, S. & Rotella, J. J. Meta-analysis of relationships between human offtake, total mortality and population dynamics of gray wolves (*Canis lupus*). *PLoS One* 5, (2010).

Creel, S., M'soka, J., Dröge, E., Rosenblatt, E., Becker, M. S., Matandiko, W., & Simpamba, T. (2016). Assessing the sustainability of African lion trophy hunting, with recommendations for policy. *Ecological Applications*, 26(7), 2347–2357.

Croes, B. M., Funston, P. J., Rasmussen, G., Buij, R., Saleh, A., Tumenta, P. N., & de Iongh, H. H. (2011). The impact of trophy hunting on lions (*Panthera leo*) and other large carnivores in the Bénoué Complex, northern Cameroon. *Biological Conservation*, 144(12), 3064–3072. <https://doi.org/10.1016/j.biocon.2011.09.013>

Darimont, C. T., Codding, B. F., & Hawkes, K. (2017). Why men trophy hunt. *Biology Letters*, 13(3), 20160909. <https://doi.org/10.1098/rsbl.2016.0909>

Davies, N., & Holmes, O. (2016). Revealed: How senior Laos officials cut deals with animal traffickers. *The Guardian*. <http://www.theguardian.com/environment/2016/sep/27/revealed-how-senior-laos-officials-cut-deals-with-animal-traffickers>

DBBW. (n.d.). *Wolfsterritorien in Deutschland*. DBBW. Retrieved 13 April 2021, from <https://www.dbb-wolf.de/Wolfsvorkommen/territorien/status-und-reproduktion?Bundesland=&Jahr=2019>

DBBW. (2021). *Wolves found dead- Statistics on causes of death*. <https://www.dbb-wolf.de/wolf-occurrence/dead-wolf-finds/statistics-on-causes-of-death>

Decreto del presidente della Repubblica 8 settembre 1997, n. 357 Regolamento recante attuazione della direttiva 92/43/CEE relativa alla conservazione degli habitat naturali e seminaturali, nonché della flora e della fauna selvatiche, (1997). <https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:decreto.del.presidente.della.repubblica:1997-09-08;357!vig=2019-09-05>

Delaporte, L. (2018). De l'extrême droite à Macron... la danse du ventre devant les chasseurs. *Mediapart*. <https://www.mediapart.fr/journal/france/310818/de-l-extreme-droite-macron-la-danse-du-ventre-devant-les-chasseurs>

Di Minin, E., Fraser, I., Slotow, R., & MacMillan, D. C. (2013). Understanding heterogeneous preference of tourists for big game species: Implications for conservation and management: Tourists' preference and big game. *Animal Conservation*, 16(3), 249–258. <https://doi.org/10.1111/j.1469-1795.2012.00595.x>

Di Minin, Enrico, Clements, H. S., Correia, R. A., Cortés-Capano, G., Fink, C., Haukka, A., Hausmann, A., Kulkarni, R., & Bradshaw, C. J. A. (2021). Consequences of recreational hunting for biodiversity conservation and livelihoods. *One Earth*, 4(2), 238–253. <https://doi.org/10.1016/j.oneear.2021.01.014>

Díaz, C. L. (2010). The Bern Convention: 30 Years of Nature Conservation in Europe. *Review of European Community & International Environmental Law*, 19(2), 185–196. <https://doi-org.lama.univ-amu.fr/10.1111/j.1467-9388.2010.00676.x>

Die Bundesregierung. (2020, März). *Nachwuchs für den Luchs in Deutschland*. Bundesregierung. <https://www.bundesregierung.de/breg-de/aktuelles/mehr-luchse-in-deutschland-1726974>

Disciplina dei reati relativi all'applicazione in Italia della convenzione sul commercio internazionale delle specie animali e vegetali in via di estinzione, firmata a Washington il 3 marzo 1973, di cui alla legge 19 dicembre 1975, n. 874, e del regolamento (CEE) n. 3626/82, e successive modificazioni, nonché norme per la commercializzazione e la detenzione di esemplari vivi di mammiferi e rettili che possono costituire pericolo per la salute e l'incolumità pubblica., (1992). <https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:legge:1992-02-07;150!vig=2015-05-28>

Ditchkoff, S., Welch, E., Lochmiller, R. L., Masters, R. E., Starry, W. R., Dinkines, & Lincoln, R. (1998). Wounding Rates of White-tailed Deer with Traditional Archery Equipment. *Proceedings of the Annual Conference of the Southeast Association of Fish and Wildlife Agencies* 52, 244–248.

DJV. (n.d.). *Infografiken*. Deutscher Jagdverband. Retrieved 14 April 2021, from <https://www.jagdverband.de/downloads/infografiken>

DJV. (2020). *Jagdscheininhaber in der Bundesrepublik Deutschland*. https://www.jagdverband.de/sites/default/files/2020-02/2020-02-Infografik_Jagdscheininhaber_Deutschland_2019.jpg

DJV, & CIC. (2021). *Positionspapier des Internationalen Rates zur Erhaltung des Wildes und der Jagd (CIC), Deutsche Delegation, und des Deutschen Jagdverbandes (DJV) zur Auslandsjagd (2021)*. <https://www.jagdverband.de/sites/default/files/DJV-CIC%20Position%20zu%20Jagen%20im%20Ausland%202000.pdf>

El País. (2019, March 3). La Guardia Civil desarticula una red de comercio ilegal de animales disecados | Blog Mundo animal | EL PAÍS. *El País*. https://elpais.com/elpais/2019/03/03/mundo_animal/1551610335_996304.html

EMS Foundation, & Ban Animal Trading. (2018). *The extinction business: South Africa's 'Lion' Bone Trade* (p. 122). <https://emsfoundation.org.za/wp-content/uploads/THE-EXTINCTION-BUSINESS-South-Africas-lion-bone-trade.pdf>

Emslie, R. (2020a). *Diceros bicornis The IUCN Red List of Threatened Species 2020: E.T6557A152728945* [Data set]. International Union for Conservation of Nature. <https://doi.org/10.2305/IUCN.UK.2020-1.RLTS.T6557A152728945.en>

Emslie, R. (2020b). *Diceros bicornis. The IUCN Red List of Threatened Species—Supplemental*. <https://www.iucnredlist.org/species/pdf/152728945/attachment>

Environmental Investigation Agency. (2017). *The Lion's Share: South Africa's trade exacerbates demand for tiger parts and derivatives* (p. 11). <https://eia-international.org/wp-content/uploads/The-Lions-Share-FINAL-1.pdf>

Estes, J. A., Terborgh, J., Brashares, J. S., Power, M. E., Berger, J., Bond, W. J., Carpenter, S. R., Essington, T. E., Holt, R. D., Jackson, J. B. C., Marquis, R. J., Oksanen, L., Oksanen, T., Paine, R. T., Pickett, E. K., Ripple, W. J., Sandin, S. A., Scheffer, M., Schoener, T. W., ... Wardle, D. A. (2011). Trophic Downgrading of Planet Earth. *Science*, 333(6040), 301. <https://doi.org/10.1126/science.1205106>

Eurispes. (2016). *28° Rapporto Italia* (Minerva Edizioni). <https://eurispes.eu/wp-content/uploads/2016/10/eurispes-rapporto-italia-2016.pdf>

EuropaPress. (2017, March 3). *El Seprona detiene 59 personas por tráfico de especies en la operación 'Thunderbird' de INTERPOL en 42 países*. EuropaPress; Europa Press. <https://www.europapress.es/sociedad/medio-ambiente-00647/noticia-seprona-detiene-59-personas-trafico-especies-operacion-thunderbird-interpol-42-paises-20170303105619.html>

European Commission. (n.d.-a). *Scientific Review Group*. Retrieved 8 May 2021, from https://ec.europa.eu/environment/cites/srg_en.htm

European Commission. (n.d.-b). *The Differences between EU and CITES Provisions in a Nutshell*. https://ec.europa.eu/environment/cites/pdf/differences_b_eu_and_cites.pdf

European Commission. (n.d.-c). *The European Union and Trade in Wild Fauna and Flora*. Retrieved 6 May 2021, from https://ec.europa.eu/environment/cites/legislation_en.htm

European Commission. (2011, January 27). *Commission urges Sweden to respect nature legislation in protecting endangered wolves* [Text]. European Commission - European Commission. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_11_95

Evans, K. E., & Harris, S. (2008). Adolescence in male African elephants, *Loxodonta africana*, and the importance of sociality. *Animal Behaviour*, 76(3), 779–787. <https://doi.org/10.1016/j.anbehav.2008.03.019>

Everatt, K. T., Kokes, R., & Lopez Pereira, C. (2019). Evidence of a further emerging threat to lion conservation; targeted poaching for body parts. *Biodiversity and Conservation*, 28(14), 4099–4114. <https://doi.org/10.1007/s10531-019-01866-w>

FACE. (n.d.). *Hunting in Denmark* (p. 8). Retrieved 13 April 2021, from https://face.eu/sites/default/files/denmark_en_2.pdf

Fernholz, T. (2016, June 30). *A safari company suspended for wildlife abuse is back in action, with the Tanzanian government's support*. QuartzAfrica. <https://qz.com/africa/707120/whats-going-on-in-tanzania/>

Ferreira, S. M., Greaver, C., Nhleko, Z., & Simms, C. (2018). Realization of poaching effects on rhinoceroses in Kruger National Park, South Africa. *African Journal of Wildlife Research*, 48(1). <https://doi.org/10.3957/056.048.013001>

Ferreira, S. M., le Roex, N., & Greaver, C. (2019). Species-specific drought impacts on black and white rhinoceroses. *PLoS One*, 14(1), e0209678. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0209678>

FERUS. (n.d.). *Elevage et chasse*. FERUS. Retrieved 10 May 2021, from <https://www.ferus.fr/lynx/le-lynx-elevage-chasse>

FIDC. (2016, January 27). *La caccia aiuta le popolazioni e la fauna selvatica in Africa*. https://www.federaccaccia.org/news_show.php?idn=4454

Fobar, R. (2019, May 8). *More than 100 neglected lions found in a South African breeding facility*. National Geographic. <https://www.nationalgeographic.com/animals/article/sick-neglected-lions-found-at-captive-breeding-facility-in-south-africa>

France 24 - The Observers. (2020, September 25). *New video of a deer being hunted by hounds in France sparks outrage online*. France 24 - The Observers. <https://observers.france24.com/en/20200925-new-video-deer-being-hunted-hounds-france-sparks-outrage-online>

Frank, S. C., Ordiz, A., Gosselin, J., Hertel, A., Kindberg, J., Leclerc, M., Pelletier, F., Steyaert, S. M. J. G., Støen, O.-G., Walle, J. V. de, Zedrosser, A., & Swenson, J. E. (2017). Indirect effects of bear hunting: A review from Scandinavia. *Ursus*, 28(2), 150–164. <https://doi.org/10.2192/URSU-D-16-00028.1>

Frank, S. C., Pelletier, F., Kopatz, A., Bourret, A., Garant, D., Swenson, J. E., Eiken, H. G., Hagen, S. B., & Zedrosser, A. (2020). Harvest is associated with the disruption of social and fine scale genetic structure among matriline of a solitary large carnivore. *Evolutionary Applications*, 1–13. <https://doi.org/10.1111/eva.13178>

Freeman, M. M. R., & Wenzel, G. W. (2006). The nature and significance of polar bear conservation hunting. *Arctic*, 56, 21–30.

Game Fair Italia. (n.d.). *Homepage*. Retrieved 2 April 2021, from <https://www.gamefairitalia.it/>

Ghasemi, B. (2021). Trophy hunting and conservation: Do the major ethical theories converge in opposition to trophy hunting? *People and Nature*, 3(1), 77–87. <https://doi.org/10.1002/pan3.10160>

Główny Urząd Statystyczny. (2020, November 30). *Rocznik Statystyczny Leśnictwa 2020*. stat.gov.pl. <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/roczniki-statystyczne/roczniki-statystyczne/rocznik-statystyczny-lesnictwa-2020,13,3.html>

Gobush, K. S., Edwards, C. T. T., Balfour, D., Wittemyer, G., Maisels, F., & Taylor, F. D. (2021). *Loxodonta africana*. *The IUCN Red List of Threatened Species 2021: E.T181008073A181022663*. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2021-1.RLTS.T181008073A181022663.en>

Gobush, K. S., Mutayoba, B. M., & Wasser, S. K. (2008). Long-Term Impacts of Poaching on Relatedness, Stress Physiology, and Reproductive Output of Adult Female African Elephants. *Conservation Biology*, 22(6), 1590–1599. JSTOR.

Goldenberg, S. Z., Douglas-Hamilton, I., & Wittemyer, G. (2016). Vertical Transmission of Social Roles Drives Resilience to Poaching in Elephant Networks. *Current Biology*, 26(1), 75–79. <https://doi.org/10.1016/j.cub.2015.11.005>

Gonçalves, E. (2020). *Trophy Hunters Exposed: Inside the big game industry*. Independently published.

Gosling, L. M., Muntifering, J., Kolberg, H., Uiseb, K., & King, S. R. B. (2019). *Equus zebra ssp. Hartmannae*. *The IUCN Red List of Threatened Species 2019: E.T7958A45171819*. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2019-1.RLTS.T7958A45171819.en>

Gosselin, J., Leclerc, M., Zedrosser, A., Steyaert, S. M. J. G., Swenson, J. E., & Pelletier, F. (2017). Hunting promotes sexual conflict in brown bears. *Journal of Animal Ecology*, 86(1), 35–42. <https://doi.org/10.1111/1365-2656.12576>

Gosselin, J., Zedrosser, A., Swenson, J. E., & Pelletier, F. (2015). The relative importance of direct and indirect effects of hunting mortality on the population dynamics of brown bears. *Proceedings. Biological Sciences*, 282(1798), 20141840. <https://doi.org/10.1098/rspb.2014.1840>

Govender, N. (2005). *The effect of habitat alteration by elephants on invertebrate diversity in two small reserves in South Africa*. [Thesis, University of KwaZulu-Natal]. <https://researchspace.ukzn.ac.za/handle/10413/5510>

Graham Sales Safaris. (n.d.). *Book a Leopard hunting Safari with Graham Sales Safaris*. Graham Sales Safaris. Retrieved 1 April 2021, from <https://www.grahamsalessafaris.com/leopard-hunting-africa/>

Grant, T.-L. (2012). *Leopard population density, home range size and movement patterns in a mixed landuse area of the Mangwe District of Zimbabwe* [MSc Thesis]. Rhodes University.

Green, J., Jakins, C., Asfaw, E., Bruschi, N., Parker, A., de Waal, L., & D’Cruze, N. (2020). African Lions and Zoonotic Diseases: Implications for Commercial Lion Farms in South Africa. *Animals*, 10(9). <https://doi.org/10.3390/ani10091692>

Groom, R. J., Funston, P. J., & Mandisodza, R. (2014). Surveys of lions *Panthera leo* in protected areas in Zimbabwe yield disturbing results: What is driving the population collapse? *Oryx*, 48(3), 385–393. <https://doi.org/10.1017/S0030605312001457>

Grundgesetz, § II. Der Bund und die Länder (Art. 20 - 37) (2002). <https://dejure.org/gesetze/GG/20a.html>

Guérin, M. (2010). Européens et prédateurs exotiques en Indochine, le cas du tigre. In *Repenser le sauvage grâce au retour du loup. Les sciences humaines interpellées* (pp. 211–224). Pôle rural MRSH-Caen. <https://hal.archives-ouvertes.fr/hal-00492359>

Haber, G. C. (1996). Biological, Conservation, and Ethical Implications of Exploiting and Controlling Wolves. *Conservation Biology*, 10(4), 1068–1081.

Harvey, R. G. (2020). Towards a cost-benefit analysis of South Africa’s captive predator breeding industry. *Global Ecology and Conservation*, 23, e01157. <https://doi.org/10.1016/j.gecco.2020.e01157>

- Hit Show. (n.d.). *Homepage*. Retrieved 2 April 2021, from <https://www.hit-show.com/index.php?lang=it>
- Hogberg, J., Treves, A., Shaw, B. & Naughton-Treves, L. (2016). Changes in attitudes toward wolves before and after an inaugural public hunting and trapping season: Early evidence from Wisconsin's Wolf range. *Environmental Conservation*, 43, 45–55.
- Hollister-Smith, J. A., Poole, J. H., Archie, E. A., Vance, E. A., Georgiadis, N. J., Moss, C. J., & Alberts, S. C. (2007). Age, musth and paternity success in wild male African elephants, *Loxodonta africana*. *Animal Behaviour*, 74(2), 287–296. <https://doi.org/10.1016/j.anbehav.2006.12.008>
- HSI Africa. (2021, March 5). *SA's latest wildlife management plan is positive progress for lions and welfare, says Humane Society International*. HSI Europe. <https://www.hsi.org/news-media/south-africas-latest-wildlife-management-plan-is-positive-progress-for-lions-and-welfare-says-hsi/>
- HSI Africa. (2020, December 4). *Pressure mounts on SA government to ban captive lion breeding*. <https://www.hsi.org/news-media/pressure-mounts-on-sa-government-to-ban-captive-lion-breeding/>
- HSI/Europe. (2020). *Public Attitudes Towards Trophy Hunting in Belgium*. <https://www.hsi.org/wp-content/uploads/2021/05/Public-opinion-on-Trophy-Hunting--Belgium.pdf>
- HSI/Europe. (2021). *Public Attitudes Towards Trophy Hunting*. <https://www.hsi.org/wp-content/uploads/2021/05/2021-eu-trophy-hunting-poll.pdf>
- HSI in Germany. (2021). *Public Attitudes Towards Trophy Hunting*. https://www.hsi-europe.org/wp-content/uploads/2021/04/Poll-results-Germany_March-2021-_HSI-EU-_Version-2.pdf
- HSUS. (2019, January 18). *Undercover investigation exposes illegal wildlife items, including elephant skin furniture, hippo skull table and stingray belts, for sale at Safari Club International's 2019 convention*. <https://www.humanesociety.org/news/undercover-investigation-exposes-illegal-wildlife-items-including-elephant-skin-furniture>
- HSUS. (2020, February 12). *An undercover investigation at the Safari Club International convention reveals the sale of illegal wildlife products, captive-bred lion hunts and displays of thousands of products made from giraffes, elephants, stingrays, kangaroos and more*. <https://www.humanesociety.org/news/undercover-investigation-safari-club-international-convention-reveals-sale-illegal-wildlife>
- HSUS, & HSI. (2020). *Glorification of killing wild animals on display at Safari Club International Convention*. <https://blog.humanesociety.org/wp-content/uploads/2020/02/SCI-2020-Investigation-Report.pdf>
- Huber, D. (2018). *Ursus arctos (errata version published in 2019)*. *The IUCN Red List of Threatened Species 2018: E.T41688A144339998*.
- Huber, Đ., Frković, A., Gužvica, G., & Gomerčić, T. (2002). Causes of wolf mortality in Croatia in the period 1986–2001. *Vet Arh*, 72(3), 131–139.
- Hunt Forever. (2018, February 2). *Dangerous Game, Within SCI: SCI Adopts Policy On Captive Bred Lions*. <http://www.cic-wildlife.org/fr/2018/02/05/sci-adopts-policy-on-captive-bred-lions-05-february-2018/>
- Hussain, S. (2010). Sports-hunting, Fairness and Colonial Identity. *Conservation and Society*, 8(2), 112–126. JSTOR.
- Hübschle, A. (2016). *A game of horns: transnational flows of rhino horn (Doctoral dissertation, University of Cologne Cologne)*.
- INPN. (n.d.-a). *Canis lupus Linnaeus, 1758—Loup gris, Loup*. Inventaire National du Patrimoine Naturel. Retrieved 10 May 2021, from https://inpn.mnhn.fr/espece/cd_nom/60577
- INPN. (n.d.-b). *Lynx lynx (Linnaeus, 1758)—Lynx boréal*. Inventaire National du Patrimoine Naturel. Retrieved 10 May 2021, from https://inpn.mnhn.fr/espece/cd_nom/60612
- INPN. (n.d.-c). *Ursus arctos Linnaeus, 1758—Ours brun, Ours*. Inventaire National du Patrimoine Naturel. Retrieved 10 May 2021, from https://inpn.mnhn.fr/espece/cd_nom/60826
- Instrumento de Adhesión de España al Convenio sobre el Comercio Internacional de Especies Amenazadas de Fauna y Flora Silvestres, hecho en Washington el 3 de marzo de 1973, BOE-A-1986-20403 § BOE núm. 181, de 30 de julio de 1986 (1986). <https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-1986-20403>
- IPBES. (2019). *Global assessment report on biodiversity and ecosystem services of the Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services* (E. S. Brondizio, J. Settele, S. Díaz, and H. T. Ngo (editors)). IPBES secretariat. <http://ipbes.net/global-assessment>
- IUCN. (n.d.). *IUCN Members*. IUCN. Retrieved 14 April 2021, from <https://www.iucn.org/about/members/iucn-members>

- IUCN. (2016). *Informing decision on trophy hunting* (p. 23) [Briefing paper]. https://www.iucn.org/sites/dev/files/iucn_sept_briefing_paper_-_informingdecisionstrophyhunting.pdf
- IUCN Cat Specialist Group. (n.d.). *Eurasian lynx*. Retrieved 21 April 2021, from <http://www.catsg.org/index.php?id=99&L=0%3Fid%3D192%3Fid%3D49%3Fid%3D31%3Fid%3D>
- IUCN SSC Antelope Specialist Group. (2016a). *Addax nasomaculatus*. *The IUCN Red List of Threatened Species 2016: E.T512A50180603*. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2016-2.RLTS.T512A50180603.en>.
- IUCN SSC Antelope Specialist Group. (2016b). *Nanger dama*. *The IUCN Red List of Threatened Species 2016: E.T8968A50186128*. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2016-2.RLTS.T8968A50186128.en>.
- IUCN SSC Cat Specialist Group. (2018). *Guidelines for the Conservation of Lions in Africa. Version 1.0* (p. 147). https://www.cms.int/sites/default/files/publication/GCLA%20%20181220%20%28E%29_o.pdf
- IUCN World Conservation Congress Marseille. (2020, September 1). 072—*Combating the illegal trade in lion body parts and derivatives*. IUCN World Conservation Congress 2020. <https://www.iucncongress2020.org/motion/072>
- Jacobson, A. P., Gerngross, P., Lemeris Jr., J. R., Schoonover, R. F., Anco, C., Breitenmoser-Würsten, C., Durant, S. M., Farhadinia, M. S., Henschel, P., Kamler, J. F., Laguardia, A., Rostro-García, S., Stein, A. B., & Dollar, L. (2016). Leopard (*Panthera pardus*) status, distribution, and the research efforts across its range. *PeerJ*, 4, e1974. <https://doi.org/10.7717/peerj.1974>
- Jagd & Hund. (n.d.). *10 Reasons for Exhibiting...* JAGD & HUND | Messe Dortmund. Retrieved 10 May 2021, from <https://www.jagd-und-hund.de/en/for-exhibitors/10-reasons-for-exhibiting/>
- Jagd & Hund. (2020, June 2). *JAGD & HUND consolidates its position as leading trade fair in Europe*. JAGD & HUND | Messe Dortmund. https://www.jagd-und-hund.de/en/press-media/press-releases/news/jagd-hund-consolidates-its-position-as-leading-trade-fair-in-europe/?tx_news_pi1%5Bcontroller%5D=News&tx_news_pi1%5Baction%5D=detail&cHash=482doa82ab935aef9310beb64c73aa35
- JagdFakten.at. (2019, August 23). *Wichtigste Fragen zu Jagd & Jäger in Österreich*. Jagdfakten.at. <https://www.jagdfakten.at/wichtigste-fragen-zu-jagd-und-jaeger/>
- Jones, C. G., Lawton, J. H., & Shachak, M. (1994). Organisms as Ecosystem Engineers. *Oikos*, 69(3), 373–386. <https://doi.org/10.2307/3545850>
- Jorge, A. A. (2012). *The sustainability of leopard panthera pardus sport hunting in Niassa Reserve, Mozambique*. [Thesis, University of KwaZulu-Natal]. <https://researchspace.ukzn.ac.za/handle/10413/9732>
- Kalof, L., & Fitzgerald, A. (2003). Reading the trophy: Exploring the display of dead animals in hunting magazines. *Visual Studies*, 18(2), 112–122. <https://doi.org/10.1080/14725860310001631985>
- Kalwas, P. I. (2019, January 13). *Agresja to normalna reakcja myśliwych na naszą obecność. Wulgarne słowa, obelgi—Wiadomości*. Onet Wiadomosci. <https://wiadomosci.onet.pl/tylko-w-onecie/agresja-to-normalna-reakcja-myśliwych-na-nasza-obecnosc-wulgarne-slowa-obelgi/vtldb21>
- Kat, P. (2012, October 26). *Rhino horn trafficking, Vietnam, South Africa, the Czech Republic, Poland—Widespread connections?* LionAid. <https://lionaid.org/news/2012/10/rhino-horn-trafficking-vietnam-south-africa-the-czech-republic-poland-widespread-connections.htm>
- Kaul, R., William, A. C., Rithe, K., Steinmetz, R., & Mishra, R. (2019). *Bubalus arnee*. *The IUCN Red List of Threatened Species 2019: E.T3129A46364616*. IUCN Red List of Threatened Species. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2019-1.RLTS.T3129A46364616.en>.
- Knott, E. J., Bunnefeld, N., Huber, D., Reljić, S., Kereži, V., & Milner-Gulland, E. J. (2014). The potential impacts of changes in bear hunting policy for hunting organisations in Croatia. *European Journal of Wildlife Research*, 60(1), 85–97. <https://doi.org/10.1007/s10344-013-0754-3>
- Kohi, E. M., Boer, W. F. de, Peel, M. J. S., Slotow, R., Waal, C. van der, Heitkönig, I. M. A., Skidmore, A., & Prins, H. H. T. (2011). African Elephants *Loxodonta africana* Amplify Browse Heterogeneity in African Savanna. *Biotropica*, 43(6), 711–721.
- Kojola, I., Hallikainen, V., Mikkola, K., Gurarie, E., Heikkinen, S., Kaartinen, S., Nikula, A., & Nivala, V. (2016). Wolf visitations close to human residences in Finland: The role of age, residence density, and time of day. *Biological Conservation*, 198, 9–14. <https://doi.org/10.1016/j.biocon.2016.03.025>
- Kosicka, A. (2019). *Stosunek Polaków do polowań na Ptaki*. https://niechzyja.pl/wp-content/uploads/2019/11/Niech_Zyja_bad_opinii_publicznej.pdf
- La Vanguardia. (2019, September 4). *Más de cien científicos aseguran que la prohibición de la caza de trofeo no ayudará a proteger a los animales*. La Vanguardia. <https://www.lavanguardia.com/natural/20190904/47185931281/cientificos-contra-prohibicion-caza-trofeo-animales.html>

Lapin, L. (2018). Thierry Coste Lobbyiste de la mort loisir. *Charlie Hebdo, Ecologie*. <https://charliehebdo.fr/2018/09/ecologie/thierry-coste-lobbyiste-de-la-mort-loisir/>

Large Carnivore Initiative for Europe IUCN/SSC Specialist group. (n.d.). *Wolf—Canis Lupus*. Retrieved 6 May 2021, from <https://www.lcie.org/Large-carnivores/Wolf->

Louchouart, N. X., Santiago-Ávila, F. J., Parsons, D. R. & Treves, A. (2021). Evaluating how lethal management affects poaching of Mexican wolves. *Royal Society Open Science*, 8, 200330.

le Roux, E., Kerley, G. I. H., & Cromsigt, J. P. G. M. (2018). Megaherbivores Modify Trophic Cascades Triggered by Fear of Predation in an African Savanna Ecosystem. *Current Biology*, 28(15), 2493-2499.e3. <https://doi.org/10.1016/j.cub.2018.05.088>

Leader Williams, N. (1988). Patterns of depletion in a black rhinoceros population in Luangwa Valley, Zambia. *African Journal of Ecology*, 26(3), 181-187. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2028.1988.tb00969.x>

Leclerc, M., Frank, S. C., Zedrosser, A., Swenson, J. E., & Pelletier, F. (2017). Hunting promotes spatial reorganization and sexually selected infanticide. *Scientific Reports*, 7, 45222. <https://doi.org/10.1038/srep45222>

Legge 11 febbraio 1992, n. 157 Norme per la protezione della fauna selvatica omeoterma e per il prelievo venatorio., (1992). <https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:legge:1992-02-11;157!vig=2020-10-22>

Legge regionale 25 gennaio 1984, n. 7 Norme per la regolamentazione dell'attività di tassidermia e di imbalsamazione., (1984), Consolidated version 2018, September 18. http://lrv.regione.liguria.it/liguriass_prod/articolo?urndoc=urn:nir:regione.liguria:legge:1984-01-25;7&pr=idx,o;artic,1;articparziale,o

Leonoticias. (2010, January 13). Detenidos tres leoneses dentro de la operación 'Lobezno'. *Leonoticias*. <https://www.leonoticias.com/frontend/leonoticias/Detenidos-Tres-Leoneses-Dentro-De-La-Operacion-Lobezno-vn42431-vst216>

Ley 42/2007, de 13 de diciembre, del Patrimonio Natural y de la Biodiversidad., BOE-A-2007-21490 § BOE núm. 299 (2007). <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2007-21490>

Liberg, O., Chapron, G., Wabakken, P., Pedersen, H. C., Hobbs, N. T., & Sand, H. (2012). Shoot, shovel and shut up: Cryptic poaching slows restoration of a large carnivore in Europe. *Proceedings. Biological Sciences*, 279(1730), 910-915. <https://doi.org/10.1098/rspb.2011.1275>

Limpopo Diana Hunting Tours. (n.d.). *Find rejse*. Limpopo Diana Hunting Tours. Retrieved 13 April 2021, from <https://www.jagtrejser.dk/find-din-rejse>

Lindsey, P., Alexander, R., Balme, G., Midlane, N., & Craig, J. (2012). Possible Relationships between the South African Captive-Bred Lion Hunting Industry and the Hunting and Conservation of Lions Elsewhere in Africa. *South African Journal of Wildlife Research*, 42(1), 11-22. <https://doi.org/10.3957/056.042.0103>

Lindsey, Peter A., Alexander, R., Mills, M. G. L., Romañach, S., & Woodroffe, R. (2007). Wildlife Viewing Preferences of Visitors to Protected Areas in South Africa: Implications for the Role of Ecotourism in Conservation. *Journal of Ecotourism*, 6(1), 19-33. <https://doi.org/10.2167/joe133.o>

Lindsey, Peter Andrew, Balme, G. A., Funston, P., Henschel, P., Hunter, L., Madzikanda, H., Midlane, N., & Nyirenda, V. (2013). The Trophy Hunting of African Lions: Scale, Current Management Practices and Factors Undermining Sustainability. *PLOS ONE*, 8(9), e73808. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0073808>

Linklater, W. L., & Hucheson, I. R. (2010). Black Rhinoceros are Slow to Colonize a Harvested Neighbour's Range. *South African Journal of Wildlife Research*, 40(1), 58-63. <https://doi.org/10.3957/056.040.0107>

Linnell, J. D. C., Broseth, H., Odden, J., & Nilsen, E. B. (2010). Sustainably Harvesting a Large Carnivore? Development of Eurasian Lynx Populations in Norway During 160 Years of Shifting Policy. *Environmental Management*, 45(5), 1142-1154. <https://doi.org/10.1007/s00267-010-9455-9>

Loo, T. (2001). Of Moose and Men: Hunting for Masculinities in British Columbia, 1880-1939. *Western Historical Quarterly*, 32(3), 296-319. <https://doi.org/10.2307/3650737>

Lovari, S., Sforzi, A., Scala, C., & Fico, R. (2007). Mortality parameters of the wolf in Italy: Does the wolf keep himself from the door? *Journal of Zoology*, 272(2), 117-124. <https://doi.org/10.1111/j.1469-7998.2006.00260.x>

Loveridge, A. J., Searle, A. W., Murindagomo, F., & Macdonald, D. W. (2007). The impact of sport-hunting on the population dynamics of an African lion population in a protected area. *Biological Conservation*, 134(4), 548-558. <https://doi.org/10.1016/j.biocon.2006.09.010>

- Loveridge, A. J., Valeix, M., Chapron, G., Davidson, Z., Mtare, G., & Macdonald, D. W. (2016). Conservation of large predator populations: Demographic and spatial responses of African lions to the intensity of trophy hunting. *Biological Conservation*, 204, 247–254. <https://doi.org/10.1016/j.biocon.2016.10.024>
- Madueño, J. D. (2019, January 12). *Más de la mitad quiere “limitar o prohibir” los toros y la caza*. El Español. https://www.elespanol.com/espana/20190112/mitad-quiere-limitar-prohibir-toros-caza/367963207_o.html
- Masemann, A. (2018, April 2). *Cecil the lion ‘died in agony’ 10 hours after being shot by hunter, says zoologist*. CBC Radio. <https://www.cbc.ca/radio/thecurrent/the-current-for-april-2-2018-1.4600420/cecil-the-lion-died-in-agony-10-hours-after-being-shot-by-hunter-says-zoologist-1.4600424>
- Matswani Safaris. (n.d.). *Homepage*. Matswani Safaris. Retrieved 13 April 2021, from <https://matswani.com/>
- McComb, K., Moss, C., Durant, S. M., Baker, L., & Sayialel, S. (2001). Matriarchs As Repositories of Social Knowledge in African Elephants. *Science*, 292(5516), 491–494. <https://doi.org/10.1126/science.1057895>
- McComb, Karen, Shannon, G., Durant, S. M., Sayialel, K., Slotow, R., Poole, J., & Moss, C. (2011). Leadership in elephants: The adaptive value of age. *Proceedings of the Royal Society B: Biological Sciences*, 278(1722), 3270–3276. <https://doi.org/10.1098/rspb.2011.0168>
- McLellan, B. N., Proctor, M. F., Huber, D., & Michel, S. (2017). *Ursus arctos (amended version of 2017 assessment)*. *The IUCN Red List of Threatened Species 2017: E.T41688A121229971*. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2017-3.RLTS.T41688A121229971.en>
- Méndez, R. (2005, December 7). A la caza del tigre en un coto de Extremadura. *El País*. https://elpais.com/diario/2005/12/08/sociedad/1133996407_850215.html
- Milleret, C., Wabakken, P., Liberg, O., Åkesson, M., Flagstad, Ø., Andreassen, H. P., & Sand, H. (2017). Let’s stay together? Intrinsic and extrinsic factors involved in pair bond dissolution in a recolonizing wolf population. *The Journal of Animal Ecology*, 86(1), 43–54. <https://doi.org/10.1111/1365-2656.12587>
- Milner, J. M., Bonenfant, C., Myrsetrud, A., Gaillard, J.-M., Csányi, S., & Stenseth, N. C. (2006). Temporal and spatial development of red deer harvesting in Europe: Biological and cultural factors. *Journal of Applied Ecology*, 43(4), 721–734.
- Ministère de la Transition Ecologique. (2019, August 19). *Commerce international des espèces sauvages (CITES)*. Ministère de la Transition écologique. <https://www.ecologie.gouv.fr/commerce-international-des-especes-sauvages-cites>
- Ministerie van Economische Zaken. (2016). *Beleidsregel van de Staatssecretaris van Economische Zaken van 2 mei 2016, nr. WJZ/16068109, betreffende invoervergunningen voor jachttrofeeën* [Officiële publicatie]. artikel 4:81 van de Algemene wet bestuursrecht; Ministerie van Binnenlandse Zaken. <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stcrt-2016-23849.html>
- Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri. (n.d.). *Indførsel af jagttrofaer fra rovdyr fra EU lande til Danmark*. Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri. Retrieved 13 April 2021, from https://www.foedevarestyrelsen.dk:443/Leksikon/Sider/Indfoersel_af_jagttrofaer_fra_rovdyr_fra_EU_lande_til_Danmark.aspx
- Forordningen om animalske biprodukter nr. 1069/2009 og tilhørende gennemførelsesforordning 142/2011., 1069/2009; 142/2011 (2011). <https://www.foedevarestyrelsen.dk:443/Selvbetjening/lovstof/Sider/Biproduktforordningen-nr.-1069-2009.aspx>
- Monin, J. (2018). Pourquoi Emmanuel Macron courtise-t-il les chasseurs ? *France Inter, Emissions, Secrets d’infos*. <https://www.franceinter.fr/emissions/secrets-d-info/secrets-d-info-24-fevrier-2018>
- Montini, B. (2018, October 25). *Caccia aperta agli ippopotami in Zambia: Il governo ne farà uccidere 2mila in cinque anni*. Corriere della Sera. https://www.corriere.it/animali/18_ottobre_25/caccia-aperta-ippopotami-zambia-governo-ne-fara-uccidere-2mila-cinque-anni-5a6bbf14-d81c-11e8-8a41-5d7293f8c00a.shtml
- Moss, C. J. (2001). The demography of an African elephant (*Loxodonta africana*) population in Amboseli, Kenya. *Journal of Zoology*, 255(2), 145–156. <https://doi.org/10.1017/S0952836901001212>
- Mosser, A., & Packer, C. (2009). Group territoriality and the benefits of sociality in the African lion, *Panthera leo*. *Animal Behaviour*, 78(2), 359–370. <https://doi.org/10.1016/j.anbehav.2009.04.024>
- Mullin, M. H. (1999). Mirrors and Windows: Sociocultural Studies of Human-Animal Relationships. *Annual Review of Anthropology*, 28(1), 201–224. <https://doi.org/10.1146/annurev.anthro.28.1.201>
- Muposhi, V. K., Gandiwa, E., Bartels, P., Makuza, S. M., & Madiri, T. H. (2016). Trophy Hunting and Sustainability: Temporal Dynamics in Trophy Quality and Harvesting Patterns of Wild Herbivores in a Tropical Semi-Arid Savanna Ecosystem. *PLOS ONE*, 11(10), e0164429. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0164429>

- Mysterud, A. (2011). Selective harvesting of large mammals: How often does it result in directional selection? *Journal of Applied Ecology*, 48(4), 827–834. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2664.2011.02006.x>
- Naude, V. N., Balme, G. A., O’Riain, J., Hunter, L. T. B., Fattedbert, J., Dickerson, T., & Bishop, J. M. (2020). Unsustainable anthropogenic mortality disrupts natal dispersal and promotes inbreeding in leopards. *Ecology and Evolution*, 10(8), 3605–3619. <https://doi.org/10.1002/ece3.6089>
- Nhleko, Z. N., Parker, D. M., & Druce, D. J. (2017). The reproductive success of black rhinoceroses in the Hluhluwe–iMfolozi Park, KwaZulu-Natal, South Africa. *Koedoe*, 59(1), 10. <https://doi.org/10.4102/koedoe.v59i1.1386>
- Nilsen, E. B., Brøseth, H., Odden, J., & Linnell, J. D. C. (2012). Quota hunting of Eurasian lynx in Norway: Patterns of hunter selection, hunter efficiency and monitoring accuracy. *European Journal of Wildlife Research*, 58(1), 325–333. <https://doi.org/10.1007/s10344-011-0585-z>
- Nordbø, I., Turdumambetov, B., & Gulcan, B. (2018). Local opinions on trophy hunting in Kyrgyzstan. *Journal of Sustainable Tourism*, 26(1), 68–84. <https://doi.org/10.1080/09669582.2017.1319843>
- Nordisk Safari Klub. (n.d.). *Homepage*. Nordisk Safari Klub. Retrieved 13 April 2021, from <https://nordisksafariklub.com/>
- Novaro, A. J., Funes, M. C., & Walker, R. S. (2005). An empirical test of source-sink dynamics induced by hunting: Source-sink dynamics induced by hunting. *Journal of Applied Ecology*, 42(5), 910–920. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2664.2005.01067.x>
- O’Gara, B. (2002). Hunting red deer and elk: Old and new worlds. In *North American elk: Ecology and management*. Smithsonian Institution Press.
- Ozoliņš, J., Pupila, A., Ornicāns, A., & Bagrade, G. (2008). Lynx management in Latvia: Population control or sport hunting. *Econ. Soc. Cult. Asp. Biodivers. Conserv*, 59–72.
- Ozondjahe Hunting Safaris Africa. (n.d.). *Hunting Leopard*. Ozondjahe Hunting Safaris Africa. Retrieved 1 April 2021, from <https://africanhuntingsafaris.com/hunting-leopard/>
- Packer, C., Brink, H., Kissui, B. M., Maliti, H., Kushnir, H., & Caro, T. (2011). Effects of Trophy Hunting on Lion and Leopard Populations in Tanzania. *Conservation Biology*, 25(1), 142–153. JSTOR.
- Packer, C., Herbst, L., Pusey, A., Bycott, J., Hanby, J., Cairns, S., & Borgerhoff-Mulder, M. (1988). Reproductive success of lions. In *Reproductive Success: Studies of Individual Variation in Contrasting Breeding Systems* (TH Clutton-Brock, pp. 363–383). University of Chicago Press.
- Packer, Craig, Kosmala, M., Cooley, H. S., Brink, H., Pintea, L., Garshelis, D., Purchase, G., Strauss, M., Swanson, A., Balme, G., Hunter, L., & Nowell, K. (2009). Sport Hunting, Predator Control and Conservation of Large Carnivores. *PLOS ONE*, 4(6), e5941. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0005941>
- Packer, Craig, & Pusey, A. E. (1987). Intrasexual co-operation and the sex ratio in African lions. *American Naturalist*, 130(4), 636–642. <https://doi.org/10.1086/284735>
- Packer, Craig, Pusey, A. E., & Eberly, L. E. (2001). Egalitarianism in Female African Lions. *Science*, 293(5530), 690. <https://doi.org/10.1126/science.1062320>
- Palazy, L., Bonenfant, C., Gaillard, J.-M., & Courchamp, F. (2011). Cat Dilemma: Too Protected To Escape Trophy Hunting? *PLOS ONE*, 6(7), e22424. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0022424>
- Panthera. (2021, May 5). Panthera Applauds South African Government’s Decision to End Commercial Captive Lion Breeding and Bone Trade, Urges Permanent Legislation Banning Industry. Panthera. <https://www.panthera.org/panthera-applauds-south-african-governments-decision-end-commercial-captive-lion-breeding-and-bone>
- Peirce, R. (2018). *Cuddle Me, Kill Me*. Penguin Random House South Africa.
- Pete Safaris. (n.d.). *Homepage*. Pete Safaris. Retrieved 13 April 2021, from <https://www.petesafaris.com/>
- Pferd&Jagd. (n.d.). *Aussteller- und Produktsuche 2019*. https://pferdunjagd.com/pj_aussteller_de?design=dentalinforma&content=suchergebnis&pagemode=results&pgid=550205#ExProContent
- Piotrowska, D. (2016, July 12). *Wizerunek myśliwego w XXI wieku czyli łowiectwo w oczach Polaków, Konferencja*. Współczesne zagadnienia edukacji leśnej społeczeństwa, Centrum Edukacji Przyrodniczo-Leśnej w Rogowie. <https://www.youtube.com/watch?v=zuPGZoAcVhM>
- Pitman, R. T., Swanepoel, L. H., Hunter, L., Slotow, R., & Balme, G. A. (2015). The importance of refugia, ecological traps and scale for large carnivore management. *Biodiversity and Conservation*, 24(8), 1975–1987. <https://doi.org/10.1007/s10531-015-0921-9>

PolskieRadio24.pl. (2013, November 2). *Głowy zagrożonych zwierząt w muzeum w Kielcach*. PolskieRadio24.Pl. https://polskieradio24.pl/art163_779987

Poole, J. H. (1987). Rutting Behavior in African Elephants: The Phenomenon of Musth. *Behaviour*, 102(3–4), 283–316. <https://doi.org/10.1163/156853986X00171>

Poole, J. H., Lee, P. C., Njiraini, N., & Moss, C. J. (2011). Longevity, Competition, and Musth: A Long-term Perspective on Male Reproductive Strategies. In *The Amboseli Elephants: A Long-Term Perspective on a Long-Lived Mammal*. University of Chicago Press. <https://chicago.universitypressscholarship.com/view/10.7208/chicago/9780226542263.001.0001/upso-9780226542232-chapter-18>

Popescu, V. D., Artelle, K. A., Pop, M. I., Manolache, S., & Rozyłowicz, L. (2016). Assessing biological realism of wildlife population estimates in data-poor systems. *Journal of Applied Ecology*, 53(4), 1248–1259.

Portfolio Committee on Environmental Affairs. (2018). *Report on the Colloquium on Captive Lion Breeding for Hunting in South Africa: Harming or promoting the conservation image of the country*. <https://pmg.org.za/tailed-committee-report/3595/>

Poulsen, J. R., Rosin, C., Meier, A., Mills, E., Nuñez, C. L., Koerner, S. E., Blanchard, E., Callejas, J., Moore, S., & Sowers, M. (2018). Ecological consequences of forest elephant declines for Afrotropical forests. *Conservation Biology*, 32(3), 559–567.

Pracownia na rzecz Wszystkich Istot. (2016, January 12). *Sondaż CBOS: Polacy przeciwko szkodliwej nowelizacji Prawa łowieckiego. Dziś nocne czytanie ustawy*. Pracownia Na Rzecz Wszystkich Istot. <https://pracownia.org.pl/pracownia-aktualnosci/396-sondaz-cbos-polacy-przeciwko-szkodliwej-nowelizacji-prawa-lowieckiego-dzis-nocne-czytanie-ustawy>

Pringle, R. M. (2008). Elephants as agents of habitat creation for small vertebrates at the patch scale. *Ecology*, 89(1), 26–33. <https://doi.org/10.1890/07-0776.1>

Prisner-Levyne, Y. (2020). Trophy Hunting, Canned Hunting, Tiger Farming, and the Questionable Relevance of the Conservation Narrative Grounding International Wildlife Law. *Journal of International Wildlife Law & Policy*, 23(4), 239–285. <https://doi.org/10.1080/13880292.2020.1866236>

Ptak-Iglewska, A. (2018, December 17). *Wystrzałowe zyski z komercyjnych polowań*. *Ekonomia*. <https://www.rp.pl/Ekonomia/312069860-Wystrzalowe-zyski-z-komercyjnych-polowan.html>

Quaile, I. (2012). WWF defends elephant hunts for conservation. *DW, Environment*. <https://www.dw.com/en/wwf-defends-elephant-hunts-for-conservation/a-15891067>

Rasmussen, H. B., Okello, J. B. A., Wittemyer, G., Siegmund, H. R., Arcander, P., Vollrath, F., & Douglas-Hamilton, I. (2008). Age- and tactic-related paternity success in male African elephants. *Behavioral Ecology*, 19(1), 9–15. <https://doi.org/10.1093/beheco/arm093>

Ray, R.-R. (2012). *Ecology and population status and the impact of trophy hunting of the leopard Panthera pardus (LINNAEUS, 1758) in the Luambe National Park and surrounding Game Management Areas in Zambia* [PhD Thesis, Rheinische Friedrich-Wilhelms-Universität]. <https://bonndoc.ulb.uni-bonn.de/xmlui/handle/20.500.11811/5091>

Real Decreto 50/2018, de 2 de febrero, por el que se desarrollan las normas de control de subproductos animales no destinados al consumo humano y de sanidad animal, en la práctica cinegética de caza mayor., Pub. L. No. 38, 16714 (2018). <https://www.boe.es/boe/dias/2018/02/12/pdfs/BOE-A-2018-1869.pdf>

Rechtsinformationssystem des bundes. (2021a). *Bundesrecht konsolidiert, Gesamte Rechtsvorschrift für Artenhandelsgesetz 2009 Fassung vom 13.04.2021*. <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=20006701>

Rechtsinformationssystem des bundes. (2021b). *Bundesrecht konsolidiert, Gesamte Rechtsvorschrift für Tierschutzgesetz Fassung vom 13.04.2021*. <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=20003541>

Retsinformation. (2019). *Bekendtgørelse om beskyttelse af vilde dyr og planter ved kontrol af handelen hermed (Washingtonkonventionen/ CITES)*. <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2019/266>

Reuters. (2018, October 22). Zambia revives plan to cull 2,000 hippos over next five years. *Reuters*. <https://www.reuters.com/article/us-zambia-wildlife-idUSKCN1MW17Y>

Ripple, W. J., Estes, J. A., Beschta, R. L., Wilmers, C. C., Ritchie, E. G., Hebblewhite, M., Berger, J., Elmhagen, B., Letnic, M., Nelson, M. P., Schmitz, O. J., Smith, D. W., Wallach, A. D., & Wirsing, A. J. (2014). Status and Ecological Effects of the World's Largest Carnivores. *Science*, 343(6167), 1241484. <https://doi.org/10.1126/science.1241484>

- Ripple, W. J., Newsome, T. M., Wolf, C., Dirzo, R., Everatt, K. T., Galetti, M., Hayward, M. W., Kerley, G. I. H., Levi, T., Lindsey, P. A., Macdonald, D. W., Malhi, Y., Painter, L. E., Sandom, C. J., Terborgh, J., & Van Valkenburgh, B. (2015). Collapse of the world's largest herbivores. *Science Advances*, 1(4), e1400103. <https://doi.org/10.1126/sciadv.1400103>
- Robson, A. S., Trimble, M. J., Purdon, A., Young-Overton, K. D., Pimm, S. L., & van Aarde, R. J. (2017). Savanna elephant numbers are only a quarter of their expected values. *PLoS One*, 12(4), e0175942. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0175942>
- Roex, N. le, & Ferreira, S. M. (2020). Age structure changes indicate direct and indirect population impacts in illegally harvested black rhino. *PLOS ONE*, 15(7), e0236790. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0236790>
- Rosenblatt, E., Becker, M. S., Creel, S., Droge, E., Mweetwa, T., Schuette, P. A., Watson, F., Merkle, J., & Mwape, H. (2014). Detecting declines of apex carnivores and evaluating their causes: An example with Zambian lions. *Biological Conservation*, 180, 176–186. <https://doi.org/10.1016/j.biocon.2014.10.006>
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 3 sierpnia 2011 r. W sprawie gatunków zwierząt niebezpiecznych dla życia i zdrowia ludzi, § Dz.U. 2011 nr 173 poz. 1037 (2011). <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20111731037>
- Rutledge, L. Y., Patterson, B. R., Mills, K. J., Loveless, K. M., Murray, D. L., & White, B. N. (2010). Protection from harvesting restores the natural social structure of eastern wolf packs. *Biological Conservation*, 143(2), 332–339. <https://doi.org/10.1016/j.biocon.2009.10.017>
- Safari Club International. (n.d.). *About Us*. Retrieved 2 April 2021, from <https://safariclub.org/about-us/>
- Safari Club International. (2018). *Record Book*. <https://safariclub.org/wp-content/uploads/2020/05/world-hunting-award.pdf>
- Safari Club International. (2020). *Safari Club International Financial Statements: Years ended June 30, 2019 and 2018*. <https://safariclub.org/wp-content/uploads/2020/10/FY19-Financial-Statements-SCI.pdf>
- Sakabilo Kalembwe, Z. (2018, May 30). *Zambia Tourism Minister clarifies hippo culling*. ATTA. <https://www.atta.travel/member-news/2018/05/zambia-tourism-minister-clarifies-hippo-culling/>
- Salzburg.orf.at. (2016, March 1). *Kritik an „Jagd“ von Zuchtlöwen*. <https://salzburg.orf.at/v2/news/stories/2760574/>
- Salzburg.orf.at. (2017, February 17). *Debatte über Sinn der Trophäenjagd*. <https://salzburg.orf.at/v2/news/stories/2826289/>
- Arrêté royal relatif à la protection des espèces de faune et de flore sauvages par le contrôle de leur commerce, no. 2003-04-09/43, 2003022498 31045 (2003). http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=fr&la=F&table_name=loi&cn=2003040943
- Schaller, G. B. (2009). *The Serengeti lion: A study of predator-prey relations*. University of Chicago Press.
- Schmidt, K., Jędrzejewski, W., Theuerkauf, J., Kowalczyk, R., Okarma, H., & Jędrzejewska, B. (2008). Reproductive behaviour of wild-living wolves in Białowieża Primeval Forest (Poland). *Journal of Ethology*, 26(1), 69–78. <https://doi.org/10.1007/s10164-006-0031-y>
- Searle, C. E., Bauer, D. T., Kesch, M. K., Hunt, J. E., Mandisodza-Chikerema, R., Flyman, M. V., Macdonald, D. W., Dickman, A. J., & Loveridge, A. J. (2020). Drivers of leopard (*Panthera pardus*) habitat use and relative abundance in Africa's largest transfrontier conservation area. *Biological Conservation*, 248, 108649. <https://doi.org/10.1016/j.biocon.2020.108649>
- Selier, J., Nel, L., Rushworth, I., Kruger, J., Coverdale, B., Mulqueeny, C., & Blackmore, A. (2018). *An assessment of the potential risks of the practice of intensive and selective breeding of game to biodiversity and the economy in South Africa*. <https://conservationaction.co.za/resources/reports/an-assessment-of-the-potential-risks-of-the-practice-of-intensive-and-selective-breeding-of-game-to-biodiversity-and-the-biodiversity-economy-in-south-africa/>
- Selier, S.-A. J., Page, B. R., Vanak, A. T., & Slotow, R. (2014). Sustainability of elephant hunting across international borders in southern Africa: A case study of the greater Mapungubwe Transfrontier Conservation Area. *The Journal of Wildlife Management*, 78(1), 122–132. <https://doi.org/10.1002/jwmg.641>
- Sentenza n. 236, ECLI:IT:COST:2019:236 (Corte Costituzionale 10 August 2019). <https://www.cortecostituzionale.it/actionSchedaPronuncia.do?anno=2019&numero=236>
- Sergio, F., Caro, T., Brown, D., Clucas, B., Hunter, J., Ketchum, J., McHugh, K., & Hiraldo, F. (2008). Top Predators as Conservation Tools: Ecological Rationale, Assumptions, and Efficacy. *Annual Review of Ecology, Evolution, and Systematics*, 39(1), 1–19. <https://doi.org/10.1146/annurev.ecolsys.39.110707.173545>
- SHIELD Political Research, The Humane Society of the United States, & Humane Society International. (2015). *Trophy Madness: Elite Hunters, Animal Trophies and Safari Club International's Hunting Award*. <https://www.hsi.org/wp-content/uploads/assets/pdfs/trophy-madness-report.pdf>

- Sina, S., Gerstetter, C., Porsch, L., Roberts, E., O. Smith, L., Klaas, K., & Fajardo de Castillo, T. (2016). *Wildlife Crime*. https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/570008/IPOL_STU%282016%29570008_EN.pdf
- Sindičić, M., Gomerčić, T., Kusak, J., Slijepčević, V., Huber, Đ., & Frković, A. (2016). Mortality in the Eurasian lynx population in Croatia over the course of 40 years. *Mammalian Biology*, 81(3), 290–294. <https://doi.org/10.1016/j.mambio.2016.02.002>
- Slotow, R., van Dyk, G., Poole, J., Page, B., & Klocke, A. (2000). Older bull elephants control young males. *Nature*, 408(6811), 425–426. <https://doi.org/10.1038/35044191>
- Southern Africa Tourism Services Association. (2020, September 21). *Endorsement of Blood Lions and HSI Africa request*. <https://www.hsi.org/wp-content/uploads/2020/12/09-21-Sep-SATSA-Endorsement-for-Blood-Lions-and-HSI-Africa.pdf>
- Średziński, P. (2017, January 11). *Na wilki już trwa obława. Tak ginie polska „wataha”*. OKO.Press. https://oko.press/wilki-juz-trwa-oblawa-ginie-polska-wataha?fb_comment_id=1526572284089130_1527776680635357
- Stein, A. B., Athreya, V., Gerngross, P., Balme, G., Henschel, P., Karanth, U., Miquelle, D., Rostro-Garcia, S., Kamler, J. F., Laguardia, A., Khorozyan, I., & Ghoddousi, A. (2020). *Panthera pardus (amended version of 2019 assessment)*. *The IUCN Red List of Threatened Species 2020: E.T15954A163991139*. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2020-1.RLTS.T15954A163991139.en>.
- Steinhart, E. I. (1989). Hunters, Poachers and Gamekeepers: Towards a Social History of Hunting in Colonial Kenya. *The Journal of African History*, 30(2), 247–264. JSTOR.
- Stolen Wildlife. (n.d.). *Rhino horns*. Stolen Wildlife. Retrieved 19 April 2021, from <http://www.stolenwildlife.org/rhinos.html>
- Stowarzyszenie dla natury wilk. (n.d.). *Zagrożenia dla populacji wilka*. Stowarzyszenie Dla Natury Wilk. Retrieved 19 April 2021, from <https://www.polskiwilk.org.pl/wilk/zagrozenia-dla-populacji-wilka>
- Suhr, F. (2021, January 2). *Zahl der Jäger_innen auf Rekordhoch*. Statista. <https://de.statista.com/infografik/19341/anzahl-der-jagdscheininhaber-in-deutschland/>
- Suutarinen, J., & Kojola, I. (2017). Poaching regulates the legally hunted wolf population in Finland. *Biological Conservation*, 215, 11–18. <https://doi.org/10.1016/j.biocon.2017.08.031>
- Swenson, J. E. (2003). Implications of sexually selected infanticide for the hunting of large carnivores. In *Animal Behavior and Wildlife Conservation* (Festa-Bianchet, M. & Apollonio, M., Vol. 53). Island Press.
- Swenson, Jon E., Sandegren, F., Brunberg, S., Segerström, P., & Segerström, P. (2001). Factors Associated with Loss of Brown Bear Cubs in Sweden. *Ursus*, 12, 69–80.
- Swenson, Jon E., Sandegren, F., Söderberg, A., Bjärvall, A., Franzén, R., & Wabakken, P. (1997). Infanticide caused by hunting of male bears. *Nature*, 386(6624), 450–451. <https://doi.org/10.1038/386450a0>
- Swenson, Jon E., Schneider, M., Zedrosser, A., Söderberg, A., Franzén, R., & Kindberg, J. (2017). Challenges of managing a European brown bear population; lessons from Sweden, 1943–2013. *Wildlife Biology*, 2017(4). <https://doi.org/10.2981/wlb.00251>
- Swenson, Jon E., Wabakken, P., Sandegren, F., Bjärvall, A., Franzén, R., & Söderberg, A. (1995). The near extinction and recovery of brown bears in Scandinavia in relation to the bear management policies of Norway and Sweden. *Wildlife Biology*, 1(1), 11–25. <https://doi.org/10.2981/wlb.1995.005>
- Szczutkowska, S. (2017). *Prawo łowieckie Szyszki do kosza!* Miesięcznik Dzikie Życie. <https://dzikiezycie.pl/archiwum/2017/luty-2017/prawo-lowieckie-szyszki-do-kosza>
- Tadeo, M. (2014). Not worth it: L’Oreal cuts ties with Belgium fan after hunting photos. *The Independent*. <https://www.independent.co.uk/life-style/fashion/l-oreal-cuts-ties-belgium-supporter-axelle-despiegelaere-after-hunting-trip-photographs-9599738.html>
- Tahiri, J. (2019, March 6). *Hacienda echa el lazo a los cazadores de safaris*. ABC economía. https://www.abc.es/economia/abci-hacienda-echa-lazo-cazadores-safaris-201903062121_noticia.html
- Taylor, L. A., Vollrath, F., Lambert, B., Lunn, D., Douglas Hamilton, I., & Wittemyer, G. (2020). Movement reveals reproductive tactics in male elephants. *Journal of Animal Ecology*, 89(1), 57–67. <https://doi-org.lama.univ-amu.fr/10.1111/1365-2656.13035>
- Teichman, K. J., Cristescu, B., & Darimont, C. T. (2016). Hunting as a management tool? Cougar-human conflict is positively related to trophy hunting. *BMC Ecology*, 16(1), 44. <https://doi.org/10.1186/s12898-016-0098-4>

- Thompson, A. (2015). Real Men/Savage Nature: The Rise of African Big Game Hunting, 1870–1914. In A. Thompson (Ed.), *Hunting Africa: British Sport, African Knowledge and the Nature of Empire* (pp. 12–41). Palgrave Macmillan UK. https://doi.org/10.1057/9781137494436_2
- Tofani, S. (2019, January 17). I numeri del settore caccia in Italia. *Caccia Magazine*. <https://www.cacciagemazine.it/i-numeri-del-settore-caccia-in-italia/>
- Transparency Register—FACE. (2021). Transparency Register. <https://ec.europa.eu/transparencyregister/public/consultation/displaylobbyist.do?id=75899541198-85&locale=en#en>
- Treves, A., Naughton-Treves, L. & Shelley, V. (2013). Longitudinal analysis of attitudes toward wolves. *Conservation Biology*, 27, 315–323.
- Trouwborst, A., Loveridge, A. J., & Macdonald, D. W. (2020). Spotty data: Managing international leopard (*Panthera pardus*) trophy hunting quotas amidst uncertainty. *Journal of Environmental Law*, 32(2), 253–278. <https://doi.org/10.1093/jel/eqz032>
- Tuslances.com. (2009, October 7). *Legislación y normativas de caza estatal*. Tuslances.Com. <https://www.tuslances.com/reportajes/art/2976/LEGISLACION-Y-NORMATIVAS-DE-CAZA-ESTATAL/>
- Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. O ochronie przyrody, § Dz.U. 2004 nr 92 poz. 880 (2004). <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20040920880>
- Valdehita, C. (2017, December 29). *El dilema de África: ¿prohibir o permitir la caza?* ELMUNDO. <https://www.elmundo.es/ciencia-y-salud/ciencia/2017/12/29/5a4501aee5fdeao4308b458e.html>
- Valeix, M., Fritz, H., Sabatier, R., Murindagomo, F., Cumming, D., & Duncan, P. (2011). Elephant-induced structural changes in the vegetation and habitat selection by large herbivores in an African savanna. *Biological Conservation*, 144(2), 902–912. <https://doi.org/10.1016/j.biocon.2010.10.029>
- Vallini, M. (2019, January 8). Il numero (vero) dei cacciatori. *Armi e Tiro*. <https://www.armietiro.it/il-numero-vero-dei-cacciatori-10404>
- van Asperen, D., Miles, F., Bouley, P., Everatt, K., Viljoen, P., Anderson, J., Hansser, L., Cotterill, A. O., Laurence, G. F., Kokes, R., Joubert, D., Begg, C., Funston, P., Jacobson, A., Bauer, H., Clarke, J., Venter, A., Morgan, S., & Becker, M. (2017, November 29). *Open letter to Secretary Zinke: The African Lion Conservation Community's response to the South African Predator Association's letter* [Letter]. <https://conservationaction.co.za/wp-content/uploads/2017/11/LionConservationResponseToSAPALetterZinkeNov2017-2.pdf>
- Verduyck, K. (2020). Over bedreigde dieren sluit je geen compromis. *De Standaard*. https://www.standaard.be/cnt/dmf20201130_98055376
- Verein Gegen Tierfrabiken. (2021, January 21). *Volksabstimmung Gatterjagd geschafft: Heute Abgabe von 14.500 Unterschriften*. <https://vgt.at/presse/news/2021/news20210121mj.php>
- Vetitude. (2015, November 23). *Espèces menacées: La France stoppe l'importation de trophées de chasse de lions*. Vetitude. <https://www.vetitude.fr/trophee-de-chasse-de-lion-espces-menacees-arret-importation/>
- VIP Hunting. (n.d.). *Trofæ jagt*. VIP Hunting. Retrieved 13 April 2021, from <http://vip hunting.dk/jagtrejser/trofaejagt/>
- von Arx, M. (2020). *Lynx lynx (amended version of 2018 assessment)*. *The IUCN Red List of Threatened Species 2020*: E.T12519A177350310. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2020-3.RLTS.T12519A177350310.en>
- Wallach, A. D., Ritchie, E. G., Read, J., & O'Neill, A. J. (2009). More than mere numbers: The impact of lethal control on the social stability of a top-order predator. *PLoS ONE*, 4(9). <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0006861>
- Wantuch, D. (2018, March 15). *Myśliwskie trofea ustrzelone przez 'Dziadka Władka' na wystawie UJ*. wyborcza.pl. <https://krakow.wyborcza.pl/krakow/7,44425,23138581,mysliwskie-trofea-ustrzelone-przez-dziadka-wladka-na-wystawie.html>
- WBG. (2018, January 26). *Ktoś niszczy ambony dla myśliwych w Puszczy Białowieskiej. Ekolodzy odcinają się od ataków*. Gazeta.pl. <https://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/7,114883,22948456,ktos-niszczy-ambony-dla-mysliwych-w-puszczy-bialowieskiej-ekolodzy.html>
- White, S., Briers, R. A., Bouyer, Y., Odden, J., & Linnell, J. D. C. (2015). Eurasian lynx natal den site and maternal home range selection in multi use landscapes of Norway. *Journal of Zoology*, 297(2), 87–98. <https://doi.org/10.1111/jzo.12260>
- Whitman, K., Starfield, A. M., Quadling, H. S., & Packer, C. (2004). Sustainable trophy hunting of African lions. *Nature*, 428(6979), 175–178.
- Wielgus, R. B., Morrison, D. E., Cooley, H. S., & Maletzke, B. (2013). Effects of male trophy hunting on female carnivore population growth and persistence. *Biological Conservation*, 167, 69–75. <https://doi.org/10.1016/j.biocon.2013.07.008>

- Więzik, D. (2021, February 22). Gdzie myśliwi—Tam zwierzyna. *WildMen*. <https://wildmen.pl/polowanie/gdzie-mysliwi-tam-zwierzyna/>
- WildCRU. (2017, July 21). Cecil the lion's son Xanda also shot dead in Zimbabwe. <https://www.wildcru.org/news/xanda/>
- Wildlife watch. (2018, March 3). *Exclusive: An Inside Look at Cecil the Lion's Final Hours*. National Geographic. <https://www.nationalgeographic.com/animals/article/wildlife-watch-cecil-trophy-hunting-andrew-loveridge>
- Williams, V., Newton, D., Loveridge, A., & Macdonald, D. (2015, July). *Bones of Contention: South African trade in African Lion bones and other body parts - Wildlife Trade Report from TRAFFIC*. <https://www.traffic.org/publications/reports/bones-of-contention-south-african-trade-in-african-lion-bones-and-other-body-parts/>
- Wittemyer, G., Northrup, J. M., Blanc, J., Douglas-Hamilton, I., Omondi, P., & Burnham, K. P. (2014). Illegal killing for ivory drives global decline in African elephants. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 111(36), 13117. <https://doi.org/10.1073/pnas.1403984111>
- Wittig, T. (2016). IV. Poaching, Wildlife Trafficking and Organised Crime. *Whitehall Papers*, 86(1), 77–101. <https://doi.org/10.1080/02681307.2016.1252127>
- World Animal Protection. (2016, February 9). *Dutch travel trade association announces new guidelines to protect wildlife | World Animal Protection*. <https://www.worldanimalprotection.org/news/dutch-travel-trade-association-announces-new-guidelines-protect-wildlife>
- WWF. (2016). *Der WWF zum Verhältnis von Jagd-Tourismus und Naturschutz*. <https://www.wwf.de/fileadmin/fm-wwf/Publikationen-PDF/Hintergrund-Trophaeenjagd.pdf>
- Zedrosser, A., Dahle, B., Støen, O.-G., & Swenson, J. E. (2009). The Effects of Primiparity on Reproductive Performance in the Brown Bear. *Oecologia*, 160(4), 847–854. JSTOR.

Załączniki A, B i C

Załącznik A: Analiza handlu globalnego i regionalnego

ANALIZA GLOBALNEGO HANDLU TROFEAMI

Tabela 1. Światowi importerzy trofeów

Kraj importujący	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Stany Zjednoczone	12683	14793	14326	13505	17310	14524	72617	75%
Państwa członkowskie UE	2548	2755	2980	3080	3549	2983	14912	15%
Republika Południowej Afryki	512	605	371	432	307	446	2227	2%
Meksyk	581	345	357	398	399	416	2080	2%
Inne (46 krajów)	1352	1288	944	866	625	1015	5075	5%
Suma całkowita	17676	19786	18978	18281	22190		96911	

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj importujący. Kraje, które reprezentują mniej niż 1% sumy całkowitej, znajdują się w kategorii „Inne”.

Tabela 2. Światowi eksporterzy trofeów

Kraj eksportujący	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Republika Południowej Afryki	5049	5197	4686	4093	1993	4204	21018	30%
Kanada	4536	4718	4882	2666	0	3361	16802	24%
Namibia	2454	2547	2859	2563	2481	2581	12904	18%
Zimbabwe	2013	2093	1478	0	1006	1318	6590	9%
Meksyk	180	276	292	398	437	317	1583	2%
Tanzania	415	380	207	272	236	302	1510	2%
Argentyna	0	526	432	506	0	293	1464	2%
Kirgistan	93	0	377	470	331	255	1271	2%
Zambia	132	72	521	265	184	235	1174	2%
Stany Zjednoczone	277	287	137	204	264	234	1169	2%
Rosja	357	298	0	0	500	231	1155	2%
Mozambik	204	130	167	176	166	169	843	1%
Państwa członkowskie UE	156	174	146	126	124	146	726	1%
Inne (33 kraje)	731	555	521	439	322	514	2568	4%
Suma całkowita	16597	17253	16705	12178	8044		70777	

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj eksportujący. Kraje, które reprezentują mniej niż 1% sumy całkowitej, znajdują się w kategorii „Inne”.

Tabela 3. Światowi importerzy trofeów lwów hodowanych w niewoli

Kraj importujący	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Stany Zjednoczone	370	457	285	43	10	233	1165	55%
Państwa członkowskie UE	76	131	133	153	158	131	651	31%
Meksyk	26	11	15	13	23	18	88	4%
Brazylia	0	16	16	32	8	15	72	3%
Zjednoczone Królestwo Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej	0	15	9	7	5	8	36	2%
Chiny	3	4	6	9	6	6	28	1%
Australia	16	7	0	0	0	5	23	1%
Inne (14 krajów)	21	7	15	12	7	13	62	3%
Suma całkowita	512	648	479	269	217		2125	

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj importujący. Takson: „*Panthera leo*”. Źródło: Hodowane w niewoli („C”). Kraje, które reprezentują mniej niż 1% sumy całkowitej, znajdują się w kategorii „Inne”.

ANALIZA HANDLU UNII EUROPEJSKIEJ

Tabela 4. Unijni importerzy trofeów

Kraj importujący	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Niemcy	811	771	783	787	807	792	3959	27%
Hiszpania	367	397	394	436	523	424	2117	14%
Dania	303	231	393	334	409	334	1670	11%
Austria	234	275	293	276	276	271	1354	9%
Szwecja	80	223	180	191	245	184	919	6%
Francja	136	180	144	97	195	151	752	5%
Polska	137	116	121	188	182	149	744	5%
Węgry	21	76	149	192	180	124	618	4%
Czechy	106	111	99	103	124	109	543	4%
Słowacja	96	65	69	121	102	91	453	3%
Finlandia	54	60	54	63	92	65	323	2%
Włochy	13	39	48	40	182	65	322	2%
Belgia	28	76	78	58	68	62	308	2%
Bułgaria	23	23	29	45	66	38	186	1%
Litwa	24	18	44	57	26	34	169	1%
Łotwa	64	30	19	39	3	31	155	1%
Portugalia	28	32	20	14	11	21	105	1%
Rumunia	13	6	35	19	28	21	101	1%

Estonia	1	3	10	6	11	7	31	<1%
Luksemburg	4	3	1	7	8	5	23	<1%
Holandia	2	13	7	0	0	5	22	<1%
Słowenia	1	5	6	5	0	4	17	<1%
Malta	0	0	1	0	10	3	11	<1%
Chorwacja	1	2	1	2	1	2	7	<1%
Grecja	1	0	2	0	0	1	3	<1%
Suma całkowita	2548	2755	2980	3080	3549		14912	

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj importujący.

Tabela 5. Unijni importerzy trofeów pochodzących od zwierząt hodowanych w niewoli

Kraj importujący	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Hiszpania	44	69	51	53	85	61	302	25%
Węgry	3	10	20	48	44	25	125	10%
Polska	33	13	11	31	37	25	125	10%
Niemcy	10	23	27	33	26	24	119	10%
Czechy	15	18	10	24	25	19	92	8%
Dania	8	15	15	26	15	16	79	7%
Słowacja	17	8	10	17	7	12	59	5%
Austria	4	11	14	14	8	11	51	4%
Szwecja	3	13	12	11	11	10	50	4%
Francja	3	14	6	6	14	9	43	4%
Belgia	3	8	15	4	6	8	36	3%
Bułgaria	4	2	0	4	17	6	27	2%
Finlandia	2	3	8	7	6	6	26	2%
Rumunia	0	2	10	5	3	4	20	2%
Włochy	0	6	3	3	5	4	17	1%
Łotwa	5	0	1	8	0	3	14	1%
Litwa	0	5	5	1	1	3	12	1%
Portugalia	1	0	3	1	0	1	5	<1%
Luksemburg	0	0	1	3	0	1	4	<1%
Chorwacja	0	0	0	2	1	1	3	<1%
Estonia	0	0	1	0	0	1	1	<1%
Słowenia	0	1	0	0	0	1	1	<1%
Suma całkowita	155	221	223	301	311		1211	

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj importujący. Źródło: Hodowany w niewoli („C”), urodzony w niewoli („F”), pochodzący z ranczingu („R”).

Tabela 6. Gatunki trofeów eksportowane z UE

Gatunek	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Niedźwiedź brunatny (<i>Ursus arctos</i>)	58	60	51	29	48	50	246	34%
Arui grzywiasta (<i>Ammotragus lervia</i>)	20	31	22	32	7	23	112	15%
Lampart plamisty (<i>Panthera pardus</i>)	12	11	8	10	11	11	52	7%
Hipopotam nilowy (<i>Hippopotamus amphibius</i>)	7	7	12	7	7	8	40	6%
Zebra górską Hartmanna (<i>Equus zebra Hartmannae</i>)	3	18	8	3	6	8	38	5%
Wilk szary (<i>Canis lupus</i>)	8	3	8	10	6	7	35	5%
Słoń afrykański (<i>Loxodonta africana</i>)	6	5	5	2	8	6	26	4%
Szakał złocisty (<i>Canis aureus</i>)	2	6	1	6	2	4	17	2%
Kob moczarowy (<i>Kobus leche</i>)	10	1	2	1	2	4	16	2%
Lew afrykański (<i>Panthera leo</i>)	0	4	3	4	5	4	16	2%
Owca Marco Polo (<i>Ovis polii</i>)	0	6	3	1	2	3	12	2%
Gepard grzywiasty (<i>Acinonyx jubatus</i>)	1	3	1	3	2	2	10	1%
Pawian płaszczowy (<i>Papio hamadryas</i>)	10	0	0	0	0	2	10	1%
Ryś euroazjatycki (<i>Lynx lynx</i>)	0	2	0	4	3	2	9	1%
Owca dzika (<i>Ovis ammon</i>)	1	1	3	1	2	2	8	1%
Markur śruborogi (<i>Capra falconeri</i>)	0	0	4	0	2	2	6	1%
Karakal stepowy (<i>Caracal caracal</i>)	0	0	0	5	1	2	6	1%
Pawian niedźwiedzi (<i>Papio ursinus</i>)	0	0	3	1	1	1	5	1%
Niedźwiedź czarny (<i>Ursus americanus</i>)	2	1	1	1	0	1	5	1%
Piżmowiec syberyjski (<i>Moschus moschiferus</i>)	0	0	0	0	4	1	4	1%
Pawian oliwkowy (<i>Papio anubis</i>)	0	4	0	0	0	1	4	1%
Pawian masajski (<i>Papio cynocephalus</i>)	1	1	1	1	0	1	4	1%
Dujkerczyk modry (<i>Philantomba monticola</i>)	2	1	0	1	0	1	4	1%
Sasebi przylądkowy (<i>Damaliscus pygargus pygargus</i>)	1	0	2	0	0	1	3	<1%
Gazela pustynna (<i>Gazella dorcas</i>)	3	0	0	0	0	1	3	<1%
Antylopa indyjska (<i>Antelope cervicapra</i>)	0	0	1	0	1	1	2	<1%
Różne gatunki kóz (<i>Capra spp.</i>)	0	0	2	0	0	1	2	<1%
Kotawiec sawannowy (<i>Chlorocebus pygerythrus</i>)	2	0	0	0	0	1	2	<1%
Żbik europejski (<i>Felis silvestris</i>)	0	1	0	0	1	1	2	<1%
Ryś rudy (<i>Lynx rufus</i>)	0	2	0	0	0	1	2	<1%
Piżmowiec górski (<i>Moschus chrysogaster</i>)	0	0	0	2	0	1	2	<1%
Oryks szablrogi (<i>Oryx dammah</i>)	0	0	2	0	0	1	2	<1%
Owca domowa (<i>Ovis aries</i>)	0	0	1	0	1	1	2	<1%

Puma płowa (<i>Puma concolor</i>)	0	1	0	0	1	1	2	<1%
Niedźwiedź polarny (<i>Ursus maritimus</i>)	2	0	0	0	0	1	2	<1%
Adaks pustynny (<i>Addax nasomaculatus</i>)	0	0	1	0	0	1	1	<1%
Koziorożec syberyjski (<i>Capra sibirica</i>)	0	0	0	1	0	1	1	<1%
Dujker czarnopregi (<i>Cephalophus dorsalis</i>)	1	0	0	0	0	1	1	<1%
Dujker żółtopregi (<i>Cephalophus silvicultor</i>)	1	0	0	0	0	1	1	<1%
Nosorożec biały (<i>Ceratotherium simum</i>)	1	0	0	0	0	1	1	<1%
Koczkodan białonosi (<i>Cercopithecus nictitans</i>)	0	0	0	0	1	1	1	<1%
Kotawiec zielonosiwy (<i>Chlorocebus aethiops</i>)	0	0	1	0	0	1	1	<1%
Cyweta afrykańska (<i>Civettictis civetta</i>)	1	0	0	0	0	1	1	<1%
Gereza abisyńska (<i>Colobus guereza</i>)	0	1	0	0	0	1	1	<1%
Serwal sawannowy (<i>Leptailurus serval</i>)	1	0	0	0	0	1	1	<1%
Wydrak kanadyjski (<i>Lontra canadensis</i>)	0	1	0	0	0	1	1	<1%
Ryś kanadyjski (<i>Lynx canadensis</i>)	0	1	0	0	0	1	1	<1%
Narwal jednozębny (<i>Monodon monoceros</i>)	0	0	0	1	0	1	1	<1%
Hybryda owcy i kozy (<i>Ovis hybrid</i>)	0	1	0	0	0	1	1	<1%
Puma północnoamerykańska (<i>Puma concolor cougar</i>)	0	1	0	0	0	1	1	<1%
Suma całkowita	156	174	146	126	124		726	

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj eksportujący.

Załącznik B: Analizy dla poszczególnych gatunków

GATUNKI AFRYKAŃSKIE

Adaks pustynny (krytycznie zagrożony)

Tabela 1. Unijni importerzy trofeów adaksa pustynnego

Kraj importujący	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Węgry	0	0	3	0	0	1	3	50%
Francja	0	0	1	0	0	1	1	17%
Hiszpania	1	0	0	0	0	1	1	17%
Włochy	0	0	0	1	0	1	1	17%
Suma całkowita	1	0	4	1	0		6	

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj importujący. Takson: „*Addax nasomaculatus*”.

Słoń afrykański (zagrożony)

Tabela 2. Rodzaje trofeów słońca afrykańskiego importowanych do UE w celu zdobycia trofeów myśliwskich

Nazwa	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita
Kości	2	2	0	0	0	1	4
Części ciała zwierzęcia	1	0	0	0	0	1	1
Uszy	22	16	10	5	3	12	56
Stopy	52	26	9	12	0	20	99
Wyroby skórzane (duże)	3	4	0	0	0	2	7
Wyroby skórzane (małe)	19	37	0	0	0	12	56
Kawałki skóry	86	52	64	38	11	51	251
Skóry	11	16	12	0	0	8	39
Czaszki	10	2	0	2	0	3	14
Ogony	16	4	5	3	4	7	32
Zęby	12	6	4	2	0	5	24
Trofea	124	134	134	113	133	128	638
Kły	102	111	72	41	59	77	385
Suma całkowita	460	410	310	216	210	327	1606
Trofea (kg)	0	1	0	47	0	10	48
Kły (kg)	74	0	21	207	20	64,4	322
Suma całkowita (kg)	74	1	21	254	30	74,4	370

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj importujący. Takson: „*Loxodonta africana*”. Termin: wszystkie i Cel: trofeum myśliwskie („H”) lub Termin: „trofea” i Cel: osobisty („P”). Tabela przedstawia całkowitą liczbę kłów, wartości nie są podzielone na poszczególne słońce (jak opisano w Metodologii dla wszystkich innych tabel).

Tabela 3. Unijni importerzy trofeów słonia afrykańskiego

Kraj importujący	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Niemcy	43	59	37	27	26	39	192	20%
Hiszpania	54	38	31	30	38	39	191	20%
Francja	42	30	15	18	16	25	121	13%
Austria	14	18	24	7	11	15	74	8%
Włochy	5	7	17	16	20	13	65	7%
Węgry	1	12	16	7	21	12	57	6%
Słowacja	8	1	1	37	4	11	51	5%
Dania	14	4	4	4	10	8	36	4%
Belgia	0	21	3	3	2	6	29	3%
Portugalia	12	5	5	3	0	5	25	3%
Szwecja	2	6	11	0	5	5	24	3%
Polska	4	4	2	5	6	5	21	2%
Czechy	8	2	7	1	1	4	19	2%
Litwa	3	0	4	5	2	3	14	1%
Bułgaria	2	0	4	2	3	3	11	1%
Łotwa	0	4	0	2	0	2	6	1%
Rumunia	1	0	4	0	1	2	6	1%
Finlandia	1	0	0	2	1	1	4	<1%
Holandia	0	1	2	0	0	1	3	<1%
Estonia	0	0	1	0	0	1	1	<1%
Grecja	0	0	1	0	0	1	1	<1%
Luksemburg	1	0	0	0	0	1	1	<1%
Suma całkowita	215	212	189	169	167		952	

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj importujący. Takson: „*Loxodonta Africana*”.

Lampart plamisty (narażony)

Tabela 4. Unijni importerzy trofeów lamparta plamistego

Kraj importujący	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Francja	34	41	36	23	76	42	210	25%
Niemcy	36	29	32	29	23	30	149	18%
Hiszpania	20	20	19	12	19	18	90	11%
Austria	12	17	16	20	9	15	74	9%
Węgry	9	8	11	9	7	9	44	5%
Dania	4	12	10	7	10	9	43	5%

Polska	6	10	5	8	4	7	33	4%
Włochy	6	9	5	1	8	6	29	3%
Szwecja	2	4	8	6	6	6	26	3%
Słowacja	8	4	2	5	4	5	23	3%
Belgia	1	3	2	6	5	4	17	2%
Czechy	2	5	5	1	3	4	16	2%
Holandia	2	8	5	0	0	3	15	2%
Bułgaria	2	3	1	1	5	3	12	1%
Łotwa	3	2	1	3	1	2	10	1%
Estonia	1	2	4	1	1	2	9	1%
Finlandia	4	2	2	0	1	2	9	1%
Litwa	2	1	2	2	2	2	9	1%
Portugalia	1	3	2	1	2	2	9	1%
Luksemburg	2	1	0	2	1	2	6	1%
Rumunia	1	1	1	1	1	1	5	1%
Chorwacja	0	0	1	0	0	1	1	<1%
Suma całkowita	158	185	170	138	188		839	

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj importujący. Takson: „*Pantera pardus*”.

Tabela 5. Źródła trofeów lamparta plamistego importowanych do UE

Źródło	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Zwierzęta dzikie	158	185	170	138	188	168	839	100%
Suma całkowita	158	185	170	138	188		839	

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj importujący. Takson: „*Pantera pardus*”.

Lew afrykański (narażony)

Tabela 6. Liczba trofeów lwa afrykańskiego importowanych do UE

2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita
114	193	174	188	220	178	889

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj importujący. Takson: „*Panthera leo*”.

Tabela 7. Unijni importerzy trofeów z lwa afrykańskiego

Kraj importujący	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Hiszpania	22	48	31	30	55	38	186	21%
Niemcy	12	17	27	27	24	22	107	12%
Polska	26	12	12	20	25	19	95	11%

Węgry	1	10	17	36	30	19	94	11%
Dania	6	20	18	3	8	11	55	6%
Austria	12	14	13	6	6	11	51	6%
Belgia	1	9	13	12	10	9	45	5%
Czechy	12	7	3	8	8	8	38	4%
Bułgaria	7	3	0	1	23	7	34	4%
Włochy	0	12	5	4	12	7	33	4%
Słowacja	6	3	5	11	3	6	28	3%
Finlandia	2	2	7	7	6	5	24	3%
Francja	1	19	0	0	0	4	20	2%
Szwecja	1	4	8	3	2	4	18	2%
Rumunia	0	1	8	4	4	4	17	2%
Portugalia	2	4	1	3	1	3	11	1%
Łotwa	2	0	1	8	0	3	11	1%
Litwa	0	4	3	2	0	2	9	1%
Holandia	0	4	0	0	0	1	4	<1%
Chorwacja	0	0	0	2	1	1	3	<1%
Luksemburg	1	0	1	1	0	1	3	<1%
Malta	0	0	0	0	2	1	2	<1%
Estonia	0	0	1	0	0	1	1	<1%
Suma całkowita	114	193	174	188	220		889	

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj importujący. Takson: „*Panthera leo*”.

Tabela 8. Unijni importerzy trofeów lwów afrykańskich pochodzących z niewoli

Kraj importujący	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Hiszpania	20	44	29	26	47	34	166	25%
Polska	26	12	11	20	22	19	91	14%
Węgry	1	7	14	35	30	18	87	13%
Niemcy	0	10	20	19	13	13	62	9%
Czechy	10	7	3	8	7	7	35	5%
Belgia	1	6	11	4	5	6	27	4%
Austria	3	7	8	4	3	5	25	4%
Dania	2	8	7	2	4	5	23	3%
Słowacja	6	2	4	10	1	5	23	3%
Finlandia	2	2	6	6	6	5	22	3%
Bułgaria	4	2	0	1	13	4	20	3%
Rumunia	0	1	8	4	3	4	16	2%

Szwecja	1	4	6	2	2	3	15	2%
Francja	0	13	0	0	0	3	13	2%
Włochy	0	5	2	1	3	3	11	2%
Łotwa	2	0	1	8	0	3	11	2%
Litwa	0	4	1	1	0	2	6	1%
Chorwacja	0	0	0	2	1	1	3	<1%
Luksemburg	0	0	1	1	0	1	2	<1%
Estonia	0	0	1	0	0	1	1	<1%
Portugalia	0	0	1	0	0	1	1	<1%
Suma całkowita	78	134	134	154	160		660	

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj importujący. Takson: „*Panthera leo*”. Źródło: Hdowany w niewoli („C”), urodzony w niewoli („F”), pochodzący z ranczingu („R”).

Tabela 9. Unijni importerzy trofeów dzikich lwów afrykańskich

Kraj importujący	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Niemcy	12	7	7	8	11	9	45	20%
Dania	4	12	11	1	4	7	32	14%
Austria	9	7	5	2	3	6	26	11%
Włochy	0	7	3	3	9	5	22	10%
Hiszpania	2	4	2	4	8	4	20	9%
Belgia	0	3	2	8	5	4	18	8%
Bułgaria	3	1	0	0	10	3	14	6%
Portugalia	1	4	0	3	1	2	9	4%
Francja	1	6	0	0	0	2	7	3%
Węgry	0	3	3	1	0	2	7	3%
Słowacja	0	1	1	1	2	1	5	2%
Holandia	0	4	0	0	0	1	4	2%
Polska	0	0	1	0	3	1	4	2%
Czechy	2	0	0	0	1	1	3	1%
Litwa	0	0	2	1	0	1	3	1%
Szwecja	0	0	2	1	0	1	3	1%
Finlandia	0	0	1	1	0	1	2	1%
Malta	0	0	0	0	2	1	2	1%
Luksemburg	1	0	0	0	0	1	1	<1%
Rumunia	0	0	0	0	1	1	1	<1%
Suma całkowita	35	59	40	34	60		228	

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj importujący. Takson: „*Panthera leo*”. Źródło: Dziki („W”).

Nosorożec czarny (krytycznie zagrożony)

Tabela 10. Unijni importerzy trofeów nosorożca czarnego

Kraj importujący	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Niemcy	0	1	0	1	0	1	2	33%
Hiszpania	0	1	0	0	0	1	1	17%
Włochy	0	0	0	1	0	1	1	17%
Francja	0	1	0	0	0	1	1	17%
Czechy	0	0	0	1	0	1	1	17%
Suma całkowita	0	3	0	3	0	-	6	-

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj importujący. Takson: „*Diceros bicornis*”.

Pawian niedźwiedzi (najmniejszej troski)

Tabela 11. Unijni importerzy trofeów pawiana niedźwiedziego

Kraj importujący	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Niemcy	163	137	164	210	147	165	821	47%
Austria	35	66	33	42	40	44	216	12%
Hiszpania	36	37	29	36	40	36	178	10%
Dania	24	5	40	28	36	27	133	8%
Czechy	19	14	16	18	24	19	91	5%
Szwecja	4	16	10	20	15	13	65	4%
Słowacja	15	15	9	16	9	13	64	4%
Polska	10	3	7	10	24	11	54	3%
Węgry	0	0	4	16	12	7	32	2%
Finlandia	2	3	5	8	10	6	28	2%
Bułgaria	1	4	3	6	5	4	19	1%
Belgia	0	4	6	2	4	4	16	1%
Rumunia	1	0	2	4	1	2	8	<1%
Łotwa	0	8	0	0	0	2	8	<1%
Litwa	2	2	0	2	1	2	7	<1%
Portugalia	0	1	2	0	1	2	4	<1%
Francja	2	1	0	0	0	1	3	<1%
Malta	0	0	0	0	2	1	2	<1%
Grecja	1	0	0	0	0	1	1	<1%
Słowenia	0	1	0	0	0	1	1	<1%
Suma całkowita	315	317	330	418	371		1751	

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj importujący. Takson: „*Papio ursinus*”.

Gepard (narażony)

Tabela 12. Unijni importerzy trofeów geparda

Kraj importujący	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Francja	11	12	11	5	28	14	67	22%
Niemcy	17	6	13	9	6	11	51	17%
Austria	7	9	9	7	2	7	34	11%
Polska	7	5	2	4	8	6	26	9%
Hiszpania	4	4	6	5	6	5	25	8%
Węgry	1	5	8	7	1	5	22	7%
Czechy	0	1	4	4	3	3	12	4%
Słowacja	2	5	5	0	0	3	12	4%
Dania	2	1	0	3	4	2	10	3%
Finlandia	5	0	0	1	2	2	8	3%
Szwecja	3	0	1	2	2	2	8	3%
Belgia	1	1	0	3	2	2	7	2%
Estonia	0	0	0	0	5	1	5	2%
Bułgaria	1	1	1	1	0	1	4	1%
Łotwa	1	0	0	2	1	1	4	1%
Chorwacja	1	2	0	0	0	1	3	1%
Luksemburg	0	0	0	0	2	1	2	1%
Rumunia	0	1	1	0	0	1	2	1%
Litwa	0	0	0	0	1	1	1	<1%
Włochy	0	0	0	0	1	1	1	<1%
Suma całkowita	63	53	61	53	74		304	

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj importujący. Takson: „*Acinonyx jubatus*”.

Hipopotam (narażony)

Tabela 13. Unijni importerzy trofeów hipopotama

Kraj importujący	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Włochy	0	6	7	5	127	29	145	18%
Niemcy	22	22	21	30	26	25	121	15%
Francja	16	16	32	17	32	23	113	14%
Hiszpania	19	10	26	17	24	20	96	12%
Dania	8	12	18	22	22	17	82	10%
Austria	14	13	11	12	15	13	65	8%
Węgry	0	26	13	13	6	12	58	7%

Szwecja	1	1	11	6	7	6	26	3%
Słowacja	4	0	2	6	8	4	20	3%
Czechy	2	4	1	2	5	3	14	2%
Bułgaria	1	4	1	1	4	3	11	1%
Belgia	0	2	3	4	2	3	11	1%
Finlandia	2	1	3	1	2	2	9	1%
Litwa	1	2	0	2	4	2	9	1%
Polska	1	3	2	0	2	2	8	1%
Rumunia	1	0	1	0	0	1	2	<1%
Portugalia	1	1	0	0	0	1	2	<1%
Słowenia	1	0	0	0	0	1	1	<1%
Luksemburg	0	0	0	0	1	1	1	<1%
Suma całkowita	94	123	152	138	287		794	

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj importujący. Takson: „*Hippopotamus amphibious*”.

Oryks szablrogi (wymarły na wolności)

Tabela 14. Unijni importerzy trofeów oryksa szablrogi

Kraj importujący	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Hiszpania	10	7	5	7	10	8	39	19%
Węgry	3	7	3	9	12	7	34	16%
Francja	2	1	4	5	14	6	26	12%
Słowacja	8	5	5	3	2	5	23	11%
Dania	1	2	5	6	8	5	22	10%
Niemcy	1	3	3	4	4	3	15	7%
Czechy	0	1	2	3	3	2	9	4%
Szwecja	1	2	3	1	1	2	8	4%
Austria	0	0	2	1	3	2	6	3%
Belgia	2	1	2	0	0	1	5	2%
Włochy	0	2	1	1	0	1	4	2%
Polska	0	1	0	1	1	1	3	1%
Finlandia	1	0	2	0	0	1	3	1%
Portugalia	1	0	1	1	0	1	3	1%
Bułgaria	0	0	0	0	2	1	2	1%
Litwa	0	1	1	0	0	1	2	1%
Łotwa	2	0	0	0	0	1	2	1%
Luksemburg	0	0	0	2	0	1	2	1%
Słowenia	0	1	0	0	0	1	1	<1%

Estonia	0	0	0	0	1	1	1	<1%
Suma całkowita	32	34	39	44	61		210	

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj importujący. Takson: „*Oryks dammah*”.

Tygrys (krytycznie zagrożony)

Tabela 15. Unijni importerzy trofeów tygrysa

Kraj importujący	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Dania	0	0	1	0	0	1	1	50%
Włochy	0	0	0	0	1	1	1	50%
Suma całkowita	0	0	1	0	1		2	

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj importujący. Takson: „*Panthera tigris*”.

Tabela 16. Kraj pochodzenia trofeów tygrysa importowanych do UE

Kraj pochodzenia	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Republika Południowej Afryki	0	0	1	0	1	1	2	100%
Suma całkowita	0	0	1	0	1		2	

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj importujący. Takson: „*Panthera tigris*”.

Tabela 17. Źródło trofeów tygrysa importowanych do UE

Źródło	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Hodowane w niewoli	0	0	1	0	0	1	1	50%
Urodzone w niewoli	0	0	0	0	1	1	1	50%
Suma całkowita	0	0	1	0	1		2	

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj importujący. Takson: „*Panthera tigris*”.

Nosorożec biały południowy (bliski zagrożenia)

Tabela 18. Unijni importerzy trofeów nosorożca białego południowego

Kraj importujący	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Austria	2	5	3	11	0	5	21	19%
Polska	12	2	2	3	1	4	20	18%
Słowacja	4	3	2	2	4	3	15	13%
Hiszpania	5	0	1	4	3	3	13	12%
Francja	9	0	0	0	2	3	11	10%

Niemcy	0	2	3	1	3	2	9	8%
Bułgaria	0	0	0	0	4	1	4	4%
Dania	0	2	0	1	0	1	3	3%
Estonia	0	0	1	1	1	1	3	3%
Węgry	1	0	2	0	0	1	3	3%
Belgia	0	2	0	0	0	1	2	2%
Łotwa	0	0	0	2	0	1	2	2%
Rumunia	0	0	2	0	0	1	2	2%
Czechy	1	0	0	0	0	1	1	1%
Włochy	0	0	0	1	0	1	1	1%
Litwa	1	0	0	0	0	1	1	1%
Szwecja	0	0	0	0	1	1	1	1%
Suma całkowita	35	16	16	26	19		112	

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj importujący. Takson: „*Ceratotherium simum simum*”.

Zebra górska Hartmanna (narażona)

Tabela 19. Unijni importerzy trofeów zebry górskiej Hartmanna

Kraj importujący	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Niemcy	287	269	300	272	336	293	1464	47%
Austria	69	64	89	86	123	87	431	14%
Dania	48	53	51	44	75	55	271	9%
Szwecja	15	66	25	77	88	55	271	9%
Hiszpania	15	28	41	35	51	34	170	5%
Węgry	0	1	48	44	37	26	130	4%
Słowacja	10	7	23	16	28	17	84	3%
Finlandia	20	15	6	8	18	14	67	2%
Czechy	3	8	20	16	18	13	65	2%
Belgia	7	12	21	7	12	12	59	2%
Polska	11	12	8	11	5	10	47	2%
Bułgaria	0	5	10	12	6	7	33	1%
Portugalia	1	1	3	2	0	2	7	<1%
Słowenia	0	0	3	3	0	2	6	<1%
Francja	0	1	2	2	0	1	5	<1%
Litwa	2	0	1	0	2	1	5	<1%
Włochy	0	0	2	0	0	1	2	<1%
Łotwa	1	0	0	0	0	1	1	<1%

Rumunia	1	0	0	0	0	1	1	<1%
Suma całkowita	490	542	653	635	799		3119	

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj importujący. Takson: „*Equus zebra hartmannae*”.

GATUNKI EUROPEJSKIE I AMERYKAŃSKIE

Amerykański niedźwiedź czarny (najmniejszej troski)

Tabela 20. Unijni importerzy trofeów amerykańskiego niedźwiedzia czarnego

Kraj importujący	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Dania	111	48	153	113	87	103	512	36%
Szwecja	31	64	73	21	65	51	254	18%
Niemcy	62	59	39	34	49	49	243	17%
Hiszpania	15	27	25	23	15	21	105	7%
Polska	0	5	8	36	37	18	86	6%
Austria	19	24	4	16	6	14	69	5%
Finlandia	2	3	8	8	25	10	46	3%
Czechy	2	17	1	3	1	5	24	2%
Węgry	0	0	5	12	5	5	22	2%
Francja	5	4	6	1	0	4	16	1%
Słowacja	0	5	0	0	6	3	11	1%
Portugalia	2	2	1	1	1	2	7	<1%
Litwa	4	0	2	1	0	2	7	<1%
Belgia	3	2	0	0	0	1	5	<1%
Słowenia	0	1	0	2	0	1	3	<1%
Rumunia	2	0	0	0	0	1	2	<1%
Malta	0	0	0	0	2	1	2	<1%
Bułgaria	1	0	0	0	0	1	1	<1%
Suma całkowita	259	261	325	271	299		1415	

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj importujący. Takson: „*Ursus americanus*”.

Niedźwiedź brunatny (najmniejszej troski)

Tabela 21. Unijni importerzy trofeów niedźwiedzia brunatnego

Kraj importujący	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Polska	19	21	53	25	22	28	140	13%
Niemcy	31	21	36	17	32	28	137	13%

Dania	20	16	11	17	22	18	86	8%
Francja	3	30	15	16	19	17	83	8%
Łotwa	50	1	10	20	0	17	81	8%
Austria	12	10	21	4	23	14	70	7%
Finlandia	14	11	14	6	25	14	70	7%
Czechy	11	13	12	12	16	13	64	6%
Hiszpania	10	9	10	15	15	12	59	6%
Litwa	8	4	16	14	9	11	51	5%
Szwecja	11	13	10	3	7	9	44	4%
Rumunia	0	0	12	6	18	8	36	3%
Słowacja	12	3	9	4	6	7	34	3%
Belgia	9	8	6	7	2	7	32	3%
Węgry	2	0	6	15	8	7	31	3%
Bułgaria	1	0	4	11	1	4	17	2%
Włochy	1	0	1	7	4	3	13	1%
Estonia	0	0	3	1	0	1	4	<1%
Luksemburg	0	2	0	1	1	1	4	<1%
Suma całkowita	214	162	249	201	230		1056	

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj importujący. Takson: „*Ursus arctos*”.

Tabela 22. Źródła trofeów niedźwiedzia brunatnego importowanych do UE

Źródło	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Zwierzęta dzikie	214	162	249	201	230	212	1056	100%
Suma całkowita	214	162	249	201	230		1056	

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj importujący. Takson: „*Ursus arctos*”.

Tabela 23. Unijni eksporterzy trofeów niedźwiedzia brunatnego

Kraj eksportujący	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Rumunia	42	44	30	2	15	27	133	54%
Szwecja	7	7	9	6	13	9	42	17%
Chorwacja	6	4	4	10	9	7	33	13%
Niemcy	0	1	6	1	0	2	8	3%
Słowenia	0	1	0	4	3	2	8	3%
Austria	3	0	1	0	3	2	7	3%
Estonia	0	0	1	3	3	2	7	3%
Dania	0	2	0	0	0	1	2	1%

Francja	0	0	0	0	2	1	2	1%
Węgry	0	0	0	2	0	1	2	1%
Finlandia	0	0	0	1	0	1	1	<1%
Hiszpania	0	1	0	0	0	1	1	<1%
Suma całkowita	58	60	51	29	48		246	

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj eksportujący. Takson: „*Ursus arctos*”.

Ryś euroazjatycki (bliski zagrożenia)

Tabela 24. Liczba trofeów rysia euroazjatyckiego importowanych do UE

2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita
7	7	2	0	0	4	16

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj importujący. Takson: „*Lynx lynx*”.

Tabela 25. Unijni importerzy trofeów rysia euroazjatyckiego

Kraj importujący	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Francja	2	1	1	0	0	1	4	25%
Austria	2	1	0	0	0	1	3	19%
Włochy	0	2	0	0	0	1	2	13%
Niemcy	1	1	0	0	0	1	2	13%
Słowacja	0	1	0	0	0	1	1	6%
Hiszpania	0	1	0	0	0	1	1	6%
Bułgaria	1	0	0	0	0	1	1	6%
Czechy	1	0	0	0	0	1	1	6%
Grecja	0	0	1	0	0	1	1	6%
Suma całkowita	7	7	2	0	0	-	16	-

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj importujący. Takson: „*Lynx lynx*”.

Tabela 26. Źródła trofeów rysia euroazjatyckiego importowanych do UE

Źródło	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Zwierzęta dzikie	7	7	2	0	0	4	16	100%
Suma całkowita	7	7	2	0	0	-	16	-

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj importujący. Takson: „*Lynx lynx*”.

Tabela 27. Kraje pochodzenia trofeów rysia euroazjatyckiego importowanych do UE

Kraj pochodzenia	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Rosja	7	7	2	0	0	4	100%	16
Suma całkowita	7	7	2	0	0	-	-	16

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj importujący. Takson: „*Lynx lynx*”.

Tabela 28. Źródła trofeów rysia euroazjatyckiego eksportowanych z UE

Źródło	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Zwierzęta dzikie	0	2	0	4	3	2	9	100%
Suma całkowita	0	2	0	4	3	-	9	-

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj eksportujący. Takson: „*Lynx lynx*”.

Wilk szary (najmniejszej troski)

Tabela 29. Unijni importerzy trofeów wilka szarego

Kraj importujący	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Niemcy	13	9	20	25	17	17	84	30%
Austria	2	5	16	3	3	6	29	11%
Francja	2	12	10	2	1	6	27	10%
Dania	2	9	6	2	6	5	25	9%
Czechy	5	3	6	5	3	5	22	8%
Hiszpania	2	2	5	11	2	5	22	8%
Polska	0	9	10	0	0	4	19	7%
Szwecja	4	4	0	5	1	3	14	5%
Łotwa	0	1	7	1	0	2	9	3%
Węgry	0	1	3	2	1	2	7	3%
Finlandia	0	3	1	2	0	2	6	2%
Litwa	1	0	1	1	0	1	3	1%
Belgia	1	0	1	0	0	1	2	1%
Włochy	0	0	1	1	0	1	2	1%
Słowacja	0	1	0	0	1	1	2	1%
Malta	0	0	0	0	1	1	1	<1%
Rumunia	0	0	0	1	0	1	1	<1%
Słowenia	0	0	1	0	0	1	1	<1%
Suma całkowita	32	59	88	61	36		276	

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj importujący. Takson: „*Canis lupus*”.

Tabela 30. Źródła trofeów wilka szarego importowanych do UE

Źródło	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Zwierzęta dzikie	32	59	87	61	36	55	275	100%
(puste)	0	0	1	0	0	1	1	<1%
Suma całkowita	32	59	88	61	36		276	

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj importujący. Takson: „*Canis lupus*”.

Tabela 31. Kraje pochodzenia trofeów wilka szarego eksportowanych z UE

Kraj pochodzenia	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Rumunia	7	2	3	3	0	3	15	43%
Hiszpania	0	0	2	3	3	2	8	23%
Bułgaria	0	0	1	1	1	1	3	9%
Łotwa	0	0	0	2	0	1	2	6%
Rosja	0	0	0	0	2	1	2	6%
Kanada	0	0	1	0	0	1	1	3%
Estonia	1	0	0	0	0	1	1	3%
Niemcy	0	1	0	0	0	1	1	3%
Litwa	0	0	1	0	0	1	1	3%
Szwecja	0	0	0	1	0	1	1	3%
Suma całkowita	8	3	8	10	6		35	

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj eksportujący. Takson: „*Canis lupus*”.**Niedźwiedź polarny (narażony)**

Tabela 32. Unijni importerzy trofeów niedźwiedzi polarnych

Kraj importujący	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Dania	0	1	7	0	3	3	11	17%
Austria	1	0	3	3	1	2	8	12%
Estonia	0	0	0	3	3	2	6	9%
Niemcy	1	2	1	0	2	2	6	9%
Francja	0	3	0	1	1	1	5	8%
Czechy	1	0	1	1	2	1	5	8%
Belgia	1	2	0	0	1	1	4	6%
Rumunia	0	2	0	1	0	1	3	5%
Litwa	0	0	2	1	0	1	3	5%
Hiszpania	0	0	1	1	1	1	3	5%

Szwecja	1	0	0	2	0	1	3	5%
Włochy	0	0	2	0	1	1	3	5%
Słowenia	0	2	0	0	0	1	2	3%
Węgry	0	0	1	0	1	1	2	3%
Polska	1	0	0	0	0	1	1	2%
Suma całkowita	6	12	18	13	16		65	

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj importujący. Takson: „*Ursus maritimus*”.

Mors (narażony)

Tabela 33. Unijni importerzy trofeów morsa

Kraj importujący	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Belgia	0	0	0	0	5	1	5	19%
Austria	0	0	5	0	0	1	5	19%
Litwa	0	0	4	0	0	1	4	15%
Niemcy	0	1	2	0	0	1	3	12%
Polska	0	0	0	2	0	1	2	8%
Czechy	1	0	0	0	1	1	2	8%
Węgry	0	0	0	0	1	1	1	4%
Bułgaria	0	0	1	0	0	1	1	4%
Hiszpania	0	0	0	0	1	1	1	4%
Dania	0	0	1	0	0	1	1	4%
Francja	0	0	0	0	1	1	1	4%
Suma całkowita	1	1	13	2	9		26	

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj importujący. Takson: „*Odobenus rosmarus*”.

Koziorożec kaukaski (krytycznie zagrożony)

Tabela 34. Unijni importerzy trofeów koziorożca kaukaskiego

Kraj importujący	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Hiszpania	0	0	0	0	22	5	22	51%
Niemcy	0	0	0	0	11	3	11	26%
Belgia	0	0	0	0	5	1	5	12%
Czechy	0	0	0	0	2	1	2	5%
Dania	0	0	0	0	2	1	2	5%
Węgry	0	0	0	0	1	1	1	2%
Suma całkowita	0	0	0	0	43		43	

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj importujący. Takson: „*Capra caucasica*”.

GATUNKI AZJATYCKIE

Aksis bengalski (krytycznie zagrożony)

Tabela 35. Unijni importerzy trofeów aksisa bengalskiego

Kraj importujący	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Litwa	0	0	0	2	0	1	2	40%
Niemcy	0	1	0	1	0	1	2	40%
Dania	0	0	0	0	1	1	1	20%
Suma całkowita	0	1	0	3	1		5	

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj importujący. Takson: „*Axis porcinus*”.

Arni azjatycki (krytycznie zagrożony)

Tabela 36. Unijni importerzy trofeów arniego azjatyckiego

Kraj importujący	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Niemcy	1	42	0	0	0	9	43	100%
Suma całkowita	1	42	0	0	0		43	

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj importujący. Takson: „*Bubalus arnee*”.

Załącznik C: Analiza na szczeblu krajowym UE

Austria

Tabela 1. Gatunki trofeów importowanych przez Austrię

Gatunek	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Zebra górska Hartmanna (<i>Equus zebra Hartmannae</i>)	69	64	89	86	123	87	431	32%
Pawian niedźwiedzi (<i>Papio ursinus</i>)	35	66	33	42	40	44	216	16%
Słoń afrykański (<i>Loxodonta africana</i>)	14	18	24	7	11	15	74	5%
Lampart plamisty (<i>Panthera pardus</i>)	12	17	16	20	9	15	74	5%
Niedźwiedź brunatny (<i>Ursus arctos</i>)	12	10	21	4	23	14	70	5%
Niedźwiedź czarny (<i>Ursus americanus</i>)	19	24	4	16	6	14	69	5%
Hipopotam nilowy (<i>Hippopotamus amphibius</i>)	14	13	11	12	15	13	65	5%
Lew afrykański (<i>Panthera leo</i>)	12	14	13	6	6	11	51	4%
Karakal stepowy (<i>Caracal caracal</i>)	14	2	7	12	7	9	42	3%
Gepard grzywiasty (<i>Acinonyx jubatus</i>)	7	9	9	7	2	7	34	3%
Kob moczarowy (<i>Kobus leche</i>)	5	6	1	9	10	7	31	2%
Wilk szary (<i>Canis lupus</i>)	2	5	16	3	3	6	29	2%
Nosorożec biały (<i>Ceratotherium simum</i>)	2	5	3	11	0	5	21	2%
Pawian masajski (<i>Papio cynocephalus</i>)	1	7	0	10	0	4	18	1%
Antylopa indyjska (<i>Antilope cervicapra</i>)	0	2	7	3	5	4	17	1%
Gatunki kotawca (<i>Chlorocebus spp.</i>)	2	0	6	5	0	3	13	1%
Serwal sawannowy (<i>Leptailurus serval</i>)	4	4	1	1	2	3	12	1%
Arui grzywiasta (<i>Ammotragus lervia</i>)	0	0	1	5	2	2	8	1%
Cyweta afrykańska (<i>Civettictis civetta</i>)	2	2	0	0	4	2	8	1%
Niedźwiedź polarny (<i>Ursus maritimus</i>)	1	0	3	3	1	2	8	1%
Oryks szablrogi (<i>Oryx dammah</i>)	0	0	2	1	3	2	6	<1%
Puma północnoamerykańska (<i>Puma concolor cougar</i>)	0	0	5	1	0	2	6	<1%
Różne gatunki kóz (<i>Capra spp.</i>)	0	3	0	1	1	1	5	<1%
Ratel miodożerny (<i>Mellivora capensis</i>)	1	0	2	2	0	1	5	<1%
Mors arktyczny (<i>Odobenus rosmarus</i>)	0	0	5	0	0	1	5	<1%
Owca Marco Polo (<i>Ovis polii</i>)	0	0	1	4	0	1	5	<1%
Puma płowa (<i>Puma concolor</i>)	0	1	2	0	2	1	5	<1%
Markur śruborogi (<i>Capra falconeri</i>)	0	0	1	2	1	1	4	<1%
Gereza abisyńska (<i>Colobus guereza</i>)	1	0	2	0	0	1	3	<1%
Ryś euroazjatycki (<i>Lynx lynx</i>)	2	1	0	0	0	1	3	<1%
Pawian oliwkowy (<i>Papio anubis</i>)	2	0	1	0	0	1	3	<1%

Ryś kanadyjski (<i>Lynx canadensis</i>)	0	0	2	0	0	1	2	<1%
Ryś rudy (<i>Lynx rufus</i>)	0	0	1	1	0	1	2	<1%
Otolemur gruboogonowy (<i>Otolemur crassicaudatus</i>)	0	0	2	0	0	1	2	<1%
Protel grzywiasty (<i>Proteles cristata</i>)	1	1	0	0	0	1	2	<1%
Dujker czarnopregi (<i>Cephalophus dorsalis</i>)	0	0	1	0	0	1	1	<1%
Żbik europejski (<i>Felis silvestris</i>)	0	0	0	1	0	1	1	<1%
Owca mongolska (<i>Ovis darwini</i>)	0	0	1	0	0	1	1	<1%
Różne gatunki Pawianów (<i>Papio spp.</i>)	0	1	0	0	0	1	1	<1%
Sitatunga (<i>Tragelaphus spekii</i>)	0	0	0	1	0	1	1	<1%
Suma całkowita	234	275	293	276	276		1354	

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj importujący.

Tabela 2. Gatunki trofeów pochodzących z niewoli importowanych przez Austrię

Gatunek	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Lew afrykański (<i>Panthera leo</i>)	3	7	8	4	3	5	25	49%
Kob moczarowy (<i>Kobus leche</i>)	1	3	1	8	2	3	15	29%
Oryks szablrogi (<i>Oryx dammah</i>)	0	0	2	0	3	1	5	10%
Puma płowa (<i>Puma concolor</i>)	0	1	2	0	0	1	3	6%
Karakal stepowy (<i>Caracal caracal</i>)	0	0	0	2	0	1	2	4%
Arui grzywiasta (<i>Ammotragus lervia</i>)	0	0	1	0	0	1	1	2%
Suma całkowita	4	11	14	14	8		51	

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj importujący. Źródło: Hodowany w niewoli („C”), urodzony w niewoli („F”), pochodzący z ranczingu („R”).

Tabela 3. Kraj pochodzenia trofeów lwów afrykańskich pochodzących z niewoli importowanych przez Austrię

Kraj pochodzenia	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Republika Południowej Afryki	3	7	8	4	3	5	25	100%
Suma całkowita	3	7	8	4	3		25	

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj importujący. Takson: „*Panthera leo*”. Źródło: Hodowany w niewoli („C”), urodzony w niewoli („F”), pochodzący z ranczingu („R”).

Tabela 4. Kraj pochodzenia trofeów rysia euroazjatyckiego importowanych przez Austrię

Kraj pochodzenia	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Rosja	2	1	0	0	0	1	3	100%
Suma całkowita	2	1	0	0	0		3	

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj importujący. Takson: „*Lynx lynx*”.

Tabela 5. Kraj pochodzenia trofeów wilka szarego importowanych przez Austrię

Kraj pochodzenia	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Kanada	1	4	12	2	1	4	20	69%
Rosja	0	1	3	0	1	1	5	17%
Kazachstan	1	0	1	1	1	1	4	14%
Suma całkowita	2	5	16	3	3		29	

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj importujący. Takson: „*Canis lupus*”.

Belgia

Tabela 6. Gatunki trofeów importowanych przez Belgię

Gatunek	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Zebra górską Hartmanna (<i>Equus zebra Hartmannae</i>)	7	12	21	7	12	12	59	19%
Lew afrykański (<i>Panthera leo</i>)	1	9	13	12	10	9	45	15%
Niedźwiedź brunatny (<i>Ursus arctos</i>)	9	8	6	7	2	7	32	10%
Słoń afrykański (<i>Loxodonta africana</i>)	0	21	3	3	2	6	29	9%
Lampart plamisty (<i>Panthera pardus</i>)	1	3	2	6	5	4	17	6%
Pawian niedźwiedzi (<i>Papio ursinus</i>)	0	4	6	2	4	4	16	5%
Hipopotam nilowy (<i>Hippopotamus amphibius</i>)	0	2	3	4	2	3	11	4%
Kob moczarowy (<i>Kobus leche</i>)	0	2	2	6	1	3	11	4%
Owca dzika (<i>Ovis ammon</i>)	0	5	4	0	1	2	10	3%
Gepard grzywiasty (<i>Acinonyx jubatus</i>)	1	1	0	3	2	2	7	2%
Koziorożec kaukaski (<i>Capra caucasica</i>)	0	0	0	0	5	1	5	2%
Koziorożec syberyjski (<i>Capra sibirica</i>)	0	0	0	0	5	1	5	2%
Karakal stepowy (<i>Caracal caracal</i>)	1	1	0	0	3	1	5	2%
Mors arktyczny (<i>Odobenus rosmarus</i>)	0	0	0	0	5	1	5	2%
Oryks szablrogi (<i>Oryx dammah</i>)	2	1	2	0	0	1	5	2%
Dujkerczyk modry (<i>Philantomba monticola</i>)	0	0	2	2	1	1	5	2%
Niedźwiedź czarny (<i>Ursus americanus</i>)	3	2	0	0	0	1	5	2%
Niedźwiedź polarny (<i>Ursus maritimus</i>)	1	2	0	0	1	1	4	1%
Zebra górską (<i>Equus zebra zebra</i>)	0	0	0	3	0	1	3	1%
Żbik europejski (<i>Felis silvestris</i>)	0	0	1	0	2	1	3	1%
Pawian oliwkowy (<i>Papio anubis</i>)	0	0	2	1	0	1	3	1%
Antylopa indyjska (<i>Antelope cervicapra</i>)	0	0	2	0	0	1	2	1%
Wilk szary (<i>Canis lupus</i>)	1	0	1	0	0	1	2	1%
Koza bezoarowa (<i>Capra hircus aegagrus</i>)	0	0	0	0	2	1	2	1%

Dujker czarnopięgi (<i>Cephalophus dorsalis</i>)	0	0	2	0	0	1	2	1%
Nosorożec biały (<i>Ceratotherium simum</i>)	0	2	0	0	0	1	2	1%
Kotawiec sawannowy (<i>Chlorocebus pygerythrus</i>)	0	1	1	0	0	1	2	1%
Cyweta afrykańska (<i>Civettictis civetta</i>)	0	0	0	1	1	1	2	1%
Serwal sawannowy (<i>Leptailurus serval</i>)	0	0	2	0	0	1	2	1%
Pawian masajski (<i>Papio cynocephalus</i>)	0	0	0	1	1	1	2	1%
Arui grzywiasta (<i>Ammotragus lervia</i>)	0	0	1	0	0	1	1	<1%
Kot nubijski (<i>Felis lybica</i>)	1	0	0	0	0	1	1	<1%
Owca domowa (<i>Ovis aries</i>)	0	0	1	0	0	1	1	<1%
Owca kanadyjska (<i>Ovis canadensis</i>)	0	0	1	0	0	1	1	<1%
Nahur górski (<i>Pseudois nayaur</i>)	0	0	0	0	1	1	1	<1%
Suma całkowita	28	76	78	58	68		308	

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj importujący.

Tabela 7. Źródła trofeów oryksa szablrogię importowanych przez Belgię

Źródło	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Urodzone w niewoli	2	1	2	0	0	1	5	100%
Suma całkowita	2	1	2	0	0	0	5	

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj importujący. Takson: „*Oryx dammah*”.

Tabela 8. Źródła trofeów lwa afrykańskiego importowanych przez Belgię

Źródło	2014	2015	2016	2017	2018	Średnia na rok	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Hodowane w niewoli	1	6	11	4	5	6	27	60%
Zwierzęta dzikie	0	3	2	8	5	4	18	40%
Suma całkowita	1	9	13	12	10		45	

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj importujący. Takson: „*Pantera leo*”.

Tabela 9. Kraj pochodzenia trofeów lwów afrykańskich pochodzących z niewoli importowanych przez Belgię

Kraj pochodzenia	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Republika Południowej Afryki	1	6	11	4	5	6	27	100%
Suma całkowita	1	6	11	4	5		27	

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj importujący. Takson: „*Pantera leo*”. Źródło: Hodowany w niewoli („C”), urodzony w niewoli („F”), pochodzący z ranczingu („R”).

Tabela 10. Kraj pochodzenia trofeów dzikich lwów afrykańskich importowanych przez Belgię

Kraj pochodzenia	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Republika Południowej Afryki	0	3	2	2	3	2	10	56%
Tanzania	0	0	0	5	0	1	5	28%
Zimbabwe	0	0	0	0	2	1	2	11%
Namibia	0	0	0	1	0	1	1	6%
Suma całkowita	0	3	2	8	5		18	

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj importujący. Takson: „*Pantera leo*”. Źródło: Dziki („W”).

Tabela 11. Kraj pochodzenia trofeów niedźwiedzia brunatnego importowanych przez Belgię

Kraj pochodzenia	2014	2015	2016	2017	2018	Średnia na rok	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Rosja	9	5	6	7	2	5	29	91%
Stany Zjednoczone	0	3	0	0	0	1	3	9%
Suma całkowita	9	8	6	7	2		32	

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj importujący. Takson: „*Ursus arctos*”.

Dania

Tabela 12. Gatunki trofeów importowanych przez Danię

Gatunek	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Niedźwiedź czarny (<i>Ursus americanus</i>)	111	48	153	113	87	103	512	31%
Zebra górską Hartmanna (<i>Equus zebra Hartmannae</i>)	48	53	51	44	75	55	271	16%
Pawian niedźwiedzi (<i>Papio ursinus</i>)	24	5	40	28	36	27	133	8%
Niedźwiedź brunatny (<i>Ursus arctos</i>)	20	16	11	17	22	18	86	5%
Hipopotam nilowy (<i>Hippopotamus amphibius</i>)	8	12	18	22	22	17	82	5%
Kob moczarowy (<i>Kobus leche</i>)	6	12	13	23	23	16	77	5%
Karakal stepowy (<i>Caracal caracal</i>)	9	3	12	11	23	12	58	3%
Lew afrykański (<i>Panthera leo</i>)	6	20	18	3	8	11	55	3%
Kotawiec sawannowy (<i>Chlorocebus pygerythrus</i>)	2	5	7	16	15	9	45	3%
Lampart plamisty (<i>Panthera pardus</i>)	4	12	10	7	10	9	43	3%
Antylopa indyjska (<i>Antelope cervicapra</i>)	6	4	3	8	16	8	37	2%
Słoń afrykański (<i>Loxodonta africana</i>)	14	4	4	4	10	8	36	2%
Dujkerczyk modry (<i>Philantomba monticola</i>)	2	3	6	7	8	6	26	2%
Wilk szary (<i>Canis lupus</i>)	2	9	6	2	6	5	25	1%
Oryks szablrogi (<i>Oryx dammah</i>)	1	2	5	6	8	5	22	1%

Sasebi przylądkowy (<i>Damaliscus pygargus pygargus</i>)	5	3	1	7	4	4	20	1%
Owca Marco Polo (<i>Ovis polii</i>)	0	7	7	0	2	4	16	1%
Makak krabozerny (<i>Macaca fascicularis</i>)	15	0	0	0	0	3	15	1%
Puma płowa (<i>Puma concolor</i>)	3	2	2	0	4	3	11	1%
Niedźwiedź polarny (<i>Ursus maritimus</i>)	0	1	7	0	3	3	11	1%
Gepard grzywiasty (<i>Acinonyx jubatus</i>)	2	1	0	3	4	2	10	1%
Pawian masajski (<i>Papio cynocephalus</i>)	5	1	2	0	2	2	10	1%
Puma północnoamerykańska (<i>Puma concolor cougar</i>)	2	0	7	0	0	2	9	1%
Koza bezoarowa (<i>Capra hircus aegagrus</i>)	0	0	0	3	5	2	8	<1%
Koziorożec syberyjski (<i>Capra sibirica</i>)	0	0	2	4	2	2	8	<1%
Arui grzywiasta (<i>Ammotragus lervia</i>)	2	2	1	1	1	2	7	<1%
Serwal sawannowy (<i>Leptailurus serval</i>)	0	0	2	0	4	2	6	<1%
Pawian oliwkowy (<i>Papio anubis</i>)	2	1	2	1	0	2	6	<1%
Protel grzywiasty (<i>Proteles cristata</i>)	0	1	0	2	2	1	5	<1%
Dujker czarnopregi (<i>Cephalophus dorsalis</i>)	0	0	0	1	2	1	3	<1%
Nosorożec biały (<i>Ceratotherium simum</i>)	0	2	0	1	0	1	3	<1%
Koziorożec kaukaski (<i>Capra caucasica</i>)	0	0	0	0	2	1	2	<1%
Markur śruborogi (<i>Capra falconeri</i>)	2	0	0	0	0	1	2	<1%
Cyweta afrykańska (<i>Civettictis civetta</i>)	0	0	1	0	1	1	2	<1%
Aksis bengalski (<i>Axis porcinus</i>)	0	0	0	0	1	1	1	<1%
Żbik europejski (<i>Felis silvestris</i>)	1	0	0	0	0	1	1	<1%
Ryś kanadyjski (<i>Lynx canadensis</i>)	1	0	0	0	0	1	1	<1%
Mors arktyczny (<i>Odobenus rosmarus</i>)	0	0	1	0	0	1	1	<1%
Owca dzika (<i>Ovis ammon</i>)	0	0	0	0	1	1	1	<1%
Owca domowa (<i>Ovis aries</i>)	0	1	0	0	0	1	1	<1%
Tygrys azjatycki (<i>Panthera tigris</i>)	0	0	1	0	0	1	1	<1%
Nahur górski (<i>Pseudois nayaur</i>)	0	1	0	0	0	1	1	<1%
Suma całkowita	303	231	393	334	409		1670	

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj importujący.

Tabela 13. Kraj pochodzenia trofeów z amerykańskiego niedźwiedzia czarnego importowanych przez Danię

Kraj pochodzenia	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Kanada	106	48	151	111	85	101	501	98%
Stany Zjednoczone	5	0	2	1	2	2	10	2%
Nieznany	0	0	0	1	0	1	1	<1%
Suma całkowita	111	48	153	113	87		512	

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj importujący. Takson: „*Ursus americanus*”.

Tabela 14. Źródła trofeów lwa afrykańskiego importowanych przez Danię

Źródło	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Zwierzęta dzikie	4	12	11	1	4	7	32	58%
Hodowane w niewoli	2	8	7	2	4	5	23	42%
Suma całkowita	6	20	18	3	8		55	

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj importujący. Takson: „*Pantera leo*”.

Tabela 15. Kraj pochodzenia trofeów lwa afrykańskiego pochodzących z niewoli importowanych przez Danię

Kraj pochodzenia	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Republika Południowej Afryki	2	7	7	2	4	5	22	96%
Zambia	0	1	0	0	0	1	1	4%
Suma całkowita	2	8	7	2	4		23	

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj importujący. Takson: „*Pantera leo*”. Źródło: Hodowany w niewoli („C”), urodzony w niewoli („F”), pochodzący z ranczingu („R”).

Tabela 16. Kraj pochodzenia trofeów niedźwiedzia brunatnego importowanych przez Danię

Kraj pochodzenia	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Rosja	16	13	10	16	19	15	74	86%
Stany Zjednoczone	4	3	1	0	2	2	10	12%
Kanada				1	1	1	2	2%
Suma całkowita	20	16	11	17	22		86	

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj importujący. Takson: „*Ursus arctos*”.

Tabela 17. Kraj pochodzenia trofeów wilka szarego importowanych przez Danię

Kraj pochodzenia	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Kanada	2	9	6	2	5	5	24	96%
Rosja	0	0	0	0	1	1	1	4%
Suma całkowita	2	9	6	2	6		25	

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj importujący. Takson: „*Canis lupus*”.

Francja

Tabela 18. Gatunki trofeów importowanych przez Francję

Gatunek	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Lampart plamisty (<i>Panthera pardus</i>)	34	41	36	23	76	42	210	28%
Słoń afrykański (<i>Loxodonta africana</i>)	42	30	15	18	16	25	121	16%
Hipopotam nilowy (<i>Hippopotamus amphibius</i>)	16	16	32	17	32	23	113	15%
Niedźwiedź brunatny (<i>Ursus arctos</i>)	3	30	15	16	19	17	83	11%
Gepard grzywiasty (<i>Acinonyx jubatus</i>)	11	12	11	5	28	14	67	9%
Wilk szary (<i>Canis lupus</i>)	2	12	10	2	1	6	27	4%
Oryks szablrogi (<i>Oryx dammah</i>)	2	1	4	5	14	6	26	3%
Lew afrykański (<i>Panthera leo</i>)	1	19	0	0	0	4	20	3%
Niedźwiedź czarny (<i>Ursus americanus</i>)	5	4	6	1	0	4	16	2%
Nosorożec biały (<i>Ceratotherium simum</i>)	9	0	0	0	2	3	11	1%
Owca Marco Polo (<i>Ovis polii</i>)	0	3	0	3	1	2	7	1%
Zebra górską Hartmanna (<i>Equus zebra Hartmannae</i>)	0	1	2	2	0	1	5	1%
Żbik europejski (<i>Felis silvestris</i>)	0	0	4	0	1	1	5	1%
Niedźwiedź polarny (<i>Ursus maritimus</i>)	0	3	0	1	1	1	5	1%
Ryś euroazjatycki (<i>Lynx lynx</i>)	2	1	1	0	0	1	4	1%
Arui grzywiasta (<i>Ammotragus lervia</i>)	1	0	1	1	0	1	3	<1%
Ryś kanadyjski (<i>Lynx canadensis</i>)	0	1	1	1	0	1	3	<1%
Pawian niedźwiedzi (<i>Papio ursinus</i>)	2	1	0	0	0	1	3	<1%
Markur śruborogi (<i>Capra falconeri</i>)	0	0	0	0	2	1	2	<1%
Karakal stepowy (<i>Caracal caracal</i>)	0	2	0	0	0	1	2	<1%
Sasebi przylądkowy (<i>Damaliscus pygargus pygargus</i>)	2	0	0	0	0	1	2	<1%
Kob moczarowy (<i>Kobus leche</i>)	2	0	0	0	0	1	2	<1%
Serwal sawannowy (<i>Leptailurus serval</i>)	1	0	0	1	0	1	2	<1%
Narwal jednozębny (<i>Monodon monoceros</i>)	0	1	0	1	0	1	2	<1%
Owca dzika (<i>Ovis ammon</i>)	0	0	1	0	1	1	2	<1%
Pawian masajski (<i>Papio cynocephalus</i>)	0	1	1	0	0	1	2	<1%
Adaks pustynny (<i>Addax nasomaculatus</i>)	0	0	1	0	0	1	1	<1%
Koziorożec syberyjski (<i>Capra sibirica</i>)	0	0	1	0	0	1	1	<1%
Kotawiec sawannowy (<i>Chlorocebus pygerythrus</i>)	0	0	1	0	0	1	1	<1%
Nosorożec czarny (<i>Diceros bicornis</i>)	0	1	0	0	0	1	1	<1%
Kot nubijski (<i>Felis lybica</i>)	1	0	0	0	0	1	1	<1%
Mors arktyczny (<i>Odobenus rosmarus</i>)	0	0	0	0	1	1	1	<1%
Puma płowa (<i>Puma concolor</i>)	0	0	1	0	0	1	1	<1%
Suma całkowita	136	180	144	97	195		752	

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj importujący.

Tabela 19. Gatunki trofeów pochodzących z niewoli importowanych przez Francję

Gatunek	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Oryks szablrorogi (<i>Oryx dammah</i>)	2	1	3	5	14	5	25	58%
Lew afrykański (<i>Panthera leo</i>)	0	13	0	0	0	3	13	30%
Arui grzywiasta (<i>Ammotragus lervia</i>)	1	0	1	1	0	1	3	7%
Adaks pustynny (<i>Addax nasomaculatus</i>)	0	0	1	0	0	1	1	2%
Hipopotam nilowy (<i>Hippopotamus amphibius</i>)	0	0	1	0	0	1	1	2%
Suma całkowita	3	14	6	6	14		43	

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj importujący. Źródło: Hodowany w niewoli („C”), urodzony w niewoli („F”), pochodzący z ranczingu („R”).

Tabela 20. Kraj pochodzenia trofeów lwa afrykańskiego importowanych przez Francję

Kraj pochodzenia	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Republika Południowej Afryki	0	13	0	0	0	3	13	100%
Suma całkowita	0	13	0	0	0		13	

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj importujący. Takson: „*Panthera leo*”.

Tabela 21. Kraj pochodzenia trofeów niedźwiedzia brunatnego importowanych przez Francję

Kraj pochodzenia	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Rosja	1	30	12	14	17	15	74	89%
Stany Zjednoczone	2		3	2	2	2	9	11%
Suma całkowita	3	30	15	16	19		83	

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj importujący. Takson: „*Ursus arctos*”.

Tabela 22. Kraj pochodzenia trofeów wilka szarego importowanych przez Francję

Kraj pochodzenia	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Rosja	0	10	5	0	0	3	15	56%
Kazachstan	1	1	4	1	0	2	7	26%
Kanada	1	1	1	1	0	1	4	15%
Kirgistan	0	0	0	0	1	1	1	4%
Suma całkowita	2	12	10	2	1		27	

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj importujący. Takson: „*Canis lupus*”.

Tabela 23. Rodzaje produktów ze zwierząt dzikich importowanych przez Francję w celu pozyskania trofeów myśliwskich

Nazwa	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita
Trofea	135	172	140	96	195	148	738
Kły	0	60	31	12	0	21	103
Kawałki skóry	0	1	0	8	0	2	9
Skóry	1	2	0	0	0	1	3
Czaszki	0	1	1	0	0	1	2
Suma całkowita	136	236	172	116	195		855

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj importujący. Termin: wszystkie i Cel: trofeum myśliwskie („H”) lub Termin: „trofea” i Cel: „osobiste” („P”). Tabela przedstawia całkowitą liczbę kłów, wartości nie są podzielone na poszczególne słonie (jak opisano w Metodologii dla wszystkich innych tabel).

Niemcy

Tabela 24. Gatunki trofeów importowanych przez Niemcy

Gatunek	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Zebra górska Hartmanna (<i>Equus zebra Hartmannae</i>)	287	269	300	272	336	293	1464	37%
Pawian niedźwiedzi (<i>Papio ursinus</i>)	163	137	164	210	147	165	821	21%
Niedźwiedź czarny (<i>Ursus americanus</i>)	62	59	39	34	49	49	243	6%
Słoń afrykański (<i>Loxodonta africana</i>)	43	59	37	27	26	39	192	5%
Lampart plamisty (<i>Panthera pardus</i>)	36	29	32	29	23	30	149	4%
Niedźwiedź brunatny (<i>Ursus arctos</i>)	31	21	36	17	32	28	137	3%
Hipopotam nilowy (<i>Hippopotamus amphibius</i>)	22	22	21	30	26	25	121	3%
Lew afrykański (<i>Panthera leo</i>)	12	17	27	27	24	22	107	3%
Karakal stepowy (<i>Caracal caracal</i>)	25	19	14	12	18	18	88	2%
Wilk szary (<i>Canis lupus</i>)	13	9	20	25	17	17	84	2%
Antylopa indyjska (<i>Antelope cervicapra</i>)	24	12	11	7	8	13	62	2%
Kob moczarowy (<i>Kobus leche</i>)	4	8	15	16	11	11	54	1%
Gepard grzywiasty (<i>Acinonyx jubatus</i>)	17	6	13	9	6	11	51	1%
Arni azjatycki (<i>Bubalus arnee</i>)	1	42	0	0	0	9	43	1%
Owca dzika (<i>Ovis ammon</i>)	15	4	3	6	13	9	41	1%
Cyweta afrykańska (<i>Civettictis civetta</i>)	3	6	7	6	7	6	29	1%
Puma płowa (<i>Puma concolor</i>)	7	4	3	5	8	6	27	1%
Kotawiec sawannowy (<i>Chlorocebus pygerythrus</i>)	4	5	4	7	2	5	22	1%
Koziorożec syberyjski (<i>Capra sibirica</i>)	0	3	4	7	4	4	18	<1%
Pawian masajski (<i>Papio cynocephalus</i>)	4	6	1	7	0	4	18	<1%
Oryks szablrogi (<i>Oryx dammah</i>)	1	3	3	4	4	3	15	<1%

Ratel miodożerny (<i>Mellivora capensis</i>)	3	4	4	1	2	3	14	<1%
Dujkerczyk modry (<i>Philantomba monticola</i>)	6	2	1	2	3	3	14	<1%
Markur śruborogi (<i>Capra falconeri</i>)	4	5	2	2	0	3	13	<1%
Arui grzywiasta (<i>Ammotragus lervia</i>)	5	2	3	0	2	3	12	<1%
Żbik europejski (<i>Felis silvestris</i>)	2	4	3	1	2	3	12	<1%
Koziorożec kaukaski (<i>Capra caucasica</i>)	0	0	0	0	11	3	11	<1%
Serwal sawannowy (<i>Leptailurus serval</i>)	1	1	3	2	4	3	11	<1%
Ryś kanadyjski (<i>Lynx canadensis</i>)	4	1	0	4	1	2	10	<1%
Nosorożec biały (<i>Ceratotherium simum</i>)	0	2	3	1	3	2	9	<1%
Koza bezoarowa (<i>Capra hircus aegagrus</i>)	0	0	2	2	4	2	8	<1%
Pawian oliwkowy (<i>Papio anubis</i>)	3	0	2	2	0	2	7	<1%
Sasebi przylądkowy (<i>Damaliscus pygargus pygargus</i>)	0	0	0	5	1	2	6	<1%
Niedźwiedź polarny (<i>Ursus maritimus</i>)	1	2	1	0	2	2	6	<1%
Protel grzywiasty (<i>Proteles cristata</i>)	0	0	0	1	4	1	5	<1%
Ryś rudy (<i>Lynx rufus</i>)	2	0	1	0	1	1	4	<1%
Oryks arabski (<i>Oryx leucoryx</i>)	1	2	0	0	1	1	4	<1%
Nahur górski (<i>Pseudois nayaur</i>)	0	1	1	1	1	1	4	<1%
Dujker żółtopręgi (<i>Cephalophus silvicultor</i>)	1	0	1	0	1	1	3	<1%
Mors arktyczny (<i>Odobenus rosmarus</i>)	0	1	2	0	0	1	3	<1%
Aksis bengalski (<i>Axis porcinus</i>)	0	1	0	1	0	1	2	<1%
Nosorożec czarny (<i>Diceros bicornis</i>)	0	1	0	1	0	1	2	<1%
Wydrak kanadyjski (<i>Lontra canadensis</i>)	1	0	0	0	1	1	2	<1%
Ryś euroazjatycki (<i>Lynx lynx</i>)	1	1	0	0	0	1	2	<1%
Pawian płaszczowy (<i>Papio hamadryas</i>)	1	0	0	0	1	1	2	<1%
Dżelada brunatna (<i>Theropithecus gelada</i>)	1	0	0	0	1	1	2	<1%
Szakał złocisty (<i>Canis aureus</i>)	0	0	0	1	0	1	1	<1%
Dujker czarnopręgi (<i>Cephalophus dorsalis</i>)	0	0	0	1	0	1	1	<1%
Kotawiec zielonosiwy (<i>Chlorocebus aethiops</i>)	0	1	0	0	0	1	1	<1%
Gereza abisyńska (<i>Colobus guereza</i>)	0	0	0	1	0	1	1	<1%
Barasinga bagienna (<i>Rucervus duvaucelii</i>)	0	0	0	1	0	1	1	<1%
Suma całkowita	811	771	783	787	807		3959	

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj importujący.

Tabela 25. Źródła trofeów importowanych przez Niemcy

Źródło	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Zwierzęta dzikie	801	748	756	754	781	768	3840	97%
Hodowane w niewoli	2	10	20	22	14	14	68	2%

Urodzone w niewoli	8	13	7	11	11	10	50	1%
Pochodzące z ranczingu	0	0	0	0	1	1	1	<1%
Suma całkowita	811	771	783	787	807		3959	

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj importujący.

Tabela 26. Gatunki trofeów pochodzących z niewoli importowanych przez Niemcy

Gatunek	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Lew afrykański (<i>Panthera leo</i>)	0	10	20	19	13	13	62	52%
Kob moczarowy (<i>Kobus leche</i>)	0	4	4	5	5	4	18	15%
Oryks szablrogi (<i>Oryx dammah</i>)	1	3	3	4	4	3	15	13%
Arui grzywiasta (<i>Ammotragus lervia</i>)	4	1	0	0	1	2	6	5%
Puma płowa (<i>Puma concolor</i>)	2	0	0	3	1	2	6	5%
Oryks arabski (<i>Oryx leucoryx</i>)	1	2	0	0	1	1	4	3%
Markur śruborogi (<i>Capra falconeri</i>)	2	1	0	0	0	1	3	3%
Aksis bengalski (<i>Axis porcinus</i>)	0	1	0	1	0	1	2	2%
Antylopa indyjska (<i>Antelope cervicapra</i>)	0	1	0	0	0	1	1	1%
Protel grzywiasty (<i>Proteles cristata</i>)	0	0	0	0	1	1	1	1%
Barasinga bagienna (<i>Rucervus duvaucelii</i>)	0	0	0	1	0	1	1	1%
Suma całkowita	10	23	27	33	26		119	

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj importujący. Źródło: Hodowany w niewoli („C”), urodzony w niewoli („F”), pochodzący z ranczingu („R”).

Tabela 27. Kraje pochodzenia trofeów importowanych przez Niemcy

Kraj pochodzenia	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Namibia	507	438	503	499	505	491	2452	62%
Republika Południowej Afryki	47	59	78	87	85	72	356	9%
Kanada	79	64	52	48	70	63	313	8%
Zimbabwe	38	79	47	43	39	50	246	6%
Rosja	30	16	43	29	45	33	163	4%
Tanzania	12	13	22	11	17	15	75	2%
Argentyna	28	12	12	11	9	15	72	2%
Stany Zjednoczone	12	21	5	6	1	9	45	1%
Nieznany	2	43	0	0	0	9	45	1%
Mozambik	23	7	0	10	2	9	42	1%
Zambia	2	2	0	20	4	6	28	1%
Tadżykistan	8	2	4	3	8	5	25	1%
Kirgistan	6	7	2	6	2	5	23	1%

Mongolia	1	0	0	6	7	3	14	<1%
Pakistan	2	2	5	2	0	3	11	<1%
Kamerun	4	0	1	3	1	2	9	<1%
Botswana	5	0	3	0	0	2	8	<1%
Republika Środkowoafrykańska	1	4	3	0	0	2	8	<1%
Etiopia	2	1	1	2	2	2	8	<1%
Azerbejdżan	0	0	0	0	5	1	5	<1%
Turcja	0	0	0	1	4	1	5	<1%
Nepal	0	1	1	0	1	1	3	<1%
Kazachstan	1	0	1	0	0	1	2	<1%
Benin	1	0	0	0	0	1	1	<1%
Suma całkowita	811	771	783	787	807		3959	

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj importujący.

Tabela 28. Gatunki trofeów importowanych przez Niemcy z Namibii

Gatunek	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Zebra górską Hartmanna (<i>Equus zebra Hartmannae</i>)	286	268	294	267	327	289	1442	59%
Pawian niedźwiedzi (<i>Papio ursinus</i>)	140	119	145	181	128	143	713	29%
Lampart plamisty (<i>Panthera pardus</i>)	19	15	16	16	11	16	77	3%
Karakal stepowy (<i>Caracal caracal</i>)	19	15	11	8	12	13	65	3%
Gepard grzywiasty (<i>Acinonyx jubatus</i>)	17	6	13	9	6	11	51	2%
Słoń afrykański (<i>Loxodonta africana</i>)	13	9	8	3	5	8	38	2%
Kob moczarowy (<i>Kobus leche</i>)	3	1	8	10	6	6	28	1%
Hipopotam nilowy (<i>Hippopotamus amphibius</i>)	6	4	3	3	5	5	21	1%
Lew afrykański (<i>Panthera leo</i>)	1	0	2	2	3	2	8	<1%
Żbik europejski (<i>Felis silvestris</i>)	1	1	2	0	0	1	4	<1%
Nosorożec biały (<i>Ceratotherium simum</i>)	0	0	1	0	2	1	3	<1%
Ratel miodożerny (<i>Mellivora capensis</i>)	2	0	0	0	0	1	2	<1%
Suma całkowita	507	438	503	499	505		2452	

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj importujący.

Tabela 29. Rodzaje produktów z dzikich zwierząt wykonanych z trofeów zebry górskiej Hartmanna importowanych przez Niemcy

Nazwa	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Skóry	279	259	296	264	315	283	1413	97%
Trofea	6	10	3	6	17	8	40	3%

Czaszki	2	0	1	2	4	2	9	1%
Suma całkowita	287	269	300	272	336		1464	

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj importujący. Takson: „*Equus zebra hartmannae*”. Termin: wszystkie i Cel: trofeum myśliwskie („H”) lub Termin: „trofea” i Cel: osobisty („P”).

Tabela 30. Rodzaje produktów z dzikich zwierząt wykonanych z trofeów pawiana niedźwiedzi importowanych przez Niemcy

Nazwa	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Czaszki	132	116	144	181	131	141	704	86%
Trofea	25	20	16	24	14	20	99	12%
Skóry	6	1	4	5	2	4	18	2%
Suma całkowita	163	137	164	210	147		821	

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj importujący. Takson: „*Papio ursinus*”. Termin: wszystkie i Cel: trofeum myśliwskie („H”) lub Termin: „trofea” i Cel: osobisty („P”).

Tabela 31. Kraj pochodzenia trofeów niedźwiedzia brunatnego importowanych przez Niemcy

Kraj pochodzenia	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Rosja	28	13	33	17	31	25	122	89%
Stany Zjednoczone	2	8	3	0	1	3	14	10%
Kanada	1	0	0	0	0	1	1	1%
Suma całkowita	31	21	36	17	32		137	

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj importujący. Takson: „*Ursus arctos*”.

Włochy

Tabela 32. Gatunki trofeów importowanych przez Włochy

Gatunek	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Hipopotam nilowy (<i>Hippopotamus amphibius</i>)	0	6	7	5	127	29	145	45%
Słoń afrykański (<i>Loxodonta africana</i>)	5	7	17	16	20	13	65	20%
Lew afrykański (<i>Panthera leo</i>)	0	12	5	4	12	7	33	10%
Lampart plamisty (<i>Panthera pardus</i>)	6	9	5	1	8	6	29	9%
Niedźwiedź brunatny (<i>Ursus arctos</i>)	1	0	1	7	4	3	13	4%
Owca Marco Polo (<i>Ovis polii</i>)	0	0	5	0	5	2	10	3%
Żbik europejski (<i>Felis silvestris</i>)	1	0	1	2	2	2	6	2%
Oryks szablrogi (<i>Oryx dammah</i>)	0	2	1	1	0	1	4	1%
Niedźwiedź polarny (<i>Ursus maritimus</i>)	0	0	2	0	1	1	3	1%
Wilk szary (<i>Canis lupus</i>)	0	0	1	1	0	1	2	1%

Zebra górska Hartmanna (<i>Equus zebra Hartmannae</i>)	0	0	2	0	0	1	2	1%
Ryś euroazjatycki (<i>Lynx lynx</i>)	0	2	0	0	0	1	2	1%
Owca mongolska (<i>Ovis darwini</i>)	0	1	1	0	0	1	2	1%
Gepard grzywiasty (<i>Acinonyx jubatus</i>)	0	0	0	0	1	1	1	<1%
Adaks pustynny (<i>Addax nasomaculatus</i>)	0	0	0	1	0	1	1	<1%
Nosorożec biały (<i>Ceratotherium simum</i>)	0	0	0	1	0	1	1	<1%
Nosorożec czarny (<i>Diceros bicornis</i>)	0	0	0	1	0	1	1	<1%
Jaguar amerykański (<i>Panthera onca</i>)	0	0	0	0	1	1	1	<1%
Tygrys azjatycki (<i>Panthera tigris</i>)	0	0	0	0	1	1	1	<1%
Suma całkowita	13	39	48	40	182		322	

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj importujący.

Tabela 33. Rodzaje produktów ze zwierząt dzikich importowanych przez Włochy w celu pozyskania trofeów myśliwskich

Nazwa	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Trofea	13	38	48	40	182	65	321	96%
Kły	0	12	0	0	0	3	12	4%
Suma całkowita	13	50	48	40	182		333	

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj importujący. Termin: wszystkie i Cel: trofeum myśliwskie („H”) lub Termin: „trofea” i Cel: osobisty („P”). Tabela przedstawia całkowitą liczbę kłów, wartości nie są podzielone na poszczególne słońce (jak opisano w Metodologii dla wszystkich innych tabel).

Tabela 34. Kraj pochodzenia trofeów importowanych przez Włochy

Kraj pochodzenia	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Zambia	0	0	2	4	118	25	124	39%
Zimbabwe	0	5	23	18	24	14	70	22%
Tanzania	11	18	4	2	18	11	53	16%
Republika Południowej Afryki	1	7	3	6	9	6	26	8%
Rosja	1	2	1	7	1	3	12	4%
Namibia	0	3	4	0	3	2	10	3%
Kanada	0	0	3	1	2	2	6	2%
Kirgistan	0	0	5	0	0	1	5	2%
Tadżykistan	0	0	0	0	5	1	5	2%
Stany Zjednoczone	0	0	0	2	2	1	4	1%
Mozambik	0	1	2	0	0	1	3	1%
Botswana	0	2	0	0	0	1	2	<1%
Mongolia	0	1	1	0	0	1	2	<1%
Suma całkowita	13	39	48	40	182		322	

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj importujący.

Tabela 35. Kraj pochodzenia trofeów hipopotamów importowanych przez Włochy

Kraj pochodzenia	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Zambia	0	0	0	2	113	23	115	79%
Tanzania	0	5	0	1	13	4	19	13%
Zimbabwe	0	1	7	2	1	3	11	8%
Suma całkowita	0	6	7	5	127		145	

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj importujący. Takson: „*Hippopotamus amphibius*”

Tabela 36. Eksporterzy trofeów importowanych przez Włochy

Kraj eksportujący	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Zambia	0	0	2	4	118	25	124	39%
Zimbabwe	0	5	23	18	24	14	70	22%
Tanzania	8	17	1	2	17	9	45	14%
Republika Południowej Afryki	4	10	6	6	10	8	36	11%
Rosja	1	2	1	7	1	3	12	4%
Namibia	0	3	4	0	3	2	10	3%
Kanada	0	0	3	1	3	2	7	2%
Kirgistan	0	0	5	0	0	1	5	2%
Tadżykistan	0	0	0	0	5	1	5	2%
Mozambik	0	1	2	0	0	1	3	1%
Stany Zjednoczone	0	0	0	2	1	1	3	<1%
Mongolia	0	1	1	0	0	1	2	<1%
Suma całkowita	13	39	48	40	182		322	

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj importujący.

Polska

Tabela 37. Gatunki trofeów importowanych przez Polskę

Gatunek	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Niedźwiedź brunatny (<i>Ursus arctos</i>)	19	21	53	25	22	28	140	19%
Lew afrykański (<i>Panthera leo</i>)	26	12	12	20	25	19	95	13%
Niedźwiedź czarny (<i>Ursus americanus</i>)	0	5	8	36	37	18	86	12%
Pawian niedźwiedzi (<i>Papio ursinus</i>)	10	3	7	10	24	11	54	7%

Zebra górska Hartmanna (<i>Equus zebra Hartmannae</i>)	11	12	8	11	5	10	47	6%
Kob moczarowy (<i>Kobus leche</i>)	7	1	0	19	14	9	41	6%
Lampart plamisty (<i>Panthera pardus</i>)	6	10	5	8	4	7	33	4%
Karakal stepowy (<i>Caracal caracal</i>)	11	6	1	6	3	6	27	4%
Gepard grzywiasty (<i>Acinonyx jubatus</i>)	7	5	2	4	8	6	26	3%
Kotawiec sawannowy (<i>Chlorocebus pygerythrus</i>)	1	0	0	10	10	5	21	3%
Słoń afrykański (<i>Loxodonta africana</i>)	4	4	2	5	6	5	21	3%
Nosorożec biały (<i>Ceratotherium simum</i>)	12	2	2	3	1	4	20	3%
Wilk szary (<i>Canis lupus</i>)	0	9	10	0	0	4	19	3%
Puma płowa (<i>Puma concolor</i>)	4	0	0	9	2	3	15	2%
Ryś kanadyjski (<i>Lynx canadensis</i>)	0	0	1	8	4	3	13	2%
Serwal sawannowy (<i>Leptailurus serval</i>)	1	2	1	0	6	2	10	1%
Antylopa indyjska (<i>Antelope cervicapra</i>)	0	6	3	0	0	2	9	1%
Hipopotam nilowy (<i>Hippopotamus amphibius</i>)	1	3	2	0	2	2	8	1%
Puma północnoamerykańska (<i>Puma concolor cougar</i>)	0	4	3	0	0	2	7	1%
Pawian masajski (<i>Papio cynocephalus</i>)	0	1	0	2	3	2	6	1%
Dujkerczyk modry (<i>Philantomba monticola</i>)	2	3	0	0	1	2	6	1%
Cyweta afrykańska (<i>Civettictis civetta</i>)	2	0	0	2	1	1	5	1%
Sasebi przylądkowy (<i>Damaliscus pygargus pygargus</i>)	0	1	0	3	1	1	5	1%
Owca Marco Polo (<i>Ovis polii</i>)	3	1	0	0	1	1	5	1%
Pawian oliwkowy (<i>Papio anubis</i>)	2	0	0	2	0	1	4	1%
Dujker czarnopregi (<i>Cephalophus dorsalis</i>)	2	1	0	0	0	1	3	<1%
Kot nubijski (<i>Felis lybica</i>)	1	2	0	0	0	1	3	<1%
Ryś rudy (<i>Lynx rufus</i>)	1	0	1	1	0	1	3	<1%
Oryks szablrogi (<i>Oryx dammah</i>)	0	1	0	1	1	1	3	<1%
Dujker żółtopregi (<i>Cephalophus silvicultor</i>)	2	0	0	0	0	1	2	<1%
Ratel miodożerny (<i>Mellivora capensis</i>)	0	1	0	1	0	1	2	<1%
Mors arktyczny (<i>Odobenus rosmarus</i>)	0	0	0	2	0	1	2	<1%
Sasebi przylądkowy (<i>Damaliscus pygargus</i>)	1	0	0	0	0	1	1	<1%
Żbik europejski (<i>Felis silvestris</i>)	0	0	0	0	1	1	1	<1%
Niedźwiedź polarny (<i>Ursus maritimus</i>)	1	0	0	0	0	1	1	<1%
Suma całkowita	137	116	121	188	182		744	

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj importujący.

Tabela 38. Rodzaje produktów ze zwierząt dzikich importowanych przez Polskę w celu pozyskania trofeów myśliwskich

Nazwa	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Trofea	136	113	120	188	179	148	736	99%

Skóry	1	3	0	0	3	2	7	1%
Stopy	1	0	0	0	0	1	1	<1%
Czaszki	0	0	1	0	0	1	1	<1%
Suma całkowita	138	116	121	188	182		745	

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj importujący. Termin: wszystkie i Cel: trofeum myśliwskie („H”) lub Termin: „trofea” i Cel: osobisty („P”).

Tabela 39. Gatunki trofeów pochodzących z niewoli importowanych przez Polskę

Gatunek	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Lew afrykański (<i>Panthera leo</i>)	26	12	11	20	22	19	91	73%
Kob moczarowy (<i>Kobus leche</i>)	7	1	0	10	13	7	31	25%
Oryks szablrogi (<i>Oryx dammah</i>)	0	0	0	1	1	1	2	2%
Dujkerczyk modry (<i>Philantomba monticola</i>)	0	0	0	0	1	1	1	1%
Suma całkowita	33	13	11	31	37		125	

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj importujący. Źródło: Hodowany w niewoli („C”), urodzony w niewoli („F”), pochodzący z ranczingu („R”).

Tabela 40. Kraj pochodzenia trofeów niedźwiedzia brunatnego importowanych przez Polskę

Kraj pochodzenia	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Rosja	19	19	53	25	22	28	138	99%
Stany Zjednoczone	0	2	0	0	0	1	2	1%
Suma całkowita	19	21	53	25	22		140	

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj importujący. Takson: „*Ursus arctos*”.

Tabela 41. Gatunki trofeów eksportowane przez Polskę

Gatunek	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita
Suma całkowita	0	0	0	0	0	0	0

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj eksportujący.

Hiszpania

Tabela 42. Gatunki trofeów importowanych przez Hiszpanię

Gatunek	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Słoń afrykański (<i>Loxodonta africana</i>)	54	38	31	30	38	39	191	9%
Lew afrykański (<i>Panthera leo</i>)	22	48	31	30	55	38	186	9%

Pawian niedźwiedzi (<i>Papio ursinus</i>)	36	37	29	36	40	36	178	8%
Zebra górská Hartmanna (<i>Equus zebra Hartmannae</i>)	15	28	41	35	51	34	170	8%
Karakal stepowy (<i>Caracal caracal</i>)	27	25	24	29	20	25	125	6%
Antylopa indyjska (<i>Antelope cervicapra</i>)	20	27	24	8	38	24	117	6%
Koziorożec syberyjski (<i>Capra sibirica</i>)	0	15	23	36	35	22	109	5%
Niedźwiedź czarny (<i>Ursus americanus</i>)	15	27	25	23	15	21	105	5%
Hipopotam nilowy (<i>Hippopotamus amphibius</i>)	19	10	26	17	24	20	96	5%
Lampart plamisty (<i>Panthera pardus</i>)	20	20	19	12	19	18	90	4%
Kob moczarowy (<i>Kobus leche</i>)	10	16	15	18	18	16	77	4%
Cyweta afrykańska (<i>Civettictis civetta</i>)	17	12	17	11	10	14	67	3%
Niedźwiedź brunatny (<i>Ursus arctos</i>)	10	9	10	15	15	12	59	3%
Owca dzika (<i>Ovis ammon</i>)	2	13	6	17	16	11	54	3%
Kotawiec sawannowy (<i>Chlorocebus pygerythrus</i>)	13	4	7	11	11	10	46	2%
Koza bezoarowa (<i>Capra hircus aegagrus</i>)	0	3	11	15	13	9	42	2%
Żbik europejski (<i>Felis silvestris</i>)	15	10	5	7	5	9	42	2%
Oryks szablrogi (<i>Oryx dammah</i>)	10	7	5	7	10	8	39	2%
Serwal sawannowy (<i>Leptailurus serval</i>)	5	10	2	3	11	7	31	1%
Dujkerczyk modry (<i>Philantomba monticola</i>)	2	1	4	18	5	6	30	1%
Pawian masajski (<i>Papio cynocephalus</i>)	4	4	2	9	7	6	26	1%
Gepard grzywiasty (<i>Acinonyx jubatus</i>)	4	4	6	5	6	5	25	1%
Ratel miodożerny (<i>Mellivora capensis</i>)	6	4	6	2	6	5	24	1%
Wilk szary (<i>Canis lupus</i>)	2	2	5	11	2	5	22	1%
Koziorożec kaukaski (<i>Capra caucasica</i>)	0	0	0	0	22	5	22	1%
Owca Marco Polo (<i>Ovis polii</i>)	8	6	0	0	0	3	14	1%
Nosorożec biały (<i>Ceratotherium simum</i>)	5	0	1	4	3	3	13	1%
Sasebi przylądkowy (<i>Damaliscus pygargus pygargus</i>)	2	2	3	2	3	3	12	1%
Owca domowa (<i>Ovis aries</i>)	2	2	4	1	3	3	12	1%
Puma płowa (<i>Puma concolor</i>)	3	0	0	5	4	3	12	1%
Arui grzywiasta (<i>Ammotragus lervia</i>)	1	1	2	4	3	3	11	1%
Protel grzywiasty (<i>Proteles cristata</i>)	3	5	0	1	2	3	11	1%
Pawian oliwkowy (<i>Papio anubis</i>)	2	2	1	4	1	2	10	<1%
Ryś rudy (<i>Lynx rufus</i>)	3	0	1	1	4	2	9	<1%
Nahur górski (<i>Pseudois nayaur</i>)	1	2	2	2	2	2	9	<1%
Ryś kanadyjski (<i>Lynx canadensis</i>)	3	0	0	1	1	1	5	<1%
Szakał złocisty (<i>Canis aureus</i>)	1	0	3	0	0	1	4	<1%
Markur śruborogi (<i>Capra falconeri</i>)	1	0	0	3	0	1	4	<1%
Owca kanadyjska (<i>Ovis canadensis</i>)	1	0	2	0	1	1	4	<1%
Dujker czarnopregi (<i>Cephalophus dorsalis</i>)	0	1	0	2	0	1	3	<1%

Niedźwiedź polarny (<i>Ursus maritimus</i>)	0	0	1	1	1	1	3	<1%
Oryks arabski (<i>Oryx leucoryx</i>)	2	0	0	0	0	1	2	<1%
Adaks pustynny (<i>Addax nasomaculatus</i>)	1	0	0	0	0	1	1	<1%
Dujker żółtopręgi (<i>Cephalophus silvicultor</i>)	0	0	0	0	1	1	1	<1%
Nosorożec czarny (<i>Diceros bicornis</i>)	0	1	0	0	0	1	1	<1%
Zebra górską (<i>Equus zebra zebra</i>)	0	0	0	0	1	1	1	<1%
Ryś euroazjatycki (<i>Lynx lynx</i>)	0	1	0	0	0	1	1	<1%
Mors arktyczny (<i>Odobenus rosmarus</i>)	0	0	0	0	1	1	1	<1%
Suma całkowita	367	397	394	436	523		2117	

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj importujący

Tabela 43. Gatunki trofeów pochodzących z niewoli importowanych przez Hiszpanię

Gatunek	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Lew afrykański (<i>Panthera leo</i>)	20	44	29	26	47	34	166	55%
Kob moczarowy (<i>Kobus leche</i>)	9	16	14	16	17	15	72	24%
Oryks szablrogi (<i>Oryx dammah</i>)	10	7	5	5	10	8	37	12%
Arui grzywiasta (<i>Ammotragus lervia</i>)	1	1	0	4	3	2	9	3%
Karakal stepowy (<i>Caracal caracal</i>)	0	1	1	0	2	1	4	1%
Cyweta afrykańska (<i>Civettictis civetta</i>)	0	0	1	1	0	1	2	1%
Serwal sawannowy (<i>Leptailurus serval</i>)	0	0	0	0	2	1	2	1%
Oryks arabski (<i>Oryx leucoryx</i>)	2	0	0	0	0	1	2	1%
Owca kanadyjska (<i>Ovis canadensis</i>)	0	0	1	0	1	1	2	1%
Puma płowa (<i>Puma concolor</i>)	0	0	0	0	2	1	2	1%
Adaks pustynny (<i>Addax nasomaculatus</i>)	1	0	0	0	0	1	1	<1%
Ratel miodożerny (<i>Mellivora capensis</i>)	0	0	0	1	0	1	1	<1%
Owca domowa (<i>Ovis aries</i>)	1	0	0	0	0	1	1	<1%
Protel grzywiasty (<i>Proteles cristata</i>)	0	0	0	0	1	1	1	<1%
Suma całkowita	44	69	51	53	85		302	

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj importujący. Źródło: Hodowany w niewoli („C”), urodzony w niewoli („F”), pochodzący z ranczingu („R”).

Tabela 44. Źródła trofeów lwa afrykańskiego importowanych przez Hiszpanię

Źródło	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Hodowane w niewoli	20	43	29	26	47	33	165	89%
Zwierzęta dzikie	2	4	2	4	8	4	20	11%

Urodzone w niewoli	0	1	0	0	0	1	1	1%
Suma całkowita	22	48	31	30	55		186	

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj importujący. Takson: „*Panthera leo*”.

Tabela 45. Kraj pochodzenia trofeów lwa afrykańskiego pochodzących z niewoli importowanych przez Hiszpanię

Kraj pochodzenia	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Republika Południowej Afryki	20	44	29	26	47	34	166	100%
Suma całkowita	20	44	29	26	47		166	

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj importujący. Takson: „*Panthera leo*”. Źródło: Hodowany w niewoli („C”), urodzony w niewoli („F”), pochodzący z ranczingu („R”).

Tabela 46. Kraj pochodzenia trofeów niedźwiedzia brunatnego importowanych przez Hiszpanię

Kraj pochodzenia	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Rosja	8	4	8	15	13	10	48	81%
Stany Zjednoczone	2	4	2	0	2	2	10	17%
Kanada	0	1	0	0	0	1	1	2%
Suma całkowita	10	9	10	15	15		59	

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj importujący. Takson: „*Ursus arctos*”.

Tabela 47. Kraj pochodzenia trofeów wilka szarego importowanych przez Hiszpanię

Kraj pochodzenia	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Kanada	2	0	5	10	0	4	17	77%
Kirgistan	0	1	0	1	1	1	3	14%
Kazachstan	0	1	0	0	1	1	2	9%
Suma całkowita	2	2	5	11	2		22	

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj importujący. Takson: „*Canis lupus*”.

Tabela 48. Kraj pochodzenia trofeów rysia euroazjatyckiego importowanych przez Hiszpanię

Kraj pochodzenia	2014	2015	2016	2017	2018	Średnio rocznie	Suma całkowita	Procent sumy całkowitej
Kanada	0	1	0	0	0	1	1	100%
Suma całkowita	0	1	0	0	0		1	

Tabela oparta na liczbach zgłoszonych przez kraj importujący. Takson: „*Lynx lynx*”.

Strona tytułowa: Cavan Images/Alamy Stock photo. Strona 0: guenterguni/iStock.com. Strona 2: Waldo Swiegers/AP Images for HSI. Strona 3: N/A. Strona 6: Maggy Meyer/iStock.com. Strona 8: Utopia_88/iStock.com. Strona 9: Waldo Swiegers/P Images for HSI. Strona 10: ton koene/Alamy Stock photo. Strona 11: August Snow/Alamy Stock photo; Radist/iStock.com; The HSUS. Strona 12: Alamy Stock photo. Strona 15: iStock.com. Strona 16: Wikimedia Commons. Strona 17: Stuart Abraham/Alamy Stock photo. Strona 18: The HSUS. Strona 19: N/A. Strona 20: iStock.com. Strona 21: Erik Mandre/iStock.com. Strona 22: Manon Dene/HSI. Strona 24: Denisapro/iStock.com. Strona 26: N/A. Strona 28: iStockphoto. Strona 29: Adam Peyman /HSI. Strona 30: Alamy Stock photo. Strona 32: Volodymyr Burdiak/Alamy Stock photo. Strona 34: Alamy Stock photo. Strona 37: SanWild Wildlife Sanctuary. Strona 38: Matthew Prescott/The HSUS. Strona 39: Vanessa Mignon. Strona 43: Purestock/Alamy Stock photo. Strona 46: incamerastock/Alamy Stock photo. Strona 50: Kevin Schafer/Alamy Stock photo. Strona 52: James Hager/Alamy Stock photo. Strona 54: N/A. Strona 57: Carole Deschuymere/Alamy Stock photo. Strona 61: John Schwieder/Alamy Stock photo. Strona 63: Reynold Mainse, Design Pics/Alamy Stock photo. Strona 67: J&C Sohns/Alamy Stock photo. Strona 71: iStock.com. Strona 72: Guenter Guni/iStockphoto. Strona 75: Steve Bloom/Alamy Stock photo. Strona 77: Zwilling330/ iStock.com. Strona 79: Bill Gozansky/Alamy Stock photo. Strona 81: Niebrugge Images/Alamy Stock photo. Strona 83: Harry Eggen/Alamy Stock photo. Strona 85: Dirkr/Dreamstime.com. Strona 86: Jekurantodistaja/iStock.com.

O nas

Humane Society International (HSI) to międzynarodowa organizacja zajmująca się ochroną zwierząt i walką o ich bardziej humanitarne traktowanie. Humane Society International wraz z organizacjami partnerskimi na całym świecie, stara się wypracować długoterminowe rozwiązania problemów związanych z dobrostanem zwierząt hodowlanych, towarzyszących, wykorzystywanych w laboratoriach, dzikich i poszkodowanych w wyniku katastrof naturalnych. HSI promuje zasady etyki, szacunku i współczucia dla wszelkiego życia.

**HUMANE SOCIETY
INTERNATIONAL**
EUROPE

Avenue des Arts 50, 7th Floor, 1000 Brussels, Belgium
humanesociety.org